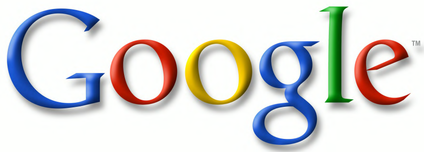

[illegible]

Publications of the

Carnegie Endowment for International Peace

Division of International Law

Washington

THE
CLASSICS OF INTERNATIONAL LAW

EDITED BY

JAMES BROWN SCOTT

Member of the Institute of International Law
President of the American Institute of International Law

HISPANICAE ADVOCATIONIS
LIBRI DVO

BY ALBERICO GENTILI

VOL. I. A Photographic Reproduction of the Edition of 1661, with an Introduction by Frank Frost Abbott, and a List of Errata.

VOL. II. A Translation of the Text, by Frank Frost Abbott, with an Index of Authors prepared by Arthur Williams.

This volume with Vol. II constitutes No. 9 of "The Classics of International Law." A list of the numbers already published is given at the end of this volume.

PREFACE

The republication of the classic works connected with the history and development of international law was undertaken by the Carnegie Institution of Washington in 1906, at the suggestion of the undersigned, then Solicitor for the Department of State, under whose supervision as General Editor the series has since been published. On January 1, 1917, the project was transferred to the Carnegie Endowment for International Peace and the publication of the series is being continued by the Endowment's Division of International Law.

The present volume, Gentili's *Hispanica Advocatio,* is edited with an Introduction by the distinguished classicist, Professor Frank Frost Abbott, who has also made the English translation of the text of Gentili's treatise.

The reasons for including Gentili's treatise are sufficiently set forth by Professor Abbott in his introduction. The original text, issued in 1613 by the brother of the author, and five years after his death, is exceedingly hard to get, for, although search was made, no copy was to be had in London, Paris or Leipzig. The photographic reproduction made from a copy of the second edition, appearing in 1661, in the possession of the Library of Congress, places the work within the hands of any and all countries, and Professor Abbott's faithful translation of a text which abounds in difficulties and which has not hitherto been translated into English makes its mastery an easy matter to the English-speaking world.

One reason for republishing the classics of International Law is the difficulty of procuring the texts in convenient form for scientific study; the libraries in the United States have been searched with the result that few of the earlier works were to be found. Another reason is that some of the works selected for republication have never been translated into English. The American publicist is therefore at a disadvantage in consulting works of admitted authority, and when found they are, as it were, sealed books to all but trained Latinists. The specialist is thus forced to rely upon summary statements and references to them to be found in treatises on International Law, or is driven to examine them in European libraries, often a difficult task, while the general reader is practically barred from the stores of knowledge locked up in the earlier works on the Law of Nations. The same difficulty exists in Latin America, Japan, and in a lesser degree in many European countries.

Eminent publicists, European and American, who have been consulted as to the usefulness of the plan to republish the Classics, have indorsed the project and have pledged their personal cooperation. The works to be included in the series have not only been approved but suggested by them, so that the undertaking is international in scope, in selection, and in execution.

The underlying principle of selection has been to reissue those works which can be said to have contributed either to the origin or to the growth of International Law and the term classic has been used in the broad rather than in the narrow sense, so that no work will be omitted which can be said to have contributed to the origin or growth of the Law of Nations. The masterpieces of Grotius will naturally be the central point in the series, but the works of his leading predecessors and successors will likewise be included. The text of each author will be reproduced photographically, so as to lay the source before the reader without the mistakes which creep into a newly printed text. In the case of the early authors the photographed text will be accompanied by a revised text whenever that course shall seem desirable. An Introduction will be prefixed to each work, giving the necessary biographical details and stating the importance of the text and its place in International Law; tables of errata in the original will be added, and notes deemed necessary to clear up doubts and ambiguities or to correct mistakes in the text will be supplied. Variations in successive editions of the text published in the author's lifetime will be noted, but little or nothing in the nature of historical commentary will be furnished.

Each work will be accompanied by an English version made expressly for the series by a competent translator.

It is hoped that the series will enable specialists as well as general readers to trace International Law from its faint and unconscious beginnings to its present ample proportions and to forecast with some degree of certainty its future development into that law which Mirabeau tells us will one day rule the world.

JAMES BROWN SCOTT,
General Editor.

Washington, March 1, 1920.

HISPANICAE ADVOCATIONIS
LIBRI DVO

BY

ALBERICO GENTILI

VOLUME ONE

THE PHOTOGRAPHIC REPRODUCTION
OF THE EDITION OF 1661

WITH AN INTRODUCTION
BY FRANK FROST ABBOTT
Kennedy Professor of Latin in Princeton University

NEW YORK
OXFORD UNIVERSITY PRESS
AMERICAN BRANCH: 35 WEST 32ND STREET
LONDON, TORONTO, MELBOURNE, AND BOMBAY
1921

THE QUINN & BODEN CO. PRESS
RAHWAY, N. J.

CONTENTS

VOLUME I.

VOLUME II.

INTRODUCTION.

I.

The Hispanica Advocatio.

There are two periods in the active life of Alberico Gentili.[1] Twenty years of it he spent at Oxford, teaching civil law and writing on the Law of Nations. The last eight years of it he passed mainly in London, in the practice of his profession. Within these eight years the *Hispanica Advocatio* falls. The book therefore represents Gentili's final judgment on many weighty matters. It contains the application to concrete cases of the legal principles which he had been teaching for a score of years. No other jurist of his time has left us this double record, of his theory of the law and of his practice of it.

But it is not merely the theoretical and the practical methods followed by Gentili in approaching legal questions which we find illustrated in this twofold record of his activity as a jurist. The relation between the two parts is much more intimate. In the greatest of his books, in his treatise *On the Law of War,* he had set down the principles which should govern the conduct of war. In the *Pleas of a Spanish Advocate* he is concerned with war again, but this time he is applying the principles which he had laid down in the earlier work to the actual questions arising out of a great war of his own time. During the last part of the sixteenth century and the early days of the seventeenth, Spain and the Netherlands were fighting each other. Out of

[1] Alberico and his brother Scipione followed the practice of their day in using Latin in their writings, and the Latinized form of their family name, Gentilis, may represent either Gentili or the commonly accepted form, Gentile. But one of the works of Scipione, an annotated edition of Tasso, published at Genoa in 1590, and reprinted thereafter several times, bears an Italian title and in it the editor's name is spelled Gentili. Consequently this orthography of the family name seems preferable.

this conflict there developed between the Spanish and the Dutch a great many difficult questions of international law, in which England as a neutral nation was concerned, and, as Gentili's brother Scipione remarks in his preface to the *Advocatio,* James I "could not help allowing the controversies and quarrels which these people had referred to him to be settled in accordance with the principles of law and equity." The cases at issue were heard by the English Court of Admiralty, and Alberico Gentili, with the approval of King James, represented the interests of Spain at the hearings. He acted in this capacity from 1605 up to his death in 1608. His appointment to this post testifies to the high esteem in which he was held as a jurist and to the reputation throughout the world which his writings on international law had brought him. Perhaps the opinion which he rendered to the English court in the case of the Ambassador Mendoza also made the King of Spain look with favor on his appointment. Mendoza had been involved in the Throgmorton plot directed against Queen Elizabeth, and inquiry was made of Gentili if he could be sentenced to death in England. Although public feeling ran high, and although many men would have yielded to the popular demand for the exemplary punishment of an ambassador who had violated the elementary principles of hospitality in supporting the plot of assassins and revolutionists, he bravely replied that no other action could be taken against Mendoza than dismissal from England.

The arguments which he made in support of Spanish claims and the opinions which he wrote on other matters of international and of private law were published in the *Hispanica Advocatio.* Perhaps among legal works of this period this book is unique. It seems unique in two respects. The jurists who preceded Gentili or were his contemporaries composed treatises on general subjects or wrote comments and observations on particular laws or on cases largely fictitious. In this book, as we have intimated above, Gentili presents the arguments actually made before the court and arguments made where important issues were at stake. Dealing as it does largely with decisions, precedents and usage, it is conceived more in the spirit of modern discussions of the subject than any of the other legal writings of the time. It is unique also in the fact that the letters which

it contains, addressed by the author to the Spanish Ambassador and to others on certain cases after the decision on them had been rendered, give it a personal note which is lacking in other legal works, and throw some light on contemporary conditions and practices.

Having been disappointed in his purpose of publishing the collection himself, Alberico instructed his brother, Scipione, to edit it, and it appeared five years after his death. Scipione appropriately dedicates the work to Don Baltasar de Zúñiga, a kinsman of Don Pedro de Zúñiga who, as Spanish Ambassador in England, had invited Alberico to act as the advocate of Spain. The cases involving the Law of Nations are collected in the first book. The second book is of a more informal character than the first one, and is devoted almost exclusively to private law, and it is doubtful if many of the pleas which it contains are in defense of Spanish clients.

The contents of the first book are varied. The presence in it of one class of questions illustrates some of the important changes which civilization has undergone since the sixteenth century. The pirate, the privateer, the Berber and the Turk figure largely in it. What constituted piracy? This was a delicate question in the days of Sir Francis Drake and the "Sea Beggars," and the line between piracy and legal warfare was not an easy one to draw. If one bought property directly from pirates, could he acquire legal ownership of it? Gentili thought that he could not, but if one bought through the fiscus of Barbary property taken by pirates, the case was more difficult because of the quasi-legal standing of Barbary among the States of the world.[2] So far as the Turk was concerned, ecclesiastical tradition and canon law taught that there was a perpetual state of war between the believer and the infidel and that the Christian might have no dealings with the infidel. Gentili boldly challenges this doctrine in the name of the Law of Nations which, as he says, makes no distinction between nations. He challenges it in the name of England, because England has no perpetual enemies.[3] But he still retains a vestige of the old prejudice against the Turks in holding that their testimony may not be taken against Christians.[4]

[2] Bk. I, Ch. 12; Bk. I, Ch. 15.
[3] Bk. I, Ch. 20.
[4] Bk. I, Ch. 24.

To the old régime belongs also the practice of granting letters of marque, a practice which Gentili roundly condemns both in his Spanish pleas and in his treatise *On the Law of War*. War carried on by these means is "*latrocinium verius quam bellum*,"[5] as he puts it, and in taking this position he is in advance of Grotius who did not formally disapprove of letters of marque. In this category of questions which have been settled once for all since Gentili's time should probably be placed the important case with which the book opens. A Spanish vessel, which had been captured by the Dutch, was being navigated by them through English waters, when the English authorities took possession of it, and the case was heard before the Admiralty. The questions at issue were fundamental and were much in dispute. Did the authority of a State extend beyond its coast-line, and, if it did, to what point did it reach? If the subjects and the property of one belligerent Power were brought by the subjects of another belligerent Power within the jurisdiction of a State friendly to both, did they regain their original status or not? These two questions Gentili discusses at great length with much acumen and learning. Territory, he says, covers water as well as land, and he quotes without dissent the claim which the Venetians and the Genoese made to jurisdiction up to one hundred miles from the coast.[6] It is reasonably clear, however, that although the principle was recognized that jurisdiction extended beyond the coast-line, the limit of its extent had not been fixed. On the point of ownership Gentili maintained that ownership could not be acquired by a belligerent until the captured property had been brought within fortified lines,[7] and that furthermore, as soon as the Spanish prisoners and the captured Spanish property came under the English jurisdiction, Spain automatically acquired ownership again. In this connection he drew an interesting analogical argument from the canon law. If a culprit, he says, be taken into a church or a graveyard by a sheriff, the secular control over him lapses, and he may not be taken therefrom by force.[8] If a place within the territory of a sovereign power may in this way exercise exclusive jurisdiction within its confines, much more will the rights of a monarch over persons and property brought into his dominions cancel

[5] Bk. I, Ch. 8.
[6] Bk. I, Ch. 8.
[7] Bk. I, Ch. 2.
[8] Bk. I, Ch. 7.

all other claims over such persons and property. Probably Gentili's arguments on these matters contributed largely to settle, for the future, phases of these two great questions, of jurisdiction beyond the coast-line and of the rights of belligerents in neutral territory.

The majority of the cases which he pleads, however, involve questions that in one aspect or another are still much under discussion. A friend inquires of him, for instance, if the naturalization of a Dutchman in England will make the Dutchman's son, who was born in Holland, a British subject.[9] The Spanish Ambassador's right to intervene in civil actions in the English courts in behalf of Spanish subjects is questioned, and the Ambassador appeals to Gentili for advice.[10] The author urges repeatedly in one form or another the English doctrine of the freedom of the high seas. "*Et iter marinum, non est liberrimum?*" he says. On the other hand, the rights of a harbor must be protected at all costs. One case which he argues is that of a Spanish vessel, carrying troops or supplies to the Netherlands, which had been attacked off an English port and had taken refuge in the harbor. The Dutchmen seem to have been lying off the port when the trial opened, waiting for the Spaniards to come out.[11] Gentili maintains that the course pursued by the Dutch is in violation of English sovereignty, that the King of England should give the Spaniards a safe conduct, not to Spain, but to Belgium, whither they had set out, and should hold the Dutch back until the Spaniards had gone a safe distance.

In one argument in defense of maritime rights he takes even a more advanced position than is commonly assumed today. The Tuscans and the Turks were raiding each other, although Gentili says that a state of legal warfare did not exist between them; a Tuscan ship of war attempted to stop an English merchant vessel carrying Turks and Turkish property, and the Englishmen resisted. Gentili claims damages for the loss suffered by the English and in the course of his argument says: "The defense made by the English in behalf of the Turks, who certainly would have been molested by the Tuscans on board the ship of our countrymen was honorable. Thus wrong is done to us when it is done to another who is in our home, for a ship herself is

[9] Bk. I, Ch. 7.
[10] Bk. I, Ch. 18.
[11] Bk. I, Ch. 14.

comparable to a home." [12] In general he regards the right of search at sea as of doubtful validity, and only to be exercised off the coasts of the prince who owns the warship claiming it.[13] Another interesting point is raised by the plight of some Englishmen who have been recruited in a neutral country, England, for service under the Spanish flag, and captured, while on their way to join the Spanish forces, by the Dutch. A maritime question somewhat analogous to this is whether a vessel is piratical which is manned by neutrals but is under the command of a citizen of one of two belligerent Powers.[14]

One of the cases which he pleads has a double interest for us, because it illustrates his method of argumentation and concerns a subject which is much discussed at the present time. In a passage in one of his speeches he tells us that before appearing in court it was his practice to turn over in his mind everything which could be said in support of his opponents. Indeed the early part of most of his arguments consists of a categorical statement of the case of the opposite side, supported by the laws and text-writers who could be cited in its defense. In illustration of this characteristic scholastic method, and because of the present-day interest of the issue involved in the suit in question it may be worth while to give an abstract of his argument.

An English ship while *en route* to Constantinople with a cargo of general merchandise and powder, "*pulvis tormentarius,*" as Gentili calls it, was seized by the Sardinians and Maltese and the cargo confiscated.[15] Gentili appeared for the English owners to contest the right of confiscation. Let us present his conclusions in the same systematic way in which he sets them forth in his plea in court. At the outset come the arguments, marshalled firstly, secondly, and so forth, from the standpoint of the Sardinians and Maltese: (1) The civil law, as it stands in the Code of Justinian, prescribes capital punishment for anyone who shall furnish the barbarians with munitions of war. (2) The canon law imposes excommunication upon Christians who send arms to the Saracens, and the Saracens are amalgamated with the Turks. (3) The precedent of the Hanseatic cities which were forbidden to furnish munitions of war to the Span-

[12] Bk. I, Ch. 27.
[13] Bk. I, Ch. 27.
[14] Bk. I, Ch. 11.
[15] Bk. I, Ch. 20. For a full summary of this chapter, see the *Analysis of Book I* below.

iards, when Spain and England were at war, shows that it is contrary to the Law of Nations for a neutral people to send arms to belligerent nations with whom they are at peace, and in this connection he coins the apothegm: " Do not unto others what ye would not that they should do unto you." (4) The treaty between England and Spain forbids either people to furnish aid to the enemy of the other, and Spain is the ally of the Emperor who is at war with the Turks. Therefore the English may not aid Turkey. Indeed Christians are at all times at war with the Turks.

In reply to his own formulation of the arguments of his opponents Gentili maintains: (1) Part of the cargo was made up of lawful merchandise, and that at least is exempt from confiscation, unless it can be shown that the owners of the lawful merchandise were cognizant of the unlawful goods. (2) The English were *en route*. They might have turned back before reaching Constantinople. The offense had not been committed until the act was complete. (3) The powder may have been intended for the ship's defense. Even in those States where the exportation of grain is forbidden, a man going abroad may take enough with him for his journey, and if the English had any powder left over it would have been lawful for them to sell it at their journey's end. (4) The carriage of powder would not be unlawful *per se*. The powder might have been used by one faction of the Turks against another. (5) The English owners made out manifests before the proper English officials and, under the Orders in Council of Queen Elizabeth, may carry their goods anywhere. The English have therefore observed the English statutes and they can not be held amenable to the laws of any other sovereign. (6) The treaty between England and Spain does not apply in this case, because Spain is not at war with Turkey, and the naming of the King of Spain among the allies of the Emperor is a formality without meaning. Accordingly Gentili concludes that the Maltese may obstruct the trade of England with the Turks, but may not punish English shipowners in person or in property.

The serious tone of the arguments in the *Advocatio* is relieved now and then by confidential letters of comment on topics connected with some of the cases. These letters sometimes reveal the shrewdness of Gentili or throw light on contemporary condi-

tions. Thus, in writing to the junior counsel in one of the cases in which they both appeared, he says:

> Your arguments were outside the present inquiry. Most learned man, always remember to notice the form which the question takes, although you can include, and perhaps also at times ought to include, what either may not be pertinent to the matter, or may be of no weight. By such things some judges are often more influenced than they are by appropriate and sound considerations.[16]

In another personal letter he says of a judge before whom he had recently appeared:

> At eight o'clock in the evening he was asked by me to examine all the points, at sunrise the next morning he gave a judgment against us; and on another occasion after hearing the representations of six advocates on the other side up to the hour for dinner, right after dinner he gave an interlocutory decree, without examining other statements (I believe this at any rate) or the opinion of Cravetta (this I know for sure), on which our strongest argument was based.[17]

In presenting his arguments Gentili shows a thorough acquaintance with the facts in the case and with the principles which underlie it. He has a logical mind and his method of argumentation is keen. Sometimes, indeed, his shrewdness is carried so far that his reasoning lacks the note of sincerity. In attempting an appreciation of the literary form of his pleas, it is only fair to bear in mind two considerations. He was addressing a seventeenth not a twentieth century court, and he did not see this book through the press. Gentili was a very learned man, and not only the weight but the actual number of authorities which an advocate cited counted heavily in the mind of a judge. It was natural, therefore, for Gentili, out of his wide reading, to multiply references to earlier jurists. It is not impossible too that he may have felt a pride in doing so, but this display of learning is somewhat tedious to the present-day reader, and interferes with the continuity of the argument. He errs also on the side of completeness by arraying too many arguments in support of his cause. Some of them will not bear close examination, and a clever opponent would have been able to make a specious case against him by directing the attention of the court to arguments of this sort. Here again he is merely following contemporary practice in bringing in every consideration which

[16] Bk. II, Ch. 31.

[17] Bk. II, Ch. 15.

has a bearing on the question at issue, and he should be judged by the usage of his own time.

It was unfortunate that the *Advocatio* was not published in Gentili's own lifetime. Had it been, he would probably have improved its form at many points. His brother doubtless brought it out exactly as it stood in the manuscript. Many of his sentences are obscure, awkwardly expressed and involved, and not infrequently we find memoranda rather than fully expanded arguments. These characteristics make certain passages very hard to understand. Gentili had a reasonably clear style, as one can see in his treatises *On Embassies* and *On the Law of War* and probably the form of this book would have been much improved, if the author had had an opportunity to revise it.

The attitude which Gentili took toward the different branches of law and the method which he followed in establishing judicial principles are more clearly shown in the *Advocatio* than in any of his other writings, and perhaps in that fact the primary importance of this work lies. In the first place he broke away from ecclesiastical tradition. Most of his predecessors, men like Covarruvias, Suarez, Molina and Soto, who were Catholic theologians, carried over into their discussions of international law the principles of the canon law and the method of *a priori* reasoning. Gentili was a jurist by profession; his adherence to Protestantism released him from ecclesiastical preconceptions, and the bent of his own mind seems to have led him to the practice of examining concrete cases of his own time and of drawing practical rules from them. He may therefore with propriety be called the founder of the modern historical school of international law. It is characteristic of this change of attitude in the study of the Law of Nations that probably not one in fifty of his own references in the *Advocatio* is to the canon law, and when the usages of the Law of Nations and the teachings of the canon law come into conflict, as they do in the discussion given above of the right of the English to trade with the Turks, canon law must yield.

He broke away from his predecessors also in giving up largely the attempt to cast the Law of Nations in the mould of the Roman civil law. As he remarks at one point,[18] the ancient

[18] Bk. I, Ch. 23.

world constituted a single State, and Roman law was drawn up for the citizens of this one State. But in the modern world there are many independent sovereignties, and the Law of Nations covers questions at issue between the citizens of these different States. To this purpose the civil law, in view of the circumstances in which it grew up, is not adapted. The civil law, commentators on it and precedents from antiquity are frequently cited, but rather by way of confirming or illustrating rules derived from contemporary usage. At the same time Gentili stands between the ancient and the modern world, and his inheritance from the ancient world is evident in many ways. It comes out in the scholastic form of his argumentation, which carries us back to the schools of the Middle Ages. It appears occasionally in a casuistical argument, as it does in the fanciful distinction which he tries to make in one passage[19] between the meanings of certain words, or in the insistence in another connection on an exact analogy between physical and legal processes.[20]

Great as were his achievements in the field of international law, yet in stemming the tide in England which was setting toward the common law he was doomed to failure. He fought earnestly in this cause, but it was a lost cause, as he himself seems to recognize at the close of one of his speeches recorded in the *Advocatio*:

> Granted that these pettifoggers of the common law have pushed their way into marriage cases, into testamentary, ecclesiastical and maritime cases, and into others of this sort, which still have always been held to be the peculiar province of those versed in the civil law, but granted that they have pushed their way in, simply because those cases had to do with Englishmen, with English concerns, with transactions carried on in England; on this account, pray, shall they rush in and seize these cases involving foreigners? Even though this state of affairs is in part to be explained by the daily increasing power of those who study the common law, still the old landmarks should be preserved.[21]

In one of the two tasks then to which he devoted himself, he in part failed, I mean in maintaining the supremacy of the civil law over the common law in regulating those transactions in which the civil law seemed to him especially applicable. In the other he succeeded, for he set forth once for all in his

[19] Bk. I, Ch. 22.
[20] Bk. I, Ch. 9.
[21] Bk. I, Ch. 21.

writings the correct method to be employed in establishing the principles of the Law of Nations, and he illustrated in the *Advocatio* its practical application in settling the actual controversies which had arisen between the peoples of his time.

II.

Analysis of Book I.[1]

Chapter I.—*Whether there is postliminium in the domain of a common friend.*

"The question at issue is whether certain Lusitanians, who have been taken prisoners by Dutch enemies on the Spanish sea, become free here in England, by way of which they were being taken to Holland." The law bearing on the case reads that "it is understood that a person is back again from the moment when he reaches our friend," and "our" should be understood as properly used of a friend to both belligerent parties, i.e., a neutral. If the word were restricted in its application to a people friendly to one of the belligerents and hostile to the other, it would be superfluous, since it would state a self-evident truth, whereas law deals with cases in which doubt may arise. The historical argument that captive Romans, sold by Carthaginians in Greece, were not set free by Greece is not to the point, because friendly relations between Rome and Greece had not been set up at the time the incident in question occurred, and there had been little previous intercourse between the two countries. It may even be said that in the particular case of Greece and Rome, postliminium would not exist, because the man who bought a particular slave would have the right of ownership. Many doctors might lead us astray in this matter because in discussing the application of the law they are thinking of fugitives from justice who have fled from one State to another, and not of the subjects, in a neutral territory, of one of two belligerent powers.

[1] To preserve the directness of Gentili's arguments and the personal note in them, it has seemed wise to summarize his pleas without comment, to quote his own words, where it is possible, and to use the first person singular. The title of each chapter is given in italics at the head of the summary. Book II has not been analyzed, because it is devoted almost entirely to questions of private law.

CHAPTER II.—*That property does not belong to the enemy who takes it until it has been brought within his fortified lines.*

The property mentioned in the last chapter does not pass into the ownership of the enemy until it has been brought within his fortified lines, no matter how long it may be in his possession. The fleet of the Greeks standing off Troy may have constituted a fortified line, but a single ship does not, and there was but one ship in this case. The rule that a capture is effective only after the captured property has been brought within fortified lines is supported by such doctors as Angelus and Salycetus. In the case before us the Spanish owners have not even lost possession. They retained it by means of the Spanish sailors who were left on board the captured Spanish vessel. Not only was this property not brought within fortified lines, but the Spaniards had a fair chance of escaping.

CHAPTER III.—*On the judgment passed by soldiers and on the varying practice in the matter of things captured by the enemy.*

It is said to be the practice of soldiers " to regard captured property as theirs, if they have kept it with them for a night." The phrase, " with them," probably means within their fortified lines, so that this military usage is in harmony with the law which I have discussed in the last chapter.

CHAPTER IV.—*That property sure to be taken is not held as taken and acquired by the enemy.*

Cephalus holds that " a thing is called captured when it can not escape capture," and he applies this dictum to a certain case of pirates. Molina applies it to wild beasts which have been injured by one hunter and ultimately taken by another. But " to pirates and wild beasts no territory offers safety." Now this principle is not true in war, of our Spaniards, for instance, who are safe in neutral territory. If a wild boar falls into a snare which I have set and you let him go free, he ceases to be mine. The boar might have been able to free himself. But whatever the usage in hunting may be, it does not determine the law of war. Usage must be established for the kind of case under discussion, and we must remember too

that usages vary from one period to another and from one place to another.

CHAPTER V.—*Whether it is lawful to capture the enemy in the territory of another.*

One may pursue a wild beast into a neighbor's field or a fugitive from justice into another's territory, and one may hold with the ancients that "war is a hunt," and with the doctors that "a territory is nothing else than a domain," drawing the conclusion therefrom that a public enemy may be captured in another's territory. But this conclusion is false. "The territory of another insures safety, and, when territory changes, control changes." It is commonly held that when a fugitive flees into a church, he is safe. This privilege is opposed to the public interest and to the theory of the common law, but if the doctrine holds in the case of a church, it is still more applicable when there is a complete change of territory. If it holds for a fugitive from justice, it should surely hold under the laws of war. But what shall we say to the principle of law which I have laid down in my books *On the Law of War* that "anybody and everybody is bound to hand over to the victor the property and the person of the vanquished?" I reply that "this doctrine may be affirmed in the case of a complete victory, not in the case of a small success." "It may not be lawful *per se* for the victor to take the spoils, and he who rules a territory may not always be required to turn them over to the victor."

CHAPTER VI.—*Whether it is lawful to conduct an enemy captive through another's territory.*

"The Spanish Ambassador opposes the action of the Dutch in taking property captured from their Spanish enemies . . . . through the British sea and along these shores, and he asks the magistrate here that all the property be stopped and be released." Various arguments may be urged in opposition to this request. For instance, it is lawful to transport grain through a place from which it is unlawful to export it. Some doctors also hold that if a criminal is being conducted through the graveyard of a church, or even through territory under another

jurisdiction, he is not set free by virtue of this fact. It may also be argued that "if in another's territory it is not lawful to seize what belongs to the enemy, neither should what has been seized elsewhere be released there." Again it is urged that "traveling is unrestricted" and "the sea and seashore are the common property of everybody." May the King of England take from his friends, the Dutch, to aid his friends, the Spanish? Furthermore the carriage of corpses through the territory of a town is expressly permitted under the law.

The parallel drawn between our case and that of the carriage of grain will not bear investigation, because "it does not concern a city, if grain which has not been grown in its territory . . . be carried through it." In transporting dead bodies through a territory no force is applied, and no wrong is done to the territory concerned. Above all "these captured possessions have not yet been made the property of the enemy, and therefore here in the territory of the King, who is the friend of both parties, no force should be brought to bear on the things captured." "Force is brought to bear not only at the time when a person and when a thing is seized by force, but then also when they are taken along by force." Thus, as Barbatia says, "a thief who flees with stolen property to a church is said to commit a new theft there because of the newly occurring act of stealing." "Now it concerns a territory that there be no one but the ruler of the territory to inspire fear in it." "It is of importance that no captives whatever be taken, held, or dragged off except by order of the ruler of the territory, for these acts derive from jurisdiction, and jurisdiction in the territory of our king does not belong to any foreigner."

CHAPTER VII.—*The opinion of Archidiaconus with reference to a captive conducted through a church is examined.*

Against our defense offered in the last chapter the opinion of Archidiaconus is cited to the effect that, if a person seized by a bailiff, and being conducted through a church, be taken therefrom by force, the immunity of the church is not violated. But it is not clear that Archidiaconus held this view, and other doctors hold the opposite opinion. It is maintained by our opponents that the church grants immunity to those who flee

to it, but that the case of a person being conducted through a church stands on a different basis. I assert, however, that it is not the mere flight to the church, as a place of refuge, but our reverence for the sanctity of the church which brings safety.

In a question involving the immunity of a church, we should follow canon law, and canon law makes no distinction between the case of the man who flees to a church and that of him who is being conducted through a church, and this theory of the situation is upheld by usage and by decisions of the courts.

CHAPTER VIII.—*The protection of sea-territory.*

In this case the Dutch were intercepted by an officer of the King of Great Britain and made to come to on the high seas with booty taken from Spaniards. The word territory (as I have shown in my books on war) applies to both land and water. Scholars state that the Venetians and the Genoese claim sovereignty and jurisdiction to a point one hundred miles from their ports, if their shores are not near another State. The jurisdiction of the English King is, therefore, immeasurable to the south, north and west. The Dutch, however, maintain that by an English royal edict certain boundaries were laid down beyond which the King refuses to have his territorial power extended to cover these acts of war between the Dutch and the Spaniards. They maintain also that they were intercepted beyond these boundaries. But a treaty of peace between the British and Spanish Kings requires each to protect subjects of the other anywhere within his territories, and the edict must be interpreted in the light of the treaty which is a contract. Otherwise a wrong would be done one of the contracting parties, because the peace agreement provided that each sovereign was to allow no violence to subjects of the other in his territory. The Dutch assert that the edict merely fixed in permanent form boundaries which had long been recognized by usage. The King took no account of usage in making the treaty. Probably he did not know of it, and most certainly the Spanish King did not. Further the captor was really committing piracy under letters of marque, and not carrying on war. This predatory warfare is waged

in accordance with no discipline or custom of war. It is a war against non-combatants, harmless merchants and others, far from the battle lines. The King can not have intended to show any kindness to pirates of this kind. This can not be the interpretation of the edict.

Besides, this captured ship was brought within those boundaries which they mention, rode here at anchor, and even lay in port. Also prisoners were brought on land and then taken back on board. Now my contention is that on the instant when the ship came within British territory she was safe.

CHAPTER IX.—*Whether we may lawfully put to death those who set out to serve with our enemies.*

Certain Britons who had given their names to a Spanish representative and received money from him, while on their way to join the Spanish forces, have been captured by the Dutch. May the Dutch put them to death? Now I hold that no one has become a soldier until he has satisfied the three conditions of being enrolled, equipped and stigmatized. The penalty attaching to an offense may not be imposed on one who has merely shown a willingness to commit the offense, or has even taken steps toward committing it. (Furthermore these Britons have not yet had their right to an appeal satisfied.) "Potentiality approaching actuality is not regarded as actuality" in prejudicial matters. Thus one who kills a person elected to a bishopric is not punished so severely as if he were to kill a bishop. Almost all doctors hold this opinion. The case of Lanuvium, cited by my opponents, is not parallel to that of the Britons. They had set out to give aid to the Latins against the Romans, and had just passed out of their gates, when, on hearing that the Latins were defeated, they turned back. They looked for severe treatment from the Romans, because they were an organized body acting under the authority of the State of Lanuvium. The Britons in this case were unorganized private citizens.

CHAPTER X.—*Of the ship that makes a raid under convoy of another.*

A sloop manned by Britons alone, but under the convoy of a Dutch ship, captures a Spanish vessel. Shall the booty

be taken away on the ground that the Britons were pirates, inasmuch as Spain and Britain are at peace, or shall it be left untouched, on the ground that it was won by the Dutch?

The case centers about the interpretation of a Spanish decree which lays down the principle that, when a ship has more Britons than foreigners in its crew, it is to be regarded as piratical, if it attack a Spanish ship. My opponents may maintain that the Dutch vessel stood by, while the capture was being made, that the two vessels therefore constituted a unit, and that when so regarded the Britons were in the minority. Consequently this was not an act of piracy.

I reply that the Dutch have no legal claim to any booty, because the property was not brought within their fortified lines.[1] Besides the Dutch vessel's share can come only from what the British ship has. The capture was made by the British ship, and in the intent of the Spanish decree she was clearly a pirate, so that the Dutch have no claim whatsoever.

CHAPTER XI.—*Of money received from pirates and of their partner.*

"An enemy of the Spaniards who was on a piratical vessel belonging to the British, either as leader or soldier, received from the pirates money or property in some other form." May it be recovered?

Even the man who buys stolen property in good faith must restore it to its rightful owner. This enemy of the Spaniards was a pirate because he was associated with the crew of a piratical vessel, and he can not plead that he did not know the character of the vessel. Finally he had not brought this captured property "within the fortified lines" of his countrymen.[1]

CHAPTER XII.—*Of property captured by pirates and afterwards bought by friends in the enemy's country.*

Property taken from the Spaniards by pirates has been bought in Barbary by friends and allies of Spain. "May the merchants who bought it recover from the Spaniards the price which they paid?" If property is bought back from a legal

[1] Cf. Bk. I, Ch. 1.

enemy, this would be the case, but it is not true of property bought from pirates.

CHAPTER XIII.—*Articles sold in Brazil in violation of the law are sought in England by the Spanish fiscus.*

" A sale was made to Dutch enemies and to other aliens in contravention of the laws of the Portuguese kingdom, which forbids commerce there with those who are not Portuguese." Therefore its confiscation by the Spanish fiscus automatically followed, inasmuch as the illicit sale was made by Spaniards. This property, which is now in England, Spain asks to have turned over to her. Personal property is under the control of the judge who confiscates it, even if it be outside of his territory. Ownership was not transferred to the buyers, because the law forbids commercial transactions of this sort. Consequently also, the purchaser loses the purchase money.

The Dutch buyers can not claim to hold it, on the ground that they have acquired it from their Spanish enemies, until they have brought it within their fortified lines. But the property is in England. It may be urged that " it is not lawful to summon to court a foreigner passing through the country with any property, nor to have any property taken from him." This principle does not apply if the judge who has jurisdiction over the fugitive, in this case the King of Spain, brings the suit.

CHAPTER XIV.—*Whether the King may rightfully decide that Spaniards who have been roughly handled by the Dutch off a port of the King may sail in safety to Belgium.*

Spaniards were attacked by the Dutch off an English harbor and are now blockaded in the harbor. It is not lawful to commit such acts in foreign territory. The heat of battle and the plea that the Dutch did not recognize the fact that they were in English territorial waters can not excuse them. " The blockaded man is a man held captive," and the doctors teach, and usage shows, that, " if one has been captured in a place where he ought not to have been captured, he should even be allowed to make his way to a place of security with such safeguards that pursuit would be difficult."

The Spaniards ask to be permitted to cross to Belgium, whither they had set out, under a royal safe conduct. It would not be real redress to them, and it would not be a penalty to the Dutch, for the offense which they have committed against England's sovereignty, to send these Spaniards back to Spain, because this disposition of the case is exactly what would please the Dutch. It may be urged that the King of France at one time sent Spaniards, who were on their way to Ireland as enemies of England, back to Spain. The two cases are not parallel, however. The Spanish do not seem to have committed the offense against French sovereignty which the Dutch have committed against English sovereignty, and being sent to Spain they would be on the direct route to Ireland.

CHAPTER XV.—*Of the English who through the assistance of the treasury of the King of Barbary have bought property taken from the Spaniards by pirates.*

[The argument in this chapter supplements Chapter XII.] English merchants claim to have bought the goods in controversy from the fiscus of Barbary, and they claim legal ownership under a constitution of Zeno's, which enunciates the principle that a prince may take the property of his subjects. But the King of Barbary does not recognize the Justinian Code. Consequently this constitution would not hold good in Barbary. It is not even clear that a formal purchase was made from the fiscus. The right of the fiscus to sell such property is open to question, and the bad faith of the merchants is proved by their effacement of the marks of the original owners.

There is no redress to be had from Barbary, and if the procedure there is recognized as legal, the pirates will have a convenient place, close to the Spanish lines of trade, to dispose of their booty.

CHAPTER XVI.—*Of the edict of the King, binding those unaware of it.*

England and Spain had made a treaty and under a royal edict all hostile actions against Spaniards after April 24 were forbidden. An English privateer made a capture on the high seas after the date mentioned. Shall the English be required to restore the property captured? It may be premised that the

King could make the law applicable at once, and that ignorance of it would not make the English secure in their claim to what was taken. Three cases present themselves: The act may have occurred, (1) before April 24, (2) after peace was concluded, (3) between these two limits. In the first case the booty belongs to the privateer. In the second case it must be given back. The third case, and this is ours, is uncertain, because the edict says that "account must be rendered of acts committed after April 24." "To render an account" does not naturally mean "to restore property taken." The question is left to the discretion of the judge, who in this case will probably take into consideration the fact that the privateer was on the high seas and presumably did not know of the edict, so that the attack was not unjust. He will also probably remember that the English vessel was maintained at private expense, and that the profits went to private persons, and will therefore perhaps hesitate to take from them the fruit of their toil.

CHAPTER XVII.—*On various questions, addressed to the illustrious jurisconsult, Robert Taylor.*

The commonly accepted opinion is that in criminal cases a judge may not admit the defendant to bail. This is certainly true of a defendant charged with a serious crime. The admission to bail of a slave charged with a capital offense sets him free from chains, but does not release him from prison. Chains are used on slaves only.

The phrase *dare operam* ("to take care") in the peace articles implies the exercise of the greatest care on the part of the prince, even to the use of armed force.

If a civil action has been brought and sustained to recover property, not to inflict punishment, a criminal prosecution may follow.

A man born in Holland is a British subject, provided his father has been naturalized in England. This is the case even if the son has not yet given his consent to naturalization, and was not mentioned in the naturalization papers.

If Brukus was a pirate, the edict of the King does not allow him to appeal, without depositing the money which he has been condemned to pay. Ordinarily the oath of a

defendant of good character to the effect that he has not sufficient means to make the deposit required, or similar evidence, may lead the judge to remit the deposit, but the character of Brukus will not make this possible.

Chapter XVIII.—*Of an ambassador acting for the subjects of his king.*

It is not ignoble for an ambassador to manage the lawsuits of his nationals, because in doing so he is the representative of his king. The ambassador need not appear in court in person, but may appear by a deputy. The ambassador, like a sovereign, is bound to protect the person and property of his fellow-countrymen. The laws forbid the governors of provinces to be involved in disputes of their own or of others, but the functions of an ambassador, while comparable to those of a provincial governor in many respects, differ from them in the fact that a Roman provincial governor was amenable to the laws which applied to his fellow-subjects, whereas an ambassador is responsible to his sovereign only.

Chapter XIX.—*Of punishing the fault of a magistrate.*

A Spanish ship in charge of an English Vice-Admiral has been taken by the Dutch. In the case of officials the general presumption is that they have done their duty with diligence and fidelity, but in this instance negligence or even suspicion of complicity is evident. Although the Vice-Admiral knew that the Dutch were near at hand, he left no proper guard when he went away, and he has taken no steps to punish the Dutch.

Chapter XX.—*Of an English ship sailing to Turkey with a quantity of powder and other merchandise.*

An English ship laden with some powder and much other merchandise, when on the way to Constantinople, was captured by the Sardinians and Maltese. Was the capture justified? The case against the Englishmen seems a strong one. The civil law forbids sending supplies or ammunition to the heathen,

and the Turks are not only heathen, but they are alien heathen, because they are not subjects of the Emperor. The canon law forbids furnishing Saracens with munitions of war, and the Turks are Saracens. The Law of Nations also seems to be against the English, because, as I have said in my books *On the Law of War,* it was unlawful for the Hanseatic cities to furnish supplies and war material to the Spaniards, when Spain and England were at war.

Under the articles of peace and the treaty of alliance between England and Spain, the English seem to be in the wrong, because these documents forbid the subjects of one of the sovereigns to furnish munitions of war to enemies of the other or to rebels against the other's authority. Now Spain is one of the allies of the Emperor, who is fighting the Turks, and the Emperor is mentioned as one of the supporters of Spain in the treaty of peace, and furthermore Spain has the right of succession to the lands over which the Emperor and the Turks are fighting. It would seem to follow therefore that the Turks are enemies of the Spaniards, and consequently of the Sardinians and Maltese.

In spite of the general arguments mentioned above, certain considerations make me feel that the Sardinians and Maltese are wronging the English. First, concerning the lawful goods on the English ship, if their owners did not know that the vessel carried contraband, as the great writers teach, or if they did not consent to its presence on the ship, as most doctors hold, the owners of lawful goods should suffer no loss. In this case it can not be shown that they were aware that the vessel carried contraband.

In the second place, the law applicable in this case reads: "If anyone shall have sold." It requires a completed act. The Englishmen were captured *en route.*

Thirdly, the powder and other war material were being carried for the ship's use. Even where the exportation of grain is forbidden, a traveler is allowed to carry enough for his own use. If the quantity of powder on board seem large, it must be remembered that it is not safe to make too careful a calculation in such a matter, and if any of the munitions of war, carried for the ship's use, were left over, the English could lawfully sell them. If it be objected that the law forbids the carrying of even a *soupçon* of such articles to the Turks,

we must bear the fact in mind that the Turks are not unacquainted with these articles and are not living without them, as they were three hundred years ago.

To mention the fourth point, the Turks are at war with one another, at the gates of Constantinople and elsewhere, and it is more probable that this powder would have been used against heathen. than against the Christians who are much farther away from Constantinople. Further, the powder and iron were a mere makeweight, and were actually used as ballast, and in reality the English wished to sell it to the Spaniards. It should be noted also that the evil intent has not been shown, and that in fact it was lawful to take these things to the Turks under the Orders in Council of Queen Elizabeth. The Englishman follows the law of his native land, not the canon or civil law.

The fifth point is that the English merchants have made a manifest of these articles with an official, and under the Orders in Council of Elizabeth. Now the King of England is a sovereign prince and the head of ecclesiastical affairs in his own domain, and he can not permit his people to be made subject to the laws either of the Emperor or the Pontiff. Under the Law of Nations only a completed act calls for punishment. Under it the Maltese may interfere with those who are on their way to sell contraband to an enemy but may not punish them. The case of the Hanseatic cities is not parallel, because they were warned in advance, and were asked to give up their trade for a time only. The English would be asked to give up their trade forever, because the Spaniards and Turks are always at war.

So far as the treaty between England and Spain goes, it contemplates a defensive war, but this is an offensive war which is being waged against the Turks, and the mere fact that the Emperor, who is fighting the Turks, is the relative and supporter of the King of Spain, does not make the Spaniards and Turks enemies. Kinship and private interests do not determine public policy, and the naming of the Emperor among the supporters of Spain is an empty form. It is said that the Spaniard and the Turk are enemies, because the lands for which the Emperor and the Turk are fighting are Spanish home-lands, but they are only so by remote anticipation.

CHAPTER XXI.—*On holding to the civil law in appeals from a judge of the Admiralty.*

When an appeal is taken from an Admiralty judge, shall those who profess the English common law, as well as those who profess the English civil law, sit on the appellate bench?

My opponents say that note should be taken of the common law in the Admiralty Court, that this court is ordered to give its decisions in accordance with "our law," and that it is customary to put on the appellate bench those versed in either law, according to the discretion of the person making the appointments. I maintain that the function of appellate judges is to determine whether the judge in the first instance gave a righteous decision under the law which he professes. Civil law is followed in the Admiralty Court. Consequently the appellate judges should all be professors of English civil law.

In the second place, the civil law and the common law have different and even conflicting basic principles, and those who practice the two kinds of law are unfriendly to each other, so that a common agreement would be difficult, and frequent reversals of the decision of the Admiralty Court would be inevitable.

In the third place, the English common law is not suitable in meting out justice to foreigners. What statute of the common law, for instance, would give the formula for a transaction in Spain between a Frenchman and an Italian, so that in judicial proceedings instituted here, a verdict could be given in accordance with the common law? But everyone accepts the civil law as a Law of Nations, so to speak. Indeed, the principles of the Law of Nations come from the civil law.

In reply to the arguments urged by my opponents, I may say that if note is taken of the common law by the civil law judges of the Admiralty, civil law judges in the appellate court can likewise take it into consideration. Since the judge appointed to administer the law in the Admiralty Court is a civil law judge, "our law" would seem to be the English civil law. The argument from usage is invalid because it would have to be proved that each of the two foreign parties to the suit had a common usage. "Granted that these petti-

foggers of the common law have pushed their way into marriage cases" and into similar actions at law, "shall they rush in and seize these cases involving foreigners?"

CHAPTER XXII.—*On the absence of right to take away or transfer possession from those who are said to have bought property stolen by pirates and even to have bought it from the pirates.*

Certain Englishmen have bought property stolen from Venetians by English pirates. May the English buyers recover the price which they paid? The law covering the situation is based on the case of a woman sentenced to the salt pits who was seized by foreign brigands and sold. The purchaser recovered from the fiscus the price paid for the woman. From this law the commentators draw the conclusion that the man who buys a stolen article, or an article taken by brigands, may recover the price of it from the owner. The fact that the law speaks of foreign brigands may not be urged against this conclusion, because the jurist uses the word "foreign" on account of a situation peculiar to the case before him. The law is of general application, as the commentators recognize. Furthermore "the law thinks of the nation of the robbers as foreign, not from the point of view of him who pays the ransom . . . but from the point of view of the party from whom the woman had been stolen, that is, the fiscus." We have in this case, therefore, the exact situation contemplated in the law, viz., foreign robbers, the English, and Venetian owners. It makes the case stronger that the English purchasers got this property from a foreign source, viz., the Tunisian prefect. In any case the property should not be transferred, because, even if ownership of stolen property can not be acquired, the right to possess it is recognized.

CHAPTER XXIII.—*Whether the purchasers of plunder may keep it for themselves.*

Supplementing the argument in Chapter XXII, it should be noted that the English merchants bought the property at issue from the fiscus of Tunis, and one is secure in his rights who buys from the fiscus of any prince. This case differs from the case in which Spaniards and the fiscus of Barbary

were concerned[1] in two fundamental points: (1) Barbary and Spain were enemies, but Turkey and Venice have treaty relations. Consequently the Venetians may bring action against Turkey. (2) In the former case the fiscus of Barbary interposed only as a matter of form. My second general argument is that the Roman laws which have been cited were applicable to the citizens of a common State, the Roman Empire. They can not apply to conditions today when, as in this case, the litigants are citizens of different States. Thirdly, piracy must be distinguished from theft. The rule of the Law of Nations is that "it is lawful to buy anything and from anyone." "Even wares taken by pirates belong to unrestricted commerce." In the fourth place the Venetians must prove the identity of their property and the property which they claim. As a fifth point I note that when the robbers belong to a foreign nation there is no ground for recovery, because pirates who are likewise enemies may acquire ownership, and the treaty between Turkey and Venice does not cover pirates. Finally the trade of the English with Tunis, Algeria and many other States is taken from them by the Venetian claim that these States are piratical retreats, and that the people and even the magistrates in them are pirates.

CHAPTER XXIV.—*Of inquisitions and the testimony of Turks.*

Two direct questions arise in this case: (1) When may torture be used to ascertain the truth, and (2) what weight should be given to the testimony offered by Turks? Slave witnesses may not be tortured, if the question is one of money only, and if the truth can be ascertained otherwise. Freemen may be tortured only when they are charged as accomplices, and give inconsistent evidence. The matter is left to the discretion of the magistrate. So far as the second point goes, the testimony of Turks is not accepted against Christians. In addition to the two direct questions just mentioned, two points are indirectly involved in the case. What is the value of testimony given by witnesses under torture, and how should perjury on their part be treated? What bearing has this and other evidence on the ownership of the property in

[1] Cf. Bk. I, Ch. 15.

controversy here? Testimony given under torture is inconclusive, and if perjury was committed under torture, witnesses should not be punished. The invoices in the bundles of goods seem to favor the Turks, but this evidence is shown to be worthless[1] by the fact that they are written on Christian, not on Turkish paper, and, consequently, were not made out in Turkey. Likewise the theft of the records from the Englishmen raises a presumption against their opponents.

Chapter XXV.—*Of commerce with the Turks.*

The Tuscans have objected to the carriage of Turks on an English vessel, and the payment by the Turks of passage-money. They say that the law forbids commerce with the Turks. I would say that the Law of Nations makes no distinction between nations in the matter of trade, and that "between a prince and the subject of another nation it is the practice that the civil law should not apply, but rather the Law of Nations alone." In further reply on this case I would note that the King of England approves of these commercial relations, that the English had not completed the transaction, that the trade was not forbidden, because it was of no direct help to the Turks, that it was free from evil intent against Tuscans or other Christians, that it was a case of conveyance from, not to Turkey, that contraband goods were not involved, that there was no legal state of war between Tuscany and Turkey, and that Tuscany will not wish to make this attack on English commerce. The case of the Hanseatic peoples which I once argued is not parallel to this case, because here we are dealing with mere raids which go on forever and constantly interfere with trade.

Chapter XXVI.—*Of an English ship seized for the use of the Tuscans and then lost.*

An English ship on the Tuscan coast was requisitioned, sent to war, and lost on her way back to Tuscany. The English owners claim compensation. The Tuscans offer as a defense that their contract called on them only to make good any loss incurred in warfare, and that, therefore, loss in any other way

[1] Cf. supplement at the end of Chapter 28.

was by implication excluded. Furthermore, they maintain that a lessee is not responsible for accidents. There is a clear precedent against them. A certain prince took a ship for his own use from his own subjects. The ship was lost, and the doctors explicitly teach that the prince is under obligation to return to his subjects what he has taken from them. Consequently, a prince, in a similar case, will be under greater obligation to the subjects of another prince. Passing to the first point in the defense offered by the Tuscans, I observe that the inclusion in the lease of one chance occurrence, viz., loss in warfare, which was expressly mentioned because most likely to take place, does not exclude other risks which in ordinary procedure would have been mentioned. It would be more natural to regard the clause covering loss in warfare as superfluous than to suppose that a departure from the law was contemplated, because a contract under the Law of Nations, and especially a contract with a prince, presupposes good faith. The second argument put forward by the Tuscans is worthless. The ship was not leased. It was requisitioned, and he who took it must make good any accident. Responsibility for the safety of the ship rested especially on the Tuscans, because they removed the experienced English sailors and put their men aboard the vessel.

CHAPTER XXVII.—*Of an English ship which fought with a Tuscan ship and was captured.*

An English merchant vessel was captured by the Tuscans, and a Florentine court confiscated it on the ground that it attacked a Tuscan warship. In placing the responsibility for a conflict, he is presumed to be the aggressor who is armed, who is stronger, whose profession is one of arms, who comes off victor, and who has thought himself wronged, as the Tuscans may have done, because of the English trade with the Turks. The conclusion to be drawn from these considerations is confirmed by the fact that the Tuscans were the attacking party, that other vessels had undergone a similar experience, and that this incident began with the firing of two broadsides from the Tuscan man-of-war. The Tuscans wished to search our vessel, and it may be claimed that custom permits such an examination, but the custom is of

doubtful validity, and would hold only off the coasts of the prince who owns the warship claiming the right of search. Defense on the part of the English was justified, because they feared harm to themselves and to the Turks, who were their traveling companions and whom they had undertaken to carry. "Wrong is done to us when it is done to another who is in our home, for a ship herself is likened to a home." If defense was justifiable, even if the Tuscan attack was justified, preference should be given to defense over offense. It is true that a partial state of war exists between the English and the Tuscans, but this does not make the goods taken the property of the Tuscans, because they were not owned by the sailors, who, in fighting, were not acting under the instructions of the owners, and under the public laws of war the sailors may not be regarded as pirates.

CHAPTER XXVIII.—*Passage-money is owed for the Turks captured by the Tuscans on an English ship.*

The passage-money, which the Turks were to have paid for their transportation in the English ship captured by the Tuscans,[1] must be paid by the Tuscans, because "the victor takes the place of the vanquished," and "claims upon property go with it when it changes hands."

[1] Cf. Bk. I, Ch. 27.

III.

OBITER DICTA.

The observations which Gentili makes in the course of his arguments, on general principles of law and on matters of contemporary usage, illustrate his practical wisdom and his grasp of the doctrines on which the Law of Nations rests. For that reason a few of them have been set down here.

The law is intended for cases in which doubt may arise. It is to be interpreted on this basis (Bk. I, Ch. 1).

A legal enemy is not like a fugitive from justice (Bk. I, Ch. 1).

The law governing pirates and wild beasts is not applicable to enemies, i.e., there are laws of war (Bk. I, Ch. 4).

A usage does not admit extension in the matter of place, persons, situations, or time (Bk. I, Ch. 4).

War is not a hunt. Political territory is something more than a private domain (Bk. I, Ch. 5).

The immunity of a church is opposed to the public interest and to the common law (Bk. I, Ch. 5).

There is a distinction taken between immunity of a criminal and [illegible] an area.

A neutral is called upon to hand over the spoils of war to the victor only after a complete victory (Bk. I, Ch. 5).

The jurisdiction of a church differs from that of a prince, because to be exempt from local jurisdiction is not the same as to be outside a territory (Bk. I, Ch. 5).

The doctrine of continuous stealing is based on the fact that not only the seizure of the property of another but also the retention of it is an act of theft (Bk. I, Ch. 6).

The case of a man who flees to a church and of a man being forcibly taken through it are identical (Bk. I, Ch. 7).

"Whatever stands in the original is implied in full in the citation" (Bk. I, Ch. 7).

"The dicta of learned men should be interpreted in accordance with the laws and the authorities which they have cited" (Bk. I, Ch. 7).

The last statement of a writer is to be preferred to an earlier one (Bk. I, Ch. 7).

"A view which is stated carelessly is not the real view of a doctor" (Bk. I, Ch. 7).

"Expressions used to cover a common occurrence do not limit the application of the law" to those occurrences (Bk. I, Ch. 7).

"The word *territory* applies equally to land and water" (Bk. I, Ch. 8).

Venetians and Genoese claim sovereignty to a point 100 miles from their coasts, if the coasts are not near another State (Bk. I, Ch. 8).

An edict of a monarch affecting the subjects of another monarch must be interpreted in accordance with the treaty between the monarchs (Bk. I, Ch. 8).

A skipper sailing under letters of marque is rather committing piracy than carrying on war. He does not follow the laws of war and he directs his efforts against non-combatants (Bk. I, Ch. 8).

"Let everyone remember that there are limits to a journey by sea as well as to every other journey," limits set by the jurisdiction of a sovereign (Bk. I, Ch. 8).

A man has not been fully mustered into service until he has been enrolled, equipped and stigmatized (Bk. I, Ch. 9).

"Potentiality approaching actuality is not regarded as actuality" in prejudicial matters (Bk. I, Ch. 9).

A man under sentence may not be punished until the time-limit allowed for an appeal has expired (Bk. I, Ch. 9).

A man in partnership with the crew of a piratical vessel is a pirate (Bk. I, Ch. 11).

A neutral may acquire ownership of property bought from the subjects of one of two belligerent powers, but he may not acquire ownership of property bought from pirates (Bk. I, Ch. 12).

"Ownership can not hang in the air" (Bk. I, Ch. 13).

"Movable property is connected with a person" (Bk. I, Ch. 13).

"The law, which is based on natural reason, both teaches that justice should be rendered to everybody, . . . and holds everywhere" (Bk. I, Ch. 13).

"Permission does not imply obligation" (Bk. I, Ch. 14).

"Redress is that which pains, not that which pleases" (Bk. I, Ch. 14).

A man born in Holland is a British subject, provided his father has been naturalized (Bk. I, Ch. 17).

It is lawful and not unbecoming for an ambassador to manage the lawsuits of his nationals (Bk. I, Ch. 18).

Ambassadors are comparable with the governors of Roman provinces, but this parallel must not be pressed too far (Bk. I, Ch. 18).

"Do not unto others what ye would not that they should do unto you" (Bk. I, Ch. 20).

The Englishman follows the law of his native land, not the canon or civil law (Bk. I, Ch. 20).

The kinship of princes does not determine public policy (Bk. I, Ch. 20).

He who gives aid in war is in a state of war, but is not carrying on war on his own account (Bk. I, Ch. 20).

"The civil law, especially in maritime cases, is a sort of Law of Nations" (Bk. I, Ch. 21).

Roman law was drawn up for the citizens of a single State. Consequently it is not always applicable when the citizens of several States are involved (Bk. I, Ch. 23).

Under the Law of Nations "it is lawful to buy anything and from anyone" (Bk. I, Ch. 23).

The Law of Nations allows trade in times of peace with any nation, even with the Turks (Bk. I, Ch. 25).

"Between a prince and the subject of another nation . . . the Law of Nations should apply" (Bk. I, Ch. 25).

The inclusion of one chance occurrence in a lease does not exclude other risks (Bk. I, Ch. 26).

"Contracts with princes . . . imply good faith" (Bk. I, Ch. 26).

He is presumed to be the aggressor, who has thought himself wronged, who is armed, who is stronger, whose profession is one of arms and who comes off victor (Bk. I, Ch. 27).

The right of search at sea is of doubtful validity, and would hold only off the coasts of the prince who owns the warship claiming the right (Bk. I, Ch. 27).

"Wrong is done to us when it is done to another, who is in our home, for a ship herself is likened to a home" (Bk. I, Ch. 27).

In the payment of a debt, "the victor takes the place of the vanquished" (Bk. I, Ch. 28).

IV.

Important Dates in Gentili's Life.[1]

1552	Date of birth at San Ginesio (January 14)
1572	Receives degree of D. C. L. at Perugia
1579	Leaves San Ginesio, under compulsion of Inquisition
1579-80	Residence in Germany
1580	Arrival in England
1581	Registered as Scholar in Christ Church, Oxford
——	Received as a Doctor of Civil Law; Lector Iuris Civilis at St. John's College, later at New Inn Hall[2]
1584	Consulted by English government in Mendoza case
1585	Date of publication of his books *De Legationibus*[3]
1586	Accompanies a mission to the Elector of Saxony[4]
1587	Made Regius Professor of Civil Law at Oxford
1588	*Prima Commentatio de Iure Belli*
1589	Second and third books *De Iure Belli*
1600	Becomes a member of Gray's Inn
1605-8	Advocate to the Spanish Embassy
1608	Date of death in London (June 19)
1613	Posthumous publication of the *Hispanica Advocatio*

Frank Frost Abbott.

Princeton University, March 1, 1919.

[1] The interest which has been awakened in recent years in Gentili, and our appreciation of the great service which he rendered in the development of international law, date from the inaugural lecture delivered on his life and writings by Professor Sir Thomas Erskine Holland in 1874 at Oxford.

[2] Exact dates unknown. When St. John's College was established on a permanent foundation in 1558, theology, philosophy, civil law and canon law were declared to be the subjects to which the scholars were to devote themselves, and of the fifty Fellows and Scholars twelve were to study civil and common law; cf. W. H. Hutton, *S. John Baptist College* (London, 1898), p. 15. The teaching was conducted by the Readers, and an account book of the College (*op. cit.*, p. 59) reveals the fact that the *Lector Iuris Civilis* received a salary of twenty-five shillings for the first term of the year 1583.

[3] Only the principal writings of Gentili are included in this list.

[4] While on this mission Gentili lectured at Wittenberg, and there renewed his acquaintance with his countryman, Giordano Bruno, for as Bruno testified later at his trial in Venice, "He (Gentili) gave me his support, and introduced me to lecture on the *Organon* of Aristotle"; cf. D. Berti, *Giordano Bruno da Nola: Sua Vita e Sua Dottrina* (Rome, 1868), Appendix, Document IX. The two men had undoubtedly met in Oxford. Both of them were friends of Sir Philip Sidney. To Sidney, Gentili dedicated the treatise *On Embassies*, and Bruno, his two important works on moral subjects, viz., *Spaccio della bestia trionfante* and *Gli eroici furori*. Bruno's two books appeared about 1585. Furthermore, in the work of Bruno which bears the title *De l'Infinito Universo e Mondi*, published in 1584, there are five dialogues which show the direction to be taken by science. In these dialogues he introduces real people as interlocutors, and in the fifth dialogue Alberico Gentili is introduced; cf. W. Boulting, *Giordano Bruno: His Life, Thought and Martyrdom* (New York, 1916), p. 139. All these facts would seem to point to an intimate acquaintance between the two Italian scholars.

ALBERICI GENTILIS JURISCONS.

HISPANICÆ ADVOCATIONIS

(In quo tractatu diversæ illustres quæstiones maritimæ secundum jus gentium & hodiernam praxin quam nitide perlustrantur & deciduntur)

LIBRI DUO.

Ad Illustriss. & Excellentiss. Dn.

DON BALDASSAREM A ZUNICA, CATHOL. MAJEST. LEGATUM.

Cum Indice Capitum, Rerum & Verborum.

Editio secunda priori emendatior.

AMSTELREDAMI,

Apud JOANNEM RAVESTEINIUM, Civitatis & Illustris Scholæ Typographum Ordinarium, cIↄ Iↄc LXI.

ILLUSTRISS ET EXCELLENTISS.

DOMINO,

DON BALDASSARI DE ZUNICA,

Cathol. Majeſt. Sanctioris Concil. Conſiliario, & ad Sac. Caeſ. Majeſt. Legato, S.P.D.

SCIPIO GENTILIS.

QUod frater meus, Albericus Gentilis, facere ipſe conſtituerat, ſi vixiſſet, id moriens, ut ego facerem, teſtamento ſuo mihi mandavit.

Nam relictis compluribus de jure civili commentariis, cum eos omnes ſupprimi vel aboleri juſſiſſet, hunc ſolum excepit, quem, quod minus, quam cæteri, imperfectus, minuſque impolitus eſſet, in lucem à me edi voluit. Continet autem hic liber diſceptationes earum controverſiarum, quas in regno Angliæ Hiſpani aliique Cathol. Majeſt. ſubditi, cum externis & fere Hollandis agitavere, ex eo tempore, quo Sereniſſimus & Sapientiſſimus Rex Jacobus I. florentiſſimi illius regni poſſeſſionem accepit. Nam pace cum Hiſpanis facta, initiſque fœderibus, cum quaſi medius interjectus, inter duas gentes bello graviſſimo ac pene internecino diſſidentes, utrique tamen amicus, & fœderatus eſſet, non potuit, quin de controverſiis quoque earum, quereliſque, quas ad ſeſe detuliſſent, æ-

quo

quo jure diſceptari pateretur. Nec privatæ illæ cauſſæ omnes, vel ad privatos modo pertinentes, ſed quædam etiam publicæ, de jure belli, de jure regnorum ac fœderum erant. Omnium autem cura, ac ſolicitudo pro Hiſpanis ſuis neceſſario incumbebat ei, qui illo tempore in Anglia Cathol. Regis veſtri nomine Legatum agebat. Is tum erat gentilis tuus, Illuſtriſſimus & Excellentiſſimus Don Petrus de Zunica, vir ſupra ſplendorem natalium, quo principibus totius Hiſpaniæ familiis veſtra annumeratur, maximis quibuſque in Republ. muneribus exercitatiſſimus, ad hoc virtute, prudentia, magnificentia, atque humanitate inprimis inſignis. Ab eo appellatus frater meus humaniſſime fuit, ut omnium illarum, quas dixi, cauſſarum advocationem in ſeſe, honorifico ſalario conſtituto, pa-

trociniumque reciperet. quod cum ab illo impetravisset adcedente præsertim consensu atque permissu Regis magnæ Britanniæ, cujus in imperio frater erat, non mediocres utilitates se hominibus gentis vestræ, fratris mei opera, attulisse; nec se animi judiciique, quod de ejus diligentia, fide, integritate præstantique doctrina conceperat, re ipsa cognovit, expertusque est. Triennium in eo munere versatus frater cum esset, diem suum obiit, maximo, ut accepi, Illustrissimi Legati, qui illum summe diligebat, & omnium bonorum dolore. Me quidem cum ille casus supra modum afflixisset, ut necesse erat, in tanta naturæ, studiorum, rerumque omnium conjunctione; non ita tamen me domestica jactura, quam publica literarum, inprimisque Jurisprudentiæ calamitas accepta movit. Ut enim

nihil

nihil de aliis ejus ſcriptis, lucubrationibuſque dicatur, quas partim vivus edidit, partim inchoatas, vel affectas habebat, quantus cumulus nobiliſſimarum cauſſarum, quanta juris ſcientiæ noſtræ, quæ nimis anguſtis privati juris cancellis claudi ac circumſcribi videtur, amplificandæ facultas, illo extincto, periit? Cujus rei argumentum ſi nullum aliud haberemus, hic certe liber ampliſſimum, niſi fallor, clariſſimumque teſtimonium præbere poſſit. Sed veriſſimum profecto eſt, quod dicitur, ſemper præmature mori videri claros homines, & literis ac Reipubl. juvandæ natos. Hunc igitur librum Tibi, Illuſtriſſime Domine, mitto dedicoque juſtiſſimis, ut opinor, de cauſſis. Nam Hiſpanicæ advocationis in externis regnis obitæ ſcriptio cui juſtius debetur, quam Hiſpanico Legato?

EPISTOLA

Cui actarum pro Hispanis in Consistorio Regio caussarum liber, quam summi Hispaniarum Regis, apud Cæsaream Majestatem, Oratori? In cujus clientelam potius confugiat hic liber, quam ejus, qui ex ea familia natus est, ex qua is fuit, cui originem suam ac vitam hic liber debet? Accedit huc tua incredibilis humanitas, quæ unumquemque ad se amandum colendumque allicit, cum singulari virtute, summoque splendore vitæ conjuncta. Vidimus ipsi sæpe coram in Urbe hac Imperii maxima clarissimaque Norimberga; teque videntes, ipsum quodammodo intueri Regem maximum videbamur, & magnitudinis Hispanicæ molem. Quid est enim Legatus aliud, quam os & facies ejus, à quo missus est, cujusque ob id personam sustinere existimatur? Bene feliciterque valeat Illustrissima Digni-

Dignitas tua, noſtrumque hoc officium æqui bonique conſulere dignetur. Datum Norimbergæ Cal. Februariis CIϽ IϽC XIII.

AD

CLARISSIMUM
ET
CONSULTISSIMUM
VIRUM,

Dn. SCIPIONEM GENTILEM, IC.

Reipubl. Norimbergensis Consiliarium, & Antecessorem celeberrimum, Compatrem & Collegam carissimum:

De scriptis fratris ipsius, Viri item Clarissimi, & IC. Praestantiss. Dn. Alberici Gentilis, Profess. & Advoc. Regii, &c.

Iurisperitorum decus clarissimum, &
Princeps Lycei gloria hujus, SCIPIO:
Vt fama primum advenit è Britannia,
Liquisse vita isthanc Tragico-comoediam
Fratrem tuum ALBERICUM *(at ô quantum virum!)*
Patremque Matthaeum sequutum illa via,
Cunctis terenda quae semel mortalibus,
Tam regibus regumque natis inclytis,
Quam plebis ima fece quîs nasci datum est
Prope obrutum memini doloris impetu, &
Vitam tibi esse visum acerbam ducere,
Vt parte qui tui altera illo mortuo
Carendum haberes, cordis & sinu altero.
Affectuum vis atque natura haec erat,
Cui se obsequentem accommodat sapiens quoque,

Nec

Nec corneam vel saxeam fibram gerit:
Nec bella natura facit, velut Gigas.
Sat est dolori jam datum, sat luctui,
Suus cui est, ut omnibus rebus, modus.
Nunc pravalens regina ratio se exerit,
Et mortuum superstitem sibi, ut est, facit:
Superstitem, tuquam, tot meritis ingentibus
Et eruditionis omnimoda libris,
Vitam quibus sibi paravit alteram
Hoc ipso in orbe: ne quis alterius putet,
Quam gratuitam dat DEUS *mortalibus,*
Et ALBERICO *jam dedit, ac porro dabit,*
Corona ei beatitatis addita.
At ô quibus digne vehent te laudibus
Iurisperiti, istius ordinis decus
Clarissimum GENTILIS, *aut quas gratias*
Prout mereris, solvere poterunt tibi?
Quod scripta fratris posthuma in lucem eruis:
Vt Advocationem Ibericam jam nunc tua
Industria debemus. O in posterum
Fac debeamus plura scripta ejusmodi,
In queis utriusque fama florens posthuma
GENTILIUM *concordiam fratrum probet,*
Dulcissimum vita bonum concordiam.

AD

AD EUNDEM.

HUmano generi sua post quoque funera prodest
Vir bonus & sapiens.
Exemplo tuus est, Clarissime SCIPIO, frater,
Laudibus ille meis
Major, & in toto meritis celeberrimus orbe.
Quos dedit ille libros
Dum vixit, decies & castigavit ad unguem,
Hos probat ipsa Themis.
Ipsa Themis probat hos etiam, quos morte vetante
Edere non potuit.
Posthuma jam in lucem proferre volumina, mentem
Cura tuam extimulet.
Hinc, velut autori debetur gratia fratri,
Te quoque magna manet.
Fraternæ hoc specimen fidei præclarum & amoris
Secula sera canent:
Gentilesque vehet cœli inter sydera fratres
Gloria morte carens.

Cunradus Rittershusius I.C.f.

INDEX

INDEX CAPITUM

In hujus Hispanicæ Advocationis Libros II.

LIB. I.

XIV. *An*

LIB.

INDEX.

LIB. II.

XVIII. De

CAPITUM.

FINIS INDICIS CAPITUM.

ALBE-

ALBERICI
GENTILIS I.C.
PROFESSORIS REGII
HISPANICÆ ADVOCATIONIS
LIBER PRIMUS.

Postliminium an sit apud amicum communem.

CAPUT I.

Postliminio [a] *redisse videtur, qui & in civitatem sociam, amicamve, aut ad regem socium, vel amicum venerit. quia ibi primum nomine publico tutus esse incipiat.* : [b] inquit lex. & alia: *Tunc reversus intelligitur, si aut ad amicos nostros perveniat, aut intra præsidia nostra esse cœpit.* Fuit autem quæstio, an Lusitani quidam, ab Hollandis hostibus capti in Hispanico mari, fierent hic liberi in Anglia, qua in Hollandiam ducebantur. Atque videbatur, apud amicum communem non fieri hic liberos, quoniam lex non de communi amico loquitur, sed de nostro nominatim exprimit. [c] Nostrum autem vere nihil sit, quod est commune. ut ita est opinio doctorum communis. [d] Et ita doctores accipiunt de fœderatis propriis, hostibus alterius partis, leges illas: qui docent, posse civitatem statuere, ut suus hostis occidi in civitate fœderata possit, per illas leges. Quod est manifeste falsum in civitate communiter fœderata. Etiam Baldus expresse accipit de hostibus alterius partis. Etiam

a *l. 19. §. 3. de capt.*
b *l. 5. princ. de capt.*
c *Bar. alii l. 5. §. 1. l. 41. §. 2. de leg. 1.*
d *Ias. l. ult de iurisdict. Bal. l. 8. C. de exe. re. jud. Menoch. 1. de arb. ult.*

idem Baldus accipit easdem leges de amicis populi Romani: [e] qui soliti sic obstringi, ut haberent amicos, & inimicos eosdem cum illo populo imperioso. Amplius potest videri, quod nec Romani sic redirent postliminio, si venirent ad amicum communem. aut quid est, [f] quod in Græcia plurimi essent Romani servi, quos illuc abduxit fortuna Punici belli? Achæi autem redemptos donarunt Quintio? Non Græcia amica, sed inimica Romanis erat? [g] Tandem vero, quod postliminium apud communem amicum non sit, hoc ipsum in specie definit Antonius Gama in suis decisionibus Lusitanicis: auctor Lusitanicus, qui valere contra Lusitanos plurimum debet: etsi nihil habeat supra dictorum. omnino nihil habet ille, unde intellectum hunc legibus, suamve definitionem adfirmet. Nos autem contrarium in disputando contendebamus. Et illud vulgare adferebamus, quod, ubi lex non distinguit, ibi nec nos distinguere debeamus. Et quod non dicit, aut distinguit lex de amico proprio. Itaque dicere de proprio nos non debeamus. Dicit de amico lex, dicit de nostro. [h] atque is differt à proprio. Et nostrum itaque intelligetur & de non proprio. Et itaque & de communi. [i] Atque sane sic & multi tradunt, imo nostrum intelligi, quod non modo est proprium, sed & quod est commune. [k] Et pro certo ita est in individuis. itaque libertus meus dicitur, qui mihi, & alii est communis. Amicus autem & socius procul dubio idem est quid individuum, ut libertus. Etiam in caussis favorabilibus commune adhuc intelligitur appellatione *nostri*. Et postliminium favorabile est: quod habet favorabilem caussam libertatis. Atque sic sunt alias plura, & recepta communiter:

e *Alb. 3. de jur. bel. 18.*
f *Plut in Flam. & in apopht.*
g *Gam. decis. 384*
h *Com. l. 5. de leg. 1.*
i *Zas. Aret. Alex. alii d. l. 5. Rebuff. l. 96. 139. de V. S. Decia. 2. cons. 43.*
k *Alc. d. l. 5. §. Labeo.*

muniter: quæ & probent nobis, amicum communem non excludi legibus, quæ tribuunt postliminium nobis, pervenientibus ad amicos nostros. Adde, quod si intelligimus illas leges solum de amico proprio, jam essent de indubitabili: certe esset de minus dubitabili. [l] Cum tamen lex esse debeat de dubitabili, & in casu intelligi debeat magis dubitabili. Quis vero dubitet, an sit postliminium apud amicum, & socium proprium, id est, etiam (quod Gama ipse ait) hostem partis alterius? Sed & contra rationem legis est Gamæ interpretatio: [m] quæ ratio facit postliminium illic, ubi tuti sumus. Tutos autem nos esse apud socium, sive amicum communem, non inficietur homo quisquam, qui oculos habeat. Neque urget, quod dixi aliud de majestate imperiosi populi Romani, [n] quoniam leges illæ imo pertinent ad alios omnes, quorum etiam non fuerit ea majestas, nec eadem socios obligandi ratio. Etiam non obstat quod attuli de captivis, & servis in Græcia. Nam esset ostendendum, venisse eos ad amicos; item in bello venisse. cum Romani negent postliminium in pace. At illud Quintii tempus, Græcis parum quicquam intercesserat cum Romanis, sed consuetudo tum primum est rebus gerendis contracta: ut Plutarchus scribit. Quid si quoque dixeris, venisse Romanos illos in Græciam ad amicos per commercia, & à Pœnis venditos? [o] Potest defendi, nec esse eo casu postliminium: & quidem esse emptori jus pignoris: bona ratione, ne, si aliter statueretur, occasio hostibus daretur, aut sæviendi in captivos, quos emere socii, & amici communes non possent, utpote illico recepturos libertatem apud se: aut occasio fieret transmittendi

l *l. 1. ad municip. l. 9. de Carb. Flor l. cum quis. §. Titia. de leg. 3. Panor. c. 33. de ele. Ceph cons. 431. Menoch. 3. Grib. 1. de ra. stu. 5.*

m *Soc. ju. l. 1. n. 71. de adq. pos.*

n *l. 24. de capt. Alc. l. 5. de ju. & ju. Soc. l. 1. de adq. pos. Ias l adi. vo Pio. §. sententiam n. 13. de re jud.*

o *l. 8. de re mil. l. 15. de capt. ubi gl.*

eosdem captivos ad remotiores, & barbaros, & alios hostes sæviores, unde multo difficillimus reditus sit. [p] Felinus eleganter, *istud specialius procedere in captivis infidelium, ne forte vi, vel dolo traherentur ad eorum cultum*. Tandem vero contra Gamam, & contra inauditam ejus distinctionem notare oportet, quod loquitur ille etiam contra rem à Collegio judicatam. [q] Et sententiæ Collegiorum pluris sunt, quam vel illustrissimi Jurisconsulti. [r] Idem, quod Rota Genuensis objicit adversus scriptorem decisionum Rotæ Avenionensis, quod decisio esset ipsius scriptoris, non Rotæ. Idem de Afflicti decisione alii, quod sit contra reliquos Collegii. Idem alii, de similibus aliis. Nunc porro de aliis doctoribus, & Baldo dicam, quod & vacillat iste, & loquuntur omnes de bannito, id est de hoste propter delictum: [s] qui par est transfugæ. non autem loquuntur de hoste per bellum: qualis hic est: & qui cum altero habet differentias latissimas. [t] Etiam tradunt illa, cum ita conventum inter fœderatos est. vel fœdus sic habet, unicum ut sit territorium fœderatorum. Et Baldus ait, quod confœderatio non operatur plus, vel minus, quam dictent ipsa pacta. Etiam dico, quod aliud est in pœna, re videlicet odiosa: & quæ nisi in territorio fœderati proprii possit infligi. Aliud hic dicendum in liberatione, re favorabili. Sic ego contra disertissimos & doctissimos viros atque Advocatos disputabam. neque tamen adeo huic argumento innitebar, ut, contra quam fieri sciam, res jam & præda Hollandorum, iis in amico regno amitteretur.

p *Feli. c. 11. de Iudæ.*

q *Non. cons. 23. 53. Odd. 8. Menoc. 11. 34. Rip. 3 de ca. po. & pr.*

r *Menoc. con. 329 n. 27. Ro. Ge. Charf. decis. 106.*

s *Bar. q. 1. Myns. cons. 21.*

t *Deci. l. ult. de ju. Bar. l. cunctos populos. nu. 44. Clar. § fi. q. 38. nu. 10. & q. 71. nu. 11.*

CAPUT II.

Rem non fieri hostis capientis ante deductionem intra ipsius præsidia.

ALiud igitur disputavi audenter, & conclusi contra Antonium Gamam efficaciter, quod res hosti capta non prius ei quæreretur, quam & intra ejusdem præsidia perducta esset, quamvis ea diu possessa esset, per duos amplius menses in mari habita. [a] Scilicet desiderat lex, ut & capta sit, & perducta intra præsidia, *ceperunt, & intra præsidia perduxerunt*, inquit. Ubi notandum est verbum *perduco*, quo & usa pluries lex est. & quod consummationem operis significat. [b] *PER enim totum significat.* [c] Utitur lex isthuc sæpissime & verbo perveniendi, [d] quod & accipiendum est cum effectu. Si non prosunt capienti menses duo, non prodessent mille. Capta, & perducta bona intra præsidia esse oportet. Nihil est tempus : de quo nihil considerat lex. Et vero nihil sit tempus hic, ubi semper incerta præda est, quamdiu intra præsidia perducta non est. Vulgo dicitur, *multa cadere inter calicem, supremaque labra.* quod bellica ratio & sors valde probat : [e] ut ego alibi adprobavi late. In quæstione, quæ mihi erat pro Hispanis, captis ab Hollandis, quibus erat nonnihil maris arandum : erant radenda littora inimica, eaque adversus prædationes has intenta, & instructa : erant timendæ cœli marisque ruinæ. Et merito igitur lex vult, esse bona perducta intra præsidia. Præsidia vero non esse navim, ad quam perducta erant bona capta, certum est: [f] quæ

a *l. 5. de capt.*
b *l. 166. de V. S. Bar. l. 51. de leg. 1.*
c *Soc. l. 47. de cond. Fulg. l. si qui. C. de postul.*
d *l. 1. §. 12. 22. 23. 27 de capt. l. 71. de V. S.*
e *Alb. 2. de ar. Ro. 7.*

[f] quæ inter mobilia numeratur: præsidia autem sunt stationes [g] Navis non sedet, at ambulat: & vehiculo confertur, imo equo; *Per Siculas equitavit undas*, Horatius: *Equo ligneo per vias cœruleas estis vectæ*, Plautus. [h] Præsidia sunt locus intra fines: & ille verisimiliter tutus, quod Salycetus hic. declarant Castrensis, Angelus. [i] Ego tamen dixerim præsidia classem Græcorum stantem ad Trojam, etiam castra in finibus hostium posita, etiam hostium classem vagantem. Cæterum casus noster erat, cum navis Hollandica ceperat, & captam attrahebat Hispanicam in Hollandiam, & jam raptaverat per mare menses (ut dico) duos. Videamus si qua sunt fundamenta Gamæ, cur necesse non sit capta esse perducta intra præsidia. STATIM, & incontinenti sit (inquit) hostium, quod iidem ceperunt. & Angelus, & Socinus, & Ripa sic habent. [k] STATIM est protinus, mox, incontinenti, ut hic Aretinus exponit hunc articulum: & ego Gamæ addo. Attamen Angelus, & Socinus, de quæstione, si sit necesse, res esse perductas intra præsidia, verbum in libris meis nullum de hac re habent, loco citato Gamæ. [l] Angelus alibi: *Dico ergo quod tunc præda capta hostium facta est, si conducta est in hostium capientium præsidia. Appello autem præsidia loca tuta, ut quia muris, & aliis artificiis, ut stipatis palatiis circumdatis inclusa sunt, & ad defensam apta. quia tunc præda directa est ad loca destinata, & tuta. Antequam sit intra præsidia suprascripta, vel ad alia loca tuta, ad loca amicorum, vel ad loca confœderata, non refuto, prædam transiisse in dominium capientium, licet in territorium capientium ducta sit: tamen de facili virtute belli possit restitui, & eam tenentes de hoc debent verisimiliter*

[f] *Menoch. 1. de re m. 43. Bud. l. 8. de re mil. l. 1. §. 4. de viet vi arm.*
[g] *Gel. 10. c. 26. Cat. nup. Pel. Hor. 4. od. 4. Plau. Ru. ult.*
Negus. 2. de pign. 4. n. 41.
[h] *Saly. l. 12. C. de postl. item Castr. 1. cons. 445. Ang. disp. renovata guerra. col. 4.*
[i] *Stra. de navi. p. 2. num. 5.*
[k] *Aret. l. 1. de adqui. poss.*
[l] *Ang. de disp. ren. gu.*

liter

liter dubitare. Et sufficit dictus timor. Sic Angelus sane. [m] Ripa autem : *Capta in bello, statim efficiuntur capientium. Sed quæritur, quomodo hoc loco intelligatur verbum STATIM? Videtur dicendum intra triduum. Vel postquam is, à quo fuerunt capta, divertit ad extraneos actus: & sic postquam desinit possidere, suspicando, non posse recuperare. Sed glossator & Salycetus, & Angelus intelligunt verbum STATIM, postquam bona capta fuerint redacta intra præsidia.* Ibidem addit, quod sequatur id alibi quoque Angelus, & legem alleget : sed se allegare meliorem. Et allegat Ripa leges, quas nos induximus. *Frustra lex dixisset, ceperunt, & intra præsidia perduxerunt.* Si censebat satis esse cepisse. [n] Omnia verba legis utique impleta esse debent. Et copula (quod vulgi verbum est) exigit concursum copulatorum. Lex (quod urget Angelus) vult, rem in tuto esse, ut sit effecta capientium. Et igitur vult, deductam esse intra præsidia : ubi demum est tuta. [o] Verba intelligenda sunt cum effectu, ut item vulgaris est regula. Atque ita si statutum dat præmium capienti bannitum, intelligitur, quando cepit cum effectu, & præsentavit superiori. Cepisse Hollandi debent cum effectu, ut adquisierint : sed cum effectu non ceperunt, quæ nondum perduxerunt intra præsidia. Ergo nec adquisierint ista : Sic Ripa est pro nobis. & idem adfirmat Angelus nobis, [p] quod & Iason facit. Citat Ripa & glossatorem. [q] Et glossator disserte notat, non esse rem hostis capientis, nisi ducta sit intra præsidia. Idem citatus Salycetus : *Attende, inquit, quod non efficiuntur capientium, nisi postquam ducti sunt intra præsidia hostium. Et idem de rebus aliis mobilibus omnibus, quod antequam sint ducta intra*

m Rip. l. 1. n. 4. de adqui. poss.

n l. 21. de mil. test. l. 5. de jur. imm. Rip. 2. de leg. 2.

o Ias. Dec. l. 1. quod qui. ju.

p Ias. l. 1. de adqui. poss.

q Gl. l. 12. C. de postl. ubi etiam Salyc.

præsidia hostium, non efficiuntur eorum, sed remanent sub dominio eorum, sub quo erant ante capturam. Non enim in eis est isto casu diversa ratio. Et hæc de rebus verba aurea mihi fuerunt contra adversarios, qui audebant separare caussam personarum captarum, & captarum rerum. [r] Nam etsi leges ipsæ tradant pariter de adquisitione hic utrarumque, & de postliminio utrarumque; tamen vix obtinuissem, nisi & hæc Salyceti adduxissem in terminis. Nunc dicamus alios hic nostros. [s] Angelus alter, ubi legit, capta ex hostibus fieri nostra *statim. Intellige id*, inquit, *secundum legem illam: quæ & deductionem intra præsidia desiderat.* Idem tradit de postliminio, non esse satis evasisse ab hostibus, nisi & reditum sit ad suos: quia lex utrumque desideret. Sic alter Angelus. [t] Sic & Bellus; quid enim si lateret hostis in sylvis, vel alibi cum præda, triduum, quatriduum (inquit) dum reverti ad suos non valet? [u] Sic doctissimus Molin. Præsidium is murum, aut castra interpretatur. Is etiam amplius, quod nec pernoctatio captorum apud hostes, nec deductio intra castra sufficiat, si domini persequuntur, nec desistunt à recuperatione, nec enim amittant isti dominium, nec possessionem. Non amiserunt Hispani hic possessionem, ubi nec intra navim hosticam perducta bona ipsorum sunt: at relicta in navi capta: & hæc attrahebatur, seu ducebatur per Hollandos, qui in ipsam se trajecerunt. [x] Retinet autem etiam expulsus dominus possessionem per hominem suum non expulsum, qui etiam teneatur invitus. Et qui casus hic fuit, ubi & capti Hispani in navi capta manserunt. Per quos captivos nautas & procuratores hic rerum retinuerint domini sua, & possessionem. [y] Hi

r *Soc. ju. l. 1. n. 66. de adquir. poss.*

s *Aret. §. item ea. Instit. de rer. div.*

t *Bell. 3. de ju. be. 3. num. 12*

u *Mol. de ju. & jur. to. 1. tr. 2. disp. 118.*

x *Ias. l. 1. §. 4. n. 4. de adq. poss. Crav. cons. 319. col. 15.*

[y] Hi nec amittant possessionem, etsi deserat eam homo suus. [z] Si ipsi tenerentur, certe dejecti possessione intelligerentur. Verum de dominio agimus in præsentia. Idem autem Molina pulchre ad casum nostrum maris docet, quod etsi pernoctatio, vel spatium viginti quatuor horarum videtur quibusdam satis: tamen si res geritur mari, tum adquisitæ res hosti capienti non intelligantur antea, quam ad locum tutum perductæ sint. Et sane est aliqua diversa ratio (ut ego exposui ad casum hunc nostrum) rerum marinarum. [a] Tandem Ayala quoque sic est nobiscum: audi: *Illud tamen sciendum est*, inquit, *prædam tum demum fieri hostium, ut primum intra præsidia delata est, ante nondum facta est hostium. neque desiit esse ejus, cujus fuit.* [b] Etiam ego sic scripsi, non nunc dixi primum, in libris bellicis, & quidem verbo uno adfirmavi, velut certum. Et sic omnes sunt nobis auctores, nullus Gamæ. Aut num pro Gama illa Angeli dicimus? [c] *Quod si per tantum temporis intervallum dicta præda sit in campo retenta, licet non sit remissa inter præsidia, quod qui perdiderit eandem, verisimiliter debeat deposuisse animum recuperandi*, is quoque & perdidisse intelligatur. *Quantum autem tempus labi debeat, ut dictus animus præsumatur, hoc totum relinquendum judicis arbitrio: qui arbitrari debet secundum consuetudinem locorum, & virorum. Et audivi quosdam armorum expertes asserere, inter eos consuetudinem vigere, quod si per unam diem præda fuerit in campo detenta per hostes, quod intelligitur capientium facta. Et est consuetudo satis rationabilis: quia ut plurimum adsolet perdita præda eodem die rescuti. eo autem lapso, qui perdiderunt, eandem se communiter perdidisse dicunt: unde communiter per*

y Rip. l. 1. n. 74. de adq. poss.
z l. 1. §. pen. ubi An. de vi & vi ar. Imo. l. 29. de adqu. poss. Alb. l. 19. ex qui. ca. ma. Alex. Bar. l. 3. de lib. & posth. Bal. l. 11. num. 66. C. de his, qui ac. non po.
a Aya. 1. de ju. be. 5.
b Alb. 2. de ju. be. 16.
c Ang. d. disp. reno. guerr.

lapsum dici videtur deponi animus recuperandi. Non hæc tamen Angeli valent pro Gama, quia dicta sunt magis ad aliam quæstionem, de receptis bonis reddendis domino, vel non. Et quia capti Hispani animum verisimiliter non deposuerint, & spem liberationis, ducendi per incerta maria, per amica littora; ante ora suorum. Ipse Angelus ad hanc rationem addit, quod nec longum intervallum quam plurimum dierum facit intervallum, si, qui perdiderunt, prosequuntur prædatores. Etiam de consuetudine loquitur Angelus, utcunque rationabili. Sed jus ordinarium est de perductione intra præsidia. Etiam dico ego, rationabilitatem istam hic non probari argumento optimo illinc, quod lex ait, feras desinere esse nostras, quæ nostram evaserint custodiam. Nam magna est differentia inter perditionem suarum rerum, & liberationem ferarum. Facilius hoc fit, & liberationi favetur, & reditioni in statum naturalem. Quid? An desinunt nostræ res esse nostræ, si evadant custodiam nostram? Dicit Angelus, & esse casum illic, ubi dicitur fur manifestus, qui fuerit adprehensus prius quam eo loci rem pertulerit, quo destinaverat. At ego casum nostrum illic non video. Scilicet desinat fur esse manifestus ex perlatione furti in locum destinatum; Sed an ita desinet res esse nostra ex perlatione in locum ab hoste destinatum? Non hæc Angeli obstant nobis ullo modo. Et aliud nihil obstat defensioni nostræ hic. [d] Et non obstat articulus STATIM, qui & alibi, & hic suscipit moras alias. Res capta fit capientis *statim*, id est, postquam capiens voluerit, factam esse suam. [e] quod alibi ego exposui.

d Inn. Soc. l. 1. §. 1. de V. O. Ias. l. 105. eo. Arch. c. constat. 1. q. 1. Rui. 4. cons. 43. Alb. disp. Mach. 3.

e Alb. 3. de ju. bel. 9.

posui. Quid ni ita? [f] Quæ in favorem alicujus inducta sunt, tacitam conditionem habent, *si illi placuerit.* Idque valet etiam, quum quid ipso jure fieri dicitur. [g] Res capta fit capientis *statim*, id est, postquam & duci præsentata est. De quo & Socinus, & Socinus junior & alii. [h] Et Ruinus, qui statim, ipso jure facit mobilia capientium, apprehendentium, sic de præsentatione. [i] Etiam isti ipsi articuli præcisi recipiunt limitationes per alias leges. Et de jure in hoc puncto satis. Res, nondum ductæ ad locum *verisimiliter* tutum, non sunt adhuc capientium: nec perditum est earum dominium. Idem dicendum, quum milites nostri continuo sunt hostes insecuti, etiam intra præsidia, quia nec isto casu res censentur fuisse capientium, dum apparet locus non tutus: sed nec ipsa præda fugerit præsentiam nostrorum: etiam nec captæ intelligantur, quæ sunt in continenti recuperatæ. Conclusio Salyceti est, & nostra. [k] Et sic nihil hic de postliminio agatur, ubi nec quæsitum hosti quidquam est.

f *Menoch. con. 20. Ias. l. 2. n. 24. C. de bon. poss. co. tab.*

g *Soc. alii l. 1. de adqu. poss. Aret. d. §. item ea. Saly. l. 12. n. 6. C. de postl.*

h *Rui. 5. cons 31.*

i *Castr. l. 104. de V. O.*

k *Soc jn. l. 1. n 65. de adq. poss.*

CAPUT III.

De judicio militum, & varia consuetudine in rebus ab hoste captis.

NOn [a] est Ripa cum judicio militum in rebus hosti captis: etsi illud recitet ultimo sic: *Milites tamen nostri dicunt, sua esse bona capta, si apud se pernoctarint*: nam Ripa adfirmat aliud judicium Angeli allata meliore lege. [b] Et nec dicitur opinio doctoris, licet ultimo loco posita, quando is ita scribit: *Quidam alii dicunt*: vel,

a *Rip. l. 1. n. 4. de adquir. poss.*

b *Imo. l. 74. §. 1. ad Treb. l. 134. n. 4. de V. O. Ias. l. a dive Pia*

vel, *secundum quosdam*, & non verisimile est, ut in sua ipsorum caussa judicium militum, Ripa censuerit judicium æquum. Etiam in judicio militum quæro, quid illud sit, APUD SE? forte enim idem est, quod intra sua præsidia. [c] ut sic dicitur, apud hostes susceptus filius, *apud hostes decedere, apud se esse.* Atque ita judicium militum juri consonet: dissentiat autem illis, qui triduum exigerent; & illis, qui volunt eum oportere divertisse ad extraneos actus, qui fuerunt capta bona. Et sic Anglica lex, & lex Castellæ sint, quæ itidem adquisitionem definiunt in pernoctatione *apud hostes*, aut in mora horarum viginti quatuor. Et promptum est, leges legibus concordare. Milites tamen nec ipsi censent adquisita bona sibi ex eo solo, quod perducta intra præsidia sua sint, nisi & pernoctaverint, in quo dissentiant illi à jure: quod facit rem capientis statim, ac ducta illa fuit intra præsidia, & itaque recuperata ante noctem, adquiratur rursum ipsi recuperatori: ut Bellus explicat. Nisi forte in caussa hac subitæ recuperationis probes jure milites: [d] quoniam nec videatur captum, quod est illico recuperatum. [e] *& censeatur illico recuperatum, quod adhuc apud hostem non pernoctaverit. Sicque vulgo observant militares præfecti*: inquit Alciatus. Et sic fuit doctrina Salyceti: quam retuli in calce capitis superioris. [f] At de eodem judicio militum audi Angelum: cujus & eadem ipsissima omnia (sæpe id factum) Baldi verba sunt hæc in quæstione: *Dicunt isti sodales, quod numquam præda dicitur fuisse perfecte eorum, nisi postquam pernoctavit sub dominio eorum. Cum enim cum præda fugiunt, antequam sint in loco TUTO, non est præda sub eorum protectione. Et dicunt veritatem.*

c l.9. l.12. de capt. l. ult. de off. pr vi. l.2 de adq. rer. dom.

d Ang. disp. renovata guerra. col. 3.

e Alc. l.1. de adq. poss.

f Ang. Bal. l.12. C. de postl.

tem. *Cum ergo reducti fuerint intra præsidia, licet non pernoctaverint, tamen domini prædæ facti sunt.* Sic isti ex ratione militum reducunt eorundem militum dictum ad sensum juris. Etiam consideremus, quæstiones esse duas diversas: unam, quando hosti quæsita bona capta intelligantur? alteram, quando hoste recepta, priori non sint domino restituenda? Ecce scribit Ayala, quæ quæst. posterior torsit varie admodum omnes fere interpretes; at prior habeat jus non dubium. Et igitur non fiet illatio de altera ad alteram quæstionem. Potest res adquisita hosti esse; & recuperata deberi tamen priori domino. ut, quicquid rerum est, quod redit postliminio. [g] hæ namque adquisitæ hostibus, amissæ dominis prioribus, recuperatæ his redeunt. Quid, quod principes nostri, milites, qui recuperant, tenebantur & tueri nostra, & nos vindicare? Contra potest nec adquisita res hosti esse, & recuperata non tamen restitui priori domino, at cedere recuperanti. ut scilicet animentur ad pugnandum omnes: & virtuti accedat pretium: & dominus ille prior non ferat, cujus contrarium in casu contrario ferre nollet: sumptus, & damna, quæ alius esset passus pro re ejus recuperanda, & quam nec recuperasset. [h] Quæ aliique hic disceptant: & ego alibi recitavi. Sic duæ sunt diversæ hæ quæstiones. [i] Sic & alii ipsas distinguunt. Et quas tamen si misces, etiam sic concludes, ut à jure nec discrepet aut judicium militum, aut lex alia vel consuetudo, nisi in hoc forte, quod cetera etiam moram desiderant aliquam, nec satis habeant perductione intra præsidia, ut declaravi. Perductionem omnino desiderant omnia.

g *Navar. con 2. tit. 36. lib. 5. Mol. de ju. & ju. to. 1. tr. 2. disp. 118. Plat. Inst. de rer. div. Iasl. l. 9. de leg. 1. Covar. reg. peccatum. p. 2. §. 11.*

h *Io. An. Spec. de re. Alb. 3. de ju. bel. 17.*

i *Rip. l. 1. de adq. poss. n. 4. 5*

Sic

Sic & Joannes Andreæ in bonis ductis intra hostium districtum ponit quæstionem alteram de recuperatis. Non mihi Joannes Andreæ, non quæstio de recuperatis objiciatur, quum dico, rem non fieri hostis capientis ante deductionem intra ipsius præsidia. Et notes, quod hæc hujus capitis, & superioris valent in captis, non in deditis. [k] Deditorum aliud sit judicium.

k *Ang. d. disp. renovata. Salyc. l. 12. C. de postlim.*

CAPUT IV.

Capienda non haberi pro captis, & quæsitis hosti.

QUod si autem capta, non ducta intra præsidia, pro non captis sunt, & quæsita hosti non censentur; [a] quid est quod Cephalus respondit, etiam nec capta, sed pro certo capienda, effecta hostium videri? *Considero* (ait ille) *dubium non esse, quin capta ab hostibus, fiant statim PRIUS capientium. Sed tota difficultas consistere videtur, quomodo intelligatur verbum CAPERE: & sic, quando res ita dicatur capta, ut sit capientis. Ego autem puto, tunc rem captam dici, quando aufugere non potest, quin capiatur.* Igitur & concludit in suo casu, fugatos piratas à triremibus Melitensibus, eosque ita pressos, ut omnino in manus Melitensium essent perventuri, omni spe evadendi destitutos, & ejectos in insulam Corsicam, captos à Corsis, restituendos esse Melitensibus, aut teneri Corsos saltem ad damna, & interesse: tanquam qui fuerunt in caussa, quo minus Melitenses consequerentur finem laboris, ac præmium. [b] Etiam Alciatus in feris sic censet, quæ (certum) non possint

a *Ceph. cons. 136.*

b *Alc. l. 1. n. 53. de adq. poss. Molin. de ju. disp. 42.*

ſint evadere. etiam Ludovicus Molina. Is hoc amplius, quod etſi dominium, & poſſeſſio adquiritur capienti, cum percuſſio alterius non eſt ſatis ad capiendum, ſi tamen cauſſa ſit, ut caperentur ab alio, utique ſit jus percutienti, ut pro qualitate datæ cauſſæ & ipſe aliquid in captis habeat emolumenti, ac juris. [c] Retuli ego de illo Cephali reſponſo in libris de armis Romanis: & idem illic ornavi, & auxi pluribus. De opinione Trebatii, feram capiendam pro capta haberi, adprobata tunc dixi, [d] & alii dicunt. [e] Ratio recepti olim diverſi juris non adverſaretur, quum accidere poſſit nihil multum, cur non capiatur. [f] Et potentia in habitu idem operetur, quod potentia in actu. Cœterum & reſpondi Cephalo in iiſdem libris & confutavi (opinor) hanc illi opinionem. Hic addo, diverſam cenſendam Cephali quæſtionem de piratis à quæſtione noſtra de hoſtibus juſtis. etiam conſuetudinem in feris vulneratis, juri contrariam, non extendi ad hoſtes oportere, qui (pone caſum) ejecerint ſe, ut piratæ illi, in Corſicam; Piratis, & feris territorium nullum præbet ſecuritatem. [g] Piratæ ſunt hoſtes omnium, & impune offenduntur ab omnibus, &c. Sic & libera venatio eſt ferarum. Itaque in Piratis dici poſſit, evadere eos non potuiſſe, ſemper capiendos ubique. at non idem in hoſtibus dici poſſit, qui non ubique ſunt capiendi, non apud amicum communem: Hiſpani non hic capiendi in magna Britannia, in Gallia, in alia parte Chriſtiani orbis ab Hollandis. Sic Hiſpani vel capti evadere potuerint modis multis. [h] *Num capti potuere capi?* [i] Quum autem lex ait, feram, nobis vulneratam, ſive captam, evadentem cuſtodiam noſtram, in conſpectu noſtro

[c] *Alb.* 2. *de ar. Rom.* 7. & *lib.* 2. *c.* 7.

[d] *Alc.* 11. *Parc.* 2.

[e] *Bar. l.* 5. *de adq. rer. dom.*

[e] *Alc. l.* 1. *n.* 53. *de adq. poſſ.*

[f] *Decia.* 2. *conſ.* 64. *n.* 40. 41.

[g] *Stra. de nau. p.* 3. *Alb.* 1. *de jn. be.* 4. & *lib.* 3. *cap.* 23.

[h] *Virg. Æn.* 7.

[i] *L.* 3. 5. *de adq. rer. dom.*

ſtro tamen exiſtentem; nec in perſecutione difficili, non recepiſſe ſe in libertatem naturalem; non idcirco etiam ait, manere ejus, qui cepit Sed etſi ejus maneret recipienda non difficulter; non propterea & capienda non difficulter pro capta ſit. Scilicet eſt ſemper pronius, ut quid retineatur, quam, ut quæratur. Et de iſta difficili perſecutione videndum eſt per conjecturas ſane multas, ac varias. Non videbitur autem bene (quod ridicule quidam dicebat Advocatus mihi) per repoſitionem receptæ navis Hiſpanicæ illic, ubi recepta eſt. Et neque in
k l.18.de adq. poſſ. fera ſic obſervatur. [k] Et neque illic, ubi alia ait lex, non deſiiſſe me poſſidere ſtatim, atque alius animo poſſidendi agrum meum intraverit, quem facile ſim expulſurus. non n. de iſta facili expulſione jubet lex judicium fieri ex deductione in agrum, & in rem præſentem.
l Hotom. 3. obſ.15. [l] Barbaricam dicit Hotomannus veterum Germanorum, & ex moribus Romanorum ſublatam, qua illi utebantur ſimili in vindiciis: & quam Romani ſimulabant per vim feſtucariam, & manu conſertam. Recito aliam legem:
m l. 55. de acq. rer. dom. [m] *In laqueum, quem venandi cauſſa poſueras, aper incidit: cum eo hæreret, exemptum eum abſtuli. num tibi videor tuum aprum abſtuliſſe? & ſi ſolutum eum in ſylvam dimiſiſſem, eo caſu tuus eſſe deſiiſſet, an maneret? videamus, utrum in eo hæſerit aper, ut expedire ſe non poſſit ipſe; an diutius luctando, expediturus ſe fuerit. Et, ſi in meam poteſtatem pervenerit, meus factus eſt. Si autem in ſuam naturalem laxitatem dimiſiſſes, eo facto meus eſſe deſiiſſet.* Noto autem, nec mihi quæſitum, quod non in meam poteſtatem *pervenerit*, etſi eſt captum. Non eſt meum, niſi manualiter capiatur; inquit ibi Bartolus, & gloſſatores com-

communiter, etsi de consuetudine rusticana (scribit Albericus) servatur opinio Martini, & Hugolini, qui faciunt meum imo statim atque se expedire aper nequit. Et nunc de consuetudine, quod etsi hæc dicitur esse in venatione, non eadem tamen legem dicit in bello. Non sic habetur pro capto, qui est capiendus: non sic habebitur pro adquisito, & sub dominium capientis redactus, qui est captus. [n] Consuetudines sunt facti: & non recipiunt igitur extensionem neque loci, neque personæ, neque casus. [o] Et itaque probanda consuetudo sit in specie casus, qui venit in controversiam. [p] Et nimis magnæ difficultatis est, probare consuetudinem. [q] Et controversum est valde, an Doctori credendum sit, testanti de consuetudine: imo, an credendum sit pluribus, id contestantibus. Et adfirmativa opinio non valet aliter quam si testentur illi de suo tempore, & de sua regione. Et hæc ego in quæstione hac notabam, & in altera de judicio illo militum capitis præcedentis. Etiam in casu Cephali, erant illi capti: & quæstio erat, à quibus PRIUS capti essent dicendi.

n *Bal.* 1. *con.* 7. *Decia.* 2. *cons.* 29. *& lib.* 3. *cons.* 19. *Ruin.* 1. *capite* 19. *Scharp.* 3. *cons.* 7. *Crav. con.* 30. *Ias. l. de quibus: ubi add.*

o *Crav. cons.* 96. *Menoch.* 54.

p *Bald. c. ult. de consuet. Fulg. cons.* 6. *Crav.* 183. 886.

q *Per.* 1. *com. op.* 24. *Vin co. Doctori. Myns.* 6. *obs.* 68. *Ias.* 1. *de quib. add. no. Ceph. cons.* 299. *Menoch.* 34. 54. 911. *Stra. de deco. p.* 5.

CAPUT V.

An hostem liceat capere in territorio alieno.

Licitum videtur, capere hostem in territorio alieno. [a] scilicet liceat ingredi alienum agrum, venandi feras caussa, itaque liceat quoque alienum ingredi territorium, venandi hostes causa. [b] nam bellum venatio est. [c] & territorium nihil est aliud quam dominium. Etiam invito domino ingressus agrum facit prædam suam. Quid si persecutio capiendi fuerit cœpta in territorio permisso, hostis vero continuata fuga in alieno est captus. [d] In delinquente, qui ita fugerit, & ita captus sit, adfirmatur licitum per Mynsingerum in observationibus Cameræ Imperialis ex Angelo, aliisque. [e] Et adfirmatio potest generalis esse ex illa regula, quod attendendum sit ad principium licitum. non ad finem illicitum. Cæterum hæc conclusio falsa est in hoste. [f] Et sic docui in libris meis bellicis. Alienum territorium securitatem præstat. Et mutato territorio mutatur potestas, &c. [g] Etiam relaxandum delinquentem, qui capiatur in alieno territorio, etsi principium fugandi fuit in permisso, quoniam in fine jam sit diversa ratio, tradunt Baldus, Romanus, Alexander, Jason, Cagnolus. [h] Et Cephalus: captum vel in territorio domini inferioris recuperari licite de superioris domini territorio, unde licitum tamen factum fuit initium persequendi. Et is adfert huc Doctores alios, & Angelum; quem nominat pro sua diversa illa opinione Mynsingerus. At etiam de violatore pacis publi-

a *Bar. Ang. Cast. l. 16. de serv. rust. præd.*
b *Xenoph. 2. Cyrop. Arist. 1. Polit.*
c *Bar. l. 48. de furt. Bal. l. 10. C. eod.*
d *Mynf. 2. obs. 28.*
e *l. quod ait. ubi Bart. de adult.*
f *Alb. 2. de ju. be. 22.*
g *Cagnol. rub. de orig. jur.*
h *Ceph. con. 229.*

cæ

cæ Mynſingerus loquitur: quem liceat ſic capere in territorio alieno. Et de quo etiam ſic concedit Cephalus. Extra autem illum caſum non procedit obſervatio Mynſingeri. ut & notatum ad eam eſt. [i] Et ita ad eam dicunt, & alii dicunt ſimilium obſervationum ſcriptores Germani, quod qui ſic per licitum principium capit in territorio alieno, ille violat territorium alienum: & teneatur injuriarum, de vi publica, majeſtatis. Sed & obſervatio Mynſingeri eſt de variis quidem territoriis, conjunctis tamen in unum Germanici Imperii corpus. Et unum territorium reputatur quoad ipſum Imperatorem. [k] ut in ſimilibus ajunt Doctores. Reſpondet & Cephalus varie ad id, quod attendi principium debeat. & quod ſecundum *omnes* tunc principium licitum ſpectetur, quando militat eadem poteſtatis ratio: ut ſi principium, & finis ſint in eodem territorio, &c. [l] Delinquens, ſi in Eccleſiam aufugit, tutus ſic eſt. ut certe verior, & magis communis opinio dicitur, & recepta uſu, & adfirmata eſt noviſſime à magnis practicis. Et Covarruvias, quod non videat rationem, qua defendi contraria huic ſententia poſſit. Et igitur, ſi illud de principio licito non concludit in Eccleſia, minus concludet in territorio. [m] Nam eſt Eccleſia de territorio laici magiſtratus. Itaque ſit & jus ſingulare, & privilegium Eccleſiæ, illa, quam dixi, immunitas. [n] Scio, eſſe, qui tradunt, paria eſſe, locum eſſe exemptum, & eſſe extra territorium. Sed ſcio. ſimul dici, idem eſſe magni periculi, imo falſum. [o] Eſſe extra territorium, eſt eſſe penitus extraneum: non idem eſt, eſſe exemptum. itaque reſponſum eſt, poſſe conſentiri in judicem, à quo eſt exem-

i *Gail. 1. de pa. pu. 16. Wur. 1. obſer. 9.*

k *Dec. l. ult. de juriſd.*

l *Clar. §. fi. q. 30. Decia. 6. pr. 28. Cov. 2. var. 20.*

m *Schar. 2. con. 21. Decia. 6. pr. 30.*

n *Fely. c. ult. de reſcript. Iaſ. l. ult. de juriſdict.*

o *Panor. q. 7. n. 3. 6. Cagnol. l. actus. num. 69.*

exemptio, non item in extraneum. Et ratio redditur, quoniam res de facili redit ad naturam suam: & Ecclesia de facili redeat ad naturam non exemptam olim suam. [p] Etiam est odiosum hoc privilegium Ecclesiæ, atque contra publicum bonum, si publice expedit nocentes requiri & puniri; & de criminoso agitur liberando in Ecclesia. Et illud privilegium contra rationem juris communis est semper. At in casu hostis & territorii alieni favorabile vertitur jus commune, distinctio territoriorum, [q] quod est fortius, & tollitur difficilius: item de calamitoso agitur, & libero hic, in casu Ecclesiæ sæpe & de damnato, ac servo pœnæ. Et igitur si in Ecclesia illud est, in territorio id magis est; omnino idem est. Et responsum sic est quoque argumentis, quæ supra attuli contraria. [r] Illi primo de agro alieno respondet Socinus, quod domini agri prohibitio non exhibeat publicam securitatem, sicut facit territorium. & ego in proximo superiore capite respondi. [s] Sed quid respondemus ad jus, quod idem ego posui alibi, res victi, & corpus ejusdem à quocunque dedi oportere victori? sane sic non videtur debere territorium alienum auxilio victis esse. Sed ibidem à me est responsum, in victore universali illud posse dici, non in particulari. Et hic non sequitur, quod si licet victori ea petere, etiam & liceat per se eadem capere: vel etiam, ut dominus territorii semper teneatur ea tradere.

p *Decia. 6. pr. 29. Consi. d. 20.*

q *Aret. l. 138 de V. O. Anch. c. 1. n. 297. de consti. Fely. c. 19. n. 3. fi. de accusat.*

r *Soc. l. 1. de adq. pos. & ibid. Soc. ju. n. 69.*

s *Alb. 1. de ju. be. 17. & lib. 3. c. 5.*

CAPUT

CAPUT VI.

An hostem captum liceat ducere per territorium alienum?

SCribunt [a] communiter omnes, non esse illicitum portare frumentum per locum aliquem, de quo illicitum sit tamen exportare. Ut dici possit, licere quoque capta ducere hostica, & captum hostem per illud territorium, de quo capere non liceret tamen. [b] *Certum* etiam ait Decianus, quod si quis captus ducatur ad carceres per cœmiterium Ecclesiæ, eum non ideo tutum fore, at inde abduci posse; Et hanc esse sententiam Archidiaconi, Oldradi, & aliorum plurium: & veriorem; & tenendam, & consuetudine observatam. [c] Atque alii addi autores possunt autoribus Deciani, Albericus, Cæpolla, & alii. Cæpolla in terminis, quod malefactor captus in territorio permisso duci possit per alienum, nec ibi relaxetur. [d] Solus transitus non ita sonat protectionem: inquit Felynus in quæstione simili, quum quis prohibetur esse in Ecclesia, ut non sit ei prohibitum transire per Ecclesiam: & quod ibi sic sit tutus. Etiam, si in territorio alieno non licet capere hostica, nec ibi liberentur capta alibi. Si illic non fiunt serva, illic neque fiant libera. & contrariorum eadem sit disciplina, & æquabile jus in omnibus. Et itinera non sunt libera? Et iter marinum (in hoc fuit quæstio mihi) non est liberrimum? Mare etiam est commune omnibus, & littus maris. [e] mare communissimum dicit Jason. Hac per mare Britannicum, & per

a *Ias. l. 43. de leg. 1. Clar. §. fi. q. 82. Menoch. cons. 901. Stra. 4. de merca. num. 49.*

b *Decia. 6. pr. 28.*

c *Alb. rub. C. de his qui ad Eccl. Capol. l. 17. de adil. ed. Leomin. cons. 56. Ever. Lo. à vir. fi.*

d *Felyn. c. 2. de except. num. 5.*

e *Ias. l. 2. n. 11. C. de sa. tri.*

& per hæc littora ducentibus Hollandis capta Hispanorum hostica, objicit se Legatus Hispanicus : & petit hic à magistratu sisti omnia, ac liberari. [f] An honestum Regi, magistratuive nostro, competentia compendia Hollandis amicis, vel debita, vel parata avertere, ut Hispanis itidem amicis subveniatur? Negat Theologus & Jurisconsultus Ambrosius : quia, si non possit alteri subveniri, nisi alter lædatur, commodius sit, alterum non juvari, quam gravari alterum. [g] Vulgare est, non debere discooperiri unum altare, ut aliud cooperiatur. Etiam illa cogitabam : [h] *Qui inferendi mortuum jus habet, non prohibetur inferre. probiberi autem inferre videtur, sive in locum inferre prohibeatur, sive itinere arceatur.* [i] Amplius, *mandatur, ne corpora detinerentur, aut vexarentur, aut prohiberentur per territoria oppidorum transferri.* Et amplius adhuc, *nullam pœnam meruisse eos, qui transvexerunt : quamvis talia fieri sine permissu illorum, quibus permittendi jus est, non debeant.* Et delictum sine pœna est : [k] ut ibi addit glossa. Et ita non liceat Hollandis hac transire cum ista præda sine permissu Regis nostri : sed iidem si tentent transire sine permissu hoc, pœnam non patiantur, non hanc certe gravissimam amissionis prædæ. Saltem jus detur ipsis, quod datur vel furibus, qui cum furto recipiunt se in aliud territorium : [l] nam fures hi ejiciuntur. hac igitur fini pœna stet. Et hæc ego ipse mihi proposui contra partem, cui sum Advocatus. Et his tamen non obstantibus, defendi sic partem meam : Capta hæc nondum sunt effecta hostium. & itaque vis nulla captis fieri debet in territorio hic Regis amici communis. Nemo autem neget, vim fieri captivis, & eorum rebus

f *Ambr.* 3. *de off.* 9.
g *Corn.* 4. *consf.* 21. *num.* 2.
h *l.* 1. §. 1. *de mort. infer.*
i *l.* 3. §. 4. *de sepul. viol.*
k *item in l.* 12. *de usufr. leg.*
l *Clar.* §. *fi. q.* 38. *n.* 16. *fi.*

bus captis, si cum his illi hinc abducantur inviti. Neque enim tum solum fit vis, cum quis, & cum quid per vim capitur: sed & tum, cum per vim ducitur. [m] Vis commissa dicitur utrobique, & ubi capitur, & ubi detinetur. ut sic est communis opinio. [n] Furtum sæpe sic fit contrectatione continuata: sic furti est continuatio, sic assidua contrectatio dicitur furis in re semel capta. [o] Et sic Barbatia, quod fur, qui cum furto fugit ad Ecclesiam, dicitur novum ibi furtum committere ex nova contrectatione. & itaque etiam impune valeat illinc abduci. Quod & verum sit per prædicta. Etsi Clarus non credat id verum: ideoque nec sequitur Bartoli opinionem, [p] dicentis, furem, hic inventum cum re furtiva, alibi furto ablata, etiam puniri hic posse. nam ut mutatione domini addita assiduæ contrectationi nascitur actio nova furti ad pœnam applicandam parti: ita mutatione territorii, & jurisdictionis nascatur nova accusatio ad vindictam publicam. Bartoli opinionem servari ab assessoribus, velut Reipublicæ utilem, & pro Euangelio: practicari per totum mundum: fecisse suspendi centum millia hominum: probari concilio Neapolitano: esse communem: & alia apud Clarum relata, & in additis Claro adfirmata. [q] Quicquid & multi contra censeant, & contra dicant, immerito in publicam utilitatem, & communem opinionem. Nec tamen opus hic est, de ea opinione contendere. nam hoc sentiunt omnes, quod (de pœna quicquid sit, furi infligenda in novo territorio) [r] si tamen in territorio novo pergitur in faciendo, fiat offensio quoque jurisdictioni novæ. cum non servatur jam factum; sed

m *gl. C. ubi de poss. ag. op. Ang. cons. 363. in fi.*
n *l. 6. 9. 17. 50. 67. de fur. Rui. 4. cons. 82. Mantu. l. eos. C. de fur.*
o *Barb. 4. cons. 33.*
p *Bart. l. 48. de fur. &c.*
q *Marsi. l. ult. de jurisdict. Soarez. recept. Sent.*
r *Bald. c. 1. §. 2. de pa. in fi. Fulg. l. si abducta. C. de fur.*

in faciendo pergitur, est hæc præsens quæstio. Nam hac per mare Anglicum, & per novam jurisdictionem vis producitur: quæ alibi cœpta licite, hic exercetur illicite. Vi possidet, qui per vim manet in possessione, non tantum is, qui nactus est possessionem per vim. Hollandi hic desinant ab omni vi, &, quæ adhuc sunt libera Hispanorum bona, hinc vi ab iis non abducantur. [s]Etiam in supradicta quæstione admittunt adversantes Bartolo, remittendum furem ad locum delicti. etiam ei rem auferendam, & hanc domino restituendam. In quibus & nos hic adquiescimus. Et ratio horum etiam hic facit, ne territorium alienum videatur tueri furta, &c.[t] Castrensis pulchre, quod & actio competat spoliato contra loci dominum, qui furem recepit. [u]Do nunc in terminis Imolam, qui sic respondit, & *certum* dicit, non licere captum ducere per territorium alienum. Et quidem concludit sic generaliter: etsi casus specialis illi propositus fuit in capto injuste, & qui erat territorii originarius. [x] Et quidem accipit Imolam generaliter sic Bellus quoque: qui per eundem ita scribit, quod territorium tertii tutum esse debet etiam per transitum. Delinquunt, qui per territorium alienum duxerunt, & igitur tenentur ad exhibendum, vel aliter satisfaciendum: inquit Imola. Et in præsenti nostra quæstione igitur, quando resque, hominesque hic sunt, serventur in sua libertate: inquam ego. Nam si hac transducti jure repeterentur, multo justius retinebuntur. Et id dictum Imolæ, & belli in ipsis terminis quæstionis notetur: non in illis Cæpollæ de malefactore; qui ducetur facilius, & justius. Etiam dicit illud Cæpolla eam ob caussam, quia eadem sit ratio

s *Covar. 2. var 20. & pract. 11.*
t *Castr. 1. cons. 423. num. 3.*
u *Imo. cons. 51.*
x *Bel. 4. de be. 18. fi.*

ratio Ecclesiæ, & territorii. quod falsum est: ut exposui in capite præcedente. Sed & illud est falsum, quod de jure nullo hic Ecclesiæ dicit Decianus: ut exponam in capite sequente. Illud verum est, quod notabamus de frumento. Cæterum quæstio illa non est huic nostræ similis. Cum civitatis non intersit, per eam duci frumentum, quod natum in civitatis territorio non est, aut aliter non est factum civitatis. [y] Quæ est ratio allata Jasoni, & alii, cur liceat id ducere per civitatem. Qui transit per civitatem, ille non potest dici extrahere (quod vetat statutum) de civitate. [z] Transire est intrare, & exire. At vero interest territorii, non conspici alium, qui illic terreat, nisi dominum territorii. hujus domini interest, non videre alium, qui in suo terreat territorio quemvis. Interest, non videre capi, captos teneri, aut trahi quosvis, præterquam per dominum territorii. nam hæc sunt jurisdictionis, & jurisdictio non est ullius externi in territorio Regis nostri. [a] Ut sit crimen privati carceris, & læsæ majestatis, si alius tenet captivos in territorio non suo. Hæc vindicatur in præsenti casu nunc; & adseritur majestas, & jurisdictio: non autem avertuntur Hollandis compendia, non favetur Hispanis. Quæ de cadavere dixi transvehendo, illa non sunt hujus rationis. Nulla ibi fit territoriis injuria: nulla cuiquam fit vis. Et favorabilissima illa est caussa religionis. Quid? etiamne non punietur hoc Hollandorum factum, quia illud transvecti cadaveris non punitur? Etiam non impedietur vis hæc fieri ab Hollandis, quoniam factum illud, quod dixi, transvectionis cadaveris non revocatur? Imo etiam illud

[y] *Alex. 4. cons. 86*

[z] *Fed. de Sen. cons. 127. & 173. Bal. l. 18. §. 2. de sti. ser.*

[a] *Clar. §. fin. q. 68. Decia. 7. pr. 10.*

fieri impediretur : nam fieri est vetitum. Vanum istud argumentum est hic. Vanius ultimum de furibus : quod Mediolani dicitur factum aliquando : quod refutatum : quod inconcludens. quæ enim inde ratio consequentiæ ad propositam nobis quæstionem, ut etiam vi trahere Hollandi possint secum & prædam per territorium alienum, quamtumvis amici, & fœderati Regis?

CAPUT VII.

Archidiaconi sententia examinatur, de capto ducto per Ecclesiam.

Contra defensionem nostram superioris capitis urgebant Advocati adversarii sententiam Archidiaconi : quam illic notavi in principio : & (quod adversarii non fecerunt) aliis adfirmavi & testimoniis, & subscriptoribus. Cæterum respondi primum, opinionem communem esse contra istam sententiam Archidiaconi. [a] Ut sic dicit communem Remigius in tractatu *de immunitate Ecclesiarum.* [b] Sic Clarus : *Fortius dico, quod si aliquis condemnatus, dum ad supplicium ducitur, transit per Ecclesiam, vel cœmiterium, gaudeat immunitate Ecclesiæ, neque potest inde violenter extrahi. Et hæc est communis opinio.* Et quidem hanc opinionem tenuit Johannes de Monte-Sperello. [c] quem refert mihi Bartholomæus Socinus. [d] & quem idem nominat semper egregium, elegantem, excellentissimum, insignem, integerrimum. [e] doctorem suum, integerrimi judicii Corneus Eandem

a *Remig. de imm. Eccl. fall.* 30.
b *Clar.* §. *fi. q.* 30.
c *Soc. l.* 18. *de in jus voc.*
d *Odd. cons.* 18. *Soc. l.* 1. *de mil. l. cum annus. cons. post. lect. ad Trebe.*
e *Corn.* 2. *cons.* 159. *& lib.* 3. *cons.* 4.

Eandem Socinus refert teneri à Mariano patre. [f] quem dicit excellentiſſimum Alexander, & celeberrimum. Et eandem ipſe tenet Bartholomæus, excellentiſſimus, & maximus Juriſconſultus. [g] Ut ita hunc nominat vel ipſius æmulus Decius. ne dicam teſtimonia aliorum, & Mantuæ, qui Socinum hunc nuncupat Juriſconſultorum facile principem. Etiam Mantua tenet iſtam opinionem. quem vocat inſignem Decianus, & clariſſimum : & hic eundem advocat. Hac quoque ſtat, non (quo utitur Decianus verbo) *videtur*, Johannes Viſchius *de immunitate Eccleſiarum*. [h] Atque hic obiter, quod opiniones Doctorum in tractationibus anteponuntur traditis in aliis ſcriptionibus. [i] Etiam Gonzalus Suarezius hanc tenet opinionem in ſua praxi Eccleſiaſtica : & addit alium : & de Remigio (quod & Clarus facit) ait communem. Et nos communem cernimus : quam teneri à novem ([k] ſunt alio quin ſeptem ſatis) Doctoribus cernimus. Sed & addam Romanum, Jaſonem, & alios, pace Deciani. [l] Hæc eſt opinio, quam viderit Chaſſaneus ſervari Pictaviis : & quæ (dicente eodem) ſervaretur. quam viderit Gigas ſervari Venetiis ; ut ipſe recitat Decianus. Jam ad Archidiaconum reſpondet Socinus, quod non videatur ille firmare pedem, ſi recte inſpiciatur. [m] Et vero Archidiaconus ſic ait : *Si quis à juſtitiario extra cœmiterium, vel Eccleſiam capiatur & ducatur per Eccleſiam, & inde violenter extrahatur, non videtur Eccleſiæ immunitatem violare. ar. op C. de æd. pr. l. ſi quis. arg. contra. 1. quæſt. ſi quis contu. & c. definivit. in princ.* ubi audis dubitativum verbum *videtur* : & argumentum dici tantum. etſi etiam optimum. Contra

f *Alex. 2. conſ. 210. & lib. 5. conſ. 24.*

g *Dec. conſil. 38. 55.*

h *Mynſ. 6. obſer. 60.*

i *Suar. pr. Eccl. to. 1. p. 5. c. 3. §. 3. n. 45.*

k *Odd. conſ. 46.*

l *Chaſſ. conſuet. Burg. de juſt. §. 5. num. 121.*

m *Arch. c. ſicut. 17. q. 4.*

tra opinio alia proponitur postea: & gemino argumento ex Canonico in terminis jure adsignata. [n] Opinio autem autoris censetur potius, quæ ultimo prolata est. [o] etiam, quum nihil de ea firmat autor. Quod si Archidiaconus, cui innituntur reliqui omnes, aut sentit contrarium, aut definit nihil: reliquorum nomina qualia erunt? [p] Nihili esse dicit illorum talia Doctor meus Oddus, qui se fundabant in autoritate quadam Baldi: *Pro responsione* (inquit) *sufficit ponderare diligenter dictum Baldi. in quo solo omnes se fundant. Et Baldus nihil determinat.* &c. [q] Sic & alter Doctor meus Cl. Nonius contra Alexandrum, contra Corneum: quod nec videatur quis dicere, qui se fundat in alio dicente, si imo ille alius non dicit. [r] Sic Menochius contra multos: quod eorum autoritatibus non sit constituendum fundamentum, qui parum considerate loquuti sint, insequentes Speculatorem, non de jure loquentem, sed de consuetudine. [s] Et is alibi paria. [t] *Et qui indeterminate ad aliorum doctrinam se refert, is censetur eo tenore sensisse, quo sensere ii, qui referuntur.* [u] Et nota ac trita regula sic est, ut quicquid est in relato, idem sit omnino etiam in referente. [x] Illud pertritum, dicta Doctorum intelligi secundum leges, & autoritates allegatas: etiam si verba aliter dicere videantur. [y] Isti errasse videantur, & nihil definire, qui referunt, quod non reperitur in relato. [z] Autoritas istorum nihili est. Ut minimum possimus hic dicere cum Socino, quod nihil illi omnes Archidiaconei determinent. nam certe nihil determinat Archidiaconus.

n Rom. l. 11. C. de test. Alex. 1. cons. 121. & lib. 2. cons. 77. Alc. 8. cons. 82. Menoch. 73. Odd. 37.
o Odd. cons. 6.
p Odd. cons. 37. 99.
q Non. cons. 19. 23. 27.
r Menoch. 1. num. 474.
s Menoch. cons. 5. 95.
t Myns. cons. 21.
u Alb. de abu. me. c. 1.
x Anch. cons. 166. Ceph. 192. 45. 747. Menoch. 35. 90. & 4. adip. n. 870. Decia. 1. cons. 2. & lib. 2. cons. 32. 41. & lib. 3. cons. 123.
y Crav. cons. 762. num. 1.
z Navar. c. si quando, excep. 13. de rescript.

nus. [a] Nihil determinat (scribit Alciatus) qui loquitur argumentando. Et isthic sic loquitur Archidiaconus. Aut si quid determinat, qui ita loquitur, jam determinat (ut dixi) pro ultimo. [b] Idem in sententia quadam Innocentii notat Panormitanus: etiam quum posuit Innocentius secundam opinionem illis verbis; *sed alii contrarium dicunt.* [c] quæ verba non solent tamen sententiam habere loquentis, etsi ultimo sint posita. Sed id sit, cum prior adfirmata omnino est. Ultima autem in re pari evalent. [d] Pulchre ad aliud Baldi Rolandus, illum non videri firmare id, contra Doctores tenere refert idem ultimo: imo tenere & hoc ipsum, quod ita refert ultimo. Atque idem Rolandus, non esse faciendum fundamentum in dictis quibusdam Iasonis, fundantis se in dicto alterius, qui expresse tenet oppositum. [e] Et hæc certe sunt frequentissima. [f] *Totus mundus*, (de glossa quadam scribit Felynus) *citat eam: quæ potius probat contrarium. quia immediate arguit contra: & cum isto contrario remanet.* Non idem dicemus in loco hic Archidiaconi? *Ut dicam libere, quod sentio, admiratus* (inquit Oddus) *sum Doctores, qui sic citant Baldum, &c.* [g] Et in alio casu Menochius contra Decium, Parisium, Socinum, Vasquinum, Covarruviam: *mirum est certe, quod celebres ii juris interpretes tam inconsiderate, non perpensis locis, ab eis allegatis, in hanc iverint opinionem.* Et sic horum Menochius dispellit autoritates. Et de Archidiacono sic, & sectatoribus ejus universis. Sed neque Oldradus (itidem respondente Socino) videtur illud dicere, si bene consideretur. [h] Oldradus enim: *Quid de eo*, inquit, *qui ducitur captus per Ecclesiam: si.*

dic,

a *Alc. 2. cons. 9. & lib. 8. cons. 10.*
b *Panor. 1. cons. 42.*
c *Io. A. Spec. de pro. Mand. ad Rom. 516.* *Menoch. 3. ret. 765.* *A-ret. l. 21. prin. de testa.*
d *Rol. à Va. do. q. 14. 20.*
e *Menoch. cons. 2. 13. 37. 99.*
f *Fely. cons. 3.*
g *Menoch. cons. 306.*
h *Oldr. cons. 54.*

dic, quod extrahitur. not. Arch. 17. q. 4. sicut antiquitus. Et sic in appendicula consilii, & quasi aliud agens dicit, & nihil ad consilii casum ipsum. [i] Non est opinio Doctoris, quæ posita est perfunctorie. Hæc vero dicta sunt & ad Albericum, Cæpollam, alios. ad Decianum hoc amplius, sic eum scripsisse in illa sua practica, opere posthumo, impolito, imperfecto: ubi nec meminit aliorum, & Clari, quos ego citavi contra sententiam Archidiaconi. [k] Clarus oculatissimus, fidelis relator & solidus Doctor. Cæterum quod non etiam expenderint adversarii, si lex, cui adversa imcumbit opinio, eam probat. [l] De civitate ad rura non licet marmora, & alia ædium monumenta transferre: at licet ex alia in aliam, & per mediam civitatem. hoc ait lex. Archidiaconus vero argumentum dicit optimum, quod & ita liceat per Ecclesiam ducere reum captum. Quod tamen non est optimum argumentum sane. Quoniam urbium deformationem solam vetat lex: atqui deformitas nulla civitati contingit, si per civitatem ornamenta illa ducuntur, nisi forte ea sint talia, qualium meminit in panegyrico Plinius: *immanium transvectione saxorum urbis tecta quatiuntur: non stant securæ domus: & templa nutantia sunt.* [m] Immunitas autem Ecclesiæ est propter reverentiam Ecclesiæ. [n] quæ læditur, si cuiquam vis illic fit in conspectu ipsius. Et quæ vis est in eum, qui per Ecclesiam trahitur: & qui oculis, oreque tendit ad Ecclesiæ auxilium, si manibus non licet. Salycetus, qui ad eam legem scribit, permitti per transitum, quod alias non permitteretur, aptat cum aliis quæstionem illam convenientiorem de frumento: de qua explicavi in

i *Non. cons. 23. 44. Decia. 1. cons. 2.*
k *Odd. cons. 63.*
l *l. 6. C. de ædif. pri.*
m *Alc. 3. præsu. 33.*
n *l. 7. §. ult. de injur.*

in capite præcedente. Alia ratio contraria, quod Ecclesia non recipit eum hominem liberum, nec premit: quia in loco exempto cesset potestas, quæ extra locum valet. [o] Ligantur nunc manus ipsius, qui ducebat & ligatum tenebat. Ecquo fine, nisi ut alter, qui tenebatur, missus abeat? Etiam alia Deciani ratio infirma: quod Ecclesia tuetur confugientes ad ipsam: &, qui per ipsam ducitur, non ad ipsam confugit. Nam (inquio ego) non confugium hominis, sed loci religio invocata præsens affert securitatem. Vere is à templo (inquit Covarruvias) violenter non evellitur, sed extra captus ducitur per templum. Adde (inquam ego) violenter ducitur: & itaque evellitur. [p] Satis, illic exclamare. Generaliter & dictum est, ne quis illinc extrahatur. Quod si de confugis exprimitur, id fit, quia & de his plerunque quæri & agi solet. at de ductis est valde rarum. Expressa vero pro usu crebriore, jus non restringunt. ut in simili notat glossographus ad legem ejus tituli primam, [q] & est ubique verum. Bartolus quoque sic sumat legem secundam: *Qui sunt in Ecclesiis, inviti extrahi non possunt*. nec distinguit, quomodo ibi sint. Pone, qui non eo confugiunt, at ibi sunt, an capientur, extrahantur? Regula est, ne quis illinc extrahatur, & casus iste ductionis non apparet expresse exceptus: ergo nec sit per nos excipiendus. [r] quo utitur argumento in hac ipsa materia ipse aliquando Decianus rectissime. [s] Quid, ut Cardinali factus obvius damnatus, qui ducitur ad supplicium, liberetur: & non liberetur sanctitate atque interventu templi? [t] Sed nec Jure Canonico est ulla talis isthic distinctio. [u] Et itaque per Jus Canonicum relinquitur

o *Flor. l. sicuti. §. Arist. si serv. vind. Cap. l. 17. de ædil. ed.*
p *C. de his qui ad Eccles.*
q *Alb. 9. Virg. Man. 3. conje. 19 Bellon. consi. 52.*
r *Decia. 3. consi. 80.*
s *Cap. can. 2. Cotta. mem. Cardinales.*
t *c. 6. c. 35. 27. q. 4.*
u *Fran. Mar. 1. decis. 987.*

x Covar. 2. resol. 20. tur & hoc casu Ecclesiæ immunitas. [x] Quod & servandum in materia immunitatis Ecclesiarum. Et sic stat opinio, quam nos defendimus, & quam dicimus communem: & cui adjungere quoque Romanum possumus, & Iasonem, & alios, qui vim fieri vetant in Ecclesia, etsi de confugis loquantur. Hanc opinionem, licet non esset communis, dico tenendam: y Decia. 2. cons. 80 81. [y] veluti faventem religioni, & immunitati Ecclesiarum: [z] veluti consuetudine comprobatam, & judiciis controversis. z Decia. 2. cons. 52. Mynf. cons. 21. Quam enim jactat Decianus contrariam nobis consuetudinem, eam negamus nos. Nec erit consuetudo, si ducti per Ecclesiam non exclamaverint: at se duci (juris immemores, vel ignari) passi fuerint patienter. a Royas sing. 143. [a] Opinio pro religione, etiam posita primo loco, probata censetur. Maxima enim ratio est, quæ pro religione facit.

CAPUT VIII.

De marino territorio tuendo.

VAlde exclamabant Hollandici, quod interciperentur à magistratu Regio in mari, & sisterentur in mari cum præda, quam confecissent de Hispanis hostibus. Vim eam esse a Alb. 3. de jur. bel. 17. b Castr. Bart. Ang. Fulg. l. 9. de jud. Bar. de insu. verf. Nullius. injustam. Se restituendos turbatos, spoliatos. Etiam audiendos sic & contra Hispanos ipsos, qui captivi sic solverentur cum captis rebus. [a] At ego, quod olim scripsi in libris bellicis, territorium & de terris dici, & de aquis. [b] *Et dicunt Doctores, quod domini Veneti, & Genuenses, & alii habentes portum, dicuntur habere jurisdictionem, & imperium in toto mari sibi propin-*

pinquo per centum miliaria, vel etiam ultra, si non propinquant alteri provinciæ. Et sic possunt Domini Veneti animadvertere in piratas ibi deprehensos. Et ita dicit Bartolus, fuisse servatum Pisis, tempore suo, de consilio suo, & domini Francisci Tigrini. [c] Et sic quidem Bartolus de centum illis miliariis, licet dicatur, quod mare est commune. Et sic alii incunctanter, si Comanum illum excipis refractarium. Et vides, quam protendatur Regis nostri imperium longe in meridiem, septentrionem, occasum. [d] *Britanniæ septentrionalia nullis contra terris, vasto, atque aperto mari pulsantur.* Et Hiberniæ meridionalia terminantur ad Hispaniam: occidua ad Hispaniæ regna Indica. Et sic est immensum lata jurisdictio Regis nostri marina. Nec eam cogit secutum quoddam Regis Edictum, quo sint fines quidam notati, ultra quos nolit Rex potestatem porrigi territorii sui in bellicis his gestis Hispanorum, & Hollandorum. interceptos autem à magistratu dicunt Hollandos extra hos fines. Nam & per pacta pacis nuper inter nostrum, & Regem Hispaniæ tueri alter subditos alterius debet ubique regnorum suorum. Et igitur sic debet tueri per immensam illam uterque jurisdictionem. [e] Sunt scilicet fines juris, & sunt fines conventionis. atque de illis dictum non procedit in istis. Et hic sequi debemus fines juris, de quibus pro certo pacta pacis, ac fœderis capi debent. quoniam alii postea positi fines non in cogitatione tum erant. Edicti autem potestas ad præterita non porrigitur: [f] *Leges & constitutiones futuris certum est dare formam negotiis, non ad facta præterita revocari.* Neque hæc est declaratio juris regii ([g] itaque admittenda facilius)

c *Bal. l. 1. C. de sc. ex br. re. l. 1. D. de const. pr. Fely. c. ult. de resc. Cap. de se. ru. 26. Decia. 3. cons. 123. Com. l. 15. de publica.*

d *Tacit. Agric. & Cæs. de be. Gal. 5.*

e *Menoch. cons. 14.*

f *l. 7. de leg. Non. cons. 110. 111.*

g *Grav. cons 641.*

facta in Edicto, sed nova prorsus dispositio, & lex. [h] Nam declaratio nihil novi inducit & nihil mutat: at Edictum hoc mutat multum, si multo ultra fines illos nunc constitutos porrigit se vis territorii Regis. [i] Etiam possit responderi, quod tradunt omnes, nec valere declarationem in alterius præjudicium, quod hic fieret interceptæ navi: cui jus quæsitum ex communi lege erat; item ex singulari pacto pacis, ut Principes nullam paterentur in territoriis suis fieri vim subditis alterutrius. & ex singulari adhuc potentius, quasi nec deceat obligatione imminuere contractus: & quæ nunc imminueretur tamen, si sic imminutum daretur territorium, intra quod solum tueri Hispanos Rex noster posset. Etiam non nocet, quod objicitur, & longe antehac longo usu servatos in hujusmodi quæstionibus hos esse fines, qui expressi nunc sunt Edicto. Nam, ut præteream, quæ traduntur difficillima in probando usu, [k] mens certe Regis nostri in contractu fœderis non videbitur respexisse aut ad usum illum, si quis fuit, aut etiam ad statutum, quod & hic vetustum exstare perhibetur. Neque enim sunt isthæc communia, & intellecta Principi alteri fœderato: [l] intellecta forsitan nec ipsi Regi nostro; res nimirum facti, novo in regno. [m] Et sic quidem dicuntur paria, sive Ecclesia vacet, sive habeat Prælatum de recenti creatum. Quid ad externos jus nostrum Angliæ proprium? Etiam in scrinio pectoris nostrorum Judicum esse multum Anglicani juris dicitur, ubi non se patientur concludi externi Reges. [n] Pulcre Romani fecerunt de novo integram rem Ætolis: qui in fœdere decepti fuerant à Consule Aeolio per formulam juris Romani ipsis

h *Decia.* 1. *consf.* 8. *Oldr* 318. *Imo. consf.* 67. *fi.*
i *Decia.* 1. *consf.* 7.
k *Rui.* 1. *consf.* 74. *numi.* 10.
l *Iasf. l.* 1. *n.* 32. *C. de fu. tri. Decia.* 1. *consf.* 18. *Rol. de lu. do. quaest.* 14.
m *Fely. c.* 19. *n.* 5. *de accuf.*
n *Liv. lib.* 36. *Alb.* 3. *de nup.* 6. & 2. *de ju. bel.* 17.

ipsis non intellectam, ut alibi de eo facto exposui. Ut tanto minus teneat alterum ex æquo fœderatum sive consuetudo, sive lex Anglica, non modo non intellecta, sed nec audita quidem ipsi. Addo aliud in casu proposito, quod qui navim cepit Hispanicam, hostis quidem est Hollandus, sed hoc casu bellator improbus; nam per literas MARQUE latrocinium gerit verius, quam bellum. [o] ut sic de similibus lex: ἐὰν δὲ ναῦται, ἢ σύσσιτοι, ἢ ἐπὶ ΛΕΙΑΝ οἰχόμενοι. [p] Et de præcipuo Mithridatis duce historia, ΛΗΣΤΕΥΟΝΤΙ μᾶλλον, ἢ πολεμοῦντι ἐοικώς: quoniam per insulas vagaretur populabundus, &c. Bellum hoc prædatorum, geritur per nullam disciplinam, aut morem belli. Bellum contra inermes, & innoxios mercatores, & alios positos longe ab aciebus. [q] Cum illud tamen vere videatur factum in bello, quod fit in acie. [r] Ut id trado ampliter de recto contra armatos belli jure in libris de jure belli. Quos libros non cito inverecunde, at fini huic, ut intelligatur, me harum opinionum fuisse semper. [s] Scio autem Regis æstimationem esse, quem modum esse beneficii sui velit: & ausim tamen adfirmare, non his prædatoribus ipsum voluisse tribuere ullum beneficium, & fines jurisdictionis coarctare per istud Edictum. Non arctaverit se Rex istis abominandis, qui sic possent grassari latius. [t] Et nec igitur sic sit interpretandum Edictum, ut his prosit, quibus auctor Edicti Rex prodesse pro certo noluit. Atque tandem quid hic disceptetur: eadem navis captiva ducta intra novos hos, quos appellant, fines fuit, & in anchoris hic stetit, & in portu stetit. Etiam captivi deducti in terram, & reducti rursum sunt in navim. [u] Ergo magistratus

o l. ult. de colleg.
p App. Mithrid.
q l. 118. de excus.
r Alb. 2. de ju. bel. 21. 22.
s l. 191. de reg. jur.
t Crav. cons. 118. n. 25. cons. 984. n. 85. Menoch. 603. n. 2.
u Ceph. cons. 229.

tus potuit non modo intra hos fines, verum usque intra præsidia prædatorum persequi istos: qui vim fecerunt intra hos fines navi captivæ, & captivis hominibus. Statim scilicet, ut fuit navis captiva intra hos fines, eadem tuta fuit ab omni vi. [x] Ut sic *statim intelligitur* rediisse quis postliminio, atque intraverit fines amicos. Et noto ego verba illa, *statim intelligitur*: [y] quæ significant ipso jure: & nihil hic esse opus sententia Judicis. Aio, quod sicut id fit in postliminio, ita etiam fiat in jurisdictione aliena: quam ingressi, tuti à vi sint. Et quam jurisdictionem defendere debuit magistratus: [z] aut speciem adprobasse visus esset privati carceris suo cum maximo malo. nam hæc erat species privati carceris, quum in territorio Regis nostri captivos Hispanos detinerent Hollandi. Sic juste vim injustam prohibuit magistratus noster, & vindicavit. [a] Officiales, non prohibentes attentari illicita, puniuntur. Etiam quid ad captivos, si vis ulla à quovis illata sit Hollandis? [b] *Cum à te vi dejectus sim, si Titius eandem rem possidere cœperit: non possum cum alio, quam tecum interdicto experiri. Si de fundo proprietarium & fructuarium prædo expulerit, atque ob id fructuarius, constituto tempore non usus, perdiderit jus suum: nemo dubitat, quin dominus, sive experiatur cum fructuario adversus prædonem, sive non experiatur, retinere debeat reversum ad se usum fructum. & quod fructuarius perdidit, id ad damnum ejus pertineat, cujus facto periit.* [c] Et sic sunt alia jura, & documenta. Atque illud adversariorum vanissimum est de restitutione spoliatorum. nam Hollandi poterant impune offendi. Vim passi non sunt, sed à vi abstenti. [d] &c; quæ sunt exceptio-

x *l. 5. prin. l. 19. §. 3. de capt.*
y *Ias. l. 5. C. de legi. Dec. 3. cons. 1. Fely. c. ult. n. 31. de rescript.*
z *Clar. §. fi. q. 68. Decia. 7. pr. 10.*
a *l. ult. ubi Fulg. C. de postul.*
b *l. 7. 10. de vi ar.*
c *l. ult. de adq. po. l. 1. in fi. uti po. l. 3. si quis caut. l. 5. ubi Bar. de usucap.*
d *Port. 2. comm. op. 44. Com. l. 1. de no. op. nun. Gail. 1. obs. 72. Menoch. cons. 143. 439. Alc. 5. cons. 132.*

exceptiones plurimæ etiam ad regulam, quod ſpoliatus debeat reſtitui ante omnia tantum abeſt, ut (quod ajunt adverſarii) nulla exceptione obſtante fieri iſtud oporteat. [e] Etiam in arreſtis non aliam rationem obſervant Officiales, quam hanc de facto extrajudicialem. Fruantur Hollandi, fruantur mari omnes, ſed citra injuriam alienæ jurisdictionis. [f] Sed & meminerint omnes, eſſe & modum marini, atque omnis itineris. [g] Meminerint, alia olim indiſtincta, quæ diſtincta ſunt hodie. & cautiſſime ſervandam diſtinctionem juris gentium, dominiorum atque juriſdictionum.

e *Gail. de arreſt. c. 1.*

f *Alb. 1. de ju. be. 19.*

g *Panor. q. 7.*

CAPUT IX.

Utrum cædamus juſte eos, qui proficiſcuntur ad militiam noſtrorum hoſtium?

ET videtur, jure poſſe ab Hollandis capi cædique omnes velut hoſtes, qui ad militiam hoſtium proficiſcantur. Nam ſunt iſti militaturi hoſtibus ſtatim, itaque idem ſit, ac ſi in præſentia militent. [a] Ut paria ſunt, aliquid eſſe de præſenti, & expectari de proximo. Et potentia propinqua actui reputatur pro actu, &c. Dubium autem non eſt, quin liceat cædere militantes omnes. Atque hic mihi notes, quæri de his, qui nomen quoque dederunt hoſti: pecuniam in ſtipendium præceperunt ab hoſte: itaque iter faciunt & quidem neceſſario ad hoſtem. Et ergo ſuccedit aliud argumentum [b] à regula attendendi principium, cum finis neceſſarie principium ſequitur. Et

a *Iaſ. l. 3. de adq. poſſ. Dec. 2. conſ. 64.*

b *Ever. lo. a viſt*

tertio facit in terminis, de milite quod dicitur, [c] quod cingi confestim jussus pro cincto habetur. [d] Quarto magis in terminis facit decisio Castrensis: quam alii recitant mihi, & sequitur etiam Jason: quod ut bannitus hostis potest impune occidi, ita & banniendus de proximo. Quinto, videntur & Romani sic censuisse in casu minus digno adversum Lanuvinos. [e] Cum enim isti ad auxilium Latinis irent contra Romanos: & tantum portis egressa essent signa prima, audirent autem de Latinis jam victis, atque ideo convertissent retro in urbem signa: tamen audierunt à prætore suo, *pro tantula via magnam mercedem Romanis esse solvendam.* [f] Sexto illa faciunt, quæ nos pro utili defensione collegimus aliquando: quod parantem offendere nos, illum nos offendimus licite, &c. Septimo facit, quod frustra post tumultuarentur Hollandi, quum Britanni hi nostri pervenerint ad castra Hispanica. [g] Et sic Clarus, quod punietur, qui inventus in itinere trahendi frumentum extra territorium, cum certum sit, quod, postquam exiit, non possunt Officiales eum persequi. Et itaque servetur, ut deprehensus in itinere, perinde puniatur, ac si exportasset. [h] Atque ad id Baldus subtiliter: videri & delictum consummatum, quia per ipsum non stetit: etiam quia nec sola translatio, sed mercimoniorum impositio punitur, si constat, quod animo se transferendi ad loca prohibita fecerit: itaque & delictum formatum (quale debet esse omne quod sit punibile) jam sit, & consummatum, &c. Cæterum, his, aut aliis similibus non obstantibus, quæ vere non obstant, contrarium esse verius puto: quod Hollandi nequeant cædere Britannos, in militiam pro-

c *l. pen. de mil. test.*

d *Ias. l. 2. C. de inoff. testam.*

e *Liv. lib.* 8.

f *Alb.* 1. *de ju. bel.* 14.

g *Clar.* §. *fi. q.* 82. *f.* 7. *num.* 8.

h *Bal. l.* 3. *C. de na. fan.*

proficiſcentes Hiſpanicam. Et moveor firmiſſimo argumento, quod iſti Britanni non ſunt aliter hoſtes, quam ſi ſint milites hoſtis. atque non ſint milites hoſtis, dum adhuc non ſint relati in numeros. [i] ecce lex: *Qui nondum in numeris ſunt, licet etiam lecti ſint, & publicis expenſis iter faciunt, nondum milites ſunt.* [k] Nondum electus miles eſt, qui tria non habuit, ut eſſet relatus in numeros, cinctus, ſtigmatizatus. Ut in qualibet electione requiruntur tria ſcilicet: electio, confirmatio, ingreſſus officii. Et nec ante iſtum ingreſſum ſit jus plenum. Non eſt conſtitutio perſonæ naturaliter, niſi per tria: generationem, formationem, nativitatem. Ergo nec ſit conſtitutio perſonæ civiliter, niſi per tria (nam civiles actus imitantur naturam) quæ dicta ſunt. Cum heres ſcribitur, eſt generatio; cum teſtator moritur, eſt formatio; cum aditur hereditas, eſt nativitas. Sic ante additionem non eſt heres. Et ſic ſunt alia. quæ Jacobus de Arena diſputat apud Cynum in illa vetuſta quæſtione, ſi Imperator ante coronationem poſſit omnia. Et quanquam in Imperatore concludant illi contrarium, faciunt hoc per alias rationes, & has nobis firmas relinquunt. In favorabilibus (inquiunt) pro completis habentur cœpta. Et hoc favorabile poteſtatis imperialis. Et ergo (inquam ego) in odioſis cœptum non habebitur pro completo. & hoc odioſum ſit jus hoſtilitatis exercendæ. Et non his obſtat, [l] quod & dare ſe militem ſit crimen, nec interſit, quod poſitus non ſit in numeris. ut & Trajanus ad Plinii dubitationem reſcripſit. Nam idem Imperator oſtendit illic diverſam rationem, quod dies, quo dicit ille militari ſacramento, & probatur, veritatem

i l.42. de mil. teſt. Baml. l. 1. C. de tiron.

k Cy. l. bene. C. de qua praeſcr.

l l.2.4.8. 11. ult. de re. mil. Plin. 10. ep. 38.39.

ab eodem caussæ suæ exigit. Etiam nota, quod hi nostri necdum probati sunt. Et duo sic sunt argumenta pro hac nostra parte. Et tertium adfine secundo, quod non sufficit habitus, & potentia, ubi requiritur actus. [m] Ut sic regulam format, & ornat Jason. Sed procul dubio requiritur actus, id est, ut sit quis actu hostis, ut possit, sicut hostis offendi. Scilicet res odiosa est offensio. itaque quod de actu illic dicitur, non accipietur de potentia. Est quartum argumentum de quæstione simili: [n] quod repertus in domo animo furandi, non potest furti puniri, si nondum quid cœperit contrectare. hoc enim de furti est essentia. Et ita hic est necesse, ut isti cœperint militare hosti, si hostes dici habent. Nec satis sit, si etiam pervenissent in terram hostium. adhuc enim nequeant cædi illic quasi hostes. nec aliter queunt certe cædi: qui aliter non sunt hostes. [o] Est quintum argumentum ex eo, quod Baldus, & alii communiter tenent in terminis fortioribus, quod bannitus nec possit offendi post sententiam, a quâ sit appellatum, imo & cum appellatum nec est, sed est intra tempus appellandi. [p] Est sextum, quod statuto, quod occidatur, qui vulneravit aliquem mortifere, non potest accusari, & damnari de homicidio is, qui vulneravit aliquem mortifere, nisi secuta morte, etsi certum sit, quod vulneratus mori habet ex illo vulnere. Atque pars hæc, quæ innititur regulis, & habet argumentum illud primum fortissimum, absolvetur optime, si & contrariis respondebitur. Ergo non obstant prima tria: quæ unum sunt in effectu. quoniam imo in materia offensionis odiosa non sunt vera, quæ in illis argumentis dicta sunt.

[q] Sic

m *Iaf. l. 2. C. de inoff. testam.*

n *Iaf. l. 3. de adq. poss.*

o *Cme. l. 1. ff. quæ fe. fi. ap. resc. Auth. c. 7. de ap. 6. c. 2. de se. exc. eo. Soc. l. 3. de adl. po. Clar. §. homicidium.*

p *Iaf. l. 8. in illa. de V. O.*

[q] Sic in Licentiato distinguitur, & dicitur æqua opinio, ut in odiosis non veniat nomine Doctoris. [r] Sic interficiens electum non punitur quasi interficiens Episcopum. Et sic alia plura sunt. Et sic falsum est, [s] quod ait Jason, posse salvari Angelum, qui scripsit, quod offendens scholarem, jussum matriculari, punitur, ac si offendisset jam matriculatum. falsum, quod possit Angelus defendi in casu potentiæ propinquæ actui. [t] Imo enim in pœnalibus, & odiosis potentia, propinqua actui, non habetur pro actu. ut alii tradunt, & Baldus rectissime. Qui & sic accipit, quod in tertio supra positum est argumento. quia in pœnalibus, & odiosis sermones sunt stricte interpretandi. Idem ait generaliter, quod denominatio nec fit ab eo, quod erit, sed ab eo, quod est. Isti non sunt, etsi erunt milites hostis. Etiam negatur hic ea potentia propinqua actui. Non est hic illud CONFESTIM, ut dicam: & dixi jam de lecto, & iter faciente expensis publicis. Non obstat argumentum quartum, quod videbatur magis in terminis. Nam neque illud Castrensis dictum reperio [u] in libris meis. Et nec reperitur sane communiter: [x] ut ita de eo Jason; *Paulus de Castro in una lectura, &c.* [y] Et scribit quoque, qui illud retulit primus, Alexander, quod Castrensis rem indecisam reliquit, etsi eo inclinet. [z] Et Jason ait, quod nec bene firmat. Et addit Alexander, quod mirabile illud esset, si esset verum. Et vero defendit ipse Alexander contrarium. [a] Etiam Aretinus scribit, esse dictum Castrensis valde dubium. & contra disputat fortiter. Etiam Socinus tradit, præceptores suos (intelligit Alexandrum, & Aretinum) tenere contra Castrensem. Et ipse sic quoque dispu-

q Barb. add. Bal. l. 3. C. de fur.
r Bal. l. 1. sol. ma. l. 3. C. de fur.
s Iaf. l. 2. C. de inoff. testam.
t Dec. l. 19. si cer. pet.
u Veneta editionis, 1593.
x Iaf. l. 8. §. pen. n. 16. sol. ma.
y Alex. l. 3. de adq. poss.
z Iaf. l. 113. de V. O.
a Aret. & Soc. d. l. 3. de adq. poss.

b *Dec. d. l. 19.* diſputat : etſi cogitandum relinquit. [b] Etiam Decius abiit à Caſtrenſi. Citat Socinus & Baldum contra Caſtrenſem. Attamen ego nec

c *Taurinenſis editionis. 1576.* habeo [c] in triplici Baldi lectura caſum iſtum. [d] Qui & tamen cum aliis (ut dixi) in terminis fortioribus hic agit. Itaque ſic ſit ſublata poten-

d *Bal. l. 4. de ſtat. ho.* tiſſime Caſtrenſis deſinitio. Et nec juvet eum, quod alii docent, de proximo abſolvendum haberi pro abſoluto. Quoniam reſpondit Aretinus vere, non idem eſſe tamen in contrario caſu condemnationis : qui caſus odioſus eſt offenſionis, ut dixi : cum ſit alter favorabilis non offendi. *Odia reſtringi, favores ampliari,*

e *l. 47. de oblig.* dicit regula. [e] *Multum intereſt, quæras, utrum aliquis obligetur, an aliquis liberetur,* &c. Cui reſponſioni non reſpondet Socinus cum ſua diſtinctione, ſecutæ offenſionis, & nondum ſecutæ : quod poſt ſecutam offenſionem tractetur etiam de favore, id eſt de abſolutione offendentis. Nam ego dixerim pro Aretino, quod ſit id legibus illudere, ſi in poteſtate ponatur hominis, evitare pœnas, præoccupan-

f *Alb. 4. de nup. 7.* do delinquere. [f] Sic ſcribo alibi, quod & conſummatum ſit ſolvendum matrimonium filiorum familias contractum abſque conſenſu parentum. etſi matrimonium favorabiliſſima res eſt. videlicet quia facile ſe munient liberi

g *Dyn. reg. 49.* facto iſthoc conſummationis. [g] Materia abſolutionis eſt favorabilis, quum dubitatur, ſi admiſſum ſit delictum, nec ne; At quando conſtat de admiſſo, imo condemnatio eſt favorabilis. quoniam bonum ſit publicum, puniri ſontes. Et non hic negetur delictum vero tempore, quod vetatur utroque

h *Alb. 5. de nup. 10.* tempore, & vindicatur. [h] Et pœnæ ſic ſunt favorabiles. Etiam ad Socini dicta,

i quæ

[i] quæ & aliorum ſunt, dico, neque nobis nunc eſſe caſum ſecutæ offenſionis, ſed timoris ſecuturæ: Etiam tamen cum Bartolo: *Unumquemque, ad quem præſens diſputatio pervenerit, rogo, ut hanc diſtinctionem non faciant manifeſtam, ne forte tribuatur materia occiſionis, &c. quæſt. 1. num. 32.* ſuſpectiſſima diſtinctio & his nominibus, quod deſideretur tacita, quod tribuat cædium occaſionem. Et ad quartum argumentum ſic varie. Quintum nec nocet. quia Lanuvini illi publico conſilio proficiſcebantur. [k] Et itaque hoſtes erant ſtatim, atque ſic decretum illud fuit bellum, illud auxilium. Et abſoluta illic erant omnia ad nomen hoſtis, & ad rem. At Britanni privatim proficiſcuntur. nec ſunt hoſtes, niſi facti milites hoſtium: ut dictum eſt. Intra tempus conditionis ſunt, *ſi cum hoſtibus fuerint*, & pendente conditione perinde eſt igitur, ac ſi non ſint hoſtes. Ut ſic de bannito illo, & ſententia banni pendente per appellationem, eſt opinio communis: & ſcribit Socinus, quia conditionalis effecta ſententia ſit, & pendens. atque, *quod pendet, non eſt pro eo, quaſi ſit.* Sextum non obſtat ex libris bellicis noſtris de utili defenſione. quoniam nec eſt caſus præſens in illis terminis. Iſti enim Britanni non parant offendere, ſed proficiſcuntur ad Hiſpanum, ſi eos excipiat, & utatur eorum opera. Et ita ſunt in eodem futuro conditionali. Non obſtat argumentum ultimum nam eſt illud potius conſuetudinis, quam juris. ut ipſe ultimo agnoſcit Clarus. [l] & dixit Baldus de conſuetudine in iſtis decretis, id eſt interdictis, puniri tranſgreſſores in via. Conſuetudo autem extendenda non eſt. Etiam habet ille caſus cauſam puram, noſter (ut expoſui) conditionalem.

i *Pan. cl. 1. de pri. & exc. priv. & c. 11. n. 2. de Iud. Fran. c. cum in multis. de reſcri. 6. Alb. 1. cum quid. n. 8. de re. iu. Menoch. conſ. 3. 6. num. 3. Auth. c. ſignificavit. de Iud. Fely. indi. ſtatutum an valeat, quod homic.*

k *l. 24. de capt.*

l *Bal. d. l. 3. C. de na. fa.*

lem. Quæ ſit reſponſio notanda contra omnia argumenta, quæ fieri adhuc poſſent. Nam certe necdum utitur Britannis iſtis Hiſpanus. & poteſt eos in numeros non adſumere. Quoties viſum, ut rejicerentur [m] *al paſſare* (ut Itali dicimus) *della banca*? [n] Et hic addo, quod traditur de Licentiato, ut Doctoris nomine non veniat, quia nec ſit futurus Doctor infallibiliter: quoniam & eſt examinandus, & probandus adhuc, & poteſt reprobari. Concludo, procul dubio non poſſe hos cædi, procul dubio poſſe retrahi, forte poſſe & aliter mitius caſtigari. Et hoc poſtremum Baldus: quia, & qui incipit, non ſit ſine crimine. [o] Et hoc Salycetus quoque, quia & principium ſit vetitum, ſi finis eſt vetitus.

m *Ad delectum, luſtrationem, apparitionem, oſtenſionem.*
n *Rui. 1. conſ. 19.*
o *Saly. d. l. 3. C. de nav. fa. num. 6.*

CAPUT X.

De navi, ſub præſidio alterius, excurrente.

EDictum eſt Regis noſtri (Hiſpaniæ), ut quæ navis habet Britannos plures, quam exteros, ſi cuiquam amico Regis ſit moleſta, ea cenſeatur piratica. Navicula nunc inſtructa Britannis ſolis, ſed quæ ſub præſidio Hollandicæ agebat, navim cepit Hiſpanicam. An eripietur præda velut Britannis piratis, an non movebitur velut Hollandis confecta? Neque enim eam cepiſſe Britanni videntur, ſed Hollandi magis, qui præſidium eis præbebant cum ſua navi magna. [a] Ut enim qui adſtitit delicto armatus, etſi nihil fecit aliud, auxilium præſtitiſſe delicto dicitur. ita etiam in præda iſta

a *Decia. 8. pr. 10. Ang. diſp. renovata guerra. col. 6.*

ista videbitur Hollandica navis egisse has partes. Minimum ergo & pars prædæ erit Hollandicæ : & pars omnino major multo, quam Britannicæ : sicut & ipsa Hollandica navis est major, & principalis multo dignior. [b] Etiam hæc belli lex æqua esse videtur ab omni antiquitate, ut partem accipiant hi quoque prædæ, qui hostem continuerunt; non autem tenerent hi totam, qui eam confecerunt. quoniam & ab illis confecta intelligeretur. Per æquam illam legem antiquam & hoc sancit Pontificia lex, ut & qui non laborant monachi, sed literis vacant, laboribus fruantur aliorum. Atque huic certo juri communi, & Hollandis non adversetur Regis, quod diximus, edictum. Nam casus hic edicto illo comprehensus non est. quod loquitur de navi una : ubi agant Britanni plures. hic vero casus est de navibus duabus junctis, & de Hollandis per ipsas multo pluribus. [c] Sunt naves veluti corpus unum : veluti classis est unum corpus. [d] Sunt unum corpus & qui absunt Clerici in negotiis necessariis, & qui resident : imo etiam illi juris interpretatione : residentes videntur. Et itaque favet Edictum Hollandis magis, quam Hispanis. quoniam in isto corpore erant Hollandi plures, quam Britanni. Addent (quod certissimum est) Hollandi, Edictum Regis voluisse occurrere fraudi : quæ diceretur fieri, quum Hollandi pauculi pro colore adsumerentur, Angli revera domini essent expeditionis : cæterum hic sit navis ipsa Hollandica præses. Superaddent, edictum extendi huc non oportere : quo nec verba edicti pertingunt, nec adspirat ejusdem ratio. Hæc ego mihi objiciebam, cum venissem in defen-

b c. 3. de V. S. in 6. Saly. l. 12. n. 6. C. de postl. Ayo. 1. de jur. bel. 5. n. 7. Aug. d. disp. in 2. puncto. & disp. eu orta guerra. col. 3.

c l. 76. de jud.

d Host. c. 1. n. 8. de cel. miss.

defensionem Hispanorum. Est hæc mihi ratio semper, ut cogitem diligenter, quid dici possit contra partes, quæ mihi defendendæ proponuntur. His autem nihil me morantibus, contendebam, & piraticam esse navim Britannicam, & in ullam partem prædæ venire Hollandicam oportere; sed omnia deberi Hispanis restitui. [e] Et fundamento illi innitebar, alias fundato solidissime, quod res nec quæsitæ Hollandis essent, quæ nec intra ipsorum præsidia perductæ essent: & hac per territorium Regis nostri ductæ fierent statim liberæ dominis prioribus. Sed & verba edicti esse in istum casum, dixi: quæ faciunt navim piraticam, ubi plures Britanni sint: & in hac navi omnes Britanni sunt. Etiam ratio edicti teneat casum istum: quæ est ratio occurrendi fraudibus: & hic fraus sit nequissima, ubi idem vetitum, aliter fit. [f] Fraus fit in modo, fit multis modis. [g] Et occurrendum est omnibus: ut sic privata simul, & publica poscit utilitas. [h] Cavenda semper omnia elusoria, id est, frustrationes indirectæ; illusoria, id est deceptiones coloratæ. [i] Et ne sit quid istorum, etiam fit extensio, inque pœnalibus, perque improprium, &c. Tantum abest, ut fictiones sint nobis accersendæ ad ista juvanda: Ut fictio illa est manifesta navium duarum, tanquam unius. Ratio Edicti, mens Regis est, impedire piraticam Britannis. Ergo sit illa ratio, illa mens sanctissima adjuvanda per omnem interpretationem. Atque si piratica navis est Britannica, quæ prædam confecit, quodnam erit jus Hollandicæ præsidiariæ in ea præda? Britannicæ nihil debetur ex confecta præda. Hollandicæ pars debetur ejus, quod habet Britannica: Ergo Hol-

e *supra, c. 2. 6.*

f *l. 28. ubi Alb. de leg. Falg. l. 5. C eo. Anch. c. 1. n. 70. de const. Corn. 3. cons. 29.*

g *l. 38. de re. vi. Ancin. cons. 11.*

h *Fely. c. ult. de rescript.*

i *Ias. l. 30. n. 21. de leg.*

Hollandicæ nihil debetur. venit enim ista in partem totius adquisiti per Britannos. Et hoc totum est plane nihil. Non possunt Britanni dare aliis, quod non habent. Et Rex aufert Britannis raptoribus omnia; Hollandis igitur nihil debetur ex injusta præda aliorum. Et per hæc responsum plene & contrariis argumentis est.

CAPUT XI.

De pecunia accepta à piratis, & de eorum socio.

HOstis quidam Hispanorum in piratica Britannorum navi cum esset, sive dux, sive miles, accepit à piratis pecunias, an res alias. Quæritur, si hæc, vel res, vel pecuniæ repeti ab illo per eos possint, qui spoliati sunt. Sane si res accepit, quæ exstent, & videtur iste teneri ad restitutionem earum. [a] Et sic est lex, & Doctores ad eam: qui etiam in id damnant emptorem, eumque bonæ fidei, & nec recepto pretio: Lex tanto magis damnatura socium piraticæ. [b] Quod si ille idem, qui res adquisivit bona fide, consumpsit easdem fide bona, adhuc tenetur, quatenus factus est locupletior: quid dicemus nos in piratarum socio? [c] Intelligitur autem quis factus locupletior vel soluto ære alieno. [d] Et probare habet, qui dicit, se consumpsisse. quamquam & is dicatur locupletior, qui per dolum amisit. Cæterum non est hic bona ejus fides, qui sciebat, se à piratis accipere. Quod autem dixi in rebus, idem & in pecuniis fuerit, si eædem exstarent. nihil

enim

a *l. 2. C. de fur. Capol. cau. 10. Alc. 3. prasu. 29.*
b *Clar. §. furtum. num. 26.*
c *l. 50. de don. int. vir. & ux. Scip. tra. eo. lib. 1. c. 33.*
d *Dec. l. 8. §. 1. si cert. pet. Rui. 2. con. 29. ro. Ge. decis. 83. gl. l. itaque. de dol.*

enim à cæteris rebus hic pecuniæ differunt. [e] ut egregie declarat Menochius in responsis. Et idem Doctor, quod si oleum, triticum, pecuniæ, aliæ res, usu consumptibiles, & usu consumptæ sint à fœneratore, pro usuris extortæ, sit quidem translatum earum dominium: attamen cum fœnerator non sit solvendo, actio sit in subsidium pro restitutione usurarum. Ut idem sit in furtis, & furibus. quia usura æquiparetur furto. ut apud eundem est. Et de eo adhuc dico unum, quod & hic valeat valde. Lex (inquit ille) prohibet, quantum potest, fraudem sibi fieri. Sed si admitteretur crediti fœneratitii translatio in alium, fieret fraus legi. nam facile esset fœneratori, receptam apocham à debitore constituente, se debere centum pro usuris, transferre in alium: atque ita usuras per indirectum exigere. Idem nos prorsus, quod facile esset piratis transferre in alium, quem & secum habeant, captas res per piraticam. ut hunc habebant piratæ nostri secum. Sic & fingi posset, datum huic à piratis, quod ipsi retinere non potuissent. [f] Nam ut iidem dedisse viderentur turpiter, non tamen iste accepisse turpiter videretur: qui prædari ipse potuerit, hostis spoliatorum. At quoque in hunc illud moveo, quod & ipse sit hic pirata per Edictum Regis nostri: in quo judicatur navis piratica, quæ plures habeat Anglos, quam externos. Et ea hæc est, de qua agitur. Quod si navis piratica: Ergo omnes, illic navantes operam, piratæ, & iste igitur pirata. [g] Scilicet, quod de navi dicitur, id de nautis est accipiendum. [h] Navis ex se nulla unquam cuiquam nocuit: ut dicebat Augustus. Nec de solis Anglis accipi habet edictum

e Menoch. cons. 300. n. 30. 62. 44. 73.

f l. 1. l. 4. de cond. ob. turp. ca.

g Bald. l. 9. §. ubi decret. n. 29. de off. procons.

h Dio. lib. 50.

ctum Regis: de quibus cautum abunde erat & ante edictum. Neque negari valet de potestate hic Regis in hunc suorum Britannorum socium, tanquam non subditum Regis. nam satis est ei obligando, quod dederit se socium subditis, aut capitaneum. Ut enim non posset hæc iste Hispanis facere in territorio Regis nostri, ita nec possit cum hominibus Regis nostri. [i]Ut est argumentum, quo utuntur Doctores sæpe, de loco ad personam, & contra, & Baldus in terminis de loco subdito, & de personis subditis. [k]Reus fit parricidii, qui opem parricidio præstat: pacis ruptæ, qui præstat opem rumpenti pacem: majestatis, qui subditum illic juvat. Igitur & ipse, qui per se non fit pirata, fit per socios: & teneatur saltem civiliter ad id reddendum, quod à piratis accepit. [l]Vide (inquit Sotus) quantum sit periculi, cum usuariis (idem dicamus & cum furibus) contrahere: ut famulique teneantur restituere accepta ab illis salaria. Etiam ait Sotus, ex eo, quod non transferatur dominium furatæ pecuniæ in furem, sequi, ut, quicunque furi panem venderet, teneretur restituere pretium vero domino. Et pretium in his quoque succedit loco rei, & res loco pretii. [m] ut de usuariis post alios tradit idem Menochius. Et nos cum eodem, & cum aliis idem dicimus de furibus multo magis, & de furtivis. Atque noto definitionem hanc in individuo. [n]Nam scio alias distingui aliter, an pretium loco rei succedat. [o] Succedit loco rei non existentis, & sine causa datæ. quod hic factum dicimus. [p] Non dicimus nummum, redactum ex pretio rei furtivæ, esse furtivum; sed sic succedere in rei locum dicimus. Defendi autem hic vir nequeat, tam quam nescius conditionis piratarum.

i Bal. l. 6. si cert. pet. Alc. l. 22. eo. Ias. l. 22. d. V. O. Pan. c. 5. d. imm. eccl. Dec. c. 14. de rescr. c. 1. de fi instr. Decia 2. cons. 1. Ceph. 615. Anch. 11.

k Dec. c. 1. de off. del.

l Sot. 6. de ju. q. 1. a. 4.

m Menoch. d. 300. n. 19.

n Doct. l. 10 si quis caut. l. ult. de neg. gest. Castr l. 3. l. 6. C de re. vi.

o Rot. Gen. decis. 171.

p l. 48. fi. de furt.

Quoniam verisimile id non sit in homine hic versatissimo. [q] Et in eo, qui à fure emit, responsum est, homines debere sapienter contrahere: ut sciant, cum quibus contrahant, & eorum conditionem. [r] Furti tenetur, qui scit rem furatam, & eam accipit, emit, vincit in ludo. [s] & in dubio præsumitur scivisse, ex quo debet esse certus de conditione ejus, à quo accipit. [t] Qui cum alio contrahit, & rei, de qua contrahit. Etiam idem, etsi nesciit, quia scire debuit. Et hæc sic etiam obtinent in forense. Porro autem manet illud semper contra hostem hunc Hispanorum, quod etsi ipse de Hispanis cepisset à piratis nostris, tamen non sua fecisset capta ante, quam deduxisset intra præsidia sua: & hic fieri libera, hic esse libera, quæ cepisset, in territorio amici Regis, adfirmamus.

q l. 2. ubi Fulg. C. de fur.
r Castr. d. l. 2. Bal. l. 14. eo. l. 9. C. de vi. pu. Ias. l. 36. de cond. ind. Anch. c. 4. de fur. Menoch. d. 300. n. 75. Rui. 4. cons. 82.
s Dec. l. qui cum alio. Alc. 3. præsu. 29. Ceph. cons. 40.
t Decia. 3. cons. 124. Conta. si de mo. po. in ampl. num. 88.

CAPUT XII.

De re per piratas capta, mox per amicos empta in terra hostium.

Videtur definita hæc quæstio aperte per Legem, ecce: [a] *Latrones tibi servum eripuerunt. postea is servus ad Germanos pervenerat. inde, in bello victis Germanis, servus venierat. Negant, posse usucapi eum ab emptore, Labeo, Ofilius, Trebatius; quia verum esset, eum subreptum esse. nec quod hostium fuisset, aut postliminio redisset, ei rei impedimento esse.* Inquit lex, *Latrones.* hi sunt nostri piratæ. Inquit, *servum.* Idem nos de rebus aliis. [b] quia servi sunt res. Inquit, *Germanos*: [c] id est hostes. ut & lex explicat mox, & glossator. Et igitur Barbarici

a l. 27. de capt. & postlim.
b Alb. 3. de ju. be. 9.
c l. 24. de capt.

rici in casu hoc nostro hostes Hispanis eodem plane sunt modo. Inquit, *in bello victis Germanis*. Et Barbarici sane non victi : nec de eis victis res Hispanorum recuperatæ, at nummis redemptæ in eorum terra de piratis, partim (ut ajunt) de ipsis Barbaricis, quibus piratæ vendiderant, aut vendendas tradiderint. Verum est utrobique emptio, & in casu nostro, & in casu recitatæ legis. Inquit lex, *venierat* : per victoriam retractus : in casu autem nostro, per commercium, quod est nostris Anglis mercatoribus in Barbaria. Inquit, *negant, posse usucapi eum ab emptore*. Et minus igitur factus emptoris sit. *Quia verum esset, eum subreptum esse.* [d] *Et quod subreptum erit, ejus rei æterna autoritas esto* : etiam & adversus bonæ fidei possessorem. Hæc notanda ratio : quæ planissime concludit & in casu nostro. *Nec, quod hostium fuisset, aut postliminio redisset, ei rei impedimento esse.* [e] Nam hostium fuisset de facto : & non essent ii effecti domini. ut ita disputat ad istam legem Socinus nepos. Ego, quod domini hostes obtexerint, non absterserint vitium furtivitatis. [f] Sicut ager redit domino priori, cui fuerat occupatus à fluvio : & cui itaque esse desierat, licet non stricta ratione. Redisse autem postliminio nec satis sit, ut usucapi possit. quoniam non rediit propterea in potestatem domini, & si nunc vindicari possit : adeoque necdum absterssum est vitium furtivitatis. [g] Et possessionem dominus, & sciens, nactus sit oportet. Sic definitio aperta illic, quod merces istæ non sint adquisitæ mercatoribus, qui vel de Barbaricis ipsis redemissent. Nam etiam constat, adhibitos ideo fuisse Barbaricos, quia nec liceat in regno illo mercari, nisi interventu

d *l. ult. vi. bo. ra. inst. de usuc. Aug. de leg. Atinia.*

e *Soc. ju. l. 1. n. 112. de adq. poss.*

f *l. 7. §. quod si toto. de adq. re. dom.*

g *Inst. de usuc. Cap. l. 5. n. 9. C. pro emp. Corn. 1. cons. 178.*

ventu publicæ, nescio cujus personæ fiscalis. Et itaque solemnitati implenæ persona hæc sit; substantia contractus cum piratis fuit. [h] Et hic tamen obiicit se nobis Ayala: qui in servo admittit definitionem propter postliminium: non in aliis rebus, quæ carent postliminio. Cæterum generalis notanda ratio legis, concludens in rebus omnibus, quæ sint subreptæ. [i] Item & in aliis rebus postliminium est, quæ sine flagitio admittuntur. Et quod ille addit, certum esse, hanc rem factam hostium, itaque domino ejus excidisse dominum: negat (ut dixi) Socinus hoc certum. Sed sit sane certum. an & sequitur, non redire rem in caussam pristinam? Atqui hæc nunc agitur quæstio. [k] *Si deportatum ab insula hostes ceperunt. redemptus is, quibus casibus redit, in eam caussam veniet, in qua futurus esset, si captus non fuisset.* Lex ait, quam glossator in quæstione nostra sic notat: ne quis forte rejiciat mihi ullam diversitatem. Tertio scribit Ayala, legem Atiniam cum civibus esse, non cum hostibus. Et id nihil est ad rem nostram præsentem, quæ non cum hostibus vertitur, sed cum amicis & fœderatis, qui rem Hispanorum de hostibus redemerunt. Atque sentit ipse Ayala vanitatem hujus suæ disputationis. Et scribit verecunde igitur, ut suo quisque hic utatur judicio. Tantum putat æquissimum certe, no aliter cum his agatur possessoribus, quam si ipse fur, vel furis heredes solvendo non sunt. Sed hæc alia quæstio est. Ubi tamen & definitio sit pro Hispanis in summa piratarum mendicitate. Et sic igitur recte concludimus, res non esse mercatoribus quæsitas, esse Hispanis dominis restituendas. Sequitur videre, an pretium recuperare

h *Aya.* 1. *de ju. be.* 5. *num.* 40.

i *l.* 2. *de capt. Alb.* 3. *de ju. be.* 17. *Soc. ju. l.* 1. *n.* 66. *c8. de adq. poss. Fab.* 2. *sem.* 3.

k *L.* 12. *de capt.*

cuperare

cuperare ab Hispanis habeant mercatores. [l] Et de homine libero redempto ab hostibus quid juris sit, certam habemus legem non unam. [m] item & de servo alieno redempto. atque adeo jus habemus de re omni alia de hostibus redempta, quod & reddendum pretium sit redemptori. At redemptio hic facta de piratis est. Quod & ipsi piratæ testantur, & indeletæ priorum dominorum marchæ mercium contestantur. [n] Creditur his testibus, dum civiliter agitur: omnino, cum non agitur contra socios criminis. Marchas autem deleri solitas priorum dominorum per posteriores, quis nescit? [o] Marchæ istæ indeletæ ostendunt, nec alios fuisse dominos, quam qui fuerunt. [p] Ergo & hic succedat legis definitio aperta de mercibus, quæ etiamnum protestantur cum suis notis, quorum sint, restituendæ sine pretio, etiam a possessore bonæ fidei [q] Qui emit rem meam à fure, non gerit negotium meum utiliter. Ego enim potuissem rem meam vindicare sine pretio. ut sic Menochius alicubi. [r] Et idem alibi male, emptorem bonæ conditionis, & famæ recuperare pretium. Nam bona fides liberet illum à præsumptione criminis, non à damno: si bonæ fidei possessor sine pretio reddit. Quid? Neq; de redimente à fure hic sit casus, sed à piratis exteræ gentis; [s] quo casu leges & Doctores volunt, pretium reddi, Respondebo (si id objicietur) quod Anglus pirata non exteræ gentis Hispano est. [t] Si exteræ gentes sunt, inter quas & Romanum populum erat jus postliminii, hostes sunt. inter autem Hispanos, & Anglos, non sit nunc postliminium: cum & illi apud nos & libertatem suam, & do-

l *l. 43. ff. ubi gl. ae leg. 1. l. 2. C. de postl. rev. l. 3. §. 2. de bo. li. ex. l. 15. de capt. Soc. ju. l. 1. n. 455. de leg. 1.*

m *l. 12. §. 5. de capt.*

n *Rui 5. cons. 158.*

o *Foller. add. Mar. Spec. p. 6. n. 62.*

p *l. 2. C. de fur. ubi not, item. Basil. 60. ti. 6.*

q *Menoch. ad Ias. l. 19. C. de procur.*

r *Menoch. 5. præsum. 29. n. 30.*

s *l. 6. de capt. Menoch. d. 29. n. 26.*

t *Bud. l. non dubito. de capt. l. 19 priv. ubi & gl. eod. Ang. disp. renovata guerra. princ.*

& dominium rerum suarum, æque, atque apud se, retineant: & eadem nobis apud eos contingant. Exteræ gentes sint, cum quibus amicitiam nullam habemus: & inter quas igitur, & nos sit postliminium. [u] ut alia tradit lex, & ego alibi exposui.

u l. 5. de capt. Alb. 1. de ju. be. 12.

CAPUT XIII.

Vendita contra leges in Brasilio, peti in Anglia per fiscum Hispaniæ.

QUæ ab Hispanis vendebantur Hollandis in Brasilio, ea quæsita contendimus Hispano Regi. quoniam commissa quæruntur fisco, & hæc sunt commissa. [a] Commissa adquiruntur fisco, statim, ipso jure. [b] *Et trahit pœna hæc executionem secum. ut hic unus est ex casibus specialibus, in quibus non est opus accusatione: quia imponatur pœna occasione rei & eadem rem respiciat. aliæ pœnæ regulariter imponuntur per viam actionis, vel accusationis, & sententia, & executione.* ut sunt verba Raphaelis Comensis vera. [c] Et ut sic Bartolus, Alexander, quod, cum delinquitur circa rem, *indubitanter* applicatur fisco dominium absque sententia. [d] Ubi lex facit executionem, ibi non requiritur alia executio, vel factum hominis. [e] Statim fisco dominium adquiri, & statim dominum desinere esse eum, qui contra legem fecerit: etiam Duarenus hic tradit. Et omnium utique sententia est. [f] Adeo desinunt bona hæc esse domini prioris, ut idem eadem emere (nemo emit sua) nunc ista possit. [g] Adeo sunt adqui-

a l. commissa. ubi Ang. Rom. de publica. Salyc. l. 2. C. de vect. b Com. d. l. commissa. c Bar. l. 43. de ju. fi. ubi Alex. add. d Ias. l. 30. si de leg. 1. e Duar. de public. c. 3. f l. cōtem. §. pen. de publica. Salyc. l. 3. n. 5. C. de na. fe.

g d § pen. Bar. l. 7. n. 6 C. de ju. fi. Ang. d. l. commissa. Salyc. d. l. 2

adquisita fisco, ut is hic agat rei vindicatione. Quidni autem, si est dominus? [h] Eo ipso, quod est quis nactus rei dominium, semper sic agit, ut tituli de rei vindicatione docent, & ex illis titulis Doctores tradunt. Quidni autem fiscus dominus, si amisit dominium prior dominus? [i] nam dominium in aere stare non valet. [k] Adeo verum utrumque est, & quod desierint bona illius esse, & quod eadem adquisita fisco sint, ut ad pretium eorundem fisco teneatur ille, si nondum fisco tradita post perdat per culpam. Et certa hæc ita sunt. [l] Atque commissa bona dicimus, de quibus agitur, certissime, si eorum facta non est professio. Sed etsi quid venditum est contra præscripta legum: ut Duarenus, & alii declarant. Et hic venditum est Hollandis hostibus, aliisque alienigenis contra leges regni Portugalliæ, vetantes cum non Portugallensibus illic commercium. [m] Cum hostibus jure etiam communi vetitum commercium est. jus commune hoc est. Ne objiciatur nobis quæstio de non fiscando extra territorium, si fieret confiscatio ex statuto, vel lege speciali. Nihil ea quæstio juvat Hollandos. Nihil juvat reliquos: quoniam confiscatio semper fit ex jure communi, etsi propter specialis legis prohibitionem commercii. nam caussa immediata confiscandi est jus commune, quod confiscat venditum contra leges. Cæterum neque hic in Anglia petitur horum bonorum confiscatio omnium: sed hic tradi, quæ confiscata jure ipso dudum sunt in Brasilio. Bona, illic adquisita Regi Hispano, hic Regi Hispano tradi ut sua, hic inventa petuntur. Non hic accusatione opus, ut dictum est. non hic opus sententia, nisi forte super amissionis declaratione, non

h *Torniell. ad Decis. 1. cons. 8. num. 255.*

i *Menoch. cons. 568. num. 13.*

k *Bal. Ang. Salyc. d. l. 2.*

l *Odd. de rest. q. 82. num. 41.*

m *l. 1. C. quæ res ex. non de. l. 4. C. de commer. l. 1. ubi Baml. C. de lit. & it. cust. Castr. 1. cons. 445*

hic opus executione, nisi ad realem effectum obtinendum. Illa quæstio de non confiscando extra territorium, non spectat ad confiscata ipso jure; quæ confiscata sunt, non sunt confiscanda. Non illic locum habet ea quæstio, ubi delinquitur circa rem. Et ergo nec est illa quæstio ad quæstionem nostram. Quid si non sit hic confiscatio, sed altera pœna? [n] Obligatio est, cujus executio ubique petitur. Et tamen si quoque ageretur de confiscandis, quia non de immobilibus (in quibus vertitur illa quæstio) agitur in præsentia, at de mobilibus; ea etia nunc ad nos nihil pertineret. Mobilia semper confiscantur etiam extra territorium. [o] *Nota, quod Imperator confiscat bona mobilia extra territorium suum, quod tene menti. Et est ratio, quia mobilia concernunt personam.* Sic Baldus [p] & alii, qui Baldum sequuntur, quod hæc non circumscribuntur loco: & ideo applicantur dominio Judicis confiscantis, etiamsi sint extra illius territorium. Et iidem addunt hic mihi Salycetum, Alexandrum, Socinum, Cottam; & adfirmant, esse sic adprobatam magis sententiam. [q] Ego autem superaddo istis Romanum & Brunum, citatos Nattæ ad Alexandri consilia. [r] Insuperaddo Ruinum, Cephalum, Ancharanum Regiensem, Fridericum Scotum, & hunc quidem explicantem latius, & distinguentem, quemadmodum mobilia non sint in loco circumscriptive, sed tantum effective ad exactionem. Ut sit hæc non solum (quod scribit Caravitta) probatior, sed etiam pro certo communis opinio. [s] Quicquid ille idem Baldus in libris feudorum contrariam ponat sententiam. [t] Et in hac contraria videatur idem positus Alexander, & in notis ad Alexandrum Molinæus. [u] Clarus autem, quod in practica num-

n *Bal. l. cunctos populos. n. 180.*

o *Bal. l. 4. C. de commer.*

p *Carav. sun. ma. cur. ri. 152*

q *Natt. ad Alex. 1. cons. 31.*

r *Rui 3. cons. 43. n. 3. Ceph. 278. Scot. 3. lib. 2. to. 2. Anch. 2. q. 25.*

s *Bal. c. 1. de pa. te.*

t *Alex. 1. cons. 16. ni Mol.*

u *Clar. §. fi. q. 78. num. 27.*

numquam viderit, obſervari opinionem priorem. Et hoc Clari nihil eſt, qui nec dicit, vidiſſe, obſervari opinionem poſteriorem. [x] Atqui per ſolum non uſum, pure negativum, non implicitum actui contrario legi, lex non tollitur. [y] Etiam nec quidquam concluderet, ſi illud dixiſſet Clarus extra regiones illi notas, & extra illius tempora. [z] Miror, Burſatum ad hæc non adver tiſſe, at unius his verbis Clari innixum, opinionem contrariam communem (ipſe & communem, deque adhuc aliis dicit) inſuper habere, ac ſpernere. Ut forte verum ſit, quod objicit [a] quidam alius ei doctiſſimus, ſolere eum nullo delectu autoritates congerere. Alexander vero nec firmiter manet cum poſteriori Baldi ſententia, ubi eam citat ſemel. [b] cum priorem ponat firmiter pluries. De Molinæo, qui ad alia ſua ſe refert opera, dixerim nunc nihil, quia opera illa non habeo. Et quicquid tamen tradat unus, quid illud moverit contra communem tam multorum? & ipſe Baldus quomodo colligit, mobilia cenſeri de territorio, quoniam in ſua lege feudali hæc populo territorii confiſcantur? [c] populo diripienda, (ut exponunt alii) dantur, lex loquitur & de eo illic confiſcante, in cujus etiam ſunt territorio bona illa mobilia publicata, & qui Judex eſt confiſcatæ perſonæ. Et ſic merito illa ſint ejus territorii, quemadmodum eſt & perſona, quam concernunt mobilia. ut dictum eſt cum priore Baldi ſententia. Et ſic Baldus recte ad legem illam. Et ſic illum intelligemus ſecundum legem, ad quam dicit; & quam allegat. quod fieri in dubio debet ſemper. Et ſic intelligemus alios, Baldum hic ſecutos, ſecundum autoritatem Baldi, quam allegant. quod itidem fieri debet ſemper.

x Panor. c. ult. nu. 23. de fo. co. Nav. conſ. 1. de conſuet.

y Ber. 1. comm. opi. 24. Viv. Doctori, &.

z Burſ. conſ 43.

a Laderch. conſ. 158.

b. Alex. 6 conſ. 19. & lib. 7. conſ. 141.

c Cujac. lib. 5. de pa. te. Not. 2. tit. 27.

[d] Etiamsi verba aliter dicere videantur. Sic Baldum, sic alios intelligemus, ne sint sibi contrarii. [e] Ut & hoc sit vulgo contra verborum sonum omnem. [f] Etiam, quod traditur in materia feudali, alio non producitur: ubi præsertim sit (ut hic est) definitio diversa. Et sic igitur hoc stat argumentum, & cum agitur de confiscando; & cum nec esset delictum circa rem. Quid hæc contra? An hic non apparere, quod Rex hæc confiscarit Hispanus? Non hæc esse bona subditorum: de quibus scripta est Baldi sententia prior? At lex confiscavit Hispana: quæ idem cum Rege est. At Legatus petit confiscationem: qui Regis personam hic gerit. At etiam constat, bona hæc empta in terra Hispana de subditis Hispanis. [g] Itaque fundata intentio sit Legati, qui ait, bona esse territorii, ubi sunt sita: [h] & nostrum esse, quod nascitur ex nostro, solo, animali: nec seminis ulla consideratione habita. [i] Atque dominium nec est translatum in emptores, lege vetante commercium. ut omnium hæc sententia dicitur. [k] Posset hic ipse venditor vindicare. Et emptor hic amittit pretium. ut non uno in loco vetustus interpres, Andreas de Barulo, explicavit in libris Codicis. Num facit pro Hollandis hostibus, quod bono jure & rapiant de Hispanis, & rapta acquirant sibi? Nos vero, non acquisisse tamen ante raptorum perductionem intra præsidia. ut apertæ sunt leges, consentientes interpretes, res hic, ubi agitur, judicatæ. Et ex judiciis illis contra Hollandos manat & argumentum generale, hic aptissimum: quod si in Anglia servantur Hispanis, quæ ferme adquisita sunt Hollandis: & hæc, de quibus modo con-

d *Vide sup. c. 7.*
e *Decia. cons. 283. Imò. l. sæpe. n. 23. de re. jud.*
f *Cla. §. feudum. quæst. 3.*
g *Ceph. cons. 172.*
h *l. 26. 8. de adqu. rer. dom. l. 5. §. 2. de re. vi. l. 25. de usur.*
i *Clar. §. fi. q. 82.*
sta. 5. Capo. l. 2. C. pro empt.
k *Bartol. l. 1 de ju. fi. l. 7. de agr. & cens. l. 1. de præd. decur. l. ult. de fu. re. pr.*

contenditur, sunt Hispanorum, confiscata Regi, Hollandis autem nondum quæsita: Certe hæc Hispano servabuntur hic in Anglia. [l] Omnia confiscata, & commissa ob professionem non factam, certe factam falso, quæ eadem nulli est. Ostendatur. Comprobetur. Ostendatur & de indulto commercio: de quo jactatur. Nec petetur quicquam, nisi vectigal. At petuntur jure omnia. Hic jure petuntur. [m] Sententiam, alibi dictam, exsequi tenetur alius judex: ut omnes nostri docent. Quod si sententiam hominis; procul dubio magis sententiam legis in casu nostro. [n] Ubique agit quilibet ex actione sibi competente. ut nec sit opus literis judicantis, si actione ex lege agitur. [o] Et hæc sic sunt quoque in distinctis principatibus. Nam lex, quæ à naturali ratione deducitur, & docet, jus unicuique reddendum, etiam in diversis principatibus tenet, & ubique locorum viget. Tenetur quilibet princeps, seu judex jus unicuique petenti reddere: cum hoc sit munus justitiæ à lege naturali, quæ ubique vim habet, manifeste procedens. Et nemo inficiabitur, quin pecuniæ debitor, cum in fuga est, possit ubique conveniri. Quæ omnia & de aliis Covarruvias. [p] Cui tu addes Ancharanum, qui respondit, quod si vagabundus potest ubique conveniri, multo magis potest suspectus de fuga: cum hæc (ut patet ad sensum) magis sonet in delictum, quam vagatio. [q] Et dictum hoc Ancharani sequitur Romanus, Alexander, Jason, & alii communiter. quicquid allatrarit, blasphemaritque Aretinus: & cum isto sit forte unus, atque alter. [r] Unum tamen, quod Jason notat de aliis forte objicietur, quod non licet forensem convenire transeuntem cum re mea, nec

l *Com. d. l. commiss. Sal. yc. d. l. 2.*
m *Ias. l. a divo Pio. §. sententiam. n. 19.*
n *Ias. d. §. num. 3. Alex. 5.*
o *Covar. pr. 11. n. 10. Bal. l. 4. num. 6. de justi.*
p *Anch. cons. 192.*
q *Rom. Alex. Ias. l. 2. ubi add. Ias. de jurisd.*
r *Ias. d. l. 2. nu. 17. & ibi add. non*

nec iſtam capi facere. Et itaque in quæſtione noſtra nec liceat Hiſpano hæc ſua hic capi facere, aut Hollandos, alioſve hic convenire tranſeuntes cum re illius. Cæterum reſponſio eſt facilis, nec una. Et, quod vera non ſit illa definitio. Et, quod procedit, quando alibi poteſt iſte fugitivus recte conveniri. Et, non procedit, ſi Judex fugitivi petat. [s] Et, quod ſemper poteſt res ſequeſtrari: nec poſſit ſequeſtrum relevari, niſi data fidejuſſione de judicio ſiſti, & re non barattanda, &c. Ubi Hollandi convenientur à Legato Hiſpano? Legatus, qui vicem gerit Regis, hic petit jus; Judex ipſe nonnullorum hic fugientium: ſemper certe idoneus, quin ſequeſtrum contra omnes petat. Aliud dico contra nos. [t] Quod non ſit petenda executio extra territorium, ſi poteſt ſententia executioni mandari in bonis aliis in territorio. At huic quoque objectioni (ſi fiat) eſt reſponſio, quod, qui excipiunt de aliis bonis in territorio, ipſi de eis habent probare. Etiam quod & hic agitur, ne contra leges adquiratur Hollandis hoſtibus, aliis. [u] Semper, quod bonorum proſcriptio, cum ſit etiam ſuſcipientibus peregrinos negotiatores, utique nec ſuperſit in territorio, unde fiat pro iſtis, quæ hic habentur, executio. Quid ni vero omnium bonorum ſit proſcriptio propter commercium habitum cum hoſtibus? [x] Addo hic, & concludo conſilium Imolæ in terminis, quod ubi facultates certi loci ſunt deputatæ confiſcationi, tum ſatisfaciendum ſit ſententiæ ejus loci per bona etiam alterius territorii prorſus ſeparati. Et caſus hic ſic eſt. Etiam tamen non omitto, quod iſta objectio non fiat hic, ubi agitur reali. Non in reali loquuntur illud Doctores, qui contra nobis objici poſſent.

[s] *Anch. Pan. c. ult. de fo. co. Soc. 3. eod.*

[t] *Iaſ. Alex. d. §. ſententiam princ.*

[u] *l. ult. C. de commer. Stra. de merca. p. 2. n. 36.*

[x] *Imo. conſ. 35. num. 19.*

CAPUT

CAPUT XIV.

An Rex jure velit, Hispanos tuto in Belgium navigare, qui male habiti ab Hollandis ad portum Regis fuerunt?

PUto, posse bono jure Regem nostrum dimittere hos in tutum Hispanos, qui pulsi prælio nuper sunt ab Hollandis, etiam oppugnati ad portum Regis, & nunc in eodem portu tenentur obsessi. Scilicet hoc factum Hollandorum est contra justitiam omnem pro certo: & contra reverentiam, quæ portubus, & territoriis debetur alienis. [a] Neque injuria levis est ei facta, in cujus ædibus, ante cujus ædes cæditur, pulsatur aliquis. ut de ipso hominum communi sensu tradit Nonius, Doctor meus. [b] Sic itaque Dux Carthaginensis abstinuit manum à Scipione in Siphacis portu, cum expediret jam naves, & arma, nec tamen potuisset eum aggredi ante, quam in portum idem se intulisset: *nec ultra tumultum agere quis in regio portu audebat*, inquit Livius. Qui actus lædunt territorium, ac jurisdictionem, illi agi in portubus nequeunt. Nam etsi usus portuum est communis omnibus, non abusus tamen est cuiquam permissus: qui hic nunc sit læsæ jurisdictionis, & communis securitatis. Et dubium nullum hic est. Neque absolvere Hollandos possim per prælii calorem sane. quod alius forte, vel ex libris dixerit meis in quibus illa legerit. [c] *Regi frenis nequit & ira, & ardens hostis*, &c. [d] Et alibi, *inconsultus calor vitio caret. Rixa tollit spatium consultæ deliberationis. Homo intenso calore*

a *Non. cons.* 108. *Scharp.* 2. *cons.* 57.

b *Liv. lib.* 28.

c *Alb.* 2. *de ar. Ro.* 10. & 3. *de nupt.* 8

d *l.* 1. *ad Turpil. Fely. cons.* 50.

calore permotus non est in plenitudine intelle- e Clar. §. fi. q. 60. *ctus*, &c. Non hæc eos absolvunt. [e] Nam & in legibus legimus, quod non excusat ira vel justa, nisi ut minus puniatur, quod patra- f Bal. l. 5. C. de inj. tum per iram est. [f] In maleficiis non distinguitur, an emanaverint calore iracundiæ. quia numquam maleficia debent remanere im- g App. Punic. punita. [g] Atque adeo, mitis ille, & ignoscere facilis Scipio puniit suos morte, qui in culpa fuerunt, ut urbs Locha diriperetur, cum cecinisset ille receptui ab oppugnatione. Et jam scalæ erant admotæ mœnibus: & miles signum h Xenoph. 4. Cyrop. prin. non audierat, ὑπὸ ὀργῆς οὐκ ἐπιπείθεσθαι, inquit Appianus. [h] Miles autem Cyri bonus, sublato ense percussurus hostem, ut signum receptui Plut. comp. Pe. & Ma. datum est, dimisit hostem, seque recepit placide. μάλα πρᾴως, καὶ κοσμίως ἀνεχώρησεν, scribit Plutarchus, & de Cyropædia factum laudat. i l. 3. de re. mil. Quid? [i] *Qui rem, à duce prohibitam fecit, aut mandata non servavit, capite punitur, etiam si res bene gesserit.* Et, qui majestatem territorii Regis nostri non est reveritus, & prohibitam rem fecit ibi, impunis erit? Non hic valet Hollandus dicere, *Non vidi.* Nam videbant omnes, ubi erant nisi etiam cœlumque, diemque eripuit omnibus fumus validus tormentorum. Non hic valet Hollandus dicere, *Non* k l. 5. de just. & ju. *putaram.* [k] Nam ex jure gentium omnibus cognitissimo distincta dominia sunt. Nec quisquam est, qui ignoret, non licere in territorio alieno isthæc admittere. Non est surditas major, quam est ejus, qui prudens non vult audire. Non major cœcitas, quam ejus, qui l Plut. apoph. videre refugit. [l] Et ille jocus fuit Marii, dicentis, τῶν νόμων οὐκ ἐξακοῦσαι διὰ τὸν τῶν ὅπλων ψόφον. Fuit jocus. fuit callidum dictum. Fuit callida

alte-

alterius Hollandi audacia, qui olim hostilem Gallicam navem est persecutus usque ad urbem Londinum. Et hæc quoque certa sunt. Sed illud quæritur, an petere Hispani possint à Rege, ut sub ipsius majestatis salvoconductu possint trajicere, quo destinati sunt, in Belgium? Quæ forte sit quæstio regii potius concilii, quam consilii nostrum ullius. Ut enim dicam ego, Regem proculdubio posse annuere petitioni: tamen est responsum generale legis. [m] *Non, quicquid potestati permittitur, id subjicitur necessitati.* [n] Multa & licent, quæ non expediunt. [o] Multa licent, quæ non sunt honesta. Potest Rex noster etiam gravius ulcisci injuriam, territorio illatam suo Et potest, si habet sub sua manu Hollandicas naves has detinere, dum venerint Hispani in tutum. [p] Ut ita ille idem Siphax, struentes Pœnos Scipioni insidias tantisper retinuit, dum tantum navigasset Scipio maris, ut esset extra periculum: ἕως ἐν βραχεῖ τῆς θαλάσσης γένοιτο ὁ Σκιπίων, Et Pœni etiam erant Legati. [q] Etiam nostri Doctores docent nos, quod qui captus in loco est, ubi non oportuit, is etiam sit ita dimittendus in locum tutum, ut difficilis sit ejusdem persecutio. Et ita hic olim cum Gallica navi supradicta factum fuit, dimissa fuit ante alteram per integrum maris reflexum unum. Et magna similitudo est horum casuum, & ratio similis. [r] Obsessus captus est, & dicitur. Et Hispani nunc obsessi hic sunt: ubi obsideri non debuerunt. Et sic igitur liberandi, dimittendi sunt. Non in obsessu color, non fumus justo prætextui est Hollandis. Etiam ideo, quia in omnibus defenditur jurisdictionis majestas, & quia vindicatur violata. [s] Injuria fit (dico iterum) nobis, si in nostris ædibus

m *l. 4. de jud. ubi Castr.*
n *c. 8. c. 9. 28. q. 1.*
o *l. 197. de reg. jur.*
p *App. Hispan.*
q *Rom. l. 18. de in jus voc. Fely. c. 4. de jurei.*
r *Alb. Mac. 4.*
s *Dec. cons. 189. nu. 17.*

bus quis capitur, adeoque si quis obsideretur. [t] Et est Princeps non fidejussor modo, ut secure, tutoque in territorio suo vivatur ubique: sed procul dubio & criminum ultor adversum omnes: sed & admissorum in se. [u] Sunt porro casus plures, cum quis agit cum alio, ut iste cum alio agat. AGO, UT AGAS, ajunt nostri. Et Hispani sic agent cum Rege, si debent Principes securitatem apud se communi jure omnibus: Rex noster Hispanis etiam jure debet singulari pacis recentis. Hispani hic læsi sunt oppugnati ad portum: hic læduntur obsessi in portu. Vindicari se petunt. A Rege amico, & fœderato petunt, ut ipse, qui lædi non habuit, & læsus est, ulciscatur factum. Intra magni Admirallii jurisdictionem hæc facta sunt. [x] Et grave igitur facinus in jurisdictionem admissum est. Non hic agitur, ut fœderato adsit Rex contra fœderatum. sed ut non sinat fieri fœderato vim ullam ab altero in suam Regis jurisdictionem [y] Quamquam & in sociorum caussa pari est traditum, ut defensio unius contra alterius suscipiatur offensionem. Porro autem illa non est vindicta, si (quod responderi audio) Hispani isti imo in Hispaniam revehantur. Hoc enim velit Hollandus, & magno mercetur, aureoque (ut dicitur) strato fugientibus ponte hostibus [z] Vindicta est, quæ dolet, non quæ delectat. Obesse vindicta debet, non prodesse. Prosit autem Hollandis, remitti Hispanos in patriam longinquam: hinc amoveri ex propinquo, ubi esse possint, & unde facilis sit finis ipsorum itineris in Belgium. [a] Etiam vindicta statuenda est, quæ magis timetur. Et hoc timent Hollandi solum, si Hispani mittantur in Belgium. [b] Vin-

t Deut. 21. Sot. 1. de ju. 1. a 4. Capol. de se. ru. 4. Gail. 2. obs. 64. S. harpb. 2. cons. 2. u l. 2. ubi. Salyc. Fulg. Pate de le Rh. Ang. l. 2. ne quid in lo. pu Castr. l. 26. de fidejus. Bal. c. 4. de coha. cler.

x Cow. inst. ju. Angl. tit. ult. §. 22.

y Alb. 3. de ju. be. 18.

z Decia. 3. cons. 19.

a Io. R. c. 13. de vi & ho. cl. Zab. proem. decretal.

[b] Vindicta esse debet, in quo & peccatum. Et peccavit Hollandus in impediendo *hic* Hispanos. itaque puniatur in expediendo *hinc* Hispanos. [c] Puniendus sit per contraria remedia, si non potest puniri in eo, in quo deliquit. Et jus fuerit sine indignatione ejus justa, si hic patitur, quod non vult, qui facit hic, quod non debet. Quod autem exemplum allegari audio Regis Galliæ: qui in Hispaniam remisit Hispanos nec ita dudum: non misit in Hiberniam, quo contra Anglos tum hostes navigabant: nescio ego, quale hoc sit exemplum. Sed si nullum crimen fuit Anglorum in territorium Galliæ: tum exemplum sit dissimile, nec similis ullo modo rationis cum præsenti Hollandorum. Sed & specta ad terras. Fuit Hispanis ad iter in Hiberniam commode factum, ut ex Gallia in Hispaniam remitterentur. nam iter illud rectum sit in Hiberniam ex Hispania. At hinc remitti hos in Hispaniam, qui proficiscuntur in Belgium, & Belgium in conspectu habent, & per ventum quatuor horarum prosperum attingere amica Belgii littora possunt, invitis etiam Hollandis, quid id est aliud, quam & addere malo malum eorum, quibus succurrere æquius sit? Mihi ita videtur, si ita visum sit Regi: cujus est (ut puto) arbitrii, quam sumat de his vindictam, qui suum læsere territorium: & quomodo læsis sit satisfaciendum Hispanis, [d] quos lædere hostes Hollandus jure non potuit in territorio alieno ullibi, si dominus nolit territorii.

[b] *Alb. 2. de lega. 21.*
[c] *Demas. reg. 126.*
[d] *Alb. 2. de ja. be. 22.*

CAPUT XV.

De Anglis, qui per piratas Hispanis rapta emerunt, interventu fisci Regis Barbariæ.

VEra [a] est responsio, quam dedi ad zenonianam constitutionem, quod loquatur in fisco Principis sui, id est ejus cujus de re agitur. nam ita illam legem capiunt omnes, qui & reddunt rationem ipsius, quia Princeps & possit mihi auferre dominium rei meæ. Et id pro certo in alieno Principe non est verum. De Principe leges loquuntur, & id pro certo non faciunt, nisi respectu habito ad subditos. [b] Etiam dum dicunt Doctores, quod fiscus est ille præsens ubique, itidem in fisco dicunt sui Principis: nam fiscus alterius hic non sit: atque ideo in territoriis distinctis lex illa non procedat. Quid quod & regressum tribuit lex contra fiscum. Et Hispani regressum non habent, sane contra fiscum Regis Barbariæ. Non quoque procedit ea lex, ubi mala fides adest emptoris. ut illic verissimum adnotat Baldus in additione, item Fulgosius: quicquid idem Baldus lecturis geminis prioribus contra scribat. [c] Nam alii quoque ajunt de bona fide, quæ in emptore debeat esse. Et isti aliaque recitant, quæ desiderantur, ut constitutio illa locum obtineat. Ut princeps possederit, & idem bona fide. [d] quod rursus & alii. Dicant isti emptores de bona fide sua. Emerunt ipsi bonorum horum partem à piratis. & sciverunt, se emere de piratis. [e] Et satis esset tamen, quod id scire debuerunt. Etiam sciverunt, quod rapta per piratas erant reliqua, quæ interventu fisci illic emerunt. nam & eosdem piratas illic videbant, &

[a] l. omnes. C. de quad. præs.

[b] Cy. Alb. Bal. l. 1. C. de quad. præs.

[c] Menoch. cons. 2. nu. 333. Odd. cons. 99.

[d] Rui. 1. cons. 46. & lib. 5. cons. 31. Balb. de præsc. p. 5. pr. in. p. 2. q. 8.

[e] Non. cons. 89. nu. 41.

& non potuisse nisi à piratis esse omnia, intelligebant, & marchas easdem agnoscebant in cistis omnibus. Notet judex de horum mercatorum mala fide, qui in jus hic vocati eas marchas, indices dominorum, curabant (& deprehensi sunt in opere) abradi, atque deleri. [f] Qui probationes subtraheret adversario, tenetur stellionatus. Ergo dolum admiserit. [g] Iniquam se ostendit caussam fovere, &c. [h] Sed & odiosa est Zenonis illa constitutio, iniqua, contra jus naturale, contra jus gentium, auferens alteri dominium: & itaque restringenda, quantum fieri potest: & itaque tollenda semper omnibus, &c. [i] At nec ea tenet, nisi multis concurrentibus. Et multæ sunt ad eandem limitationes. [k] Illa est controversa, quæ de privilegio legis (ut loquitur Panormitanus) specialissimo pro Imperatore, nec extendendo ad Regem Franciæ. Et ego istam limitationem dicam contra Regem Barbariæ: qui nihil accipit, tenetve hujus Iustinianici juris, [l] quicquid, in Turcico Imperio summam esse hujus Iustinianici Codicis venerationem & autoritatem in judiciis, dicant. In aliis Regibus nihil est ejusmodi: quorum nec sunt inferiora jura juribus Imperatoris; sæpissime etiam sunt superiora. Non affero, quæ receptiora tamen adferri alia plura possent. nolo enim in re aperta laborare diutius. Et non tamen omitto dicere, quod, etsi emerint isti de domo publica, etiam à ministris publicis, non hinc sequitur propterea, emptum de fisco esse. Sic emptum illic (ut ipsi narrant mercatores) pro more ejus regni, qui sit, ut Rex emat omnia, & de rege emantur veluti per mediam brevem manum, & per quemdam inter-

f *Menoch. de arb. cas.* 381.
g *Dec.* 3 *cons.* 62.
h *Pan.* 1. *cons.* 3. *Nov. d.* 89. *Menoch. d.* 2.
i *Ceph. cons.* 634.
k *Crav. cons.* 263.
l *Scip. Gent. Orat. de le. reg. ex Leuncl.*

m Alex. 7. cons. 52. Bald. C. de vend. re. fi.

ventum ejus, omnia. [m] At vero fiscus vendere habet rem ut suam simpliciter, non ex certa caussa, si emptor debet statim securus esse. Etiam illa fisci venditio debet esse confecta per procuratorem specialiter ad id deputatum: ut Alexander in responsis declarat. tantum abest, ut generalis illa imaginariaque vendendi ratio sit satis. Hæc facta, & probata oportuit: quæ nec facta, nec allegata sunt à mercatoribus. Et hoc sic cessat, quod falso creditur advocatis adversariis solidum fundamentum à venditione fiscali. ut itidem concludit Menochius ad idem fundamentum in casu responsi sui sibi objectum. Ego in casu nostro insuper addiderim, ostendi piratis locum oportunissimum navigationibus propinquissimum Hispanicis, habitatum mercatoribus Anglicis, ubi prædas suas possint suis distrahere, si jus istud constituitur fisci illius terræ. Hoccine pro mercatura?

CAPUT XVI.

De Edicto Regis, ligante ignorantes.

a Alb. 3. de ju. be. 17.

FUit olim quæstio, an capta per ducem hostium, postquam fœdus ferierant Principes, de quo tamen nescierunt duces, facta illa essent capientium. Et fuit eadem, nec multo ante ætatem hanc nostram agitata iterum quæstio. Et nunc agitur eadem. [a] Dixi autem ego, capi illa non potuisse, nec effecta hostium capientium. Et videtur nunc nobis illa vacare quoque ex eo quæstio: cum apertum videatur edictum Regis: quo edicto est vetitum, agi quidquam cum Hispano hostiliter post Aprilis

lis diem XXIV. & post eum diem secuta hæc est prædatio, quæ nunc venit in judicium. Et quanquam alleget adversa pars ignorantiam edicti valde verisimilem, absens hinc longissimo mari: tamen & absque edicto & per omnem ignorantiam idem videtur juris stare à supradicta nostra disputatione, & necessitas eadem restituendorum captorum. [b] Nam etsi solet dici, quod obliget lex post menses duos: & itaque jus positivum impune (ut pulchre est in Burchardicis Damasi) ignoretur per menses duos. [c] Nihilominus est arbitrii judicis res hæc, quando lex incipiat obligare. [d] Et pro certo potuit Princeps obligare ignorantes, excepto peccato, excepta pœna. [e] Etiam voluit obligare ignorantes, dum notavit diem, post quem obligarentur hic homines. ut sic est communis opinio. Loquimur extra pœnam nunc. [f] ad quam ignorantes nec obligantur per verba statuti prægnantia, & ampla, nam hæc sint magis restringenda. Scientia superveniens factum, non facit ad pœnam. Scientia vel præsumpta ex fama, non sufficit ad pœnam vel præsenti in loco famæ. Scientia absenti omnino non nocet in civilibus. Alia similia apud Interpretes, quæ vacant in controversia nostra omnia: cum Regis Edictum clarum videtur de tempore, item de ignorantibus, civiliter obligandis. Potuit Rex hoc statuere non post menses, verum etiam statim. [g] ut novissime Menochius tradit: qui prolixe, & distincte disceptationem hanc habet de tempore, intra quod lex subditos obliget. Quæstio nobis illa superest difficilior, quomodo & edicti & fœderis verba capienda hic sint, quæ de captis post eam diem volunt rationem reddi.

b *Non. 66. Alb. c data. de reg. ju. gl. c. 2. de consti. Dama. reg. 1.*

c *Anch. c. 1. n. 227. de const.*

d *Oldr. cons. 313. Zab. c. 2. de constit. Jas. l. 19. de lib. & po. Nav. cons. 1. de constit.*

e *Navar. cons. 32. tit. 13. lib. 3. Gabr. 6. concl. 4. de Leg. Zab. d c. 2.*

f *Crav. cons. 6. 319.*

g *Menoch. de arb. cas. 181.*

Ad hæc verba fæderis initi nuper cum Hiſpano, eundum eſt nam ſolutior ſit in edicto voluntas Regis. [h] Atque verba iſta forte ſignificant, ut ſit reſpondendum in jure, & juſtificandum de his captionibus ſecutis. ut ſic Decius & Ruinus capiunt capitulum inter Genuenſes & Savonenſes : quo Savonenſes teneri dicuntur, rationem facere Genuæ : id enim eſſe, teneri judicium ſubire Genuæ. Et vero quid aliud eſſe id poteſt verbi? [i] Reddere rationem eſt conferre accepta & data, non reliquorum ſola exolutio, quæ nulla ſint. Verba hæc omnino non videntur condemnare. [k] Ratio hic ſit cauſſa & diſcreta inſpectio, ac juſtificatio actus geſti. ut ſic apud alios. Quæ diſcretio ſignificet arbitrium boni viri. Et ratio ſit, quæ non ſinat exſtirpari factum. [l] Etiam tradunt, quod *reſpondere*, ſit comparere, non ſit ſolvere. [m] Etiam Theologi ad illud, *De omni verbo otioſo reddent rationem*, quod profecto non idem cum altero ſit, *ite maledicti*, ſed culpoſum diſcutiendum. [n] Etiam verba articulorum pacis & plura ſint, & obſcuriora, ſi hoc volebant ut prædæ confectæ poſt eam diem omnino reſtituerentur. Atque ad articulos conſidero ego tres hic caſus : primum in geſtis ante illam diem, ſecundum in geſtis poſt diem concluſæ pacis, tertium in geſtis intra duo hæc tempora. Et in primo video omnia prædatoribus tuta, in ſecundo omnia intuta, in tertio (qui noſter caſus) incerta omnia. Sic articuli jubent, poſt pacem concluſam abſtineri ab omni præda : qui caſus ſecundus. Sic jubent, nihil prætendi ex ante geſtis : qui caſus primus. Quod ſi tertius idem non eſt (& non eſt, niſi fruſtra eſt) cum duorum altero, utique contineat,

h *Decia. conſ* 359. *Rui.* 4. *conſ.* 1.

i *l.* 32. 50. 81. 82. *111 de cond. & dem.*

k *Pariſ.* 2 *conſ.* 12. *Decia.* 7. *conſ.* 70. *num* 6.

l *Alex. l.* 1. *de in jus voc.*

m *Bellar.* 1. *de amiſ. gr.* 9.

n *Arg.* 2.

neat,

neat, quod dixi, incertum; & quod verba (ut dixi) ipsa significant. At vero si casus hic in incerto versatur, etiam erit Judicis videre, quid oporteat de restitutione constitui. [o] Nam etsi mandet Princeps immutari, quicquid à certo tempore fuit attentatum, de attentatione id intelligitur injusta tantum. Et si hic Judex igitur viderit de justitia facti, id non revocabitur statim. Considerabit Judex: nomine quidem publico, at sumptu privato, & àd utilitatem privatam gesta hæc. Etiam & quod pro venia belli sic gerendi consequenda facti sint sumptus. Ut par hæc non sit caussa illi, de qua dixi in principio, dixisse me alibi. Et privatis hisce volet procul dubio Princeps minus intercipere, quam publicis omnino suis. Ignorantes Edictum nolet forte spoliare fructu laborum, & sumptuum. Neque enim ignorantes ligavit, nisi post diem pacis. Probet, qui dicit Legatos ignorantes ab illis verbis, ut de factis post diem illam vigesimam quartam reddatur ratio. Notatur quidem dies in illis, etiam obligatio constituitur, sed cujus rei? Hic captio est. Reddendæ rationis, inquit lex: non inquit, reddendæ rei. Non obligandi sunt ignorantes ultra, quam obligati sunt. De ignorantia sit videndum, si non sit affectata, culposa, &c. [p] Nam etsi ignorantes nec ligentur regulariter, tamen & sunt casus plures, cum obligantur. [q] Prout ex contrario, statuti dispositio non ligat eos, qui sunt in probabili ignorantia. Et hæc faciunt me dubitare in ista quæstione cum verbis articulorum pacis.

o *Iaf. l.* 14. *n.* 18. *C. de jud.*

p *Decia.* 1. *pr.* 35.

q *Alex. conf.* 33.

CAPUT XVII.

De variis quæstionibus ad Clariss. I.C. Rob. Tailerum.

QUæris à me, vir Clarissime, ut respondeam verbo uno quid sit juris in quæstionibus, quas mihi proponis, non doctiori, sed occupato minus. [a] Respondeo, receptissimam dici opinionem, ne possit Judex in caussis criminalibus relaxare reum fidejussoribus. Et opinio est certissima in gravioribus. Quicquid cum Suarezio contradicat Menochius. [b] Qui grave scelus admiserunt, ii non relaxantur: ut ipsa inquit lex. etsi eadem facit arbitrii Judicis, quod nam sit crimen grave. [c] Quod si servus quoque capitali crimine postulatus potest satisdationi permitti: id ad vincula pertinet, quibus absolvi sic ille possit per satisdationem, non carceribus liberari. [d] Vincula à carcere custodiave multum differunt: inquit isthic Duarenus. Et illud vinculorum, ut in ea servus conjiciatur, & ex eis audiatur causam dicere, speciale in servo est. [e] ut alii ex eadem lege notant. Male in his Menochius insultat Angelo. [f] Nihil concludit in gravioribus lex alia, quæ non inopes fidejussorum, nec in custodia retinet: at explicabitur per supradicta. Et hæc ad quæstionem primam: & quidem opinor fusius, quam volebas. Ad secundam de significatione eorum verborum, *Daturos operam*, quæ in articulis pacis habentur brevius: [g] dare operam esse studere, niti, & procurare. [h] Pulchre ad S.C. illud, *Darent operam Consules*, Salustius, sic permitti potestatem maximam. Ut itaque nos

a *Bero. c. 7. n. 111. de constit. Menoch. de arb. cas. 303.*
b *l. 1. 3. de cust. reor.*
c *l. 2. de cust. reor.*
d *Duar. de cust. reor. c. 2.*
e *Clar. 5. fi. q. 46. num. 8.*
f *l. 6. C. de app.*
g *Rebuff. l. 53. de V. S.*
h *Salust. Catil.*

nos adfirmare possimus, promitti hic à Regibus curam maximam, non solum magnam per naturam societatis: cui iste contractus foederum adfinis, parsquè est. [i] Qui promittit, se curaturum, is bona fide facere debet, quantum in se est. curare debet cum instantia maxima, nec interpellatus. [k] Princeps etiam per arma hoc facere debet. Sic ad secundam. Ad tertiam audi Imolam: [l] *Conclude, quod si obtinuit in civili, indubitanter poterit postea criminaliter accusare.* Sed & glossam audi: [m] *Si in civili caussa obtinuit actor, planum est, & in publicis criminibus constat, secundum omnes.* Et quaestio haec tertia periculo vacat, si additur, actum, & obtentum civiliter pro re familiari, non ad poenam. ut cum glossa explicant omnes. In quaestione quarta, si natus Hollandus, patre hic post naturalizato, teneatur quasi subditus hic, nec possit se tueri per literas MARQUE Hollandorum in praeda facta contra Hispanos. respondeo, non posse. nam & haec civilitas, sic quaesita hic à patre, transit in filios. [n] Et sic Bartolus quidem, cum ista quaestio contingeret ex facto. Et Bartolum alii sequuntur. Transit jure nostro ad filios, etiamsi de eis non sit facta mentio in literis naturalizationis paternae. ut iidem docent. [o] Etiam, cum necdum consenserit filius. quod Baldus, quicquid contradicant hic alii. Hollandum hunc teneri certe propter suum ipsius domicilium: [p] quod facit quem subditum magis, quam aut contractus, aut delictum. Domicilium est potissimum cum jurisdictione passiva. Quinta quaestio, si Brukus non deposita pecunia, in quam est damnatus, possit admitti ad appellationem: quod negat piratis Edictum Regis: is autem

i Alb. 3. de nup. 14

k Alb. 3. de ju. be. 18.

l Imo. l. 4. de pub. jud.

m Gl. C. quando civ. act. crim. praejud.

n Bart. l. 6. 17. ad municip. Rui. 1. cons. 227.

o Bal. ad Spec. de feud.

p Gl. c. de fo. comp. Bal. rub. si à non comp. ju.

q Menoch. 6. præs. 25. n. 14. 15. r Aret. l. 13. solut. matr. Bero. c. quæ in eccl. n. 112. 113. de constit. s Bal. c. 4. de off. del. Oldr. cons. 277. t Menoch. de arb. q. 70. n. 33.

tem paupertatem obtendit. Quis probet paupertatem? Ipse Brukus. [q] Male Castrensis non hoc onus daret Bruko. Sed sit pauper. an excusatur? [r] Luat in corpus. ut sic est regula in convento ex maleficio, nec pœnam solvere potente. & sic practicatur: & bene. ut ait Baldus. Sic vacat hic, si diceretur, [s] ab eo, cui probare incumbit, se pauperem esse, non exigi plenam probationem: cum hoc impossibile quodammodo foret, utpote implicam negativam: & itaque sufficere vocem, & famam vicinorum: & juramentum sufficere viri religiosi, &c. Quamquam nec talis iste vir. [t] Si caussa criminis non esset, excusari posset ille ab hoc deposito propter paupertatem.

CAPUT XVIII.

De Legato agente pro subditis Regis sui.

a Bal. l. 1. de post. l. 6. C. de ho. quæ li. Hostiens. 1. cons. 81. b l. 8. §. ult. de legat. c l. 34. ubi Baml. & Bart. C. de decurio. Manto. dial. cl. 9. c. 30. d Natt. cons. 428.

SÆpe objectum hoc est, quod Legatus agere nequeat caussas subditorum Regis sui. [a] Etiam esse vilissimum ad lites officium procuratoris. quod tamen Legatum non deceat. [b] Legatum neque alienis, neque propriis negotiis se interponere debere. At nos, quod onus dicatur quidem munus procuratoris ab Accursio, & aliis. [c] Etiam, quod sit vilissimum & infamissimum (ut quidam loquuntur) officium. Sed & lex videtur id dicere in procuratore ad negotia, non ad lites. Etiam & aliis in casibus non illud est certe. [d] Quid? quod procuratorem esse Principis, est dignitas? Et Principis tabellio est in dignitate, etsi sit vilis alias persona

tabellio.

tabellio. [e] Quicquid injungitur à Principe, est dignitas: Nota nobilem legem, inquit Andreas de Bamlo [f] Etiam in procuratoribus doctis, qui & habeant Collegium, convicium falsum est. [g] Quid, non Legati sunt nuncii? [h] Legati non sunt mandatarii? Etiam Legatus hic non aliter fungitur officio procuratoris, quam quilibet facit vel summus Princeps, dando procuratorem, non ipse veniendo in judicium. [i] Et in hoc *non multum officio occupatur*: itaque hoc possit Legatus. Et potest procuratorem dare ante etiam litem contestatam: qui non habet ullo modo accedere ad tribunalia: & qui hanc habet potestatem non factus dominus per contestationem. Quid hæc objiciuntur procuratori amplissimi mandati? Petitur mandatum? [k] Non cogitur ostendere. At de jure ego ostendo: [l] quia tenetur Princeps defendere, curare suos, & res suorum. Ergo & Legatus sic teneatur subditos curare Principis, & res subditorum Principis sui. nam gerit Legatus personam Principis sui. [m] Etiam ostendi in libris meis de Legationibus, & alii me secuti in eodem opere ostenderunt, & hæc privata esse procurationis Legatorum. [n] Etiam Legatus possit velut quilibet hic in defensione, etiam rerum, etiam judicialiter intervenire: hic maxime, cum nemo est, qui defendat caussam subditorum sui Principis. [o] Et ad agendum contra spoliatorem (contra spoliatores Hispanorum sunt caussæ fere omnes) hic titulus, *Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus præstare, vel actiones in se transferre*. Cessat alter, *De alienatione judicii mutandi caussa facta*. Nam cessat hic dolus: ubi vel inter-

e *Baml. l. 5. C. de dign.*
f *Laterch. cons 182.*
g *Alb. 1. de leg. 2.*
h *Kirch. 1. leg. 1.*
i *l. 30. ad Trebell.*
k *Paschal. lega. c. 51.*
l *Mariā. Soc. cons. 60. Alb. 1. de jure. 23.*
m *Alb. 3. de legat. ult. Paschal. leg. c. 52. 53.*
n *DD. l. ult. vim. lass. l. 7. §. si satisdatum. num 17. qui satis. cog.*
o *l. 1. C. si per vim, vel alio mo. Bal. marg. spoliatus. Mantu. dial. p. 2. cl. 17. c. 18.*

intervenire Legatus debet: vel sincere interverti, raptari ante ora sua res subditorum Principis sui: quæ res & plurimum pertinent ad Principem: cujus & interest plurimum habere subditos locupletes. [p] Legatus potest de damnis, de paratis ad injuriam, pro pupilla potest experiri. Deque damnis, injuriis acceptis hic agitur suorum, veluti pupillorum, hominum absentium; qui & minus valent propter absentiam, quam pupilli. De custodia rerum si agitur, tanto est justius, Legatum intervenire. [q] Nam quid prohibet, Legatum publico munere fungi, & actorem custodiæ caussa in possessione rerum esse? [r] quamquam & est traditum, de provincialibus Legatis agi in legum titulis, & illic, ubi scriptum, ne isti se immisceant vel alienis, vel propriis. De residentiariis istis liberis, ac magnis, leges non loquuntur: [s] qui nec nisi nunc nuper sunt cogniti. Sunt sane pleraque (ut ego dixi alibi quoque) illorum provincialium Legatorum, & his communia magnis. at directive sic sint, non coactive. Isti legibus subditorum, quibus illi provinciales, non coguntur. Soli Principi subsunt suo: & eidem uni reddere habent rationem gestæ omnis legationis. In caussis fisci Regis sui (ut ejusmodi hic tractata semel) interveniet Legatus, non dubium. [t] Nam quilibet potest prosequi caussam fisci. etiam & hæc sit caussa Principis propria. Hoc modo & possit Legatus accusare hominem piraticæ, exercitæ in subditos sui Regis: etsi iidem cum piratis transegerint (& hæc fuit quæstio) super crimine, & piratas civiliter condemnarint. [u] Scilicet quilibet subditorum, qui non transegerit, hoc possit, &

p *l. 2. §. 5. de judi. l. 9. 10. 11. de legation.*

q *l. 27. de judic.*

r *Kirch. 2. legat. 2. num. 11. Cuja. 22. obs. 22.*

s *Alb. 1. de leg. ult. Lips. 4. misc. ep. 81.*

t *Bar. l. 1. de jure fisc. & ibi ad. Mangr. 1*

u *DD. l. 18. C de transact. Decia. 3. pr. 34.*

& caussa hæc sit etiam propria Principis per conventa in fœdere.

CAPUT XIX.

De magistratus culpa punienda.

DIcitur, [a] quod culpa non præsumitur, nisi probetur. Et, quod probare eam habet, qui allegat, claram & certam. quin potius, ad evitandam suspicionem culpæ, præsumitur quis fecisse, quod alius verisimiliter faceret. [b] Et in Officialibus quidem specialiter præsumitur diligentia. Præsumuntur Officiales diligenter, & fideliter suum officium exercuisse. Lex præsumit pro Officialibus: & eis favet. Contra eos scrupulosa omnis rejicitur inquisitio. Hæc vera sunt. [c] Sed est & illud adversum eis, quod imo ipsi Officiales probare habent, gesta recte in officio. *Non est necesse pupillo probare, fidejussores, pro tutore datos, cum accipiebantur, idoneos non fuisse. nam probatio exigenda est ab his, quorum officii fuit providere, ut pupillo caveretur*: inquit lex. Et Doctores inquiunt, sic esse, quoniam officiales probare habent, gesta recte in officio, quæ ad officium ipsorum spectant. Aut si quid officiale illic dicas esse in pupillo, qui sibi curare non potuit, idem in peregrina Lusitanorum nave dices magis: quæ sub manum Officialis redacta cavere sibi de idoneis custodibus non potuit. Hoc de custodibus non idoneis objicitur Viceadmirallio. Aut si etiam vis cum aliis Doctoribus communiter, onus ejus probationis incumbere magistratibus, quoniam ex præsenti tempore, cum appa-

a *Decia.* 1. *cons.* 29. *Ceph.* 66.

b *Eug. cons.* 60. *Ceph.* 359. *Menoch.* 622. *Dec.* 1. *cons.* 2. *Gramm. cons. crim.* 24.

c *Fulg. l.* 11. *de pro. Com. l.* 1. *de mag. conv.*

apparent fidejussores non idonei, præsumantur nec fuisse idonei tempore dationis: etiam hoc valde facit contra nostrum officialem: cujus custodes non sunt reperti idonei sane. [d] Et sic respondetur ad supradictam illam generalem præsumptionem pro officialibus, ut procedat, si ex adverso non sit alia specialis. [e] Dico nunc de custodibus, quod culpa ipsorum, qui custodire debuerunt, præsumitur etiam fortuitus casus intervenisse. Ipsis incumbit & probatio casus fortuiti: cum ipsi ratione officii sui debeant custodiam habere: Et in quocunque custode sic est. [f] Et in quocunque officiali, quando aliquid est factum contra naturam officii. [g] Culpam quoque levissimam præstat custos: id est exactissimam diligentiam in præcavendo. Hanc probare debet, qui dicit præstitam, quia nec reperitur communiter tanta diligentia: [h] nec absque difficultate vitatur ea culpa. [i] Officiales autem publicos etiam erga privatos læsos teneri pro levissima etiam culpa civiliter imo & pro casu, quem culpa præcedit, adhuc leges tradunt & interpretes. *de qualibet* teneri negligentia, quæ parti nocet, [k] id est, etiam de minima. [l] Custodes tenentur de robaria: tenentur de fuga: tenentur de damno dato ab aliis. aut probent, nullam esse ipsorum culpam. Aut nostri hi custodes probent, quomodo absque ulla ipsorum culpa pulsi de custodia, & possessione navis sint ab Hollandis. Nulla narratur pugna. Et defensio fuisset facilima eo loci, ubi iidem Hollandi, negotio nullo, facti paulo ante captivi fuerant. Aut si ulla facta fuit vis: non Viceadmirallius pro officio suo, pro iniuria facta suis, pro injuria sibi facta, ultus Hollandos fuisset? Non excusatur

d *Menoch.* 2. *præs.* 85
e *gl c. pe. de reg. iu. Alc* 3. *præsum.* 15. *Ceph. cons.* 362. *Turz: com. opi.* 385 *Corn.* 1. *cons* 273.
f *Menoch. d. c.* 85.
g *Ias. l.* 61. *de Leg.* 1. *Alex.* 1. *cons.* 50. *Alc.* 8. *cons.* 20. *Menoch.* 118. *Rip. ult. de pes.* 2.
h *Ceph. cons.* 640.
i *Anch. cons.* 121. *Menoch.* 246.
k *Rebuff. l.* 164. *de V.S. Menoch. cons.* 335.
l *Falg. de off. pr. vig. l.* 21. *de rei vi. l.* 40. *loc.*

tur, ſi dicit, ſe ulciſci non potuiſſe. ſi imo a vicino oppido, unde & capti Hollandi prius fuerant, aliundeque ex vicinia ſatis auxilii habere potuerit. [m] Quæ Interpretes de officialium potentia: item quod per ſolas literas, quibus credendum ſit, officialium, & parendum, obtinere valeat auxilia officialis. Quid? nec potuit umquam accuſare hos violentos? [n] non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſiit obviare. [o] Particeps eſt, aut fautor criminis, qui negligit punire. Dices rem abſurdiſſimam, ſi dices, Viceadmirallium non à ſuis audiviſſe de vi iſta, non ab aliis. Suos cum iſto ſilentio poneres in aperto dolo. [p] Et vero ipſi cuſtodes quandoque furantur. Unde & ait Satyra: *Quis cuſtodiet ipſos cuſtodes?* [q] Quorum dein negligentia noceret domino, non dolus ſolum. Et igitur, ſi non vi aperta irruerunt in navim, ſed clam irrepſerunt Hollandi per noctem, magna fuit negligentia cuſtodum, οὐκ φυλασσόντων φύλακας τῆς νυκτός. [r] qui non fecerunt, quod facere omnes in navibus ſolent: certe ſolent & debent facere cuſtodes omnes, & maxime qui hujus ſunt generis, cujus ſunt noſtri, ad hæc ipſa arcenda prædatoria impendentia poſiti. [ſ] Dolus vero arguitur in his, qui omittunt facere, quod facere ex officio debent: quodque alii facere conſveverunt. Et regula hæc tenet, ſive ſciunt, ſive ſcire debent, ſe facere oportere. [t] *Non poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oves comedit, & paſtor neſcit*, inquit lex, *Non poteſt*: [u] & notat neceſſitatem præciſam, & remotionem potentiæ. Inquit, *neſcit*. [x] ut ſit ratio, quoniam neſcientia ejus, quod ſciri debet, dicitur affectata. & itaque pro

m *Saly. Fulg. l. 2. C. de his, qui latr.*
n *Anch. conſ.* 337.
o *Bal. l. 2. C. de commerc. Giacch. add. Clar. § fi. q.* 73.
p *Fulg. de off. pr. vig. Menoch. praſ.* 31.
q *l.* 23. *pro Soc. Iaſ. l.* 35. *ſi cer. pet. Fulg. l.* 8. *mand.*
r *Stra. de naut. p.* 3. *num.* 33.
ſ *Bertra. conſ.* 136. *vol.* 1. *p.* 2. *Menoch.* 121. 175. *Cepb.* 265. 388.
t *c. ult. de reg. ju. Alc.* 8. *conſ.* 20.
u *Iaſ. l. Gallus. princ. Cepb. conſ.* 235.
x *Rip. l. quod te. Si cert. pet.*

pro ſcientia habetur. [y] Probatur negligentia varie: & cum quis tenetur ad factum certum, limitatum tempore & loco, eo ipſo, quod factum illud non eſt. Et in tali facto nos verſamur. [z] Negligentia cuſtodum velut dolus. [a] Negligentia ipſius Viceadmirallii probatur, qui diſcedens non reliquit alium, qui bene cuſtodiret. [b] Etiam dolus probatur ejus, qui non facit, quod facere debet: qui remedia debita non adhibuit. Quis non notet hic & cuſtodes, & Viceadmirallium? [c] Is non excuſabitur, etſi ſolitam in rebus hujus generis præſtitiſſet diligentiam; erat enim hic periculum majus ſolito à præſentibus prædatoribus, & manifeſtariis.

y Bar. conſ. 102.
z Decia. 2. conſ. 46.
a Caſtr. l. 12. loca. Ceph. d. 640.
b Menoch. conſ. 118. 406.
c Arch. d. conſ. 121.

CAPUT XX.

De navi Anglica, ad Turcas proficiſcente cum mercibus aliis, & nonnullo pulvere tormentario.

SI hæc apud nos quæſtio agitaretur, ego advocatus hic Hiſpanorum ordinarius, aut pro Hiſpanis diſputarem, aut ſilerem pro veritate. Sed examinatur controverſia in Hiſpania: ubi à me ſcriptum apparere aliquod pro meis Anglis, non ſit mihi indecorum ſane, ſive contra Melitenſes hoc ſit, ſive contra Sardos. quando & pro iiſdem Anglis ſcripſit commendatitias in Hiſpaniam literas Legatus hic Hiſpanicus, nobiliſſimus, ſplendidiſſimus, & reliquo omni virtutum genere inſignis, Petrus de Cuniga. Navis igitur Anglica, onuſta aliis mercibus pluribus, & aliquanto pulvere tormen-

mentario, & simili pauculo apparatu, proficiscens Constantinopolim, capta est à Sardis, & Melitensibus. Et Angli nunc conqueruntur injuriam. Et me rogant, an conquerantur jure? Ego autem, pro tenuitate mea, perpensis omnibus diligenter, primum cernebam, clamare imo contra Anglos videri jura omnia, civilia, canonica, gentium, contractuum. Ecce, civilia: [a] *Ad Barbaricum transferendi vini, olei, & liquaminis, nullam quisquam habeat facultatem, ne gustus quidem caussa, aut usus commerciorum. Nemo alienigenis barbaris loricas, scuta, arcus, sagittas, spathas, gladios, vel alterius cujuscunque generis arma audeat venundare: nulla prorsus iisdem tela, nihil penitus ferri, vel facti jam, vel adhuc infecti, ab aliquo distrahatur. Perniciosum namque Romano Imperio, & proditioni proximum est, barbaros, quos indigere convenit, telis eos, ut validiores reddantur, instruere. Si quis autem aliquod armorum genus quarumcunque nationum barbaris alienigenis contra pietatis nostræ interdicta ubicunque vendiderit: bona ejus universa protinus fisco addici, ipsum quoque capitalem pœnam subire decernimus.* [b] Et sic sunt aliæ leges civiles sane, & interpretes earum: vetantes hæc fieri, quæ nunc ab anglis facta proponuntur. Nam, Turcas esse barbaros, nemo negaverit Christianus. [c] *Hodie apud graves viros barbari existimantur, qui Christianæ legis non sunt*: inquit Alciatus. [d] Et sunt iidem Turcæ omni alia ratione barbari. & sunt barbari alienigenæ, de quibus repetunt leges, id est, nec subditi imperio. nam & sunt barbari quidam subditi. Et sic igitur jus civile. quod & gentium dici hodie posse videtur, & habet rationem communem gentibus omnibus Christianis, quod indigere nobis expediat Turcas, non reddi

a *l. 1. 2. C. quæ res exp. non deb.*

b *l. 2. 4. ult. C. de commer. l. cotem. D. de publican. Gail. 1. de pa. pu. 1.*

c *Alc. C. de pa. sa. la.*

d *Nov. 117. & proœm. Inst. Alb. Virg. 2. Scip. 1. parerg.*

F reddi

e c. 6. 11. 12. 17. de Iud. c. 1. extrav. comm. eo. reddi validiores. At jus canonicum: [e] *Ita quorundam animos occupavit sæva cupiditas, ut qui gloriantur nomine Christiano, Saracenis arma, ferrum & lignamina deferant galearum: & pares, aut etiam superiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Christianos, arma eis, & necessaria subministrant. Sunt etiam qui pro cupiditate sua in galeis, & piraticis Saracenorum navibus regimen, & curam gubernationis exerceant. Tales igitur ab Ecclesiastica communione præcisos, & excommunicationi subiectos, rerum suarum per Principes Catholicos privatione mulctari, & capientium fieri servos censemus.* Sed & hæc, & alia alibi ejusdem juris: *Excommunicamus, & anathematizamus illos falsos & impios Christianos, qui contra ipsum Christum, & populum Christianum Saracenis arma, &c.* Et non dubium, hæc & de Turcis intelligi. Etiam Saraceni sunt Turcæ: [f] *Saraceni his conditionibus Imperii summam Turcis reliquerunt, ut Mahumeti sectam, relicta idololatria, susciperent: Saracenorumque sacris initiarentur. Quod à gente barbara, & dominandi avidissima haud difficulter impetratum est.* Quid secutorum Pontificum dico alias constitutiones: Hæ deque Turcis, deque hæreticis exprimunt. Et sic jus Canonicum per rationes certe catholicas: si nullum decet Christianorum, auxilio esse hostibus Christi. & hæc bellica ferre ad Turcas, nihil sit aliud, quam illos armare in patriam communem Christianorum, in fratres nostros Christianos omnes, in ipsum omnium nostrum caput Christum. At jus item gentium adversari Anglis videatur. [g] Ut ipse ego videor confirmasse, dum in libris de jure belli contendo late, non fuisse licitum Hansiaticis, ferre ad Hispanos commeatum, & quod in bello usui esse solet, quum Anglis Hispani hostes

f Panvin. de imp. Rom.

g Alb. 1. de ju. bel. 21.

hostes erant. atque illic ita concludo: *Quod, & item pro Anglis dixi, idem dico & contra Anglos, & contra alios, qui nunc, bello durante inter Cæsarem & Turcam, commoda bello ad Turcam ferrent. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* [h] *Quæ regula est naturæ: ac perfectum divinæ, humanæque legis documentum.* Et quæ hic obtinet regula, ubi de præcepto tenentur alii, non facere hoc idem Anglis. [i] ut sic regula exponitur. Tenentur alii non facere hoc idem Anglis, & Angli tenentur non facere hoc idem aliis. Ecce idem probes, & per leges contractus pacis, ac confœderationis cum Hispano factæ: [k] *Item, quod neutra præstabit, nec præstari per aliquos suos Vasallos, subditos, incolasve consentiet, auxilium, favorem vel consilium, directe, nec per indirectum, commeatum, instrumenta bellica, munitiones vel aliquodvis aliud, ad bellum confovendum hostibus, inimicis ac rebellibus alterius partis, cujuscunque generis sint, tam invadentibus regna, patrias ac dominia alterius, quam se subtrahentibus ab obedientia, & dominio alterius. Et nec subditi, incolæve, cujuscunque sint nationis, aut qualitatis, sive prætextu intercursus, & commercii, sive alio quocunque quæsito colore possint eorundem Principum, aut alicujus eorum hostes ulla ratione juvare, commeatum, arma, machinas, bombardas, instrumenta bello gerendo apta, aliosve bellicos apparatus subministrare. ut qui contra fecerint, sciant, in se pœnis acerbissimis animadversum iri: ut in fœdifragos, ac seditiosos solet animadverti.* Utique videtur clara lex hujus contractus contra hos Anglos. Nam, Turcos esse Hispanicis, itaque & Sardis hostes, & Melitensibus, pro certo habetur. Esse Turcis bellum cum Cæsare, cognato Hispanit & in adhærentibus Hispani nominato disertis verbis

h *A. ab. Ex. rub. de const. num. 55. Decia. 1. cons. 25. Alb. 2. de ju. be. 17.*
i *Navar. cons. 4. tit. 17. lib. 3.*
k *Art. pac. 4. 20.*

 articuli

articuli pacis XXXIV. itaque incluso ad eundem cum Hispano tractatum pacis, etiam certum est. [l] Esse Christianis omnibus bellum cum Turcis, etiam ego scripsisse videar alibi. Etiam noto, quod Hispanus est in auxiliis Cæsaris. & agit Cæsar de his terris cum Turca, in quas est jus successionis Hispano: ut hujus quoque sic intersit, il as non eripi suæ familiæ. & propterea videatur quoque Turca nunc is hostis esse, qui patrias invadat terras Hispani. Atque hæc quidem urgebant me valde, ut contra hos Anglos responderem: qui vetitas undique res ferrent Turcis, undique hostibus Hispanorum. & ([m] quod scribit Comensis) mercatores sæpe in hoc delinquunt. Cæterum examinatis, quæ pro Anglis possunt adduci, contrariis supradictis non obstantibus, quæ vere non obstant, respondeo, videri mihi, esse pro Anglis jus: & fieri eis injuriam à Sardis, & Melitensibus. Atque de mercibus aliis, quæ sunt multo maxima pars, extra prohibitas supradictas, censeo nec dubium esse jus Anglorum. [n] Cum res licitæ & illicitæ non sunt ejusdem, sed diversorum: licitæ non confiscantur propter illicitas. etiam nec confiscantur licitæ, etsi utræque pertinent ad unum vectorem. ut hæc magis placet opinio Cyno, Baldo, Salyceto. *Ista est veritas*, ait Baldus. [o] *Est veritas*, ait etiam Bartolus. & ad Bartolum idem notat Alexander. [p] & idem post alios Felynus. [q] Et nec est dubium, quin sit hæc communis opinio, si domini licitarum non sciverint de illicitis. [r] Scilicet ignorans deliquit: ut in hac ipsa quæstione scribit Ripa: & quod in dubio præsumitur ignorantia, &c. Irrationabile est, ut licitum de-

l *Alb. 1. de ju. bel. 12.*
m *Com. l. cotem. de publican.*
n *Cy. Bal. Saly. l. 3. C. de naut. fan.*
o *Bar. l. 11. de publican. & add. ibi Alex.*
p *Fely. c. 11. de Inde.*
q *Decia. 5. pr. 10. Clar. §. fi. q. 82. Sta. 7. nu. 9.*
r *Rip. de pe. rem. n. 132.*

debeat confiſcari propter illicitum: cum ſeparatorum ſeparata ſit ratio. ut eſt apud Baldum. Irrationabile, odio alterius alterum prægravari: ut habet Salycetus. Et ſunt hæ rationes generales, ac ubique probatæ. Et itaque probata ſit opinio per communem quoque conſuetudinem: de qua eſt apud Clarum. qui & mitiorem dicit hanc opinionem, & ideo tenendam. Et loquitur Clarus eo caſu etiam cum dominus licitarum ſcivit de illicitis. Neque vero quod de ignorante loquuntur alii, id ſit intelligendum de neſcio, ſed de non ſocio. Alioquin longe nimis deſeretur illa dicta Bartolo, & aliis veritas de non confiſcandis licitis propter illicita, licet utraque pertinerent ad vectorem unum. Atque Baldus ſane ſic interpretatur id verbi, dum ſic ſcribit, *Quæ alterius erant, non confiſcari, niſi ille alter eſſet conſocius delicti* Imo ſic communiter: *Quod omnes confiſcantur, ſive ſint ipſius portantis, ſive alterius; modo ſit ſciens,* & *CONSENTIENS*: ut Clarus recitat. Et non ſatis eſt ſciviſſe, niſi & conſenſerit: [s] *Conſentaneus* (ut eſt alicubi) fuerit. [t] Et vero etiam *conſcius* ſic eſt qui conjunctus in delinquendo eſt alteri. Agentes & (vox ait vulgi) conſentientes pari pœna puniuntur. non inquit vox de ſcientibus. Etiam caſus quidam ſunt, cum ſcientia nocet delicti: in quibus iſte noſter caſus non legitur. ut apparet ex Menochio, illos caſus recenſente. Ergo nec ſit in illis caſus iſte. [u] ut ſic ſolent noſtri diſputare. Sed & oſtendant adverſarii de ulla Anglorum, qui domini licitarum erant, ſcientia hic illicitarum: & caſum hunc eſſe ex illis, ubi ſola ſcientia nocet. Et ita ad merces licitas concludo audenter. [x] Nam quod Imola putet, leges loquentes de fraudato in

s *C. Greg. de maleſ.*
t *Alc. l. 31. depo* *Menoch. de arb. 355.*
u *Cran. conſ. 6. n. 97. Rnin. 1. conſ. 95.*
x *Imo. l. cotem. de publican.*

in mercibus munibus vectigali, & sancientes de immunibus non incidentibus simul in commissum, non huc pertinere multum ad merces illicitas, & licitas junctim vectas, ut eodem modo non incidant simul licitæ in commissum, quemadmodum argumentantur Doctores: id ego Imolæ non aliter diluerim sane, quam quod Doctores alii omnes contrarium credunt, ac ponunt. Et aliæ tamen rationes, quas dixi, & dicunt illi, probant quoque receptam opinionem.

Sed moveor jam secundò, & generaliter etiam pro dictis mercibus illicitis. Nam capti Angli sunt in itinere, cum necdum pervenerunt ad locum, quem (ut Cynus loquitur) exire non potuissent, & itaque nec sint res in causa confiscationis. quoniam redire poterant, & pœnitere. ut idem docet ad merces illicitas. Poterant nec Constantinopoli vendere. aut quis coegisset eos vendere? [y] Et quidem ad supradictas leges contrarias ita Suarezius doctissimus in pari casu huic nostro, pro navi Genuensium, quæ itidem ibat in terras Saracenorum cum armis, & aliis vetitis rebus: & capiebatur in itinere. *Si quis vendiderit*, inquit lex: En, actum poscit consummatum. Actum consummatum & aliæ leges desiderant: ut est apud Suarezium. [z] Sic & communis opinio est in jure, ad statutum de tritico non exportando, aut qua re alia, extra territorium, ut tum obtineat statutum, & statuti pœna, cum exportata res est, non cum exportatur, & est in via. Et nec obstet, si ad hoc idem statutum consuetudo contraria opinioni Interpretum juris objicitur. Etenim & probanda foret consuetudo, de qua testantibus Doctoribus nec creditur: certe nisi pro locis eorum, in quibus

y Suarez. alleg. 8. Habes post opera Straccha, edita Colonia 1595.

z Fulg. l. 4. de usufr. Bal. 3. nu. 5. C. de na. fœ. Clar. §. fi. q. 82. sta. 7. nu. 8.

quibus degunt, atque ætatibus. Et vero sic ipse cautus Clarus, *apud NOS indistincte servatur, ut deprehensi in itinere puniantur.* Etiam nec inferet quidquam consuetudo illa ad casum nostrum. Nam consuetudines facti sunt, itaque nec recipiunt extensionem aut loci, aut personæ, aut casus. & itaque probanda sit in illa ipsa specie casus, qui venit in controversiam. Quæ omnia jam vulgata. Moveo nunc argumentum tertium ex eodem Suarezio, quod sint Angli excusandi, etiam quia pulvis ille, & cætera ejus generis portabantur pro usu navis. Sic Suarezius in casu suo Genuensium, quod lex ipsos non teneret qui pro usu navis portarent, quæ portari vetita alias. [a] Licet prohibitum sit exportare triticum, non de eo tamen intelligitur prohibitio, quod quis portat pro suo usu. ut hæc itidem communis opinio in jure est. quicquid idem Clarus addat, servari oppositum apud suos. Cui observantiæ & nunc à nobis responsum pro casu est nostro. Quid tum si aliquid amplius fuisse videatur pulveris, & similium. quam ad usum navis videri parata possint? Imo inquam, prælia, quæ contingere poterant navi, non habent isthic tam exquisitam mensuram. Pro usu, qui timeri potuit, acceptum est largiter, prudenterque: ut superessent eadem, non deessent. Ne quis etiam illud regerat, quod nec gustus caussa permittit lex ferri quidquam ad barbaros, nec cotem quidem. Nam id nec fiebat hic in casu nostro, ubi pro usu navis portabatur. Neque illa ratio gustus tenet in his, de quibus est nostra quæstio. [b] Illic ratio est, ne illecti frugibus barbari, quas gustassent, verterent in nos arma. At hic ratio est, ne ju-

F 4 ventur

a *Imo. l. 45. de leg. 1. Clar. d. fa. 7. n. 4.*

b *Alc. 2. de V. S. & 4. disp. 11. Menoch. de arb. 585. Tiraq. de jud. in re. exig. lim. 32.*

ventur barbari contra nos in bello. Atqui juvamen esse nullum ab exiguo potest. [c] Nam, *cotem* dum dixit lex, procul dubio ex usu juris frequenti plura generis ejusdem singulari appellatione voluit significare. Etiam considera, quod non hi hodie Turcæ, qui ante annos amplius trecentos erant, cum Canonicæ illæ leges ederentur, ignari, inopes istarum omnium rerum. Tum potuit ratio ea gustus aptari etiam in his rebus, quæ, vel in perpusilla quantitate ad eos delatæ, eosdem docere potuissent, quanti res essent, & quomodo compararentur. Vacant hæc cum Turcis nunc: ut omnes sane intelligunt; [d] etsi non considerarit hæc Straccha tamen, qui contrarium scribit, sed & hoc in terminis legis. Etiam addo, quod vendere Angli poterant licite, si quid superfuisset eorum, quæ ferebantur pro usu navis. [e] Ut sic de his, quæ usus tantum sui caussa comparari possunt, responsum est, eadem & vendi posse, si mox nec usus eorum sit. Quarto moveor in eandem defensionem, [f] quod ea vetitorum vectio non quidem per se talis sit, sed quia cooperari videatur malo, quod est ad Turcarum auxilium: quæ cooperatio, quoniam sit hic à remotis, non modo crimen aliud non habeat, sed nec pariat irregularitatem: ut ita nec irregularis sit, qui remotam causam præbet homicidio. Et in terminis ita responsum est à viro judicii clari, eruditionis egregiæ, ac pietatis: item à Navarro, qui virum illum laudat, responsum est, eum, qui triremes fabricat Turcis, præbere contra Christianos pugnandi caussam valde remotam: In triremibus servire Turcis, contra Christianos belligerantibus, illud sit immediate cooperari malo, & notatum lege Canonica.

c l. 158. in usu. de V. S.

d Strac. 4. de mercat. n. 26.

e Clar. d. §ia. 7. n. 5. Dec. l. 2. § cert. pet. Stra. 4. de mercat. num. 86.

f Navar. cons. 31. de sent. excom.

Canonica. Arma portare ad Turcas, nec sit ita immediatum, nec ita malum: ut post alios iidem isti distinguunt. Quid? Non habent Turcæ hodie varia invicem bella? & ad portas urbis? & cum Persis? At vero ista ferre ad Turcas, quæ contra Turcas verisimilius sint futura in usu, non est vetitum. [g] Nullus enim dubitat, licere juvare infideles contra infideles. ut inquit Navarrus, aliusque doctissimus Hispanus, Molina. Christiani possunt Turcis militare contra non Christianos: ait Navarrus: & quod licite juvamus eosdem contra Turcas alios. Sic valde longeque remota est caussa, si Turca his nunc uteretur contra Christianos: qui & remotior est Christianis illinc, ubi erat, aut futura erat navis ista: ab Hispanicis est illinc remotissimus. Et isto in casu potest defendi illorum opinio, qui dicebant, non incurri pœnas, si non animo impugnandi Christianos vehantur hæc. quod & verba Canonicæ legis significant: & adstruit modo dictum de cooperatione, etsi mentem ejusdem legis aliam teneant communiter. Non est magis, ac magis discedendum à verbis: sed ad hæc redeundum est magis, atque magis. Tanto magis defendi illa opinio potest, amica literæ, in casu nostro: quum præ aliis mercibus, illicita quæ dicuntur alia, nihil sint fere. non nihil eorum sit, & adjectamentum verius. [h] Et adjectamentum non est considerabile, ut noceat, ut destruat naturam principalis. Attenditur quod est principale, & prodest: non, quod est accessorium & nocet. Dico hic pulverem adjectamentum, dico ferrum. & hoc, etiam eam ob caussam, quia fuerit velut saburra stabiliendæ navi solemniter impositum. Tanto magis

g *Molin. de ju. to. 1. tr. 2. disp. 112. Navar. cons. 2. tit. 3. lib. 4. &c. 6. de Iuda. Mantu. 2. cons. 241. & ibi subscr. Decian.*

h *Ceph. cons. 611. Menoch. 648.*

defendi opinio illa potest in casu nostro, quanto & ipsis Hispanicis vendere voluerunt Angli: & destinata alio erant omnia, quo & portare licebat. Scilicet de non malo animo mercatorum sic apparet: propter quem tamen, à portatione rerum vetitarum collectum, sic obligantur portantes pœnis. In his specialiter vetitis præsumitur (ajunt) malus ille animus. [i] Sed tamen non est (ait Navarrus) hæc juris præsumptio, & de jure. Quid si rustici hæc portent, qui non putent vetita? Et hos excusari Navarrus censet. Quid ni idem censemus nos pro istis mercatoribus, qui certe putarint, non hæc vetita pro usu, pro adjectamento in saburram, in tenuissima quantitate, futura usui verisimilius contra alios Turcas. Etiam licita ad Turcos ferri per placita Reginæ Elisabethæ. Has patrias leges norunt Angli, quas sequuntur: alias; & canonicas illas non norunt, quæ exulant etiam ex Anglia. Ex Anglia autem, an ubique? [k] Certe scribunt nostri Doctores simpliciter, civiles illas pulchras leges, quas supra allegavimus, non servari. Et sic igitur quartum fuit argumentum, quod, ubi ostenditur non malus ille animus: Ergo hos mercatores non teneant illæ pœnæ. Est quintum argumentum, itidem de Suarezio. qui (ut monui) scripsit in casu, huic nostro pari: & is dicit, quod excusantur semper, qui ista portant, professi modo sint apud officialem. [l] Et id ex Bartolo. Sed nostri Angli professi hæc sunt apud officialem: & per placita Elisabethæ possunt hæc quocunque portari, dum non ad hostes regni Angliæ. Quæ invicta ratio est. Nam quod Navarrus diceret, nec per Principem posse liberari suos ab illa Lege Pontificis, aut

Concilii.

i *Navar. d. c. 6. not. 10. num. 27.*

k *Fulg. d. l. 2. C. de comme.*

l *Bar. l. 1. C. de lit. & it. cust.*

Concilii: illud verum sit in illis Principibus, qui se non esse supremos agnoscunt. Nos dicimus in Principe supremo, quod de Pontifice Navarrus: posse Principem supremum liberare suos ab ea lege, quæ nec teneat aliter, quam quia præcepto Pontificis omnes obedire teneantur: ut de aliis autoribus Navarrus habet. [m] Et glossographus, Innocentius, Hostiensis, Ancharanus, Felynus sic tradunt de potestate hic Pontificis & Ecclesiæ. At vero Rex Angliæ, Rex nunc magnæ Britanniæ non feret, se aut per Melitenses, aut per alios adigi sub leges cujusquam alterius. Et interest pacis publicæ, nihil ejusmodi audiri. [n] Sapientissime in articulis pacis, nec ex parte quidem Regis Hispaniæ auditur in amicis ejus Romanus Pontifex; qui alibi omitti non solet. Dicite, an Galli ferent, sub leges illas se adigi? num Veneti? Et de his negant nostri illi, qui scribunt, leges supradictas non observari. [o] Sed & nec à Pisanis, nec à Genuensibus servatas leges has alii notant. Est crimen hoc (ut ait Ancharanus & Zabarellas) ecclesiasticum. Rex Angliæ, Rex magnæ Britanniæ videbit, summus Ecclesiasticorumque arbiter in regnis suis. [p] Et quidem jure etiam Canonico id tantum Pontifex voluit ostendere Principibus, quæ pœna esset imponenda pro hoc crimine: at ipsi Principes hanc deberent imponere. Hæc & ad leges Cæsarum respondemus, quæ obligant subditos Cæsarum, non alios, non subditos Regis magnæ Britanniæ. Et sunt hæc certissima ad omnes, sive Canonicas, sive leges civiles. Etiam nec loquuntur eo casu leges, cum aliquid minimum vetitum portatur (ut in casu nostro) cum permissis plurimis. Ad rationem illarum

legum,

m D D. d. c. 6. de Iude.

n Art. 34.

o Stra. c. 4. de mercat. n. 8.

p Alex. de Ne. ad Panor. d. c. 6.

legum, & ad nostram disputationem librorum de jure belli, quæ jus habent gentium, & quæ tenent fortiter cunctos, ita respondemus: evinci illinc nihil aliud, quam ut possint alii, & Melitenses hæc impedire: non etiam ut possint punire vel in personis, vel in rebus, hos, qui facere velle videntur contra istud jus gentium. Nec enim jus gentium delicta punit, nisi con-

q Bal. 1. summata. q Cum enim delictum non consum-

cons. 294. matum habetur pro consummato; non fit id secundum naturam, quæ in contrarium se habet, sed fit secundum fictionem, quæ est quædam

r Alex. 3. impropriетas. r Et itaque nec patitur jus na-

cons. 77. turale, ut pro vulnere, ex quo mors non sequitur, pœna imponatur mortis. atque si imponitur, fit contumelia quædam juris gentium. ut habet Alexander. Etiam in causa illa Hanseaticorum præmoniti illi antea per rationes erant: & tantum ad tempus suspendere commercium rogati fuerunt: quod hic Anglis suspenderetur in æternum, per æternum scilicet bellum Hispanorum cum Turcis. Etiam illa erant solum propter res bello utiles. hic de omnibus agitur in quæstione nostra. Ad legem vero contractus & pacificationis cum Hispano, respondemus, hostium nomine non intelligendos illic Turcas, quamvis dictum sit de hostibus *cujuscunque generis*. Nam, quæ sint genera illa hostium, etiam ibibem est explicatum; *tam invadentium regna alterius, quam subtrahentium se ab alterius dominio*. Non loquitur lex fœderis eo casu, cum alter Princeps invaderet regna tertii: cum gereret bellum offensivum. Sapienter! ne defensio, ut plurimum justa, ac favorabilis, conjungeretur offensioni, sæpe injustæ, sæpius infavorabili.

Et

Et ne fieret etiam in potestate alterius, inferendo bellum, turbare ita commercia, rem favorabilissimam. Et non invadunt nunc Turci bello Hispanicos. Non intelligit de Turcis inquam lex fœderis: quamvis videantur Hispanici Turcis æterni hostes. [s] Non sunt enim proprie *hi quidem hostes*: cum quibus bellum non est: quibus bellum decretum non est. ut ut jura hostium cum iisdem sint quædam. [t] Quod est habitu tale, non est proprie tale; sed quod actu est tale. Et Hispani non sunt actu hostes nunc Turcis. [u] Quod verbum positum est actualiter ad unum, non debet capi habitualiter ad alterum, & censeri positum difformiter. Sed verbum *hostes*, hic positum in lege fœderis, liquido notat hostes actualiter, *invadentes* regna alterius fœderati, *subtrahentes* se à dominio alterutrius. Etiam nec illud est dicendum, quod Rex noster magnæ Britanniæ voluerit, cum æterna Hispanorum hostilitate, turbare commercia suis subditis maxima, & in æternum. Dura hæc foret servitus. dura interpretatio, nec admittenda. Interpretatione non æqua utrique parti. nam Rex noster magnæ Britanniæ non habet hostes æternos. habet cum Turcis commerciorum jura. [x] At illa interpretatio tenenda est, & restringendo, & extendendo, quæ servat æqualitatem onerum, & æqualiter consulit utrique contrahenti, & minus præjudicialis est alteri. Ut hæc plura sunt, & vulgata apud nostros Doctores, & certissima. Quod vero videtur, esse Hispanicis actualiter nunc bellum cum Turcis: cum hi gerant bellum

s *l. 5.24. de capt.*
t *Iaf. l. 2. C. de inoff. testam.*
u *l. 4. de vulg. Rui. 1. conf. 96.*
x *Crav. conf. 70. 193. Menoch. 117. 128. 144. 196. Deci. 106. lib. 3. Non. ult.*

bellum cum Cæſare, cognato, & adhærente Regis Hiſpaniæ, & ad terras Hiſpani patrias: facilis ſit iſthic reſponſio. & quod Cæſar ipſe Turcis hoc bellum, quod geritur per annos hos triginta continuos, moverit primus: & quod jus Cæſaris ad Regem non attingit: [y] & quæ res privata eſt, cognatio ad publicum certe non pertingit. Et nihil iſthic valet nominatio Cæſaris in adhærentibus Hiſpani. nam pro certo res ea ſeria non eſt, ſed formula quædam vulgaris ceremoniæ, & conteſtationis benevolentiæ. Quid? ut iidem fere omnes nominentur utrinque adhærentes, & non ſit hæc formula ceremoniæ. [z] Qui in bello non adhæſerunt, hi jure nec poſſunt in adhærentibus nominari. Et Cæſar Hiſpano non adhæſit in bello, quod inter Anglos geſtum, & Hiſpanos eſt. ut ita cum Cæſare jura amicitiæ ſemper ſervata fuerunt Eliſabethæ bello durante. & idem nunc Cæſar in adhærentibus nominatus etiam à noſtro eſt Rege. Præterea nominati illi adhærentes, qui nec nominarunt ipſi ſe, nec ratam habuere nominationem de ipſis factam per contrahentes, ut non obligantur ipſi articulis fœderis, ita ipſi alii quoque non obligantur. Et quidem de ratihabitione ſic reſpondet Angelus, & certiſſimi juris eſt. Minus eſt nihilo, quod de terris patriis Hiſpani infertur. nam tales terræ non ſunt, de quibus bellum Cæſari eſt cum Turca, quæ non niſi per longam ſpem queunt dici eſſe Hiſpani. [a] Non dicuntur Hiſpani, quæ nec ſunt in poſſeſſione Hiſpani, nec in dominio. [b] Bona patris vix dicuntur filii bona, & nec proprie. Et ſimilia. Quod tandem de auxiliis addebam, quæ habet Hiſpanus in exercitibus Cæſaris, ſic tollitur, quod, [c] qui auxiliatur

y Alb. 3. de ju. bel. 23.

z Ang. conſ. 390.

a DD. rub. de no. op. nu.

b DD. l. in ſuis. de lib. & poſt.

c Alb. 2. de ju. be. 21.

xiliatur in bello, est quidem in bello, sed ipse nòn gerit bellum. Et sic responsum contrariis omnibus est. & adfirmatum est jus mercatorum: [d] pro quibus & in dubio judicandum est.

d *Alex.* 7. *conf.* 50. *Mant.* 2. *conf.* 40.

CAPUT XXI.

De jure civili tenendo in appellationibus à judice Admirallitatis.

QUæstio est, si in judicibus appellationis, cum appellatur à judice Admirallitatis, esse debeant hi quoque, qui jus Anglicum profitentur commune: an soli sint dandi illi, qui jus Anglicum profitentur civile. Ut sic ego jura hæc duo distinguo. non appello alterum Anglicum, alterum autem Romanum. Nec enim in regno principe aliud jus sit, quam regni ipsius. [a] Et non proprie loquuntur, qui loquuntur aliter. Videbatur vero mihi pro diversa parte esse, quòd certum videri possit, intendi oculos & ad commune jus in hac curia Admirallii, oportere. itaque & peritos ejus juris oportere in ea judicare. Atque movere videtur valde, quod jubetur juxta Admirallitatis judicare (ut literæ loquuntur Regiæ) secundum jus *nostrum*. qua appellatione non civile, sed alterum certe commune Anglicum intelligatur. [b] Ut sic ipsi diserte ad literas Angliæ Regis tradunt Interpretes juris civilis. Quid, quod usus quoque stare creditur, ut de utroque juris peritorum genere adsumantur judices appellationum hic pro arbitrio ejus, qui dare hos judices habet? [c] Et in consuetudine,

a *Caccial. l. cunctos populos.*

b *Alc.* 1. *de V. S. Dec. l.* 2. *n.* 10. *C. qua. non pe. par. Rui.* 2. *conf.* 4. *Cr.* 988. *n.* 25. *Menoch. de arb. cas.* 502. & *conf.* 434.

c *Dec.* 3. *conf.* 124.

ne, quæ credi iſta valet literarum regiarum interpretativa, ſufficere, ſemel factum ita fuiſſe, iidem docent autores noſtri. Sed & conſtitutiva conſuetudo, & deſtitutiva hic obtendetur, ubi pluries ita ſit factum, ut judices darentur etiam Profeſſores juris hujus communis. Hæc ego pro datione cogitabam iſta promiſcua. Et his tamen, aut ſimilibus non obſtantibus, exiſtimo, non alios hic dari oportere judices, quam qualis ipſe eſt Judex Admirallitatis, Profeſſor juris Anglici civilis. Etenim judices appellationis videre habent, an primus judex judicavit bene: quod dijudicandum eſt ex eo jure, ſecundum quod habuit judicare: & hoc utique eſt, quod profitetur, id eſt Anglicum civile. In qua viſione quid videre poſſint Profeſſores alterius juris, ego non video, non viderit (opinor) alius quiſquam. Quid ſi jus alterum illud ſtatueret contra, quam ſtatutum eſt civili? [d] Semper vera eſt ſummi viri ſententia, de non reprehendenda definitione, quæ ſit ex ſecta definientis confecta Sit igitur definitio judicis Admirallitatis confecta ex jure, quod profitetur, id eſt ſatis. Et hoc mihi primum eſt argumentum: Judices appellationis tales eſſe debent, qualis eſt primus Judex: ſed primus Judex eſt Profeſſor juris Anglici civilis. Ergo judices appellationis eſſe debent Profeſſores juris Anglici civilis. [e] Judex appellationis debet ſervare, quod ſervavit Judex principalis. Appellationis cauſſa eſt naturæ ejuſdem cum principali. [f] Et pro DEO (ponam ipſa verba Oldradi) advertat Judex appellationis: nonne debet Judex priorem ſententiam injuſtam tantum pronunciare, vel juſtam? Ergo in ſecunda inſtantia cauſſa eſt, ſicut fuit in prima. Quid

d *Gal. 4. de puls.*

e *Ceph. conſ. 708. num. 27.*

f *Oldr. conſ. 320. num. 6.*

Quid illa vulgaria recitem? Subrogatum esse ejus naturæ, in cujus locum subrogatur? Nam Iudex appellationis sit veluti aliquis subrogatus. [g] Ubi & cœptum est judicium, ibi finiri debet. & honestius hoc est, & juri consentaneum. Ergo, & quo jure cœptum est. Quod si adversus hæc omnia objicitur contrarius usus, objectioni isti responsio addetur statim. Interim erit argumentum secundum, quod obsepienda semper sit omnis via, quæ ducat ad diversas ejusdem caussæ sententias. [h] Unde celebre illud apud nos est, caussarum non esse dividendam continentiam: & partem unam caussæ non ventilandam coram judice uno, aliam coram alio. Et ratio illa quoque adfertur, ne in una atque eadem caussa diversæ proferantur sententiæ. [i] Atque ita dant omnem operam, leges semper omnes, ut judices etiam cogantur eandem ferre sententiam. [k] Et sic judices dantur numero impares, ut una prævaleat semper sententia. Et sic sunt hujus generis alia plura. At vero quis dubitet, dissensuros peritos juris communis, & peritos juris civilis? [l] *Est naturalis hominum ad dissentiendum facilitas.* [m] Apertas, & inveteratas simultates jam dudum exercent inter se jurisperiti isti. Etiam jura illa dissentiunt, etiam. Aut dissentiunt jura, aut interpretes jurium in caussa, de qua modo illustris Cæsar Iudex secundum allegationem nostram pronunciavit: nam secundum Leguleios communes adquiritur hosti res, quæ capta pernoctavit apud hostem; secundum jurisconsultos civiles non aliter, quam si perducta quoque intra hostis præsidia fuerit. Aut si sunt hæc jura concordia: etiam, quod judicatum erit à peritis

G civilis

g *Panor. 2. cons. 5.*

h *l. 10. C. de judic. Menoch. de arb. cas 371 Crav. con. 997. n. 13.*

i *l. 30. de lib. ca. l. 17. de rec. arb. l. 6. exc. rei. jud.*

k *l. 38. l. 39. de re jud. & d. l. 17.*

l *d. l. 17. gl. proc. decretal. Rui. 2. cons. 127.*

m *Cowel ded. ep. Inst. ju. Ang.*

civilis juris, idem & intelligetur judicatum à peritis juris communis. Eccur igitur hi convocentur, fatigentur frustra, vel cum periculo potius, ut bene lata sententia convellatur per discordias, aut male lata etiam per discordias non emendetur. [n] Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora. Male fit per difficilia, quod potest fieri per facilia. Quæ itaque aperit ratio viam his discordiarum incommodis, ea non est ineunda. At jungere Professores horum jurium nunc est ratio, quæ viam aperit his discordiarum incommodis. Ergo ratio hæc non est ineunda. Non per sectas illas veterum nostrorum, Proculianorum, & Sabinianorum, per quas totum pene jus conturbatum fuisse, [o] dicit Justinianus noster, tanta potuit exspectari discordia, quanta per istas civilium in Anglia potest, atque communium. Scilicet nostris illis fons unus, & principium unum: nobis, & Leguleis istis alteris sunt diversa in eadem re principia, atque contraria. Væ partibus isthic litigaturis sub judicibus variis, sub juribus discordibus! Ecquid tandem nisi ut exspectet ille contra se sententiam, qui abstulit in instantia prima favorabilem? ille exspectet favorabilem, qui in prima contrariam retulit? Et hic mihi usus idem objicietur solus, qui ostendat, quemadmodum ex ea ratione incommodum istud non consequatur? Ego autem audiam, atque discam, si potero, istam praxin. at interea argumentum bonum vincit ita esse, ut diximus, de incommodo certo. Tertium erit argumentum, quod nec jus Angliæ commune aptum sit, secundum quod peregrinis jus dicatur. at sit aptius jus Angliæ civile. Quid enim ad jus Angliæ commune de his, qui

n *Alc. rub. de off. ei. cui mand. jurisd.*

o *Hot. antrib.* 11

qui ſunt foris? Non eſt in illos voluntas, non eſt poteſtas, non eſt oratio. Cedo oſtendatur hujus juris lex, quæ rei, in Hiſpania (puta) geſtæ inter Gallum ac Italum, ponat formam: ut ſi de illa re hic in Anglia inſtituatur judicium, etiam judicetur ex ipſa lege Angliæ. [p] Ordinantia judicii legis Angliæ ſervabuntur in Anglia: decidentia petentur aliunde. Ut eſt diſtinctio rationis omnino naturalis: ut de re judicetur ex lege loci, ubi ea geſta eſt. [q] Ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης, reſpondebat Antoninus: & Auguſti exemplo rejiciebat conſultores ad legem Rhodiam, per quam nautica judicarentur. Cum autem civili juri in his præſertim nauticis, veluti juri cuidam gentium, ſubjiciant ſeſe omnes, ex hoc etiam jure omnes bona cum pace judicabuntur. [r] Etiam Gallus: *Ut plurimum juris gentium eſt, quod juris Romani eſt. unum communiter in Occidente receptum.* [ſ] Et Hiſpanus: *Ea omnia, quæ ſunt juris gentium, prius fuiſſe tantum juris civilis, ſed paullatim creviſſe, aut velociter tranſvolaſſe ad reliquas gentes, &c.* Quæ facta cum civili Romano cernimus: [t] & alii etiam tradunt. Aut quis non ita? Quis, ita eſſe, non cernit? Et ſi non aptum eſt jus commune Angliæ exteris in cauſſis: certe nec in his apti judices Profeſſores juris Angliæ communis: apti vero cum ſuo jure Profeſſores juris Angliæ civilis. Et hæc ego pro datione hac non promiſcua judicum facienda differebam. Contrariis autem ſupra allatis reſpondeo, & quidem primo, quod non ſequitur, ut ſi attendendum ſit ad ſtatuta regni, etiam & Profeſſores juris communis ſint admittendi judices in appellationibus à judice Admirallitatis. Scilicet ut

p *l. 65. ubi Bar. Alb. alii, de jud. Rui. 4. conſ. 69. Paris. 1. conſ. 120.*

q *l. pe. de l. Rhod.*

r *Fab. 3 ſem. 14.*

ſ *Vaſq. ill. 54. n. 4*

t *Donell. præf. ad comm. ju.*

primus Judex quoque debet ad ea ſtatuta attendere : & eſt tamen Profeſſor juris civilis : ita & judices appellationum eſſe poſſint ſoli Profeſſores juris civilis. Et hæc reſponſio ſatisfacit etiam argumento ſecundo. Quodcunque enim ſit illud *noſtrum* jus in literis Regiis: quoniam ejus adminiſter eſt poſitus Profeſſor juris civilis, certe à ſimilibus adminiſtris non fuerit iſthic abeundum. Imo, quia ejus juris noſtri adminiſter eſt poſitus Profeſſor juris civilis, ſatis oſtenditur, appellatione illa notatum itidem jus civile, aut adminiſter ineptus (quod nefas dicere) poſitus ſit. Et quod Interpretes noſtri diverſa tradunt, inde eſt, quoniam non circumſcripte ad judicem loquuntur. [u] Cum imo, verba capienda, etiam perquam improprie, ex perſona illius, ad quem fiunt, non ignorarint. [x] Reſcriptum ad Præfectum Mediolani intelligitur, &c. Vel quia noſtri Interpretes nec intellexerunt, in Anglia nomine juris civilis non commune ſignificari, ſed civile ipſum, quod nos dicimus. [y] Nam intelligunt certe, capienda verba eſſe ſecundum conſuetudinem loci. Tertium non obſtat argumentum. [z] quoniam probandum ſit de illo uſu inter utramque partem extraneam, cum Hiſpanis. Inter alios acta, vel judicata, aliis non nocere, clamant leges, dictat ratio. Et ipſe uſus eſt ſtrictiſſimæ facultatis, non ſe porrigens ad perſonas alias, ad caſus alios, &c. Nam eſt quid facti. [a] Et non ſit factum ultra, quam eſt factum. non ſit uſus ultra, quam eſt in uſu. Eſto, & in cauſſis matrimonialibus immiſcuerint ſe iſti Legulei communes, in teſtamentariis, in Eccleſiaſticis, in maritimis, in cæteris id genus, quæ tamen civilium propriæ habitæ

ſunt

u *l. 12. de uſ. & hab.* *Menoch. 4. praeſ 78. Crav. conſ. 465. Caſtr. l. 38. de V. O. l. 6. de injn. ir. fa. te. ubi & Rom. idem in l. 11. de mil. teſt. Iaſ. auth. unde. n. 12. de in-off. teſt.*

x *Crav. d. 988. num. 26.*

y *Panor. c. 59. de ſe. exc. Menoch. 4. pra. 141. Peregr. conſ. 41. num. 18.*

z *Old. conſ. 268. n. 7.*

a *Rui. 1. conſ. 19. Fulg. l. 5. n. 12. C. de legib.*

sunt semper : sed immiscuerint se, quia erant illæ caussæ Anglorum, erant de rebus Angliæ, erant de gestis in Anglia : num propterea ad has externorum se proripient? Quid si & per evalescentem indies potentiam studiosorum illius juris communis sint illa facta? [b] Termini tamen antiqui tenendi sunt

b *Prov.* 22.

CAPUT XXII.

De possessione his non auferenda, vel movenda, qui emisse dicuntur res raptas per piratas, atque etiam ex ipsis piratis.

Ait lex : [a] *Mulier in opus salinarum ob maleficium data, & deinde à latrunculis exteræ gentis capta, & jure commercii vendita, ac redempta, in caussam suam recidit. Cocceio autem Firmo centurioni pretium ex fisco reddendum est.* Cujus legis argumento Doctores plurimi, & quos vidi, omnes, sic tradunt, quod qui emunt rem furtivam, vel vi raptam à latrunculis, recuperent pretium à dominis. [b] Cæpolla sic ait per illam legem & qui ad Cæpollam fecit additiones. [c] Et sic Jason : qui ad Cæpollam refert se. Et sic Picus (ut addit Menochius Iasoni) in fugitivo, qui potuisset res exportare eo, unde ([d] quod habet Ancharanus, qui hoc idem in emente à prædonibus tradit, etiam & pro interesse, & damno recuperando) dominus illas recuperàre non potuisset, *vel non ita de facili* : [e] Alii de non *proxima* spe recuperationis ajunt. [f] Et sic Alciatus, quod istud etiam sit valde *æquum*, ex quo omnino dominus non potuisset easdem res actione aliqua à latrun-

a *l. 6. de capt.*
b *Cap. can. 10. & l. 1. n. 1. C. de usuc. pro empt.*
c *Ias. l. 19. C. de procur.*
d *Anch. reg. peccatum. n. 11.*
e *Alc. l. 21. §. quod ex naufragio. de adquir. poss.*
f *Alc. 3. præsu. 29. col. 1.*

latrunculis consequi. [g] Et sic Menochius : qui hosque aliosque citat plures, etiam Theologos. Et citat nullum in contrarium : ut conjicere liceat, nec ullum esse in contrarium. [h] Ego addo Pomatium , Bonifacium , & qui alius huic citatur ; item Mantuam & Straccham , qui & de piratis ipsis exprimit. [i] Etiam, cum quis redimit liberos homines à latrone, vel pirata, potest redemptos retinere pignori, donec resolvatur sibi pretium redemptionis. Et igitur certum sit , hoc nomine non movendam possessionem his, qui res raptas de ipsis etiam raptoribus emerint. Et non huc contra adferatur perplexa Covarruviæ disputatio. Nam imo in partem supradictam allegat eum Menochius. Item de actione negotiorum gestorum turbat ille. & non sequitur, quod si actio negotiorum gestorum his redemptoribus negetur, etiam exceptio, & retentio denegetur. Facilius hæc enim tribuuntur. Non huc contra adferatur, quod loquitur lex de piratis gentis exteræ : & præsens casus sit de Anglis, qui de piratis Anglis redemerunt rapta Venetis. itaque non redemerint Angli de exteris. [k] Etiam nec Venetis sint Angli exteri. Ego enim respondebo, illud, quod ait , *exteræ* , contigisse Jurisconsulto ex facto : ut patet ex casu scripto, & proprio adsumpto hominis ibi nomine. [l] Itaque ad casum specifice non sit restringenda ea definitio. Etiam ratio Doctorum est generalis, quod non sit res recuperabilis, concluditque generaliter & in non exteræ : & ostendit, generaliter illos intellexisse dictata sua, non restricte ad casum illum legis. Etiam ratio glossatoris generalis, apposita legi, de utiliter gesto negotio domini, procul dubio & ipsa

g *Menoch. 5. præsu. 29. n. 26.*

h *Pomat. ad Bar. l. 2. C. de fur. Bonif. de fur. §. contrectatio. n. 96. Man. æquil. d. l. 2. Str. navi. p. 2. n. 18.*

i *Decia. 9. pr. 29. num. 28.*

k *Supra. c. 12.*

l *Fely. c. 1. n. 18. de cõnst. Iaf. C. qua. non pet. part. n. 22. l 19. n. 9. C. de pact.*

ipſa huc recidit, quia facilis alias non fuiſſet recuperatio. Et ratio plane militat in præſenti noſtro caſu. ut judex, [m] cujus arbitrium eſt hic, liquido cernit. Quid, quod Ancharanus in prædonibus non exteris ponit quæſtionem: & definit, ut dictum jam eſt? Verum age & hoc ipſum excutiamus de gente extera. [n] Sane ait lex, *Non dubito, quin fœderati, & liberi, nobis exteri ſint.* Budæus autem contra fidem exemplarium (ipſe fatetur) legit, *externi non ſint*: ut ſenſus conſentaneus ſit. quia cum fœderatis non ſit jus poſtliminii, ſit autem cum externis. [o] Cæterum & Grammatici illi veteres docent, externum eſſe quem dicimus exteræ gentis, alienæ terræ, ex altera gente. [p] Et apud Virgilium: *Si gener externa petitur de gente Latinis, Omnem equidem ſceptris terram, quæ libera noſtris Diſſidet, externam reor.* [q] Et apud Ciceronem etiam de his ſociis, qui & Rom. provinciæ eſſent, *nationes exteræ.* [r] Externi ſunt, qui non ſubditi: alibi in jure. [ſ] Duo ſunt genera gentium (inquit Bartolus) principaliter: populus Romanus, & populi extranei. & ad hos idem citat dictam legem. & in his recitat eos etiam, cum quibus pacem, etiamque fœdus habemus. [t] Et in jure alii, qui ſubditi, pro forma Virgiliana, ὅπης τῶν ἡμετέρων χαζακῶς σκήπτρων. [u] In jure ſunt externi, qui ex alia ſunt provincia, etſi non de alio ſceptro. Ἀλλοδαπὴν, terram extraneam ſic reddit vetus Novellam Interpres. Ἀλλοδαπός ex alio ſolo, alienigena eſt eidem. Et itaque (ut breve faciam) duplex ſit hujus vocabuli ſignificatio. Et per utramque Venetus Anglo externus cenſeatur. Externus (inquam) ſit, non modo extraneus. Scilicet plus ille

m Port. § fera. Inſt. de rer. div.

n l. 7. de capt.

o Fronto, Feſtus.

p Virg. Æn. 7.

q Cic. or. 1. in Verr.

r l. 13. ubi Cujacius qui teſt. fa. po.

ſ Bar. l. 24. de capt.

t Nov. 69.

u l. 3. de off. præſ. & d. Nov. 69.

x l.9.11. C.de hered. inst. Ulp.tit.22 videtur, quam iste: [x] nam isti relinqui in testamento potest, illi non potest. Est ille peregrinus, est non civis. Non movet Budæi me ratio, nixa fundamento falso, quod exterarum gentium nomine illi intelligantur, cum quibus est jus postliminii, non alii sceptrorum externorum. Imo vero hi omnes sunt externi: etsi y Alb.1. de jur. bel. 12. non cum omnibus est postliminium. [y] Cum illis est postliminium externis, cum quibus amicitiam nullam habemus. ut ipse exposui alibi. Ergo sensus consentaneus supradictæ legi sit, ut fœderati quidem liberi sint nobis externi, non tamen tales, cum quibus sit postliminium. Et sic Veneti Anglis (ut dixi) externi. Et quod Angli hic de Anglis res illas redemerint, non eis nocere habet in caussa, si Veneto non noceret, qui de Anglis itidem ea redemisset. Et sit satis, quod piratæ sint externi Veneto spoliato, etsi non sint externi redemptoribus. Absurdum est, ut Veneto teneretur Anglus magis, quam Venetus. Latrunculos exteræ gentis lex censet non à redemptore, de quo post meminit, sed ab eo, cui rapta mulier fuit, z l.2. C. de fur. nempe fisco. Verum & de exteris imo redemerunt Angli, de Præfecto Tunetano. [z] Porro nec his nocet, quod ait alia lex, dicat esse rem incivilem, nolle furtivas res prius reddere, quam pretium fuerit solutum à dominis. Nam ea lex non procedit, cum res empta de latrunculis, & piratis fuit. ut sic Cæpolla, Menochius, alii docent. Hoc in casu (inquit Menochius) cessat suspicio, quod fuerit emptor furti particeps, vel fuerit negligens in perscrutanda conditione venditoris. Quæ duæ sunt considerationes legis istius. De re autem nec dubia plus satis. Et vero indubia sit conclusio non movendæ hic posses-

possessionis. quæ nec ipsis moveri solet latronibus. [a] Etiam est possessio rei furtivæ, & vi possessæ, etsi dominium adquiri ejus non possit. nec enim vetita est possessio, etsi vetitum est dominium. [b] Etiam non sit ullum possessorium recuperandæ pro re mobili, rapta, furtiva. [c] Venetus amisit possessionem per potentiam latronis, veluti per inundationem. Possessio & furto perditur. Et in mobilibus perdita naturali, perditur etiam civilis. Ne quid dicatur, [d] stari dicenti de non suo animo amittendi civilem. Sed nec stari huic dicto, si probetur contrarium. [e] Quod ego hic probo, quia Venetis non debuit esse talis animus.

a Io. Hann. l. naturaliter. n. 245. de usuc. Crot l 1. §. si vir. n. 8. de adquir. possess. b Damhoud. enchir. furtum. c l. 30. §. item quod à mari. de adq. poss. alii, & seq.

l. 12. §. ult. de re. an. ju. po. Com. l. rem. quae. de adq. poss. ubi Rip. num. 7. 8. d Bal. l. Celsus. num. 82. e Vide cap.

CAPUT XXIII.

Si emptores raptorum retinere illa possint sibi.

NOllent Angli mercatores res raptas, à se emptas, restituere prioribus dominis ullo modo. Scilicet emerunt Tuneti. ubi non hoc est jus, ut non liceat emere vel de piratis ipsis. Quod si autem pro desiderio istorum mercatorum sive lex, sive consuetudo Tunetana judicaret: quis dubitet, quin & hic idem sit judicandum? [a] In decisivis, & meritis caussæ (ut communis est omnium sententia) locus gestæ rei attenditur semper. At isti mercatores à summo Tunetano magistratu, & res

a Ceph. cons. 708. n. 26. Dec. 1. cons. 11. n. 185. Bar. Ias. l. 1. C. de su. tri. Bal. rub. de const. n. 42. Mantua equil. l. si fundus. de evict. Peregr. cons 90. n. 23. & cons. 103. n. 5. Crot. c. ut animarum. n. 30. de const. 6. Bertr. cons. 9. vol. 3. p. 1. Gabriel de consu. concl. 1. & 2.

fiſci principalis procurante emerunt. Ergo & Tuneti fuerint iſti tuti. ergo & ubique ſint tuti. [b] Tutus ſtatim, qui emit à fiſco cujuſvis Principis. ut receptior hæc eſt opinio. [c] Vel de jure, quidquid ſit, certum eſt, quod ita obſervatur de facto. & talis obſervantia facti pro jure habetur. Nec permittunt Principes, de ſua diſputari poteſtate. [d] Non audeo (inquit Baldus hic) ponere os in cœlum, & dicere contra potentiam Principum. non is ſum, qui velim (inquit) *revangare* mundum. Dicat autem & aliquis Anglus mihi, ſi emiſſent mercatores hæc in publico mercatu Angliæ, an reſtituere dominis haberent, ſive Venetis, ſive Anglis, ſive aliis. [e] Negat lex (ut audio) Angliæ. Quid lex Angliæ? Et alibi, non dubito, ſic eſt. [f] Sic eſt Paduæ. Quid, dicimus cum quibuſdam: non valere legem? Inepti ſcimus, [g] Quod de facto ſervatur, licet de jure non valeat, perinde, ut jus, habetur. [h] Conſuetudo loci juſtum facit contractum, qui alias ſit injuſtus. [i] Contractus eſt licitus, qui frequenter in regione exercetur per bonos viros, & legales mercatores. Eccur igitur reſtituent eadem empta de fiſco Turcico? Dicent, [k] quod ego in cauſſa alia dixi ad fiſcum Regis Barbariæ, in fiſco Principis ſui valere jus illud, *l. bene à Zenone*. & eſſe hoc mihi repugnare, ſi hic aliter diſputo. Cæterum ſunt differentiæ caſus hujus, & illius. [l] Accipe, quod dicta lex ſubſtituit fiſcum, loco poſſeſſoris conveniendum. quod ut in fiſco Barbarico non obtinet, hoſte Hiſpanis: quod ibi monui. ita in fiſco obtinebit Turcico, fœderato Venetis. Itaque agere illic poſſint Veneti, & debeant. & itaque objicere non poſſint, extra fiſci

b *Ceph. conſ* 634. *Odd.* 99. *Pariſ.* 1. *conſ.* 1.
c *Crav. conſ.* 263. *col. fi.*
d *Bal.* 1. *conſ.* 248. *& lib.* 5. *conſ.* 456.
e *Cow.* 3. *Inſt. Ang.* 24. §. *pen.*
f *Iac. de Zoc. c. omnis utriuſque. n* 271. *ac pen. & rem.*
g *Parerg. conſ.* 77. *n.* 15 *& conſ.* 100. *n.* 26. *Purp.* 530
h *Burſ.* 1. *conſ.* 117.
i *Bertr.* 2 *p.* 2. *conſ.* 62.
k *ſupra c.* 15
l *Bero. c. quæ in Eccleſiar. n.* 163. *de conſt.*

fiſci alienantis juriſdictionem tractari nunc rem. Nam tractatur tamen, ac ſi illic in deciſivis tractaretur. Sunt aliæ differentiæ hujus, & illius caſus. Illic & de piratis emerunt: & fiſcus non niſi pro ſolemnitate quadam interceſſit, &c. Et hic non tam urgeo fiſci privilegia, quam commune jus attendendi locum contractus. Stet igitur hic illud ſic argumentum: Qui ex lege loci geſtæ rei tuti ſunt, hi & in Anglia tuti ſunt: Hi mercatores tuti ſunt ex lege loci geſtæ rei. Ergo hi tuti & hic in Anglia ſunt. Sit modo argumentum ſecundum: [m] Quod lex Atinia, & quæ de vitio rei furtivæ tradit, inter cives locum habet: Sed inter cives non agitur nunc res. Ergo de vitio rei furtivæ non nunc dicetur. Poterat ea lex obligare iſtos quoque, cum & Africa & Britannia erant civitatis Romanæ, non modo Venetia. Sed nunc non ſic eſt, cum diſtinctæ civitates ſunt. [n] Ut ſic Fulgoſius reſpondit, legem jubentem agi de criminibus ibi, ubi rei reperiuntur, eo jure procedere, quo univerſus orbis erat Romanorum ſubjectus imperio. hodie (quod ipſa evidentia manifeſtet, & optima legum interpres, minimeque mutanda conſuetudo) propter ſeparationem juriſdictionum, ſive principatuum non ſic eſſe, nec inter civitates invicem fœderatas. Nec inter civitates, inquam, invicem fœderatas: ut cenſent Baldus, Alexander contra Bartolum. & Baldus quod Bartolus non placet ſapientibus iſthic, & contra eum ſtet conſuetudo, &c. Et tamen de fœderatis quicquid ſit, [o] in quibus Iaſon, alii de jure tenent cum Bartolo: in non fœderatis certe jus ſic eſt, ut dixi. Non eſt jus illud civile allegandum temere. & quod ad

m *Aya. 1. de ju. bel. 5. nu. 40.*

n *Fulg. conſ. 149. ad l. C. ubi de crim.*

o *Decio 4. pr. 17. Iaſ. d. §. ſententiam.*

ad civitatem ſe cogit, non eſt extra trahendum ridicule. [p] Et notetur, quod valet etiam argumentum à criminibus ad contractus. nam pariſicantur hæc à jure. Et igitur ſi de crimine commiſſo in uno principatu non redditur (quod Fulgoſius docet) ratio in alio, nec de contractu celebrato in uno principatu reddetur ratio in alio. Huic autem argumento non adverſetur, [q] quod mulier in opus ſalinarum data, & deinde à latrunculis exteræ gentis capta, & jure commercii redempta, in cauſſam ſuam recidere dicitur: etiam ſervus, ereptus per latrones, & hoſtium poſt potitus, & his victis receptus, venditusque, itidem redire in cauſſam ſuam furtivitatis, nec poſſe ab emptore uſucapi. Nam in civitate, & in civibus iſta loquuntur. at mei mercatores non ſunt cives Veneti; quorum Venetorum res iſtæ redemptæ eſſe dicuntur. non ſunt res iſtæ redemptæ Venetiis; ubi in ſuam recidiſſent cauſſam furtivam. Hoc mihi notetur, quod non in civitate, non in civibus quæſtio noſtra verſatur. Et hæc ſupernotetur reſponſio, quod nunc nobis caſus eſt non his de rebus, quæ habent poſtliminium, & in ſuam cauſſam recidunt. Nam, quia vel latrones ſint gentis exteræ, Turcicæ, hi, à quibus emerunt noſtri, utique fuerint & ipſorum bona latronum. Neque hic dico fiſcum. Etiam addo pro argumento tertio, quod ſancitum de re furtiva non ſit producendum ad vi raptam. [r] Scilicet furtum & rapina differunt ſpecie. ut ſic theologi omnes, ſic juris noſtri autores. [ſ] Sunt & differentiæ juris inter ea. Dictum de furtis non producitur ad rapta, per piratas, etſi iſti peſſimique ſint fures. [t] Nam ita Baldus, quod dictum contra fures non teneat in raptoribus ſtratæ, id eſt, graſſatoribus: qui itidem fures peſſi-

p *Euer. à contr. ad del. Iaſ. l. à divo. Pio. §. ſentent. n. 21. fi. Aret. l. cunctos populos. n. 13. Cy. nu. 7. Salyc n. 1.*
q *l. 6. l. 27. de capt.*
r *Sot. 1. de ju. & ju. 3. a. 2. Con. reg. peccatum. p. 2. §. 1.*
ſ *Bar. l. 4. §. ſi dominus. de uſucap.*
t *Bal. l. 28. n. 11. C. de tranſ. Rip. l. rem, quæ. n. 1. de adq. poſ.*

pessimi. Scilicet in quæstione Baldi exceptio à regula erat adversum fures. quam ille exceptionem non vult extendi adversum raptores: quia sub regula maneat, quod non reperitur exceptum. [u] Regula autem est nobis certissima, & juris gentium notissima, quod per emptionem, & traditionem quæritur dominium: & id nobis nec auferri oportere sine facto nostro: etiam & licere omnia emere, & ab omnibus. [x] *Regulariter omnia* intelliguntur permissa, quæ *expresse* prohibita non reperiuntur. Et *in dubio* sic est dicendum, quia permissio sit favorabilior prohibitione, &c. Nullibi autem (ostendatur) *expresse* prohibitum legitur de rebus per piratas extero raptis non emendis de quoquam. Hic est casus noster. Mercatores isti res raptas Veneto per piratam exterum emerunt ab emptoribus illarum exteris in extero loco. Ostendatur hæc fallentia clare expressa: aut stetur regulæ. [y] Res pro eo est certa, qui habet regulam. Vis habere & rationem aliquam, cur sancita contra furtivas res specialiter non teneat in vi raptis? [z] Est speciale propter frequentiam furtorum: inquit Corneus. [a] Addam de Alciato, quod pirata minus delinquit, qui in mari delinquit: quod nulli subjicitur legi. [b] Sic Veneti liberi ipso jure, quia eorum civitas fundata est in mari. Sic idem Alciatus probat responsum celebre piratæ ad Alexandrum, sic, [c] Quid, quod Menochius negat in vi raptis obtinere rationes, *l. incivilem C. de furt*? Est igitur argumentum tale: sub regula liberi commercii sunt & res per piratas raptæ: Istæ sunt res tales: Ergo. Et major propositio late est adfirmata. [d] Etiam per Hotomannum adfirmetur: qui in quæstionibus illustribus sic

u §. *per traditionem. & §. vendita. Inst. de re. div. l. 11. de reg. ju. l. 5. de ju. & ju.*

x *Menoch. 6. pra. 16. Alb. l. 18. C. de transf. Ro. Ge. decis. 1.*

y *Decia. 2. cons. 47. & lib. 3. cons. 72.*

z *Corn. 1. cons. 314. n. 3. & cons. 329. nu. 7.*

a *Alc. 1. cons. 11. n. 8. 9. 10.*

b *l. as. l. ex. hoc jure. n. 26. de ju. & ju.*

c *Menoch. 6. praes. 29. n. 27.*

d *Hoto. ill. q. 7.*

ſic ſcribit, cenſeri permiſſas pactiones cum prædonibus, quia nec ulla inhibet eis lex. Et ipſe ſic Alciatus cenſuit, atque ſcribit, non privandum piratam ullo jure, quo expreſſe privatus ille per leges non eſt. Altera vero propoſitio eſt, quam urgent adverſarii: & quam nos tamen negabimus ſerio. Unde & argumentum conficiemus quartum: Res empta, quæ non fuit ex raptis, retinebitur emptori; ut eſt pro certo & indubitatum: Sed non eſt ex raptis, quod nunc petit Venetus: ergo id retinebitur emptori. Et minorem probare falſam debet Venetus. Ipſe identitatem rerum probare debet. [e] Probanda eſt identitas ab eo, qui in ipſa facit fundamentum. [f] Etiam articulanda. aut deficiet Venetus in ſalutari ſuo, ut in propoſito hoc Corneus loquitur. [g] Et eſt probanda duabus concurrentibus demonſtrationibus ultra nominis identitatem. [h] Difficilis autem eſt hic probatio, cum de rebus agitur, quæ propter multam ſimilitudinem cum aliis ſpeciei ejuſdem recognoſci poſſunt difficiliter. Etiam impoſſibilis dicitur recognitio eorum, quæ ſunt uniformia, ut fructus, qualia hic ſunt in controverſia; bombix indicus, ſimilia. Oſtendat Venetus, Tunetanum Præſidem emiſſe hæc controverſa de piratis: piratas hæc eadem rapuiſſe de Venetis. [i] Si vel poſſibile ſit, quod eſſent alia; certe nec ſit probata identitas. nam probationes debent concludere neceſſario. Et hic alia eſt differentia inter caſum iſtum, & quem poſui emptorum in Barbaria. Ibi de piratis ipſis emptum, quod raptum pro certo Hiſpanis erat. Ibi identitas oſtenſa, & confeſſa. Ibi (hic eſt punctum) privilegium fiſci alienantis objiciebatur nobis. at nos hic leges

e *Alex* 6. *conſ.* 183. *num.* 19. *Menoch.* 21 *ſ*.495. 507. & 6. *praſ,* 15. *n.* 25. 26. 27

f *Corn.* 3. *conſ.* 165. *nu* 4.

g *Bar. l. demonſtratio. prin. nu.* 14. *de cond.* & *dem. Menoch. conſ.* 202. *nu.* 102.

h *Bar. tract. teſtim. nu.* 30. 31.

i *Caſtr.* 1. *conſ.* 461. *col.* 2.

leges loci magis objicimus. Quid si dico argumentum quintum, quod bona hæc erant Venetis perdita & in dominio, & in possessione? [k] Sic sane Iason, quod rei deperditæ non dicitur attenta juris dispositione, retineri dominium, nec possessio. Et quod sic est, quando res non modo per hostium, sed & per latronum potentiam nequit haberi, nec sit spes recuperationis. [l] Et nihil hic est quod dicitur, retineri dominium animo, retineri civilem possessionem: quoniam cum esse hic in re desperata talis non debeat animus, utique nec quidquam operetur, si sit talis. Sic & habita eadem pro derelictis intelligantur. [m] Pro derelictis haberi intelliguntur, quæ portentur à proficiscentibus in bellum, putantib. eadem fore hostium vincentium, capientium. Spes recuperationis agit hic. In latronibus non exteris ea spes sit, non sit in exteris. Non loquantur leges de exteris, quæ civitatem respectant. Atque hic ego rapio, quod ajunt Veneti, venditorem illum esse latronem, & Tunetum esse locum latronum. Nam iidem & sunt infideles, & igitur latrones exteri omni modo. [n] Etiam cum sunt infideles, sunt & hostes, itaque capta per eos, facta etiam eorum sunt. Ita etiam ut civis redemptor faciat eadem sua. etiam, si qui fuisset unus ex dominis, emerit, ut jure alio nunc habeat. Et non obstet, quod Turca sit fœderatus Venetis, & amicus: quod itidem ajunt Veneti. Nam certum est, non esse id fœdus, & hanc amicitiam tamen, quoad piratas. Isti extra relicti sunt. Isti absque ulla querela publica relicti sunt. Et igitur in generali jure relicti sunt, quod est infidelitatis & hostilitatis. Etiam

k Iaf. l. 1. n. 97. 98. C. de jur. emph.

l Rui 4. conf. 38. 45. Cran. 746. n. 14. Aret. l. 21. §. 1. n. 7. de acq. poss.

m Navar. conf. 2. de injur.

n Ro. Gen. decis. 101. num. 1.

non

non obstat, quod rapta per piratas, horum non fiant, quoniam in piratis non hostibus sic est, non autem in piratis iisdemque hostibus. Hi piratæ sunt hostes, ut dico: & Turca est cum his hostis Venetorum. ut hos piratas ubique tuetur palam semper. Quod si res perditæ pro certo sunt Venetis, quæ illorum invidia est, si easdem Angli emerunt? [o] Non sibi unusquisque prodesse potest, dum non nocet aliis? Aut regnum Angliæ liberum non est? [p] Veneti enim Regi Gallo conquerenti, quod emptus Venetiis pulvis tormentarius, & latus ad hostes ipsius esset, responderunt, civitatem illam esse liberam, ubi nemini unquam interdictum negotiari. Ego similiter meos Anglos esse liberos, nec eis interdictum ubique negotiari. [q] Quod tibi non nocet, & alteri prodest, juste semper à judice consequendum; neque diabolo denegandum, ut nostri ajunt. Addam unum pro coronide, quod eripitur nostris negotiatio Tunetana, Algeriana, alia non una per hæc Venetorum dicta, quod sint illæ civitates nil aliud nisi receptacula piratarum, nec in illis sint nisi piratæ, & sint in illis ipsi quoque magistratus piratæ. [r] Veneti doluerunt sine fine ob navigationem Lusitanorum in Orientem: hanc nostrorum dolent non minus.

o l. 1. §. 10. de aq. plu.
p Guicc. lib. 5.
q Decia. 3. cons. 108. n. 31.
r Guicc. lib. 6.

CAPUT XXIV.

De quæstionibus, & testimonio Turcarum.

DE [a] quæstionibus sic est, ne habeantur in re pecuniaria, nisi si veritas aliter inveniri non

a l. 9. l. 15. ubi Bar. Alber. de quæst. Duar. c. 1. Cujac. par. C. eo. Cran. cons. 137.

non possit. Etiam in servis constitutum sic est. Ut itaque nec de statu libero, nec de vilibus aliis, & obscuris hominibus habeantur. Liberi homines torquendi non sunt convincendi isthic mendacii, aut veritatis gratia, nisi cum facto intervenisse dicuntur & vacillant. Sic leges, sic Doctores. Quid igitur si nostri vacillarunt? [b] Indicia esse debent urgentia, singula concludentia, & similia. [c] Cæterum & arbitrii judicis dicitur esse res ista. Nobis autem nihil superest, quod dicamus; qui processum non vidimus. [d] Si justa non præiverunt indicia, confessio, quæ in tormentis manaverit, nec confessis nocet, etiam in ipsa perseverantibus. Semper tamen pro magistratu debemus præsumere. Quod si suspecti de falso, rei criminis, jam torti sunt, tanto magis bona poterit intelligi caussa magistratus. [e] Ipsi Angli, si falsi convincuntur testimonii prius dicti extra tormenta utique puniendi sunt. Si in tormentis dicti, non punientur: qui non per dolum, sed per dolorem mentiti sint. [f] Et sine dolo falsitas non committitur. Excusat eosdem dolor & à varietate: quæ eadem falsitati est. Et nihil hic dico de ignoscendis his confessionibus. [g] De quibus Menochius, alii tradunt late. Mihi profecto Anglorum obstinatio nota est, ut malint alia omnia, & ipsam subire mortem, quam tormenta. [h] contra quam de Ægyptiis, & Cappadocibus traditum est, quod citius in quæstionibus morerentur, quam proderent veritatem. [i] Hæ in tormentis confessiones non nocent pro certo mercatoribus: quorum res dictæ esse in testimonio priore. Mercatoribus nec obsit testimonium Turcarum: imo nec ipsis reis.

b *Non. conf.* 99. *Menoch.* 1. *pr.* 89. *num.* 3. 4.
c *Menoch. de arb. c.* 270.
d *Clar.* §. *fi. q.* 55. *n.* 14. & *ibi add.* g.
e *Clar.* §. *falsum. n.* 5. & §. *fi. q.* 53. *n.* 15.
f *Clar.* §. *fi. q.* 60. *n.* 22. *Menoch.* 5. *pr* 20. *nu.* 51. & *c.* 23. *n.* 3. *Paris.* 4. *conf.* 169.
g *Menoch. de arb. c.* 269.
h *Amm. lib.* 22. *Ælia.* 7. *item vet. Schol. in Pers.*
i *Menoch. de arb. c.* 108. *n.* 15.

[k] Ut jura ſunt certiſſima de hujuſmodi teſtibus contra Chriſtianos non recipiendis, præſertim in judiciis. Mercatoribus forte nec noceant breviculi, concluſi ſarcinis, cantantes pro Turcis, contra quam cantant pro noſtris marquæ. Scilicet illi ſunt itidem à Turcis. Atque de ſcriptura breviculorum ſit conſiderandum: de loco intuendum, ubi reperti: de oportunitate iſthic Turcarum. [l] Alia ſint inſpicienda cum & noſtri mercatores marquas ſuas, & ſuas alias adferent probationes. Etiam afferent de ſubtractis ſibi inſtrumentis. [m] Quod indicet de mala adverſariorum cauſſa. Nos interim, proceſſu non ſolum inviſo, ſed etiam infecto, non aliud habemus, quod omnino reſpondeamus. Si mercatores probent melius de jure ſuo, & ſe in tutum, & captivos ponent in libertatem. Vincet probatio melior omnia.

k *l. 12. C. de ſcript.* *Nell. de teſt. n. 20.* *Bal. c. 21. de teſtib.* *Spec. de teſte. §. 1.*

l *c. 5. ubi not. de cri. falſ.* *Caja. nov. 44.*

m *Rom. conſ. 346. num. 14.* *Decia. 3. conſ. 104.*

CAPUT XXV.

De commercio cum Turcis.

Commercium [a] cum Turcis vetitum dicere leges omnes videntur. Et mihi tamen non libet facile diſcedere à regula certiſſima juris gentium, [b] quod conſtituit commercia, nec diſtinguit aliquid de gentibus. Non obſtent autem aliæ leges: quibus & multipliciter, & ſemper vere reſpondeatur. Non illas ſive civiles, ſive canonicas pertinere ad ſubditos Angliæ: niſi hoc modo, quod Anglis nec liceat illa miſcere commercia cum hoſtibus Imperii Romani. hoc modo autem non pertinent, ut quemadmodum Anglis non licet cum hoſtibus Angliæ, ita nec liceat cum hoſtibus aliorum. [c] Adde, quod inter principes ſic obſer-

a *Vide ſupr. cap. 20.*

b *l. 5. de ju. & ju.* *Alb. 1 de ju. be. 12.*

c *Vaſq. ill. 51. n. 30.*

observetur, etiamque (qui noster casus) inter Principem & subditum alienum, ut leges civiles nec audiantur, sed solæ gentium. Aut quid leges illæ, de quibus nunc agitur, audiantur, quæ non loquuntur, at sunt mortuæ, usu contrario abrogatæ? En dixi duas responsiones. Est tertia, quod Rex noster commercium comprobat. Et hoc igitur sit non minus licitum, quam si lator illarum legum probaret nunc & ipse commercium, & silere suas juberet leges. Est quarta responsio, quod erant Angli in itinere, rem adhuc non consummarunt. Est quinta, quod valde à remotis hic factum quid sit ad Turcarum auxilium: itaque non sit hoc commercium vetitum. Est sexta, quod nullus hic videri malus animus possit nostrorum in Etruscos, aut alios Christianos. Est septima, quod vetita sit translatio ad Turcas: at hic sit translatio à Turcis. transvectio mercatorum Turcarum: [d] ubi his aurum aufertur per consilium legis civilis. Est responsio octava, quod non sumus hic in rebus aut mercibus vetitis. Est nona, quod bellum non hoc sit Etrusci in Turcam, sed deprædationes. [e] nam bellum est contentio justa, plena. Est decima, qua velut unda decumana obruatur contraria omnis disputatio, quod non hanc feret Anglorum commercii criminationem sapientissimus Etruscus. Non volet per se Anglis ereptum, quod illis suus Rex dederit. Idem Hetruriæ magnus Dux explodet rationes illas, quæ contra idem commercium faciunt. Non audimus, alia omnia objici nostris? Nostra quædam disputatio contra Hansiaticos non hic nunc in nos intorquebitur, in hoc inquam præsenti casu, ubi commercium impediretur æternum

d l. 2. C. de commerc.

e Alb. 1. de ju. be. 2.

cum æterna suscepta Hetrusco caussa hostilitatis in Turcam: & impediretur non per bellum, sed (absurdum) per deprædationes. & impediretur, cum de Hetrusci salute nullo modo agitur, &c. quæ omnia aderant contraria in caussa illa Hansiatica. [f] Prudentissime Doctores, qui & ob alia infirmam disputationem ab exemplis, & ob hoc dicunt, quod ignoremus, quomodo casus illi se habuerint. Quid, quod Rex noster æternos illos non habet hostes? ut nec sit æquum, hunc obligari adversum aliorum hostes æternos, cum Etruscus Regi nostro non sic obligetur. Aut si illos hostes habet Rex noster æternos, num obligari volet Etruscus Regi nostro adversum illos? adversum Romanum Pontificem?

f Menoch. cons. 2. num. 207.

CAPUT XXVI.

De navi Anglica capta in usum Etrusci, perdita.

ERat navis Anglica ad Etruscum littus, & onerata jam, & velificatura huc in Angliam. capitur jussu Hetrusci. exoneratur, in bellum mittitur, periit revertens in itinere. Duo faciunt dubitationem contra nostros dominos navis, qui petunt nunc, damnum istud sarciri ab Hetrusco sibi. Unum, quoniam pollicitus Hetruscus est, præstare damnum, quod in actu militari contingeret: navis autem non illic periit. atque inclusio unius, exclusio alterius, & provisio hominis tollat provisionem legis aliam, si qua hic fuisset pro nostris. Alterum est contra nostros, quod conductor non teneatur lege ad fortuitos casus. Verum

re diligentius conſiderata, ſum ego pro noſtris: [a] pro quibus imo eſt definitio noſtrorum Doctorum in terminis navis, quam Princeps accepit in uſum ſuum à ſubditis ſuis, & eadem ſic periit; ut teneatur Princeps ad damnum. [b] Princeps obligatur ſuis reſtaurare, quæ accepit de illis publico belli, paciſve bono. Et ſi Princeps ſic obligatur ſuis, quanto magis obligabitur alienis? Poteſt jure optimo Princeps de ſuis hic capere, alienis non optimo. Non obſtant duo illa contraria. Nam pactum Etruſci non fuit cum domino navis, neque cum alio, qui idem paciſci pactum potuerit. Et dominus eſt, qui navim repetit. Etiam regulæ illæ incluſionis unius, & proviſionis hominis, non obſtant. [c] Nam belliſſime reſpondetur ad ambas: quod non excludantur caſus rationis ſimilis: & ſimiles ſint omnes fortuiti. non excludantur, cum aliquis eſt expreſſus gratia frequentioris uſus: & hic expreſſum de actu militari certe ſit, ubi frequentius pereunt naves, quam alibi. non excludantur cæteri caſus, qui jure ordinario, & communi eſſent incluſi. non tollatur proviſio legis, ſi non animo novandi facta ſit proviſio ab homine: quæ non præſumitur, niſi expreſſe hoc agitur. Potius ſit cenſenda expreſſio ſuperflua, quam ut à jure receſſum cenſeatur. Et alia, quæ paſſim leguntur apud Doctores omnes, hæc à me lecta ſunt apud Cravettam & Cephalum. Iſte nobis notabiliter, quod (in contractibus ſtricti juris ut ut ſit) in bonæ fidei omnino ſic ſit, ut dixi, propter exuberantiam bonæ fidei. [d] Conducti autem, & mandati contractus, eſt bonæ fidei. [e] Quales ſunt omnes

H 3 juris

a *Luc. Pennen. l. 2. C de na. non exc.*

b *Alb. 3. de ju. be. 3.*

c *Ceph. conſ. 257. Crav. 442. 527. Menoch. 4. praeſ. 89. n. 90. And. ab. Exe. c. canonum ſtatuta. n. 148. de conſtit.*

d *§. actionum. Inſt. de act.*

e *A. Burg. c. cum cauſa. de emp.*

juris gentium; [f] & conducti eſt juris gentium pro certo, item mandati: [g] Si omnes bonæ fidei ſunt juris gentium, & mandatum eſt bonæ fidei pro certo. Quid, quod cum Principe hic contraxerunt noſtri? [h] Nam contractus cum Principibus bonæ fidei eſſe omnes, omnibus notum eſt. Ecquid tamen contractum ullum hic appellamus, ubi accepit navim Hetruſcus pro imperio, fecit reliqua pro imperio? [i] Velle non creditur, qui obſequitur imperio domini. Sic non obſtet altera objectio à natura conductionis, quoniam mandatum hic ſit. [k] in quo mandans præſtat caſum fortuitum, & damna mandatario. Et is, qui ex debito non tenebatur, recuperat hæc omnia. ut fuſiſſime omnium explicat Salycetus. Et his omnibus nec repugnet pactio mercedis, quæ faciat locationem: ut notat Panormitanus: quia iſte & ſic ait de his, qui mercede *veniunt*; non intellegit de noſtris, qui coacti ab Etruſco miſſi ſunt, imo quorum navis per coactionem eſt miſſa. Hoc de invitis ſic etiam reſpondit Pennenſis. [l] Etiam acceſſorius iſte contractus dicitur pars eſſe principalis alius: & igitur ejuſdem eſt juris cum illo, etſi alterius eſſet per ſe. [m] Hoc & æquius, & favorabibilius, & tenendum in unitis. Eadem navis ſi culpa vel levi periit mandantis, aut hominum ejus, certum eſt, quod mandans tenebitur. ut eſt apud eundem Panormitanum & Hoſtienſem. Et hic talis interveniſſe culpa creditur, hominum Etruſci: qui amotis Anglis peritis regendæ navis, poſiti fuere imperiti. [n] Imperitia culpæ adſcribitur. [o] Etiam de caſu tenetur, qui in aliam navim tranſtulerit merces æque idoneam, domino

f *l 5. de ju. & in.*
g *Burg. c. 1. nu. 50. de plus pet.*
h *Alb. 2. de ju. be. 4.*
i *l. 4. de reg. jur. Ceph. conſ. 76. n. 42. Menoch. 2. pr. 19. n. 8 Aret. l. cunctos populos. nu. 7.*
k *Inn. Pan. alii c. 29. de jurej. Cy. Saly. alii. l. 6. C. de vi.*
l *Anch. conſ. 72. Tantam.*
m *Rui. 1. conſ. 113. in fi.*
n *l. 9. §. pe. loca. l. 175. de reg. ju.*
o *Strac. manda. num. 43.*

domino invito. Ergo Etruſcus de caſu navis teneatur, qui alios ei regendæ præpoſuit, nolente domino. Succurrendum eſt coactis. Et coacti in acceſſorio mercedis æque cenſeantur noſtri, qui coacti reliquerunt Etruſco navim. [p] *Merces ab eo, qui jubere poteſt, vim neceſſitatis adfert*, ut ſcribit magnus Scriptor. p Tacit. ann. 14.

CAPUT XXVII.

De navi Anglica, quæ cum Etruſca pugnavit, capta.

CApta per prælium Anglica navis eſt ab Etruſca, & confiſcata eſt. Ajunt autem judices Florentini, rationem ſententiæ illam eſſe, quia noſtra offenſum iverit alteram, altera vero fecerit omnia pro defenſione neceſſaria. Date veniam, viri Clariſſimi, ſi reſpondeo, nec in præmiſſis ſententiæ veriſimile, nec verum in concluſione videri. [a] Videlicet *aggreſſor* is eſſe præſumitur, qui aliqua injuria ſe affectum putabat. Satis hic ſit vel opinio, ubi quæritur de animo. Et Etruſcus putarit, affici ſe injuria ab Anglorum cum Turcis commercio. *Aggreſſor* præſumitur, qui armis munitus expectat. Etruſcus autem is fuit, qui & hujuſmodi mercatorias naves noſtras (ut ex factis cum aliis navibus noſtris apparet) expectabat. [b] *Aggreſſor præſumitur*, qui adverſario validior. Et Etruſcam quis non videt validiorem navim militarem mercatoria noſtra? [c] *Aggreſſor* præſumitur, qui ſolitus rixari, armiger. An hic miles vel mercator? *Aggreſſor* denique præſumitur cum his modo dictis conjecturis, qui vicit.

a Menoch. de arb. ca. 363.
b Decia. 3. conſ. 67.
c Decia. 3. conſ. 75. 104. Bero. 3. conſ. 173. 194.

vicit. Quis iste? Quid quærimus? Ipsa cantat sententia, ab Etrusca navi bis explosa tormenta prius. Et non Etrusca autor fuerit pugnæ? [d] Incepisse censetur, qui provocavit ad pugnam, ad iram. & Princeps judicatur culpæ, à quo incepit malitia, & huic itaque imputantur jure omnia, quæ sint secuta, velut aggressori. Quid mihi judices, illi dicant, morem & signum amicitiæ esse, semel, atque iterum tormenta explodere? [e] Mos est bellicæ navis, advocantis navim, & quidem pro imperio. Hoc Etruscæ tum faciebant & cum aliis. Ergo defensio fuit Anglorum adversus imperium, & minas. *Etrusci scrutari navim nostram volebant, ut patet ex facto eorundem cum aliis. Veniebant itaque interturbaturi navigationem nostris, intercepturi commercium. ut patet ex facto cum aliis.* [f] Facta declarant voluntatem. Et factum Etruscorum injustum: [g] Si non absque injuria venator ingreditur fundum alienum, domino prohibente; si in alieno rerritorio non licet hostem lædere: [h] & territorium nihil sit aliud, quam dominium. Non mihi vel mos ille (alicubi si sit) obtrudatur nunc pro lege maris de imperio isto navium bellicarum. quoniam admitti ille mos possit ad littora Principis navium, in mari alio non possit. [i] Etiam nec sit curandum de istis consuetudinariis Doctoribus, sed sit servanda ordinariorum opinio. [k] *Defensio fuit Anglorum utilis, verentium offensionem.* [l] *Et ex sola præparatione alterius in me, licet mihi eum offendere & occidere. Scilicet expectare non habeo, dum offendar, sed incipere debeo.* ut humanior hæc sententia dicitur, exque facto probata in judicio,

d Bal. 2. conf. 143. Scot. resp. 25. lib. 3. 10. 2. Crav. conf. 2. num. 12.
e Facin lib. 10. de re. ge. Alf.
f Menoch. 6. p. 35.
g l. 3. de adq re do. l. 16. ubi Ang. de se. ru. pr.
h Bar. l 47. de fur. Bal. l. 10. C. eo.
i Alc. 5. conf. 25.
k Alb. 1. de ju. be. 14. Eng. conf. 90.
l Iaf. l. ut vim. n. 9

judicio, *ab omnibus autem comprobata Doctoribus.* [m] *Obviam offensioni est eundum, non modo quæ est in actu, sed ei quoque, quæ est in potentia ad actum.* Defensio fuit Anglorum honesta & pro Turcis, qui lædendi erant ab Etruscis in navi nostrorum. [n] Sic injuria fit nobis, quæ alteri fit domi nostræ. [o] Etenim ipsa navis domui comparatur. [p] Sic item injuria, socio itineris illata, nobis illata videtur. Defensio fuerit laudanda pro his, quos suscepimus vehendos. Nec nos indigni, quibus parceretur, etsi vectores non essent digni. Defensio fuerit necessaria nostrorum qui timore, ne ipsi cum Turcis simul quid paterentur, & amore servandi sua procurrerunt ad arma. [q] *Sic in casu periculosiore ad defendendum respondit Cravetta, cum civitas domino portas clausit timore depopulationis, & caussa servandi sua, & ne cum nocentibus nonnullis reliqui innocui involverentur* [r] Quod si igitur defensio fuit nostrorum, & fuit justa, etiam fuerit Etruscorum offensio injusta. Aut quid si & offensio fuisset ab Etruscis justa? [s] *Certe in dubio concursu offensionis justæ, & justæ defensionis, nemo non favorabilissimam defensionem offensioni anteponet.* Est justo justius, æquo æquius, favorabili favorabilius. Et justo justius anteponitur. Aut, quid si etiam offensio, & injusta fuit à nostris? Num conventa deditio eos non juverit? [t] Sane non sunt capti, qui se vel per ultimam necessitatem dediderunt. Aut, quid si etiam capti sunt? Etiamne corpora bonaque capta, quæsita sunt capienti? Scilicet bellum est nobis ullum cum Etruscis, & prælium hoc inter hostes

n *Alb. d.* 14.
n *Non. cons.* 108. *num.* 18.
o *Stra.* 2. *de nau.* 5.
p *Decia.* 3. *cons.* 125. *n.* 16. *Non. cons.* 101. *n.* 11.
q *Crav. cons.* 595.
r *Alc.* 5. *cons.* 132. *num.* 58.
s *Crav. cons.* 2. *n.* 16. & *cons.* 432. *num.* 15.
t *Alb.* 2. *de ju. be.* 17.

u Alc. d. 132. n. 17. 18. fuit, quod ex legibus belli publicis ita dijudicetur, non ex piratis potius injuriarum, & cædium. [u] Contra consultissimus Alciatus, & apertissimum jus jubet, & neque corpora, neque bona capta capientibus adquiri. Etiam bona? At hæc non erant pugnantium. [x] *Horum autem factum nautarum non nocet dominis.* [y] Cum & illi non intelligantur deliquisse ex mandato istorum: & isti non aliter dedisse mandatum videantur, quam secundum consuetudinem mercatorum. [z] *Non noceretur dominis, etsi nautæ dicerent & de mandato.* Ecce, quomodo nec per istam meam in defendendo liberalitatem noceri vix possit nautis, dominis ne vix quidem. At vero cum fuerit nautarum defensio, perque omnem rationem justa, quid nisi ut Etrusci nobis, veluti [a] spoliatis restituant omnia ablata & damna, impensas, interesse, fructus, cætera, usque ad ultimum quadrantem.

x Com. cons. 5. y Rip. de rescr. con. 17. Menoch. 3. pr. 43. n. 8. & lib. 5. pr. 27. Decia. 3. cons. 68. 88. z Decia. 9. pra. 30. n. 43. Menoch. 1. pra. 89. num. 75. Ceph. cons. 113. a Alc. d. 132. n. 59. Crav 140. num. 3.

CAPUT XXVIII.

Naulum deberi pro Turcis ab Etrusco captis in navi Anglica.

QUod Turcæ solvissent in convento loco naulum Anglicæ navi, idem solvent totum Anglis Etrusci, qui Turcas hostes, & Turcarum bona in navi ceperunt. [a] Nam succedit victor in locum victi. Et possessor quilibet tenetur hypothecaria. Et pro vectura sunt omnia hypothecata. [b] Tenetur Etruscus pro toto naulo. quicquid contigerit in Tur-

a Hot. ill. 5. Alb. 3. de jur. be. 5. b Bar. l. 27. §. culpa. loco. Dec. alii, l. diem functo, Alex. 2. cons. 168. num. 9.

Turcarum rebus, & perſonis, non ex noſtrorum, ſed cauſſa ipſorum. [c] Tranſeunt res cum ſua cauſſa. [d] Victor utitur jure victi. Dicite, ſi non uti Etruſcus vellet juribus Turcarum devictorum, quæ iſtis fuiſſent in bona pariter Anglorum? [e] Sane bene vellet. Ergo & hoc velit, cujus contrarium in contrario voluiſſet. Velit paſſive nunc, quod tum active voluiſſet. [f] Regula hæc ſecundum naturam, ut ibi ſentiatur incommodum, ubi commodum exſpectabatur. Et ita paucis de jure. Et ſi (quod narrant) etiam ſic pactum noſtris interceſſit cum Etruſco, res ſit & tanto pro noſtris clarior & certior.

c *l. 23. §. 2. de ſe. ru. pr.*
d *lo. A. Spec. rub. de feu.*
e *Alb. 3. de ju. be, 5. & 2. de ar. R. 3.*
f *l. 10. de reg. jur. Ceph. conſ. 567.*

Adjectiuncula pro fine c. 26. Etiam magnus Dux conſiderabit cum ſua liberalitate, quam ultro pollicetur noſtris, quod amoti nave noſtri fuerunt, periti illi navis regendæ, & alii poſiti regere navim, imperiti. Navim dico Anglicam, quam alii non Angli imperiti regere tam bene, vel ei inſueti. Imperitia culpæ adſcribitur. per quam vel levem tenetur, & conductor: ut certum hoc eſt. Si mihi noti eſſent, qui poſiti per Etruſcum, dicerem, ſi periti. [g] Nam peritus, qui ter egit bene, expertus perfecte, magiſter, &c. A loco ſit videndum, ubi periit navis, ſi peritus illic perdidiſſet. Videndum ab ipſo caſu, ſi is, contra quem nec potuiſſet peritus. Alia videnda ad iſtam peritiam: quæ & cum difficultate magna cognoſcitur. Quæ & ſit probanda Etruſco. nam nec præſumitur caſus, & vis major. [h] Etiam nec præſumitur peritia, niſi probetur. neque enim à natura eſt, ſed à ſtudio, factoque.

g *Alc. l. 1. §. ult n. 34. de V. O.*
h *Menoch. 3. pr. 138.*

Adjectiuncula pro fine c. 24. De ſcriptura brevi-

breviculorum ecce fertur ex processu, quemadmodum ea est in charta non Turcica, sed Christiana. ut appareat nec in Turcia scripta, & falsi appareant Turcæ, qui id adfirmant tamen. [i] Sic falsitas ostenditur, si dies in charta scriptus, cum charta nulla talis esset. Et valeat argumentum à re ad locum.

i Cuja. Nov. 44.

ALBE-

ALBERICI GENTILIS I.C.

PROFESSORIS REGII

HISPANICÆ ADVOCATIONIS

LIBER SECUMDUS.

CAPUT I.

Περὶ τῆς ἐκμαρτυρίας.

ATtulit noster quidam testis suum scriptum testimonium judici. Et hoc nihili esse adfirmabatur, & mihi videbatur nihili. [a] Scilicet & Doctores legi nostros, & comperi, Canonistas omnes, & communiter alios ita tradere: Etiam moveri in istam sententiam multis, & urgentibus argumentis. Et primo, velut concludente directe, epistola Calisti, ubi hæc sunt verba: [b] *Testes per quamcunque scripturam testimonium non proferant, sed præsentes testimonium dicant.* Secundo adducunt Clementis tertii rescriptum: [c] *A nobis est quæsitum, utrum aliqui super accusatione matrimonii nihil voce propria depromentes debeant per solam chartulæ conscriptionem admitti. Ad hoc respondemus, quod in talibus, nisi quantum ad præsumptionem, nullius momenti est conscriptio, quoad sententiam proferendam: nisi alia legitima adminicula suffragentur.* Atque notandum in utraque est decretali, quod rejiciunt scriptu-

[a] *Panor. c. 2. qui ma. ac. po. c. 29. ubi & Fely. de testi. Cujac. d. 2. & p. D. de testi. & Nov. 90. Alb. l. 10. de qua. Rom. l. admonendi. & con. 204. Rip. l. 1. prin. n. 27. de V. O. Cov. 2. resol. 13. Rui. 5. cons. 110. Turret. 1. cons. 86. Vivo. co. op.*

[b] *c. 15. 3. q. 9.* [c] *d. c. 2. qui ma. acc. po.*

ſcripturam quamcunque: & dictionem poſcunt ac vocem. Tertio autem inducitur ratio decretali utraque fortior: [d] quod Judex debeat vocem teſtis conſiderare & attendere ad mentis, & orationis trepidationem, & teſtem ipſum ipſe interrogare, & ſimilia: quæ cum ſcriptore ei non contingant. Et ſic etiam argumentantur in quæſtione, ne in criminalibus admittatur procurator. [e] *Multa erubeſcimus loqui, quæ non erubeſcimus ſcribere*: Inquit Baldus. [f] *Epiſtola enim non erubeſcit*: inquit Cicero. Quartum eſt argumentum, [g] quod meditatus ſermo inficit teſtimonium. Et is ſcriptus ſit meditatus. Atque per hoc argumentum Felynus ſane, & Felyni Doctor ([h] Franciſcus Aretinus) probant opinionem Salyceti, [i] dicentis: teſtem hunc non probare, etſi legat ipſe Judici ſchedam, qua teſtimonium continetur, quia (inquiunt) videtur teſtis is ſermonem adferre meditatum. Sed & huc moventur ab argumento præcedenti, quod melius diſcernitur vultus, color & conſtantia teſtis, ſi teſtificetur ſine lectione ſcripturæ. Ipſe Salycetus fundabat in eo ſe, quod per tabellionem ſcribi debeant verba atteſtationum, ad quod Aretinus reſpondet tamen, & ad aliud Salyceti. [k] Baldus autem affert & hoc, quod ſcheda miſſa Judici non probet *ullo modo*: etſi prius juraſſet teſtis iſte in judicio. [l] Imo Albericus etiam amplius, quod etſi ipſe teſtis afferat Judici ſchedam, & juret, vera ibi contineri. [m] Itaque Archidiaconus generaliter, ſi teſtes eſſent abſentes, quod ſi eorum ſcripta teſtimonia ſint, his credendum ſit *numquam*. Verum & argumentum eſt quintum Aretini: qui dicit novam & veriſſimam inductionem, *c. relatum*. 5. *q*. 2.

d *l*. 10. *de quæſt*. *l*. 3. *de teſti*. *Fulg*. *l*. 33 §. 1. *n*. 11. 12. 15. *de procur*.
e *Bal*. *rub*. *de teſti*.
f *Cic*. 5. *fam*. 12.
g *l*. 3. *de teſti*.
h *Aret*. *d*. *c*. 29. *n*. 22.
i *Saly*. *l*. 8. *C*. *de teſti*.
k *Bal*. *l*. 3. *C*. *de re*. *cr*.
l *Alb*. *l*. 8. *C*. *de teſt*.
m *Arch*. *c*. *teſtes*. 3. *q*. 9.

q. 2. quod prohibeantur pariformiter, accusator absens esse, & testis per scripturam esse absens, & itaque *nullum* sit testimonium istius, sicut *est nulla ipso jure* accusatio illius. [n] Est argumentum sextum, quod & sic fere nullius vis testimonium hoc dixerint alii quoque: *Ergo is, cui, si aram tenens juraret, crederet nemo, per epistolam, quod volet, injuratus probabit?* Cicero inquit, *per epistolam*. Apulejus in Apologia illa sua judiciaria (ad quam de his notat frater meus) *ex libello*. Atque hæc sunt, quæ contra hunc nostrum testem ego disputo omnia. Sed & pro eo sunt alia tamen, quæ adfirment hoc testimonium. [o] Est Bartolus, qui ita scribit, *Quæro, an testis possit deponere dictum suum in scriptis? Puto, quod sic. Si tamen Iudex vellet eum videre, & audire loqui, bene posset hoc facere. quia videbit, qua trepidatione dicat.* [p] Est autem cum Bartolo Alexander, Mynsingerus, & fortissime Decianus, qui & multus est in extollenda Bartoli autoritate. Etiam ut illi uni (quod Angelus Aretinus dicebat) plus credi debeat, quam aliis omibus. [q] Atque de eadem autoritate idem Decianus alibi: *Quicquid Baldus, Salycetus & alii contra tenere videntur, satis est tamen, quod Bartolus magnæ autoritatis Iurisconsultus hoc sensit.* At hæc mitto. Nihil addo de autoritate Alexandri. Non facio magnum fundamentum in eo, [r] quod & Baldus aliquando, & Butrius tenuerunt idem cum Bartolo. Pugno aliter. [s] Et primo sit ratio, quod edictum de testibus est permissorium. Et mihi itaque pari ratione permissorium sit edictum de testimoniis, quodque vetitum expresse non reperitur, & improbatum, id sit recte. Sed hoc de quo agimus, prohibitum non est;

n *Scip. Gent. apol. Apul. not.* 484. & 583.

o *Bar. l.* 14. *de de. pral.*

p *Alex. l.* 19. *de leg.* 1. *Mynf.* 1. *resp.* 3. & 3. *obs.* 64. *Decia.* 2. *cons.* 51.

q *Decia.* 1. *cons.* 41.

r *Bal. l.* 3. *de testi.*

s *Bal. l.* 1. *Alb.* 3. *de testi. gl. Dec. c.* 1. *Host. c.* 38. *eo.*

ut & frater fatetur meus. Secunda est ratio, quod ut potest testis (certe in civilibus) referre se ad prius dicta, etsi ea sint dicta nulliter. [t] Quæ communis opinio est, itaque possit & ad scripta sua se testis referre: & hanc æquiparationem faciunt Alexander, Mynsingerus, alii. [u] Etiam Panormitanus, quod possit testis referre se ad prius dicta: ne forte per oblivionem incidat in crimen falsi. Quæ & hic valet ratio. Et idem Panormitanus, quod valet appellatio, quam in scriptis redactam appellans porrigit judici: licet non legat, nam satis videatur eam legere, dum se ad eam refert. Quod simile potest hic esse tertia ratio. Est quarta à definitione ejusdem, quod notarii, jussi denuntiare contractum, satisfaciunt jussui, si instrumenta afferant & relinquant judici. Quinta ratio est, quod absentium non prorsus respuitur testimonium: [x] sed alia esse autoritas dicitur præsentium testium, alia testimoniorum, quæ recitari solent. Ut sit pro certo aliqua & istorum autoritas. Etiam nec de absente nunc agitur, sed de præsente, qui scriptum judici testimonium juratus adfert. Est ratio sexta ex ipsa *l. 14. de dol. re.* per quam ibi ponit opinionem hanc suam Bartolus: & in qua legimus de testimonio scripto valido. Et valet illic sane, si judicare habuit Judex secundum illud. Inepte omnino Panormitanus, valuisse illic, quia contradictum non fuerit. Quis homini hoc revelavit? Qui id est verisimile? Quoniam si fuisset contradictum, non probatum testimonium extitisset? Hoc Panormitanus? & in petitione principii agit inepte. Et neque alterum est aptum, [y] quod habent & alii, Pollianum illum non esse verum testem. Nam etsi

t *Bertr. 1. p. post. cons. 165. Decia. 2. cons. 66. & lib. 3. cons. 128. Menoch. de arb. cas. 109. Gail. 1. obs. 104. ro. Ge. decis. 105*
u *Panor. 1. cons. 28.*
x *l. 3. de testi. Basil. 21. tit. 1. §. 3.*
y *Ias. rep. l. admonendi.*

etsi scribunt Doctores communiter, in ea lege tradi dispositionem, collatam in alterius voluntatem tacitam, valere speciali favore dotis: & sic non sit Pollianus verus testis; tamen ridicula ea interpretatio est: [z] ut ostendit Alciatus, & constat hodie omnibus, qui veterum omnium interpretum ridiculam captatoriæ dispositionis explicationem norunt, dicentium eam esse captatoriam, quæ in alterius collata est voluntatem. Porro est ineptissimum, quod Menochius, & Covarruvias in bene multis emendatis codicibus ajunt, non legi, *juratus scripsit*, sed *rogatus respondit*. Covarruvias, etiam exponi posse, *juratus scripsit*, id est, *propria manu subscripsit*. aut non tractari illic de teste, deponente per judicialem solemnitatem. Et hoc ultimum est idem cum primo Panormitani. Et refutatur adhuc illis verbis legis, id est, pro marito iratus. Aretinus inepte, coràm marito, extra judicium, *à marito puellæ juratus*: quæ de producto sunt in Judicio: ut jusjurandum semper solet testi in Judicio deferri, non extra Judicium. Item & illis verbis refutatur, *eum, cujus notio est æstimaturum*: quæ rem agi in Iudicio, significant, si verbose non sunt apposita à Scævola. [a] Est Pollianus verus quoque testis: quem passim appellant testem omnes: & qui cur testis non censeatur, haud ulla dici ratio potest. Sic stat mihi opinio Bartoli. Pro qua addo, quod servari dicitur Venetiis communiter, ut testis deponat testimoniũ suum in scriptis, ut is testatur, qui additiones Panormitano fecit. Atq; sic Lud. Romanus in proposito, quod consuetudo loci potest probationem de jure invalidam, facere validam. [b] In regno Bohemiæ, in Archiducatu Austriæ, in Bavaria, alibi receptum, ut nobiles & illustres personæ

z *Alc. 2. parer. 19. Menoch. cons.* 408.

a *Rui. 2. cons. 21. n.* 1. 2. 3. *Bal. l. 15. n. 5. C. de test. mil.*

b *Gail. 1. obs.* 101.

possint per scripturam sub fide sua obsignatum judici mittere. Et intelligimus, non esse improbabilem rationem hanc testimonii dandi. Quid Romæ? & illic fuisse consuetudo ista videtur: ut de illis intelligimus, *testimoniorum, quæ recitari SOLENT.* Etiam ex eo, quod Hadrianus dicit, testimoniis non esse apud se locum, nam significat satis, locum iis apud alios esse. [c] Et vero ex illa lege, sic post Rempublicam eversam fuisse, notant Cujacius ac Brissonius, stante Republica non absentes, nec per tabellam dare in judiciis publicis testimonia, sed coram, & præsentes dicere coactos, adnotant. *In judiciis*, inquiunt, *publicis.* Ergo in aliis judicibus nec stante Republica iste mos fuerit. [d] Et nunc superaddo illa Harmenopuli, *ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων, ἀνάγκη πάντως παραχθῆναι καὶ τοὺς μάρτυρας, καὶ μὴ τὰς φωνὰς αὐτῶν.* Ut si in criminibus sit necesse, produci testes ipsos, jam in civilibus non sit necesse. Et fuerit hæc ratio octava, pro istis partib. quas defendimus. Et non improbentur hæ partes per rationes contrarias. Neque enim obstat prima ratio: [e] cum & Decreti autoritas non ita sit firma, ut jus faciat. Etiam neque in casu, qui nobis proponitur, Calistus loquitur: qui de absentibus loquitur: noster autem casus de præsenti est teste, qui scripto prolato narrat, quæ cognoscit in caussa. Non ostat ratio secunda, quoniam loquitur Clemens in speciali illo casu accusationis matrimonii. *Super accusatione matrimonii* illic est quæstio, *in talibus* est illic responsio. *in caussa matrimoniali*, sumat illic Panormitanus. Atque dicebam modo, fuisse & casus sub Romana Republica, in quibus hoc testimonium non admitteretur, non in criminalibus admittatur.

c *Cujac. parat. de test. Briss. 5. de for.*

d *Harmenop. 1. tit. 6. §. 6. 21.*

e *Alb. de li. ju. ca. c. 2.*

tatur. Et criminalis illa sit caussa Clementis, sit matrimonialis, quæ solet criminali etiam in hoc proposito conferri [f] Atque speciale est matrimonii quoque ut probationes in eo non valeant, quæ in alio valent. Est adhuc (quod notant omnes)' quæstio ibi de divortio, ut tanto firmiores & singulariores desiderentur probationes. Dicerem, & loqui illud caput de accusatione, non de testimonio: & esse positum sub titulo de accusationibus & in libris nonnullis deesse partem rubricæ, quæ habet de testificatione. [g] Ut autem facilius solent admitti testes, quam Judices: ita fortassis sint iidem admittendi facilius, quam Judices. Et sunt rationes utrobique communes, materia enim probationum sæpe tollitur, si arctetur. [h] Et de accusatione *nullius* admittenda per scriptum, etiam alibi canones ac leges, *per scriptum numquam recipiatur*, &c. Prior tamen certior est responsio. Nam posteriori huic resistit fortiter ratio Aretini, quinta nobis contraria. Et illi tamen rationi etiam mox respondebimus. Respondetur nunc tertiæ: [i] quod imo tota hæc examinatio testium posita est in arbitrio Judicis. nec is illud facere debet, quod petit prior propositio argumenti, ut itaque videmus, passim à Judice mandari aliis istam examinationem jure. [k] Unde Nellus quoque sic tenet, quod in criminalibus teneat ea ratio de vultu, & trepidatione, non in civilibus: cum in civilibus possit Iudex examinationem testium alii committere. Et similia apud eum in tractatu de testibus, ubi & sic firmat nobiscum in ipsa quæstione. Cæterum & posterior negatur dicti argumenti propositio, quia etiam scriptori accidat, ut trepidet, palleat, titubet dum scriptum ipse offert Iudici coram juratus.

f *Alb. 7. de nupt. 3.*

g *Spec. de teste. §. 1. Jas. l. 1. de re jud. Alb. l. 18. de ju. fi. Dec. c. 1. de judic. Pan. c. 6. Fely. 54. de testi.*

h *c. 2. 3. q. 9. c. ult. 20. q. 8. l. 3. de acc. & d. c. 3. 5. q. 2.*

i *Alb. rub. de testi. n. 4. & l. 3. prin.*

k *Nell. de testi. n. 90.*

Poteſt procedere ea propoſitio, cum abeſt ſcriptor. Et de abſente & teſte, & accuſatore loquuntur omnia contraria. Alioqui accuſatio jubetur fieri ſcripto, licet vetetur fieri per ſcriptum, quod eſt (ut dixi) per libellum, per epiſtolam, ἐν ἐκσφραγίσματι, [l] ut inquit Harmenopulus. Recito illius hanc alteram ſententiam: quæ & facere videtur contra nos, Ἐὰν τὶς εἶδος ἀνθρώπου καταθέσιν ἐν ἐκσφραγίσματι προσφέρῃ, οὐκ εἰσδεκτὴ ἡ τοιαύτη μαρτυρία. At & de abſente loquitur teſte, cujus depoſitionem alius proferat. [m] Teſtimonia vetantur, quæ dicuntur non præſtito juramento Teſtes ſunt præſtito juramento, ut ſic explicant Canoniſtæ differentiam inter teſtimonia & teſtes. [n] nec repugnant in totum civiliſtæ. Atque hic juratus quoque habetur noſter teſtis. Etiam nec adeo fortis illa conſideratio ſit à titubatione: [o] cum ſæpe multi trepident, palleſcant, alia id genus faciant ob puſillanimitatem, &c. [p] Alii contra confidenter, vultu obfirmato hic ſe gerant, & illi quidem etiam prompti dicant aliquando cum pudore, tremore, pallore: & quidem cum verum teſtimonium dicant, hæſitant, ſe ſuſtentant, omnia verba moderantur, ut ſic faciant omnes, qui teſtimoniorum religionem, & fidem colunt: totiuſque hujuſce rei quæ ſit vis, quæ autoritas, quod pondus, norunt: reliqui contra hæc omnia, ignari religionis, ſecuri numinis nihil in dicendis teſtimoniis etiam falſiſſimis commoventur. Et de utroque hoc genere ita Cicero in duabus orationibus. Sed jam quarto reſpondeatur argumento, quod ſcriptus ſermo non eſt ille meditatus, quem improbat lex in teſtibus. Ille improbatur, qui compoſitus pluribus eſt teſtibus, ut videantur

l Harmenop. d. tit. 6 §. 65.

m Hoſt. c. 7. de frig. c. 7. de dol. c. 2 qui ma. acc. po.

n Alb. l. 3. de teſti. Caſtr l 3. C eod. Alc. 4 de V. S. ſi.

o Menoch. 1. de præ. 1

o Menoch. 1. præſ. 89. n. 72

p Cic. pro Flac. & pro Font.

antur conteſtes & veridici omnes. Itaque nec loquitur lex de uno, at de pluribus, *Unum unum, eundemque meditatum ſermonem attulerint.* Alius meditatus ſermo non improbetur. Eum poſcit religio juriſjurandi, autoritas teſtificationis. *Recordamini, Iudices, quanto opere laborare ſoleatis, non modo quid dicatis pro teſtimonio, ſed etiam quibus verbis utamini, &c.* ut eſt apud eundem Tullium in Fontejana. [q] Et noſtri quoque quod teſtis, repentine loquens, præſumitur ſubornatus. Neque ego tamen non audio Budæi notam in Accurſium iſthic ad legis verbum, *ex tempore*. Sed lex cum Budæi interpretatione reſponſionem improbat teſtis ex commentario, non meditatum teſtimonium. Interroget Iudex, ſi vult, hunc teſtem, hic reſpondebit ex tempore, iſtam interrogationem dat opinio Bartoli. Ipſe teſtis & cum ſcripto obtulit, ſe repetere velle novo examine, ac voce omnia. Atque hic adeat mihi Iudex ad Decianum, concludentem, quod cum Iudex poſſit hujuſmodi teſtem repetere & iſtam tollere difficultatem, hoc ſane ([r] id & alii antea tradiderunt) debet facere, quoniam & debet Iudex adjuvare, quantum poteſt, non ſubvertere probationes. Reſpondetur argumento quinto Aretini, quod in abſente loquatur. Alio qui præſens habet quoque accuſare ex libello. Et itaque minus par ei ſit teſtis: qui non adeo ſolemniter dicere habet teſtimonium. Et hoc ab eodem (credo) favore probationum. Reſpondetur argumento ultimo, quod dictum eſt, in abſente, injurato procedere illic dicta. Et neque tamen illic dicta concludere niſi ad fidei diminutionem. Nam quod teſtimonium hoc faciat præſumptionem certe, Hoſtienſis,

q *Fely. c. 27. de teſt. Menoch. conſ. 149.*

r *Nell. de teſti. n 125. Bar. auth. at qui C de prob*

Butrius, Felynus, moderni omnes (teste Vivio) tradunt, & quidem cum Clemente. Ita autem & in aliis quibusdam casibus salvatur etiam ab aliis Bartoli opinio. [f] Salvatur in eo, qui loqui non potest. Et hoc Bartolus notavit quoque, sed ut tueretur generaliter suam opinionem. quasi nec sit de substantia testimonii, ut voce feratur, si aliter ferri potest. Nam substantia ipsa non varietur. [t] Salvatur communiter, si ipse testis etiam legat hoc suum testimonium. Salvatur in facto valde intricato: ubi timetur de variatione & inadvertentia. quod & Felynus tradit & Aretinus. Et quod nos dicimus per eandem rationem in omni teste, qui diffidat memoriæ, & in facto nec valde implicato. Salvatur, si nulla suspicione laboret testis. Sic enim cessat ratio contradicentium, ut de colore, & vacillatione apparere possit, quod Decianus. Et quod fundat hic regulam, cum opinione Bartoli, quia sic sit regula, ut quilibet bonus, veridicusque præsumatur. Sed & aliæ sunt salvandi rationes: quas, ut minus hic aptas, prætereo.

f Spec. de teste. §. 7. Anch. c. 29. de test.

t Viv. com. opin.

Caput II.

De pecunia testi data.

ADfirmant [a] Doctores omnes, dari testibus sumptus oportere. [b] Et itaque eosdem posse promitti, certum est. Scilicet ([c] quod ait Ancharanus) non pretium est id quod vetatur. [d] Et sic solicitasse testes, oblata pecunia, ut venirent ad deponendum, non sit falsi procurati argu-

a Fely. c. 1. de testi. Covarr. reg. peccatum. p. 2. § 3.

b Bologn. cons. 27. Butr. c. 10. de vi. & ho. cl.

c Anch. c. 1. de test.

d Purp. cons. 121.

argumentum : quia dari pecunia pro viatico, & sumptibus possit. [e] In sumptibus nec deducuntur ii, quos fecisset testis domi, ut magis communis opinio est. Etiam potest eidem dari in compensationem operarum, quas amiserit: & de quibus se, ac suos alebat, ut signanter dictum à Baldo Felynus sequitur. [f] Cui ego addo Fulgosium: item Andream Gaillium, qui citat alios, & observantiam Delphinalem; & dicit æquissimum, ac summæ rationis hoc esse. Et idem Felynus de eodem Baldo, quod licet etiam dare testi in compensationem damnorum, quæ passus testis est: puta spoliatus est à latronibus, dum venit ad testimonium dicendum. Et cum ita datur, non infringitur testimonium. Et nihil est, [g] quod scribere videntur contra hæc Francus, & idem Gaillius, nec temporis, nec emolumentorum, quibus testis ob absentiam caret, rationem habendam : quoniam testis ob testimonium non lucrum quærere, sed gratis veritati adsistere debet. Scribit Francus, errari in hoc multoties, quod testes non modo expensas refundi sibi, sed & damna farciri patiuntur, vel postulant : esse enim contra singulare, & menti tenendum Baldi dictum : & contra prohibitionem juris, quod solas concedit expensas, itaque non probet hujus testimonium, qui præter expensas quid recipit contra prohibitionem juris. Nihili ista sunt, inquam [h] quoniam Baldus in citato Franci & Gaillii loco sic, *Testibus debent expensæ refundi, sed non damna.* Quæ an debeant, quæstio alia est ab hac nostra, an possint, ut recte distinguit Felynus cum ipso Baldo. Et ratio illa Gaillii vana est, dum proponit de damno vitando, & concludit de lucro captando. Jus autem facit expensas, & recompen-

e *Alex. l. 6. ad Treb. Gail. 1. obs 99. 151.*

f *Fulg. l. 10. C. de test. Clar. §. falsum. n. 13.*

g *Fran. c. 11. fi. de rescr 6.*

h *Bal. l. ult. fi. C. de fru. & li. exp.*

ſationes operarum : ut dictum eſt. δαπάνας διδόντι. [i] Non vetat, aliquid præterea dari poſtea, dum non præceſſerit pactum. Amplius dicimus, & corruptionem eſſe permiſſam teſtis. [k] Pretio poteſt induci teſtis, ut verum deponat : ſi alias recuſet, ut ex Archidiacono, ac Baldo alii adfirmant non dubitanter. [l] Et quidem Archidiaconus ita, *Hugo dicit, quod licet dare publice pro juſta ſententia, & vero teſtimonio. Et leges contrariæ locum habent, cum eſt dubium, quo animo dent, ſecundum Laurentium.* [m] Et Baldus, quod hæc eſt cautela, non corruptela. Ripa autem notanter, eſſe hujus definitionis rationem, quod teſtis, recuſans teſtificari, præſumitur corruptus ; [n] ut inquit Panormitanus : & quidem (quod addit Ripa) à parte : cui ſcilicet bono id ſit, ut ego de vera [o] veteri formula ſuperaddo. Ergo (Ripa concludit) contraria corruptione poterit induci ad teſtificandum : [p] quoniam licitum ſit fraude, ſic inque litibus repellere fraudem. Ego cum Baldo negarim corruptionem, quæ ſit cautio. [q] Illa eſt corruptio & illicita, quum quis, videns, falſis ſe oppugnari teſtibus, repugnat itidem teſtibus falſis. [r] Scio, & illud dici, quod teſtis, accipiens pecuniam quoque & verum dicat, committit falſum. Sed id in ipſum teſtem ſit dictum, non in producentem, aut in teſtimonium : ſi ſtant jam ante tradita. Favet etiam producenti, quod dedit publice. Videlicet vitat ſuſpicionem animi mali, quod geritur publice : ut eſt à Menochio, etiam in iſto explicatum caſu. Cum eſt dubium, quo animo datur, tum leges locum habent, quæ vetant dare. Quod autem Felynus cum Hoſtienſi, & Butrio, quos citat, Judicis ſcientiam deſiderat in hac expenſarum,

vel

i *Menoch. de arb. caſ.* 310.
k *Decia. conſ.* 189. *Decia.* 1. *conſ.* 2. *n.* 93. *Menoch. de arb. caſ.* 234. *Rip. l.* 1. *ſi cor. pet.*
l *Arch. c.* 66. 11. *q.* 3
m *Bal. c. ult. de appell.*
n *Panor. c.* 1. *de teſti. reg.*
o *Triſſo.* 8. *de form.*
p *Menoch.* 5. *præſu.* 8. *n* 38.
q *Decia.* 2 *pr.* 14.
r *Decia.* 3. *conſ.* 62 *num.* 12

vel damnorum refuſione, ne fraus legi fiat : id ſic eſt, cum res publice non geritur : itaque fraus timetur, cum autem agitur publice res, ceſſat fraudis ſuſpicio, & Felyni adnotatio. Etiam nec lego illud apud Hoſtienſem, & Butrium in loco, quem Felynus citat, *in c. 1. de teſti.* Sed omnino nec procedat, nec à Felyno dicatur id in caſu, cum imo corrumpere pretio teſtem licet. Quis enim coram Iudice, qui poteſt cogere, nolit, niſi pretio inductus, teſtimonium dicere? Menochius ſic: *Sed hic opus erit Iudicis diligentiâ, ut perſcrutetur ac judicet ex conditione perſonæ, ac pecuniæ datæ ſumma, veriſimile an ſit, illam loco mercedis, laborum & expenſarum datam eſſe.* Et plura dari poſſe hic vult : & de datis facit arbitrium Iudicis, non adhibet dandis.

CAPUT III.

De teſtibus inſtructis.

PRecibus [a] induci ad teſtimonium ferendum poſſe teſtes, dum non interveniat corruptio, hoc certum. [b] Sic & inſtructio teſtium prohibetur corruptrix, non admonitrix. dicit Roffredus in ſuis libellis, in titulo de S. C. Liboniano, quod teſtis fuit inſtructus à parte, ut verum dicat, non dicatur ſubornatus, de quo dicto facit gaudium Baldus, ut iſta notat Felynus. [c] At Baldus (quod Odofredus dicit) quod non

I 5

a Hoſt. Butr. Panor. Dec. c 1. de teſti. Dec. conſ. 188. Panor. c. 3. de ſimo.

b Fely. 9. de te. cog. Arct Dec. c 1. de teſti. & d. 188. Aret. l. 2. ſi ex fal. ſi cer. pet. Alc. 6. conſ. 29. Myn. ſ. 9. obſ. 75. Bal. l. ult. C. inſtr l. 11. C. de his, qui ac. non po.

c Bal. l. ult. de teſti

non debet advocatus falso instruere testes : sed bona fide bene potest ad hoc, ut sciant dicere eum veritatem.. Et addit, fecisse id se multoties. [d] Et idem, atque alii distinguunt, quod aut fuit testis instructus, ut adfirmet vel neget: & tunc sit subornatio : aut cum vellet adfirmare vel negare, ut utatur vera & congrua ratione : & tunc non sit subornatio. [e] Informatus testis, ut loquatur per verba congrua, non dicitur subornatus, ut idem Baldus alibi. Et Aretinus, quod testes, producti ab una parte discordantes non reducuntur ad concordiam, ut probent, quia imputet sibi pars producens, quæ non instruxit testes de veritate prius : vel non scivit prius, quid dicturi illi essent. Et hic notem, quod non tamen debet testis promittere certum quid. nam sic repelleretur, ut alia adhuc est Baldi distinctio. [f] Certum id est, quid, quale, quantum. Prædixisse non noceat, quod non est promisisse. Cæterum nec noceat promisisse, si licet eos instruere, ut dictum est. Et nihili solet esse ista promissio. [g] cum testes *plerumque* promittant, & non servent; unum dicant parti, aliud Judici : parti mentiantur *sæpius*. [h] Et tamen excusatur pars quoque, quæ credidit, & decepta est, ut possit contra testimonia excipere, etsi jam non possit contra personas, quas producendo probavit, [i] ut sic est traditum quidem generaliter. [k] Et sic recusamus Judicem, quem impetravimus : nec appellamus propter iniquitatem ejus personæ : at ab iniquitate sententiæ ejus appellamus.

d Bal. d. l. 11. n. 47. 48. Mascar. de prob. 3. concl 1207. n. 19.
e Bal. c. 9. n. 20. de prob.
f Decia. alii l. 6. si cert. pet.
g Bal. Saly. Castr. auth. at qui. de pro Soc. c. fraternitatis. de testi.
h Hart. 2. obs. 16.
i Menoch. de arb. 321. n. 19.
i Menoch. cons. 248. 305. 343. 361. 396. 446. 495. Ceph. 588 Non. 24.
k Spec. de app. §. 2. num. 23.

CAPUT

CAPUT IV.

De testimonio litigatoribus prædicto.

TEstimonia non vitiari, si testes ante significarunt parti, quid essent deposituri, [a] Salycetus defendit. Et pulcre in practicis observationibus Cancellarius Palatinus, non esse malum, quærere à testibus, quid de caussa sciant: ut pars, quæ est eos productura, sic deliberet, quid possit probare, non enim ista sit fraus, si aliquis curat de parandis sibi probationibus, & ita se respondisse cuidam nobili, qui interrogabat, an sine præjudicio aliquo posset quosdam audire super caussa prius, quam litem aggrederetur. Ita habet se veritas. [b] Et scio tamen, Albericum Rosatum tradere, quod dictum talium testium, qui testimonia partibus recitant, nihil valere videatur. [c] Sed & glossator, his non credi, qui utrique revelaverunt testimonia sua. Et cum glossatore iterum Albericus atque Fulgosius. Nota (inquit Fulgosius) quod perfecta depositione testis, ex eo, quod postea fecit, testimonium suum, recte depositum, fidem amittit: ratio, [d] quia ita præsumitur fuisse ex pacto. aliter non deberet vitiari testimonium, recte depositum. Atque (inquiet alius) si secuta revelatio dati testimonii arguit, pactum fuisse de eo dando magis revelatio, & prædictio dandi arguet datum ex pacto, ut præcedentia influunt magis in sequentia, quam ex contrario. Cæterum id primum nota, male intellectam legem glossatori, Alberico, Fulgosio, [e] Baldo, Floriano, Speculatori, & si qui sunt alii, per quam

a Salyc. auth. at qui. de prob. Hart. 2. obs. 16.

b Alb. d. auth. at qui. n 7.

c Gl. Alb. Fulg. l. 16. de test.

d l. 14. C de adult.

e Bal Flor. d. l. 16. Spec. de testib. §. 4.

quam legem de ista revelatione, aut prædictione tradunt. *Qui falso, vel varie testimonia dixerunt, vel utrique parti prodiderunt, à judicibus competenter puniuntur.* Hæc lex: In qua *prodiderunt*, male illi censent esse, revelaverunt. Prodere testimonium utrique parti, est dare utrique testimonium. [f] Et sic Græci, *οἱ πλαστῶς, ἢ ἐναντίως ἑαυτοῖς ὑπὲρ τῶν δύο μερῶν μαρτυρήσαντες ὑπὸ τῶν ἀκροωμένων ἀρχόντων τιμωροῦνται.* [g] Et Latini sic loquuntur, dare alicui testimonium, sententiam, &c. Cervotti illa glossa proculdubio est: [h] qui numquam fecit glossam unam bonam: adeo ut glossæ falsæ appellentur vulgo Cervottinæ. Ego neque ad eam glossam habeo nomen aut Accursii, aut boni alius veteris glossographi. Accursius ibidem accipit legem, ut nos accipimus, in eo, qui adversus fidem testationis suæ loquitur contraria. Sic scilicet ostendunt nobis sententiam Accursii leges, quas Accursius illic citat: [i] quæ habent de vacillante adversus fidem testationis suæ de præbente testimonia inter se diversa, non de revelante testimonia partibus. Sic & Franciscus, doctus, & laudatus filius Accursii, frater Cervotti, interpretatur de testimoniis contrariis, adversa nominaverat Accursius. [k] diversa nominat Bartolus: & exponit de teste, qui sic dixit diversa pro actore & reo, pro partibus diversis. Et noto, quod sic Bartolus & Accursius interpretantur, *l.* 16. *de testi.* per *l.* 27. *ad Leg. Corn. de fals.* & retro hanc *l.* 27. per illam *l.* 16. Videlicet & quod in altera est *prodiderunt*, in altera est *præbuerunt*. Addo nunc, quod si in lege *prodere testimonium* est revelare testimonium, frustra additum de utraque esset parte, quoniam idem fuerit pro certo; etsi uni parti revelasset testimonium

f *Basil.* 21. *tit.* 1. §. 14. *Harmenop.* 1. *tit.* 6. *fi.*
g *Cic. pro Flac. l.* 21. *de testi. l. ult. C. eo. l. pe. de re. jud.*
h *Cap. l.* 124. *de V. S. Imo. l.* 94. *de sol. Rom. l.* 1. *C. de ed.*
i *l.* 2. *de testi. l.* 27. *de fals.*
k *Bar. d. l.* 16. *& d. l.* 27.

monium teſtis, non utrique. Specta ad Fulgoſii rationem: quæ concludit pariter & in revelatis uni teſtimoniis. Quære tu, quam potes aliam. Ego interim Salyceto, Hartmannoque addo illam communem omnium opinionem, [l] quod non intelligantur cognita teſtificata ex iſta revelatione: quia nec revelatio facta intelligitur propter ejus incertum. Et itaque concludo cum Salyceto, *minus* intelligi cognita teſtificata ex iſta prædictione. Cum Baldo *multo magis* dicendum, non didicita teſtificata ex iſta prædictione: quoniam ex iſtis ſermonibus *nulla* poſſit haberi certitudo. Adde, quod & conſilii mutatio hic eſſe poteſt in prædictione. [m] Cum Hoſtienſi, & aliis idem, quod certus quis non eſt ex verbo volatili ejus revelationis. Etiam quia oblitus dictorum eſſe poteſt teſtis. [n] Addam in terminis fortioribus Baldum, qui ſcribit quod non perdunt robur ſuum teſtationes, quas vidit pars à notario. Et itaque perdant multo minus per revelata à teſte. [o] Miror Decianum in lectis teſtationibus dicere, quod multum de fide minuatur. Dicit, nihil allegat. [p] Quod notarius puniatur, item teſtis, id quidem vere, & cum aliis Decianus. Sed ea alia quæſtio eſt. [q] Notarius manifeſtans dicta teſtium ante publicationem, tenetur falſi, ita condemnatus Paduæ de meo, & aliorum Doctorum conſilio, ait Jacobus de Belviſo. Et idem dicit in advocato, procuratore, qui inſtrumenta, alia manifeſtat ſecreta. In Judice, qui ſententiam revelat, antequam pronunciet. [r] Non vitiantur dicta teſtium, licet partes fuerint præſentes examini, quamquam (& hæc alia item res eſt) partes ſic nequeant novos teſtes producere

l *Bar. Alb. Bal. Saly. Caſtr. d. auth. at qui. Hoſt. Pan. Fely. c. 55 de teſti.*

m *Butr. c. 55. de teſti. Soc. d. c. fraternitatis*

n *Bal. c. 2. de teſti.*

o *Decia. 7. pr. 17.*

p *Menoch. de arb. 537.*

q *Iac. de Bel. inter Martianeſii conſ. 91.*

r *Caſtr. l. minime. de legi.*

ducere super iisdem articulis, vel directo contrariis. quia didicerunt testificata. Est alia quæstio, an verbum *prodiderunt* in lege supradicta significet revelationem: quod Cervotus & alii plures voluerunt, & alia, an fides his revelantibus minuatur testibus: quod non dicunt, nisi Fulgosius & Albericus. De puniendis his testibus loquitur lex illa, non de testimoniis infirmandis. Etiam quæstio alia est, in testibus revelantibus dicta, & alia in prædicentibus dicenda. Hæc quæstio nostra est, in qua nec vllum habemus, quem sciam, contradicentem, habemus nobiscum illos omnes, qui in altera quæstione tenent, revelationem dictis testimoniis non obesse. Habemus diserte d. Hartmannum & Salycetum. [f]Sed & Panormitanum & Felynum: qui scribunt diserte, non vitiari testimonium alicujus, si prius in præsentia partis dixit, quid erat dicturus in judicio: imo esse cautelam ut inducatur ad prius dicendum; ne habeat materiam variandi. [t]Quæ notabilis theorica Bartoli sit. [u]Ad quam theoricam notemus hic, quod etsi videtur illa à pluribus reprobari in in eo, quod habet de puniendo teste variante pœna falsi: tamen tenetur in hoc ab omnibus, quod illa prædictio est cautio, non destructio testimoniorum.

f *Panor. c. 2. de cap. mon. Fely. c. ult. de testi. cog.*

t *Bar. d. l. 27. de fals*

u *Ceph. cons. 428. Menoch. de arb. 312.*

CAPUT V.

De testibus criminosis.

IN [a]criminibus admitti testes criminosos, censent Græci interpretes. *ἐπὶ μαρτύρων ἐπὶ βίαις μαρ-*

a *Harm. 1. tit. 6 §. 10.*

μαρτυρούντων, ἢ ὕβρεως καὶ τῶν ἄλλων περιστατικῶν, ὡς ἐπὶ πᾶν οὐ ζητεῖται ὁ τρόπος τῶν μαρτύρων, καὶ ὁ βίος, ὡς ὁ μάγιστρος ἔλεγε. in testibus, super vi testificantibus, aut super injuria, aut similibus circumstantiis, omnino non spectantur mores testium, & vita, ut Magister dicebat. Et ratio sit, quia non, ut in conventionibus, promptum sit hic testes advocare vitæ probatæ homines. [b] Cæterum in criminibus exceptis admitti testes istiusmodi, non sit dubium. [c] Et latrocinium est in exceptis: adeoque piratica, latrocinium pessimum. [d] Admittuntur in his quæ difficilis sunt probationis. [e] Atque sic sane admittuntur, ut sint etiam omni exceptione majores. [f] Quæ autem occulte fiunt, ut istiusmodi conjurationes piraticæ fiunt, illa sunt difficilis probationis: falsitates, simulationes, de quibus nunc tractatur: In his probant plane duo, criminosi, alias omnino reprobati: ut loquitur Iason. Et hæc idem nominat cum aliis, quæ sunt probationis difficilis. Ne quis mihi de eodem, deque aliis regerat dictum Butrii, sic id esse, cum nec actu, nec habitu possunt alii esse testes. [g] Quamquam idem dictum improbetur à ratione, & consuetudine, & Claro. Sic & alterum vacat hic, [h] quod ajunt, de ista difficili probatione probandum esse. Nam conjurationes piraticas, & simulationes esse difficilis probationis, sic est ostensum. [i] Etiam admittuntur criminosi in his, quæ principaliter non fiunt in odium læsi, ut homicidium; sed in commodum delinquentis, ut furtum. Quæ communis conclusio, & communiter observata. Et quæ in toto hoc genere prædationum stat perspicue: [k] quæ certe sunt in commodum prædatorum. Etiam in his admittuntur crimino-

b *Arch. c. 5. 15. q. 3. Decia. 3. pr. 19. & lib. 9. c. 29. n. 21.*
c *gl. d. c. 5. 15. q. 3. Decia. d. nu. 21.*
d *Alex. 5. cons. 148. Crav. 651.*
e *Decia. cons. 342. Ias. l. ult. C. de his qui. ut ind. Dec. 2. cons. 37. 99. Ceph. 652. Menoch. de ar. 116. Ro. Gen. decis. 184. Viv. com. opin.*
g *Clar. §. fi. q. 24.*
h *Myns. 3. obs. 16. Menoch. cons. 301.*
i *Clar. §. fi. q 21.*
k *Bal. c. 55. de app.*

minosi, quæ regulariter non solent patrari sine sociis. Quæ itidem communis est opinio, & observata in praxi. Et quæ etiam tenet casum nostrum, qui non est sine sociis, piraticus. Praxis autem (docet hæc idem Clarus) & in omnibus ita criminibus habet pariter: certe in furtis & latrociniis. Quæ hic esse nobis potest definitio quinta nostrorum testium, imo sexta. [l] Est septima, quod iidem admittantur in civilibus. Et civiliter agitur nunc, cum res repetitur tantum. [m] Et sic agi potest: etsi crimen sit publicum. [n] Est octava nobis defensio, quod admittuntur nec idonei, & eis creditur dicentibus verisimilia. Verisimilia autem ab his testibus dici, illinc apparet, quod ipsi contra se dicunt. [o] Et non sit credendum, quod quis in præjudicium suum deponat, nisi verum. Illinc apparent testimonia esse verisimilia, quod contrarium sit valde inverisimile; Hollandum unum, extraneum, humilem, pauperem, Anglis reliquis omnibus ducem exstitisse, dominum totius expeditionis. Est nona responsio quod non tam agitur hic de testimoniis, quam de confessionibus criminosorum. Inauditum vero sit, non credi ejusmodi reorum confessionibus. [p] Testari contra se quisque potest. [q] Imo creditur magis confessioni principalis, quam testibus mille, contrarium adserentibus. [r] Est responsio decima, admitti testes idoneos, si aut idoneis aliis testibus, aut conjecturis adjuventur Atque hic sunt aliæ conjecturæ supradictæ; de Hollandi ducatu incredendo, ac dominio; de Anglorum credendo ducatu, atque dominio. Navis empta prædatoria in Anglia est, rebus omnibus eadem hic est instructa: sociis eadem Anglis omnibus

l *Decia. 3. pr. 19. Rui. 5. cons. 158.*
m *Com. Imo. rub. de pu. jud. Bar. l. ult. de va & ex co. Menoch. de arb. 483. & cons 557. Schurpf. 3. cons. 32. Anch c. 1. de po.*
n *Ceph. cons. 438. Decia. 1. cons. 19. Port. 2. concl. 23.*
o *Decia. cons. 189. Menoch. 23. Port. 2. concl. 36.*
p *Can. 14. q. 2. prin.*
q *Port. 2. concl. 34.*
r *Alex. ad Bar. item Ias. l. 1. C. de fu. tr. Mynf. 2. cons. 16.*

omnibus hinc est deducta. Et Hollandus dominus non in Hollandia parasset omnia? Angli assueti diutissime per bellum proximum prædationibus istis, nunc vero vetiti, nec tamen queunt absistere, hæc commenti sunt fraudi suæ inumbrandæ: adsciverunt sibi, quem dicant ducem & dominum. Cæterum totum hoc rallum est. [f] Et fraus hic arguitur ex insolitis: etiam per conjecturas leves. Et non sit credendum, quod fieri non *solet facile*. Aut hoc *facile solitum*, ut & externus & talis talibus Anglis faciat talia? Hæc satis.

f *Dec.* 2. *cons.* 118. *& lib.* 3. *cons.* 32. *Castr.* 2. *cons.* 109.

Caput VI.

De testibus singularibus, & probatione tempestatis.

BReviter [a] (loquar verba Deciani doctissimi) ad immediatum deveniendo dico, quod testes singulares probant in his, quæ sunt difficilis probationis, nec est singularitas obstativa, sed adminiculativa, ut quando unus probat de confessione in uno loco facta coram se, & alius de alia coram se in loco alio. Quæ à communiter contingentibus probari possunt per plures testes, ea per singulares non probantur. Quæ vero, quia sunt prohibita, quilibet toto ingenio & variis cautelis, & calliditatibus tegere conatur, ista per singulares probantur. Et cætera apud Decianum. [b] Indicia, conjecturæ, præsumptiones censentur hic veræ, & concludentes probationes, & semiplenæ, & imperfectæ probationes simul junguntur ad plenam, & perfectam. [c] Scilicet jura secundum diversas qualitates negotiorum diversos modos

a *Dec.* 3. *cons.* 66.

b *Paris* 2. *cons.* 29. *Menoch.* 788.

c *Castr.* 2. *cons.* 143. *Fely. c.* 38. *de testi.*

probandi induxerunt, nec voluerunt anguſtare facultatem probationum. [d]Teſtibus ſingularibus probari confeſſionem, etiam alii tradunt, non dicti Deciano. [e]Credi tendentibus ad unum finem. [f]Credi, ſi aliæ concurrant conjecturæ: alia quæ hic nobis omnia valent. Sic vel ſingulares teſtes nobis probabunt, magiſtrum navis ſerio non procuraſſe ad inſulam appellere Sancti Michaelis, extra quam prohibitum erat appellere; dum dicit unus, hunc fuiſſe ſermonem in navi certum de navigio in Hollandiam directo. Alter autem, non fuiſſe tempeſtatem, quæ arceret ab inſula. Et magiſter qui tempeſtatem eam probat? [g]Nec enim eſt dubium, quin ille habeat probare negativam, qui negativæ incumbit: & probare impedimentum, qui id allegat, agendo, excipiendo. [h]Regula numquam fallens, ut negativam probet, qui in ea ſe fundat. Etiam, quod negativæ probatio fieri debet per examinationem diligentem. Itaque teſtes nec rogati reddere habent rationem concludentem plene, ac neceſſarie. [i]Etiam, qui probare debet impedimentum, is quoque debet probare, ſe adhibuiſſe diligentiam, etiam & conatum, etiam & ſumma ope nixum ſe repellere impedimentum, nec potuiſſe repellere, & actum expedire. Etiam probandum ſit, quod & pluries, nec uno tantum die tentavit tempeſtatem ſuperare & appellere. Etiam ſit proteſtandum pluries de inſuperabili impedimento, ut definitiones iſtæ omnes ſunt in terminis ad caſus fortuitos: quas ſit tutius ſequi, quam generales diſtinctiones. Sed age, probet iſte magiſter impedimentum, & non requiremus proteſtationes. An, [k]quod nautæ facere omnes ſolent, moderatus

d *Menoch. conſ. 457. 906.*
e *Non. conſ. 23. 85. Ceph. 142. 448.*
f *Eng. conſ. 63. Menoch. 175.*
g *Decia. conſ. 172. 534. 649. & c. propoſuiſti. de prob. Alex. 7. conſ. 123. Ceph. 47. Odd. de. reſt. q. 18. n. 8. Med. de caſ. for. p. 1. q. 14. Natt. conſ. 199. 214. ! 10. 132.*
h *Iaſ. l. 4. §. condemnatum. de re jud.*
i *Fely. c. ex tranſmiſſa. de praeſ. Pacia 2. de prob. 47 Menoch. de arb. 118. & conſ. 518. Contar. l. diffamari. c. 4. n. 117. Znuar. conſ 36.*
k *Xenoph. 2. Cyrop*

deratus iſte eſt ventis, huc curſum flectendo, atque illuc, dum tempeſtas abiret, aura rediret ſecundior? Non probatum & ne tentatum quidem probare, quod huc venire neceſſe ſuerit in Angliam: ire autem in aliquam partem regnorum Portugalliæ non potuerit. Huc, huc curſus fuit pro certo. Ut ita ab itinere cognoſcitur petitus finis. [l] Et qui per vias inſolitas, & qui per alias tendentes in loca vetita, ducit merces, ire intelligitur in loca vetita. Ab inſulis illis tempeſtas ulla huc vehat, nec ſinat in regna ire Portugalliæ? [m] Non per omnes partes viget una tempeſtas, & eadem tempeſtas inveniens navim in diverſis partibus maris non ducit ad eundem locum. Notoria vero communiter ſunt itinera per mare, & per terram. Ab illis inſulis per Angliam recta itur in Hollandiam. Et igitur, ut ſit probata aliqua tempeſtas, hæc probata tamen, quam dicunt, non eſt tempeſtas. Edat, quas habet, ſolemnes, nauta chartas: liquebit illico de re tota hic, atque de calumnia. [n] Edendum pro certo eſt fiſco vel agenti pro fiſco, etiam ad fundandam fiſci intentionem. [o] Et nautæ debent talia documenta edere, ut eſt opinio communis, præſertim ſi etiam adſit fraudis ſuſpicio alicujus, ut hic eſt ſuſpicio, ex ſupradicto curſu navis res alio ferri, quam quo deſtinatas fuiſſe dicit nauta. Item ubi Legato Regis, quærenti de ipſo regio vectigali, omnia occultantur. *Male agit, qui fugit lucem.* [p] Etiam commune vitium eſt, datia & vectigalia fraudare. Et ſuſpicio in dominos etiam ipſos mercium manat hæc: ut ſi res ceſſiſſet ex voto, bene eſſet: ſin minus, nec ipſis propterea damnum accideret, tanquam ex delicto nautæ. Quæ Comanus.

l Rip. de re. ad conſ. n. 79. & ſeqq. Cep. l. ſi fugitivi. n. 68. C. de ſer. fug. in corn. 1. conſ. 273.

n l 1. ubi laſ. de ed. Rip. Cignol. Alc. l. 1. 6. C. eod. Ever. in lo. à fi. ad eccl.

o Tal. l. 2. C. de con. ex lc. Alex. l. 1. C. de ed. Dec. c. 1. n. 105. de prob. Scot. re. 2. lib. 2. to. 2. Menoch. de arb. 499

p Com conſ. 21.

CAPUT VII.

De ignorantiæ & scientiæ probatione.

REgula [a] est, non præsumi scientiam, sed ignorantiam facti alieni, præsertim longe agentis. [b] Et itaque probanda illa est probationibus urgentissimis: de qua sit & regula & præsumptio juris in contrarium. [c] Probanda est exacta cum suis omnibus illius facti qualitatibus, plena, certa. [d] Probatur ignorantia eo ipso, quod contrarium non probatur, & sic est novum genus probandi, ut ait Andreas de Bamlo. [e] Ex superabundanti autem potest & pars altera de ignorantia sua, & quidem per suum juramentum probare, & est audienda. Sic sane. Et tamen illud quoque verum sit, [f] quod & allegande & probanda est, sive scientia, sive ignorantia ab eo, qui intentionem suam fundat, vel agendo, vel excipiendo, super scientia, vel ignorantia. Sic in terminis contra tertium adversantem rei judicatæ, quod satis sit, hanc illi objicere: & quod ille probare habeat de ignorantia. Stultus, qui contra hunc tertium exciperet de scientia. nam ipse tum sic haberet probare de scientia. Et hoc Villapandus, bene eruditus Jurisconsultus Hispanus. Age, liberaliter agas: proba de scientia. [g] Indiciis & conjecturis probari scientiam, est receptissimum: etiam per testem unum: & in ea probanda igitur verum est desiderari adeo exactam probationem. Scilicet difficilis probationis res est. Et itaque sic probetur:

a Menoch. 6. præ 23. n. 51. & cons. 120. 246. Purp. 548. b Ceph. cons. 720. Turrect. 2. cons. 8. c Tiraq. de retr. lig. §. 36. gl. 2. Turr. 2. cons. 42. Menoch. dd. 129. 246. d Baml. l. pe C. qui mil. poss. e Ceph. d. 720. Menoch. d. 120. & 186. f Villap. rep. l. 22. ti. 1. parti. 7. p. 2. num. 8. Ceph. cons. 314. n. 31. Med. de cas. for. p. 1. q. 3. n. 6. g Decia. cons. 583. 613 Ceph. 314. Menoch. 37. 87. 615. 617. Decia. 1. cons. 24. & lib. 4. cons. 4. 69. Turr. 3. cons. 17. Burs. 2. cons. 143. 174. Grat. 2. cons. 65. Gabr. 2. cons. 149. Purp. 1. cons. 172. Ro. Gen. dec. 172. Anch. Reg. 1. q. 63. Cost. de fa. sc. & ign. insp. 64. Bal. c. 1. de poss. pral.

tur : ut quod eſt aliud difficilis probationis. Et tamen ad tres, quatuor iſtorum quod attinet, certiſſimum eſt, eos noviſſe de lite omni cum nauta, qui præſentes adfuerunt nautæ ſemper: etſi ſiluerunt. [h] Præſentes ſcire præſumuntur, quæ in loco fiunt, præſertim quæ fiunt publice: præſertim quæ ad ipſos pertinent: & præſertim quæ ſunt (ut ſunt hic) quantitatis notabilis. [i] *Omnibus* innotuiſſe cauſſa gravis præſumitur, quibus *aliquo modo* nocere potuit. [k] Tum & abſentes præſumuntur facti certiores, domini (inquit Maranta, item Menochius in præſumptionum libris) à procuratoribus. [l] Et quod eſt nunciatum procuratori, præſumitur dominus ſcire. Et magiſter navis eſt quidam procurator. [m] *Cui totius navis cura mandata eſt, & procurator eſt, qui aliena negotia mandatu domini adminiſtrat.* [n] Habiti in loco factores, negotiorum geſtores faciunt præſumi ſcientiam. Aut quis neſcit mercatorum induſtriam, & vigilantiam ſummam? Et quomodo habeant fidos ubique exploratores, qui ad ipſos deferant indies per tabellarios communes, per proprios ſemper in magnis cauſis, quid ubique geratur rerum novarum? [o] Ad probandam ſcientiam abſentis, ſufficit, quod ad eum pervenerit fama ex relatione providorum & honeſtorum virorum. Ex literis amicorum ſcientia probatur. Et hæ relationes, & hæ literæ fieri communiter ſolent, ut novimus omnes de quotidiana experientia. [p] Atque ex his, quæ communiter fieri ſolent, ſcientia præſumitur. Ex eo, quod quis inveſtigare ſolet, præſumitur ſcientia, & quiſque ſolet

h *Imo. l. 18. n. 3. Mara. 309. de ad. he. Menoch. 6. præſ. 21 23. Ro. conſ. 481. Crav. 271. Burſ. d. 143. Decia. d. 69. Odd. de reſt. q. 8. n. 68.*

i *Menoch. conſ 421. num. 69. Crav. 330. num 8.*

k *Mara. d. l. 18, num. 293.*

l *Paris. ad Bar. l. ult. C. de per. tut.*

m *l. 1. de exerc. l. 1. de procur.*

n *Decia. 4. conſ. 4.*

o *Bal. c. 2. n 8 de conſtit. Aret. §. duo fratres. num. 27.*

p *Decia. d. 4, Crav. d. 271. 650. 809. Purp. d. 172. Io. Ant à S. Geor. c. ult. num. 4. de conjug. ſerv.*

solet naturali propensione, [q] mercator etiam præcipua professione, investigare, quæ sunt ad lucrum. [r] *Ingenium solers, suaque in compendia pugnax:* Poeta astrologus de mercatore. Et naturalis præsumptio ista (ait Cravetta) *potissima omnium* habetur, itaque contrariam præsumptioni naturali allegationem ignorantiæ esse, *cujus fides fieri judicium cuiquam non possit.* Quæ Cravetta, hujus ([s] ait Menochius) nostræ ætatis jurisconsultorum facile princeps. Obsecro, dicat mihi aliquis (ut utar verbis ejusdem Iurisconsulti in tractatu pari) ad rationem naturalem vivens, an dominis insciis mercium, facta à nauta hæc credi possunt, quæ sunt facta? Litigatum, appellatum, disceptatum de appellatione, restitum per omnem contumaciam executioni. Qui hæc faciebat nauta pro dominis, non eosdem & faciebat de his omnibus certiores? etiam hæc cui bono suo nautæ? imo cui non malo suo nautæ, si ibi jus fiet? [t] *Cui bono* quid fuerit, ab eo etiam factum creditur per Cassianum dictum illud in judiciis decantatissimum: & quasi ex mandato ejusdem, ajunt Doctores. [u] Factum familiæ adsignatur *voluntati* domini, etiam illicitum: quia *non sit credibile*, à familia, contra quam dominus velit, quidquam fieri. Etiam *mandatum* in his præsumi, ad quæ agenda verisimile non est sine mandato quempiam accedere. Et nec dubium, si & scivit dominus & potuit prohibere. Ergo hæc nautæ facta præsumantur facta à dominis, quibus & bono esse potuerint. Ergo & hæc scisse iidem præsumantur. Aut forte non hi fieri certiores valuerunt ejus, quod hic gereretur? Neque in tot septimanis, etiam mensibus hinc in Hollandiam ullæ iverunt literæ?

q Cagnol. de prin. n. 64. Decia. 3. cons. 62. S rac. de merc. p. 2. num. 16.

r Manil.

4.

s Menoch. præs. recap. n. 2.

t Briss. ult. de form. Co. sta. de fa. sc. & ign. insp. 34.

u Rom. 1. cons. 59. Crav. 350. & de ant. p. a. n. 36.

literæ? huc ex Hollandia nullæ literæ redierunt? & communes ſtati tabellarii pluries ultro, citroque commearunt toto iſto tempore. [x] Satis deducitur ſcientia propter locorum propinquitatem. ' Unius autem, aut duorum dierum facili navigatione diſtat Hollandia, ubi domini iſti fuiſſe dicuntur. [y] Si & per jus creditur, in itinere marino communiter paſſuum millia quinquaginta in dies ſingulos tribui. [z] Vicina ſunt loca, quæ non multum diſtant. [a] Prope dicitur, quod per mare non diſtat ultra duas dietas. Et ita dicetur à judice certe: [b] cujus arbitrio & id detur, cenſere de vicinitate. [c] Si idem arbitrium debet regulari ex regulis juris communis: & eſſe congruum adprobatis doctrinis. Et hic junge longum tempus, ut dixi. [d] Qui partem præterea ſciverunt, iidem præſumuntur ſciviſſe & reliquum, ut alii, & Menochius in reſponſis etiam ſcribit. Nihil iſti de lite audiverunt? *Credat Iudæus Apella.* At ſi quidam ſciverunt, etiam reliqui ſciviſſe præſumuntur. [e] Ut valet argumentum de rebus ad perſonas. [f] Cravetta ſic oſtendit de ſcientia tertii, volentis impedire executionem latæ itidem contra alterum ſententiæ, quod conjunctus præſumatur ſcire facta conjuncti, & ſucceſſiva haud dubie & ſpecialiter lites. Etiam quod citra conjunctionem præſumitur tertius ſcire litem controverſæ rei memorabilis. Et quod neque vetuſtas temporis inducat ignorantiam rei ejuſmodi. Ergo (dixerim ego) & conjunctus mercibus in eadem navi præſumatur ſcire facta hæc conjuncti. Eſt conjunctio iſthic, ut ex tractatione de jactu apparet, item à proverbio *Eadem navi vehi*, & à ſimili, & ab aliis argumentis. [g] Etiam neque longinquitas,

x *Covar. pr. q. 17. col. 15. ſi. Paris d.l. ult. Crav. d, 271.*
y *Bar. de inſu. ver. Nullius.*
z *Fely. c. 7. de praeſ.*
a *Caſtr. alii l. 9. de judi.*
b *Menoch. de arb. 222.*
c *Paris 3. conſ. 151. Mand ad Ro 376.*
d *Arct. d. §. & n. 27. Odd. d. q. 8. n. 70. Menoch. conſ. 73. Crav. 553. 572.*
e *Decia. 1. conſ. 11.*
f *Crav. conſ. 997. num. 9.*
g *Decia. 3. conſ. 62.*

quitas, si qua hic esset loci, inducat ejusmodi ignorantiam rei controversæ memorabilis. [h] Ut valet argumentum de tempore ad locum. Eodem quoque Cravetta loco, manifesta, & notoria ea prope videri, quæ in Iudiciis fiunt, [i] quod & alii. [k] Scivisse litem ejus, cum quo quis habet aliquem contractum. Et cum nauta contractum habent isti Sic autem probata sententia est certa quorundam, præsumptionibus pluribus probata reliquorum. [l] Quæ scientia ex præsumptionibus pluribus etiam dicitur certa & plena. [m] Et non hic locus vulgaribus (sic Romanus, alii) illis scilicet traditionibus, ignorantiam præsumi facti alieni, eandem probari juramento, &c. Nam (ut communiter docetur) ea non procedunt, ubi scientia ex conjecturis præsumitur. Videlicet & Judicis sit, juramentum etiam deferre: qui istud non ei deferet tamen, contra quem præsumptio est: [n] *si aliqua* (ait post alios Menochius) allegati ignorantiam adversatur juris præsumptio. Et pulchre Natta, quod scilicet privilegiata ea sit per juramentum probatio, & contra jus commune, igitur nihil debeat ipsi obstare. In ignorantia (idem inquit) probabili illud sit, [o] in verisimili, inquiunt alii, quæ verisimilis ignorantia (inquit & Oddus Doctor meus) non stat cum scientia præsumpta. [p] Ex qualitate personæ (idem Natta, idem Navarrus) hic Iudex arbitrabitur ex circumstantiis negotii, & si persona tam longinquo abfuit loco, ut notitia facti facile ad eum non potuerit pervenire. Nos vero hic consideremus, quæ ostensa supra sunt, res magna, locus propinquus, persona industria mercatoris, tabellariorum cursitatio, amicorum certiorantium copia, &c. Etiam non defertur juramentum, cum de

h *Dec.* 1. *consf.* 18. *& lib.* 2. *consf.* 11.
i *Dec.* 1. *consf.* 10.
k *Menoc. consf.* 319.
l *Menoch. consf.* 617. *Crav.* 350
m *Rom. consf.* 48. *Ceph.* 314. *Crav.* 271. *Alex.* 2. *consf.* 118. *Barf.* 2. *consf.* 174. *Menoch.* 617. *Anch. Re.d.* 63. *Fely. d.* 7. *Odd. de rest. q.* 38. *Flor. l. verius. de prob.*
n *Menoch. de arb.* 186. *Natt. consf.* 230.
o *Fely. c.* 2. *de const. Crot.* §. *duo fratres. Odd. de rest. q.* 8.
p *Navar. consf.* 1. *de constit.*

de non levi agitur præjudicio partis, ut apud alios, & Menochium est in arbitrariis. Et hic agitur de non levi, sed de tardanda per istos executione sententiæ, latæ adversus nautam. [q] Tardare executionem sententiæ, non modici res est præjudicii.

q *Panor. c. veniens. n. 9. de testi.*

CAPUT VIII.

Suspectum calumniæ tertium non admitti tardandæ executioni sententiæ latæ contra alium.

QUi [a] sciverunt, aut scivisse præsumuntur de lite alterius, & de sententia contra eum lata, & siluerunt, ii objicere se executioni illius sententiæ postea per calumniam videntur, itaque audiendi nec sunt ullo modo. Dolus sic arguitur istorum, qui caussa defatigandi litigantem accedant adeo sero ad jus, quod sibi credunt competere, defensandum. [b] Calumnia *evidens ostenditur* in eo, qui diversis temporibus, diversas exceptiones opponit, sicut & qui de uno genere delicti plures actiones. Vide Ias. ad l. C. de Trans. *malitia* in eo qui exceptionem nunc primum objicit, haud umquam antea propositam; præsertim substantialem & fundamentalem; præsertim in eo, qui bona possidet, aliaque hujus generis. Quæ hic omnia valent, ubi isti Hollandi uno tempore egerunt omnia per nautam, nunc agere per se volunt. [c] Tacendo quis ad jus suum reale, videtur dolo id facere: etiam alii docent. Et Cravetta, dolum ex tarditate tertii advenientis impedire executionem, præsumi, qui sciens litis sub ipsum primordium, distulit se opponere,

a *Crav. cons. 997. Menoch. 478. item 2. præsu. 97. & lib. 5. c. 3. n. 105. & c. 26. n. 12.*

b *Castr. 1. cons. 181. Crav. 350. Anch. 234.*

c *Paris. 4. cons. 76.*

dum conclusa caussa esset, ut sic inquietaret victorem: ut cum superesset huic nihil præter executionem, tum sane ad initium ipsum ex lite recenti rediret negotium. Et esse verisimilimum, dilatam novam litem, quia tertius putaret, non bonum secum jus facere. [d] Etiam calumniæ suspicionem esse illinc, quod rebus desperatis adveniat tertius. Et non res sint desperatæ his adversariis nostris? quibus & hoc fuit unum curæ, se occultare, alios omnes dici dominos mercium, ac possessores. Sed & illic victus nauta cum sit, non habent jam isti, nisi ut in desperatis suis nominibus pugnent morandæ saltem executioni sententiæ pro Legato Hispano latæ. Nam quid sperent amplius, victi illic, ubi potissimam spem posuerant? [e] Idem autem Cravetta, ab insolitis percipi fraudem. Et ego insolitam, inauditam dico rem, ut nauta litiget pro mercibus tanti valoris, & domini sint vicini, præsentes, scientes, silentes, latentes. Et idem Doctor plura sic, de quibus patefacit ipse calumniam tertii illius, contra quem disputat, nos nostrorum adversariorum sic patefacimus. Addit autem, quod & unica conjectura, *unica suspicio sufficit ad patefaciendam calumniam*, & itaque nec sit difficile judicare, quid esset in multis dicendum, ac gravioribus. Quæ & nos, quasi contra hos nostros scripta, dicimus omnia. [f] Fraus facile colligi non potest, nisi ex conjecturis, &c. [g] *Apertissime* detectam collusionem illius tertii cum litigante, dicit Cravetta. Cur autem nos non idem dicamus nostrorum tertiorum factam cum nauta, caussa nulla est. [h] Addo ego, leviores suspiciones oportere valere hic vincendæ calumniæ, in judicio summario, executivo,

d Crav. d. 997. n. 13

e Crav. d. 997. n. 14.

f Oldr. cons. 324. n. 9. Corn. 1. cons. 273.

g Crav. d. 997. numero 30.

h Cont. si de mo. po. lim. 7. n. 49. 50.

vo, admittente minorem contradictionem, possessorio, ut sic Contardus, qui & itaque addit quod possit concludi merito, quod sufficiat levior calumniæ præsumptio. [i] Addo & quia calumniæ facilime contingunt, & frequentes in his oppositionibus: & hæ plerumque fiunt dolo, fraude, malitia, injuria sæpius, quam jure, ut verba hæc sunt Covarruviæ. [k] Ex quo illud etiam aptissime quod traditur frequentissime, tertium appellantem debere in appellatione proponere caussam expressam, etiam si alioqui non sit caussa exprimenda in appellatione à definitiva. Etenim ubi appellatio proponitur contra regulam juris, *propter præsumptionem doli*, non aliter admittenda sit quam si expressa caussa justificetur. [l] Non probat, hoc esse, quod (inquit Baldus) *facile* ab hoc contingit abesse. Ergo (inquam ego) probet, hoc esse, quod hic *facilime*, *frequenter*, *plerumque* contingit adesse. [m] Ut argumentum ab eo, quod plerunque contingit, fortissimum est in materia præsumptionum & probationum, plurimum potens, validissimum, efficacissimum, &c. [n] Ubi autem præsumptio est calumniæ, ibi tertius non impediet executionem; ut est opinio communis. Etiam si afferatur probatio incontinenti, quod post alios tradit Felynus. [o] Et ad idem addo ego Alexandrum, Jasonem, Cravettam: apud quem & alius sic nominatur. Nec est cum Panormitano, in ampliatione ista diversum tradente, Decius in responsis. [p] Qui pro rationibus dubitandi, non pro decidendi habet illam Panormitani sententiam diversam. Non respondet autem in

i *Covar.* 13. *pr. n.* 1. *& c.* 14. *ad. fi.*

k *Covar. pr.* 15. *prin.*

l *Bal* *r. ult. de co. ha. cl.*

m *Ias l.* 4 *n.* 15. *C. un. leg. Str. de merc p.* 2. *n.* 29. *Decl.x.* 2. *conf.* 76. 123. *Crav.* 271. *Menoch* 6. *pr.* 14. *Corn.* 2. *conf.* 80. *&* 104. 213. *Cuja. rub. de præsump.*

n *Covar. pr.* 16. *n.* 2. *Fely. c. veniens. il.* 2 *n.* 10. *de test. Conta.* 51. *de mo. po. lim* 7. *n.* 41. *& seqq.*

o *Alex.* 4. *conf.* 91. *Las. l.* 9. *de jurej. Crav. d.* 997. *n.* 18.

p *Decia. conf.* 424

in decisione quoniam, absque refutatione ejus, alia certa sibi fuit responsio, quod in casu suo nec perfici potuisset probatio incontinenti. q In lecturis Decius stat animose pro Panormitano. Et nec tamen adducit pro Panormitano quidquam. Nec respondet primæ potentissimæ rationi Alexandri: quam exscribit Felynus unam, & unam indigitat Iason bonam: & quæ hæc est: ubi desideratur probatio incontinenti, ibi ejus oblatio operatur amplius nihil: sed morandæ executioni desideratur probatio incontinenti: ergo ejus oblatio non operabitur & depulsionem præsumptionis calumniæ. Miror, Covarruviam, qui & inclinat ad Panormitanum, dicere, Alexandro responsum esse à Decio. Respondet, aut tentat respondere Decius ad alias Alexandri rationes; sed ad supradictam ne adspirat quidem. Supradicta adhuc confirmatur in casu hoc nostro possessorii, r in quo, velut executivo, specialiter adhuc probationes incontinenti requiruntur executioni morandæ. s Executioni morandæ desideratur probatio incontinenti: specialiter autem executioni morandæ in possessorio. Et duo igitur vincula fortius ligant. Et hæc duo, & præterea calumniæ præsumptionem adhuc tollet hæc oblatio? etiam est vanum, quod Decius jactat de argumento alio Alexandri in autorem retorto. Non enim sequitur, ut si speciale sit in spoliatore odio ejus, ne audiatur, etiam quod velit probare incontinenti, ut sit contrarium in calumniatore. Imo Alexander probe, quod si in spoliatore sic est, etiam in calumniatore sic esse debeat. Odiosissimus namque est uterque. Et tamen non aggredior penitius istud examen.

q Dec. c. ex parte. il. 2 n. 49. de off. de.

r Menoch. 4. adip. 912. Ias. l. 2 n. 1. l. ult. n. 24. C. de ed. di. Ha. to. Rol. 1. cons. 1.

s Panor. 2. cons. 5. num. 1.

Satis

Satis est, quod pro sententia Panormitani Decius nihil adfert: & potissimo argumento Alexandri nihil refert. Miror, eundem Covarruviam citare pro [t] Panormitano Innocentium: & non in tota disceptatione per quatuor longa capita admonuisse de uno summe advertendo. Sane enim non Innocentius tantum, sed & Hostiensis, & Ancharanus & alii tradunt, & indubitanter quidem, quod præsumptio calumniæ, impediens admissionem alicujus exceptionis, non impediet, si probatio ejus exceptionis offeratur incontinenti, & quod admitti sic debeat ista probatio, aut appellabitur à non admissa. [u] Oblatio de incontinenti facit cessare *omnem* præsumptionem malitiæ excipientis, ut sic asseritur opinio communis. [x] Quæ incontinenti offeruntur, à regulis juris recessum inducunt, ut alii late docent. Cæterum hoc oportet animadvertere, quod [y] isti sunt actores, qui veniunt impedire executionem sententiæ latæ inter alios. Et itaque minime sequatur, quod etiam actio admitti debeat morandæ executioni, propterea quod exceptio admittitur morandæ executioni. Etsi facilius admittitur actio, quæ executionem non moratur, quam exceptio, quæ executionem moratur, vel sententiam. Sed & de exceptione loquitur Innocentius cum reliquis, quæ non sit probanda necessario incontinenti; de exceptione, inquam, pacti de non petendo, pecuniæ non numeratæ: quæ nec opponi solent ad executionem. Loquuntur etiam aliquando in quadam quasi executione, non in executione proprie accepta. Sic titulus, ubi loquuntur, sic ostendunt citatæ ab illis leges. Et sic illi nihil pro Panormitano adferunt ad præsentem articulum.

t *Inn. Host. Anch. c. post electionem de conc. prab. Conta. si de mo. po. lim. 7. n. 46.*

u *Ferrett. cons. 367.*

x *Ruger. 2. cons. 13. Menoch. 3. rei. 673.*

y *Ceph. cons. 768. Decia. 3. cons. 118.*

Et

Et quidem nec Covarruvias ipse aliter perstat in partibus Panormitani, quam si incontinenti probatio offeratur hic & plena. Quemadmodum & Felynus scribit, quod forte procederet dictum Panormitani *propter autoritatem ejus*, si & plena sit oblata probatio. Ubi noto, Felynum adhuc dubitantem, & tantum autoritati hominis hoc dantem. Et tamen, hac posita Felyni, & Covarruviæ opinione nos respondemus, quod non sit illi nunc locus, cum dari nequit probatio plena incontinenti. [z] Executio autem (id aliique tradunt) non impeditur, si probationes non sunt in promptu & plenæ; at requirunt altiorem indaginem. Plena incontinenti nequit hic esse probatio dominii, & possessionis nostri hujus adversarii tertii. [a] In cognitionibus namque executorialibus proceditur summarie: & ideo non admittuntur exceptiones poscentes indaginem altiorem. Quid faciet oblatio de probando incontinenti, si probatio dari nequit incontinenti? [b] Cum est præsumptio, quod calumniose & per malitiam offeruntur probationes incontinenti, tum Judex eas rejicere debet. ut sic declarat istum articulum Menochius noviter. Etiam recte, [c] si non sit hominum malitiis indulgendum: si non sint audiendæ petitiones calumniosæ: si non sint audiendi calumniosi, sed potius repellendi à limine, nec curandum de appellatione ipsorum. [d] Scilicet ut læsis non debet defensio denegari, ita nec calumniæ via patefieri debet. [e] Non est rationabilis appellatio ejus, qui potuit ante providere & ostendere de jure suo. Est enim præsumptio, quod dilationis caussa nunc appellet. [f] Tarditas, procrastinatio inducit suspicionem. Non advolassent isti mercatores,

z *Cioff. 2. cons. 20. Cach. decis. Pedem. 26.*
a *Alex. d. 49.*
b *Menoch. 2. præsu. 47.*
c *Spec. de pri. der. §. 2. Ang. V. 46 de peber. Pan. c. 15. c. 28. §. quia vero. n. 3. de off. deleg. & add. d. c. veniens*
d *Barul. l. facultas. C. de in. fi.*
e *Hond. cons. 17.*
f *Decia. 5. cons. 69.*

catores, si jus ullum probare, vel profiteri suum potuissent?

CAPUT IX.

De probatione incontinenti.

SUnt, [a] qui dicunt idem esse, offerre probationem incontinenti, & petere dilationem brevem. [b] Attamen contra alii, quod, qui debet probare incontinenti, is & in hac forma debeat offerre probare: offerre, inquam, probare intra terminum, quem Judex dederit, non sit satis: nec intra legitimum tempus; nam omnes dilationes debent esse legitimae. [c] Hoc certum, quod cum quis in manibus habet instrumenta, & illa ostendit sine alia dilatione, is dicitur incontinenti probare. [d] Quod apertis libris ostenditur, non dicitur requirere altiorem indaginem. Et igitur hoc sit probari incontinenti, ut sic videmus haec passim opponi, altiorem indaginem, & istam probationem. [e] Probare incontinenti, in promptu dicitur intra triduum, etiam intra dies decem: etiam intra duos menses, si probationes quidem sint paratae, sed non sunt in loco judicii. [f] Vel incontinenti sit intra tempus, intra quod expediretur judicium summarium, in quo agitur de ista probatione: intra tempus, intra quod caussa potest expediri, de qua agitur, & communis opinio sic dicitur. Et quod sic intelligatur illud, quod dicitur esse id arbitrii judicis, censere, quae sit probatio incontinenti, ut Iudex [g] sic debeat suum moderari arbitrium secundum id quod jus vult, & intelligit: jus autem declaret,

[a] *Ferr. consf.* 367.
[b] *Natt. consf.* 158.
[c] *Rol.* 3. *consf.* 98. *Dec.* 467. *Bero. c.* 1. *n.* 38. *de rest. spol.*
[d] *Zuccar. consf.* 3. *n.* 126.
[e] *Cacher. decis.* 26. *Ant. de Patratia in l. nam & postea.* §. *si minor. num.* 442. *de jurej.*
[f] *Cacher. eod. Rol. d.* 98.
[g] *Menoch. de arb. q.* 13. 14.

ret, posse incontinenti probari, quod intra modo dictum tempus potest. Et communis ista sententia recte probabitur, quia in singulis casibus ([h] plures enim isti sunt & varii) probationis faciendæ incontinenti, [i] item poscentis altiorem indaginem, illud frequentius concluditur de arbitrii Judicis potestate: & traditur mox passim, arbitrium Iudicis debere regulari à jure: additur autem ad casus singulos varie ex jure de istis temporibus, (ut apud Menochium videre est) in istam formam. [k] Sed & illud sit laudandum magis, non esse incontinenti, si requirendi sunt testes (inquit Innocentius) de ultra montes: Ultramarini, inquit Hostiensis: de loginquo, & qui non sunt ad curiam, inquit [l] Oldradus, quibus cæteri adsentiuntur Doctores. Et hic sic quoque nullum sit Iudicis arbitrium in expectandis testibus, probationibus de longinquo, utcunque paratissimis. [m] Non est probatio incontinenti, ubi docendum est de jure dantis, & qualitatibus rei datæ, cum in jure, cum quid in facto probandum est: cum quid est per interpretationem verborum colligendum. [n] Altiorem indaginem facit subtilitas facti, aut juris. Ubi non facilis quæstio juris vel facti. Ubi argumenta pugnant: ubi Doctores. [o] Ipsa instrumenta, quæ dicuntur probatio probata, requirentia aliquam probationem extrinsecam, non dicuntur facere probationem incontinenti, non si super instrumentis disputandum sit, non si sit necesse testes examinare: alia, quæ Doctores tradunt communiter. Et quæ hic valent omnia contra Hollandicos, qui testes, & instrumenta controversa afferunt: & probationem ex illis incontinenti, ut putant, offerunt. Non est

proba-

h *Menoc. de arb. cas.* 7. 9. 10. 12. 14. 16. 17. 18. 19.
i *Crav. cons.* 901. *num.* 9.
k *Inn. c. veniens. prin. Host. n.* 1. *Pan.* 11. *Aret. n.* 24. & 26. *Fely.* 15. *de test. Rol. d.* 98. *Ruger.* 2. *cons.* 13.
l *Oldr. cons.* 323. *num.* 3.
m *Rol. d.* 98. *Dec.* 424. 467.
n *Crav. cons.* 901. *num.* 9.
o *Contar. si de ma. po. lim.* 12.

probatio incontinenti, ubi sit disputandum: hic & impeditissima disputatio fuerit Hollandis. Probare isti volunt, empta sibi in Brasilio, sibi transmissa, sibi tradita bona. Et hic literas ex Brasilio testes, instrumenta, marquas proferunt. Cæterum recognoscenda omnia, & examinandi sunt testes, & de omnium viribus erit videndum. Et poterunt omnia fieri incontinenti? Ridicule! Aut dicent, posse, quia satis sit, si fiant apparenter. [p] Sane sic docent, & cum centum manibus notandum tradunt, quod tertius, docturus de suo interesse ad impediendam executionem, satis habet id facere aliquando (ubi nullum, vel modicum est præjudicium) per juramentum; satis habet alias non multum stricta probatione, & necessarie concludente, at apparente tantum; nec in summaria ista cognitione admittatur reprobatio, vel testium vel testimoniorum. [q] Ego ad hæc tamen respondeo, in spiritualibus sic esse, ac tradi; non sic esse in profanis atque civilibus. [r] Etiam tradi, ajo, apparentem istam esse oportere semiplenam, imo etiam plenam, secundum quosdam. Et plena certe hic exigitur contra Hollandos, ubi de calumnia ipsorum militat gravis præsumptio. Necessarie concludens hic exigitur, ubi & hoc sit in controversia, an isti sint tertii, & non iidem cum litigante, in quo vertitur præjudicium irreparabile, atque adeo (ut declarat Felynus) non alia apparens sufficit probatio. [s] In legitimatione personarum requiritur plena probatio, licet caussa principalis sit summaria, ut est communis opinio: & à Decio defenditur contra Jasonem. Et idem Decius, quod, ubi admitterentur etiam per nec semiplenam, illud eo tantum pertineat,

[p] *Fely. A. c. veniens num.* 13.

[q] *Rol. 1. cons.* 1. *n.* 80.

[r] *Scot. resp.* 18. *lib.* 6. 10. 1.

[s] *Decia. l. ult. n.* 16. 19.46.47. *C. de ed. div. Adr. toll.*

ut audiantur, non ut impediant (quod hi nostri Hollandi tentant) executionem.

CAPUT X.

De marquis, literisque mercatorum & publicanorum aliis: & dominii, & possessionis probatione.

a Alb. *assf.* 1. *catal.* 38. *concl.* 35. *Strac. de merc. p.* 2. *n.* 78. *Ro. Ge. decis.* 201. *Menoch. cons.* 566. & 3. *præ.* 64. *Purp. cons.* 202.
b *Ro. Gen. decis.* 142.
c *Ro. Gen. decis.* 122. *Mantu.* 2. *dial.* 10. *c.* 19.
d *Strac. quo in ca. me. pro. sit. n.* 13.
e *Strac. eod. n.* 10. 11.
f *Alex* 4. *cons.* 8.

NOtæ [a] (marchas dicunt) impressæ voluminibus, & cistis mercium, non probant plene de dominio mercium, præsumptive probant, atque fallaciter, ut exponit Straccha bene, de quo alii idem tradunt & Menochius. Sed & ante Straccham alii quoque sic docuerunt. Ut non sit dubium, quin sit ista communis opinio. [b] *Literæ mercatorum ex consuetudine vim habere dicuntur publicorum monumentorum, & fidem ad omnes facere.* [c] itidem & scripturæ publicanorum. [d] Cæterum literas illas confessas esse oportet, ut eædem probent. Non confessas autem adfirmari per comparationem, receptum est. Atque idem sit in libris. [e] In apochis non sit idem; nisi apocha, quæ non est confessata, eadem habeat subscriptionem trium testium, ex alia non potest peti fieri comparationem. Et ratio differentiæ est, quia pars sibi imputare debet in apocha, cur ea solemniter confici non curavit. De quibus idem Straccha, & idem de comparatione literarum nonnihil aliud, quod non describo. [f] Et idem alii de difficultate probandi scripturam privatam, etiam inter mercatores. Et hæc noto omnia contra Hollandos hos, qui probare volunt plene incontinenti de suo dominio, deque sua possessione per fallacia

ista

ista & desiderantia indaginem altiorem. Hic ego exclamavi ad morem non meum, sed rabularum. [g] Possessio difficilius quæritur quam dominium. [h] Et dominii, etiam (sic Purpuratus) rei mobilis, probationis difficillimæ, & fere ([i] idem Purpuratus cum aliis) impossibilis. [k] Plura necessaria sunt ad probationem, dominii? scilicet. [l] Traditio facta probanda est præcipue, etiam ad possessionem. [m] Atque, ut audiamus, longas Regibus esse manus, mercatoribus longas esse non audimus: qui in Hollandia degentes capiant oblata in Indiis. Aut si illic sunt ipsorum procuratores, quibus sint res traditæ: an speciale quoque [n] (hoc ostendi necesse est) procuratoribus fuit mandatum ad quærendam possessionem? Servitores (ait Purpuratus) sine speciali mandato nequeunt adquirere possessionem. [o] Per quemvis possessio potest, & dominium quæri vel ignorantibus sane. [p] Attamen est tum necessaria ratificatio. Et hæc debet intervenire re integra, ratione non mutata possessionis. Quam hic habemus mutatam per decretum Judicis, per quod transcripta possessio Hispano Legato est. [q] Ex mandato de re mihi tradenda non quæritur mihi possessio, sed ex ipsa traditione, nam aliud sit tradere, aliud mandare de tradendo. Etiam cum mandavi, ut mihi mitteres, & tu mittis, quæsita mihi non est possessio. etsi tu libereris actione conducti. [r] *Tantum* facultas fit nautæ (nota contra Hollandos, qui sic à nauta) dandi illis, quibus nauta jussus dare, nullum eis jus reale ex isto jussu. Ducuntur merces eorum ordinatione: ergo eorum est possessio & dominium? negat experientia. Etiam si pecunia ab eis processerit, nec dum tamen eorum sit rerum pos-

g *Purp. cons.* 71.
h *Medic. de adq. pos. p.* 1. *gl.* 2. *n.* 26.
i *Purp. cons.* 191.
k *l. traditionib. C. de pact. ubi not. Hoto. ill. q.* 11. 12.
l *Alc. l.* 3. *n.* 11. *de bo. po.*
m *Host. c.* 15. *de ele. Peregr. cons.* 75. *num.* 4.
n *Purp.* 1. *cons.* 43.
o *Soc. ju. l.* 1. *n.* 193. *de adq. pos. Ferr.* 1. *cons.* 184. 220.
p *Zuccar. cons.* 24.
q *Purp. d.* 202.
r *Purp. d.* 71.

sessio, vel dominium, aliaque apud Consultissimum Purpuratum, [s] quo illum laudat elogio Menochius. Et apud eundem, quod nihil quæsitum domino sit, nisi actio personalis contra procuratorem. [t] Apud eundem quod non probetur possessio Titii, etsi rationibus, aliisque literis tradatur, merces esse Titii [u] Non etiam verba instrumenti illa, *tradidit* &c. probant traditionem actualem: & itaque nec veram adquisitionem dominii, aut possessionis, tantum data licentia videtur apprehendendi, tantum actio illinc ad interesse est. [x] Instrumenta non probant aut dominium, aut possessionem. [y] Nec per stipulationem Notarii quæritur dominium absenti. [z] Absentibus (quales hi fuerunt nostri adversarii) non quæritur dominium absque eorum mandato per alium, qui dicit, se pro illis emere; at quæritur ementi, si quæritur, id est, si alia conveniunt necessaria dominio adquirendo. [a] Absentibus nec per stipulationem Notarii, nec per constitutum adquiritur possessio. Sic autem & ad alia, si adducentur (hæc ipse mihi oppono) probando dominio, probandæ possessioni, respondebo. Hæc noto, ut appareat, quam sint isti nostri adversarii in calumnia manifesta, qui plenam incontinenti audent offerre probationem dominii & possessionis. Et nec juvabuntur à vulgato illo, ut quæ non prosunt singula, multa juvent. Nam si erunt multa, verisimile potius est, induci ea omnia incontinenti non posse. [b] Et in proposito hoc probandi dominii, & ad supradicta & ad alia, & ad vulgatum hoc respondet Menochius, nec in caussa magni valoris (ut nostræ hæ sunt) conjungi plures præsumptiones ad constituendam plenam probationem: nec in

s Menoch. cons. 609.
t Purp. d. 202.
u Menoch. cons. 663. Crav. 157.
x Cy. l. 2. C. de ad. po. Alb. l. 12. C de prob. Ang l. 9. C. de rei. vin. Zuccar. cons. 27. Purp. 191
y Menoch. cons. 733. num. 21.
z Paris 1. cons. 47. num. 66.
a Decia. cons. 226. Purp. 79.
b Menoch. cons. 576. num. 24.

in præsumptionibus, sive probationibus, quæ singulæ non tendunt ad probandum dominium (ut hæ nostræ non sic tendunt, ut idem ostendit) esse verum, ut conjungantur ad dominium probandum: nec juncturam fieri istam umquam, ubi veræ, & plenæ desiderantur (ut in dominio desiderantur probando plenæ) probationes. [c] Quod enim alii & ipse Menochius alibi tradant, dominium esse difficilis probationis, & itaque in eo probando admitti conjecturas, & indicia: id non de quibusvis intelligatur, at de facientibus certam, & à jure probatam probationem; neque id intelligi, nisi in aliquibus casibus, veluti antiquis. [d] Atque sic Decianus quoque distinguit hic inter nova & vetera. [e] Addo Cravettam, Contardum, qui facilem probationem faciunt alicujus dominii. [f] Addo Corneum, qui ait, non adeo difficilis probationis dominium, ut minus plenæ admitti debeant. Et plura sic sunt: quæ & scripta sunt: etiam in ipsis mercatorum caussis: & in iisdem valere traduntur. [g] Si non tolluntur in illis probationes; non de meritis caussæ, & decisoriis. [h] & probationes esse de decisoriis, constat. Ego nunc plura non disquiro. Et scio, nec tam multa, quæ à nobis pro ipsis allata sunt, objicienda nobis ab adversariis. [i] Nego his quæsitum dominium rerum vel emptarum pecunia ipsorum, etiam emptarum mandato ipsorum à procuratore ipsorum, nisi & de mandato ipsorum sint traditæ procuratori, aut is ipsis eas tradiderit. Nego, posse probari de istorum dominio, incontinenti, plene. Hoc jus est, hoc imploramus.

c *Menoch. d 576. n. 11. & 361. n. 15. Pa. 1. cons. 104. n. 42.*

d *Decia. 3. cons. 87.*

e *Crav. cons. 269. Con. de mo. pos. op. 1.*

f *Corn. 4. cons. 24.*

g *Parp. d. 202.*

h *Zuccar. cons. 38.*

i *Menoch. 3. præs. 51. n. 42. l. 13. l. 59. de adq. rer. dom.*

CAPUT XI.

Res inter alios judicata quando aliis noceat, ex l. sæpe. ff. de re jud.

a Cod. lib. 7. tit. 60. ubi Cuja.
b Cod. lib. 7. tit. 56.
c Alex. l. sæpe. n. 9. Scharp. 2. cons. 95. Panor. c. pe. de re ju. Vasq. 5. contr. 23.
d Alc. 8. cons. 95. Decia. 2. cons. 47. & lib. 5. cons. 22. & 59. Ever. in lo. ab excep.
e Alex. l. sæpe. n. 98. Barf. 2. cons. 203. Bero. 2. cons. 102. n. 41. 43.
f l. sæpe. Covar. 13. pr. col. 13. & 14. Cuja. 12. obs. 25.

REgula [a] est generalis, *Inter alios acta aliis non nocere*, ad quam & illud notatur Simmachi periti juris, *Quando absentibus atque ignorantibus inter alios gesta nocuerunt?* [b] Etiam regula specialis hic est & titulus, ne res inter alios judicatæ afferant iis præjudicium, qui non interfuerunt judicio. [c] Rationes autem naturales etiam exponuntur regulæ utriusque, quod naturali ratione ad autores suos restringi, & non extendi gesta, oporteat. Quoniam vero (ut inquit Cujacius, & est certissimum) obtinet quidem hæc regula sæpe, non semper, addendum est, [d] quod qui dicit exceptionem, is illam debet probare clare. Res dicitur pro eo certa, qui habet regulam pro se. [e] Et ita quidem in ipsa hac materia alii argumentantur, & Alexander: *Hoc non reperitur jure cautum. Et sic sumus in regula: cum non reperiatur iste casus exceptus ab ea.* [f] Ille excipitur casus, *cum quis de ea re, cujus actio, vel defensio sibi primum competit, sequenti agere patiatur.* Inquit, *sequenti*, id est, illi à quo caussam habet alter. Ut illic Dynus, Ravennensis & Albericus explicarunt. & novissime adfirmat latè Covarruvias in practicis quæstionibus. Et iidem atque Cujacius, quod *Dominus* appelletur mox in ea lege, qui *sequens* appellatus erat. Nocet sententia (ait Covarruvias) alii, cum in lite tractatur de jure, & dominio litigantis, à quo, velut ab autore proprio, manat constatque jus,

jus, vel dominium ipsius qui patitur, litem istam cum alio tractari. Et multus isthic est Covarruvias. Et huc trahit quoque *c. pe. de re jud.* quod ductum (non dubium) ex l. sæpe. [g] Ut pleraque sunt Gregorii, autoris capituli illius, sumpta ex jure civili. [h] Addo autem, quod ab autore juris fit transitus, non fit ad autorem reditus. ut Hostiensis hic scribit & Baldus, quod sententia lata cum successore, non dirigit oculos suos ad autorem, quamquam lata pro autore, prosit successori ejus: quia jus descendat hic, non adscendat. Et scribit Baldus, addendum, quod habetur in l. sæpe. Ea lex habet exempla, quæ velut regulæ quædam ostendunt, ubi res inter alios judicata nocet aliis. Et quæ sic ostendunt, esse necesse isthic, ut à litigante manet jus tertii. Neque enim obstet illud in ea lege exemplum, cum *debitor experiri passus est creditorem de proprietate pignoris*: quod ostendit, imo non esse necesse, ut à litigante sit jus tertii, sicut à creditore litigante non est jus debitoris in proprietate pignoris. [i] Non (inquit Covarruvias) obstet exemplum: quoniam in Florentinis libris diversa scriptura comparet, cum *creditor experiri passus est debitorem*. Addit Albericum, Comanum, Alexandrum, alios, qui probant scripturam Florentinam, improbent alteram. [k] Addo ego Duarenum, qui eandem scripturam Florentinam sibi videri veriorem, scribit: item Cujacium, qui eandem ex libris etiam Basilicis tuetur, & ait, receptam jam esse *ab omnibus* in ea lege. Etiam Donellus adfirmat ad ipsam legem. [l] Etiam doctissimus Laderchius probat in responsis. Nam quid opus est de autoritate generaliter illorum librorum explicare?

g *Cuja. d. c. pen.*
h *Gl. Host. Bal. Pa. c. pe. de ca. po. & pr.*
i *Covar. d. c. 13. col. 12.*
k *Duar. l. sæpe. Cujac. d. obs. 25.*
l *Lader. cons. 175. num. 1.*

 plicare?

plicare? [m] Alibi & ego dixi de hoc. [n] Socinus autem, quod durum sit à litera originali (loquitur de Florentina) recedere velle. Et cum exemplum illud non sit ibi, etiam concludit Alexander & Covarruvias, necesse verum, ut sententia lata contra creditorem noceat debitori, quia nullibi id in jure nullaque ratione probetur. Sane enim, non aliunde inducti alii videntur in hanc opinionem, ut creditor præjudicet debitori, quam ex *l. sæpe.* etsi abunde post conquisierint, unde istam opinionem firmarent. Ut cadat hic, quod bellissime Cujacius: [o] *Pandectarum Florentinarum editio felix juris studiosos docuit, dedocuitque multa: Bartoli, similiumque interpretum traditiones adflixit maxima ex parte.* Et illud non minus belle, quod [p] plerique Doctorum errores in Decreta transierint. [q] Scilicet (quod idem Doctor aliique tradunt) ex plerisque glossis juris civilis confectæ sunt Decretales. Et hoc valeat hic, si forte contra partem istam urgebitur *d. c. pen.* Quamquam *sequens*, nec ibi sit alius, quam qui est in *l. sæpe.* ut & verba illic subjecta demonstrant, in unum (docente Covarruvia) jungenda casum. Difficilis hæc disputatio est. Et in ea tamen teneo partes supra defensitatis contrarias. Fateor autem regulam, ne res inter alios judicata noceat aliis. [r] Sed & ajo, triginta esse amplius ad eam regulam limitationes. Ajo, & admissa interpretatione Dyni de verbo *sequenti*, ut is sit prior dominus, & itaque præcedens, non sequens, quod non tamen sequitur, ut lex neget, fieri aliis præjudicium, nisi cum iste sequens caussam agit. Ratio legis aliud docet: quod scientia tertii vetare potentis, & patientia pro consensu habetur, & pro mandato in ju-

[m] *Alb. disp. de lib. ju. ci. c. 2.*
[n] *Soc ju. §. Cato. num. 9.*
[o] *Cuja. 6 obs. 7.*
[p] *Cujac. 22. obs. 16.*
[q] *Cuja. c. 3. ut li. non cont.*
[r] *Vasq. d. 23. n. 15.*

judicialibus. [f] Et hæc est ratio communiter recepta ab omnibus hic civilistis & canonistis. Et hæc ratio sic præstat nobis argumentum contra Hollandos, qui passi sunt, nautam litigare super mercibus navis, quas ipsi ajunt suas: qui potest prohibere, alium agere, nec prohibet, is sibi omnino præjudicat; & isti Hollandi potuerunt nautam prohibere. Nec vero movere nos debet Covarruvias, qui non fert generalem illam rationem communem: & contra communem pervertit quoque *c. pe. de se & re jud.* [t] Imo enim satis est ad legem, si vel patiens caussam habet ab experiente vel experiens à patiente, si aliquis eorum ab altero causam habet. Satis est ad Decretalem sola scientia litis & patientia. [u] Sic Ancharanus, quod sit *communis regula*, quod tertius, qui super re, ad eum pertinente, scit alium litigare, & patitur, nisi se opponat, & appellando quidem contra sententiam se opponat, *non potest impedire executionem sententiæ*, ut & Innocentius *in omnibus dictis* suis in hoc *residet*, quod *sola* scientia litis sibi præjudicat, quoad hoc, ne executionem impedire possit. Et verba illa sunt Ancharani omnia. [x] Sic & ad leges ipsi quoque recentiores: Duarenus, quod nocet res judicata aliis scientibus, patientibus, potentibus prohibere, alium agere. Et Donellus, quod sententia legis, & autoritas rerum judicatarum sic exigit, ut res judicata noceat ei, qui prius potuit experiri, & alium prohibere. Atque notandum de his recentioribus, quod sequuntur Florentinam scripturam, & tamen sic quoque docent generaliter. [y] Etiam Cujacius sic: & quod sit sola scientia satis. Et scientia sit, *Videre & Pati.* [z] Hoc & Cravetta de scientia & patientia ex eadem

f Com. l. sæpe. n. 2. Imo. 3. 25. 24 Alex. 18. 87. Pau 2. cons. 3. n. 8. & d. c. pen. n. 12. Fely 15. Aret. l. 1. n. 53. de adq. po. Scot resp. 19. lib. 6. to. 1. Ro. dec. 2. de resc. in antiquior. & dec. 14. de prob. in nov.

t Ang. Imol. Castr. Alex. l. sæpe. prin.

u Anch. cons 333.

x Duar. meth. ad tit. de re jud. c. 3.

y Cuja. d. 25.

z Crav. cons. 271. fi.

a *Paris 4. consf. 76.* eadem l. sæpe. a Hæc (ait Parisius) *communis schola omnium Doctorum.* b Et apud alios no- b *Lanar. consf. 65. n. 13.* viores, quod *sola scientia* sufficit, quid & quod non opus sit tum quærere, an qui fuit in lite, fuerit legitima persona, citant autem & notata in l. sæpe. c Sciens æquiparatur renun- c *Rol. 1. consf. 59.* cianti, ut dicunt alii. Sic ratio hæc dicta, considerata omnibus in universo isto tractatu, scientia, potentia prohibendi, patientia. Et dure nimis contra omnes pugnat Covarruvias, dum vult, esse casum unum notatum Decretali exceptum: qui duo sunt: & notantur communiter duo: & quos ipse miscet in unum, ut tertium suum hic requisitum semper inesse probet, cum qui patitur, causam habet à litigante. Casus ille est unus. At sine illo mixto alter est, ut sic distinguit Decretalis clare casus duos, d *Com. l. sæpe. n. 2. Imo. 24. Alex. 20.* & glossa & reliqui d civilistæ, canonistæ. *Ponit* (ajunt ad Decretalem Ancharanus & Panormitanus) *regulam & duos casus exceptos.* Et ibidem Zabarella, *Fallit in duobus casibus hic exceptis.* Totus contra communes est Covarruvias in il- e *Covar. d. c. 13. col. ult.* lis disputationibus, totus. e Nullam probat scripturam l. sæpe. Non leges ipsæ regiæ placent homini. Negamus ei exempla dictæ legis esse veluti regulas. Ratio est regula. Exempla sunt exempla, nec restringunt rationem, aut f *Bero. c. 1. n. 55. de off. del.* regulam à ratione manantem. f Articulus veluti, quo utitur Jurisconsultus in dicta lege, satis ostendit, illa esse exempla. Etiam negari potest de authoritate illic literæ Florentinæ supra alias. Communes libri omnes & Norici, & Doctores communiter habent illud exemplum DEBITORIS patientis creditorem litigare su- g *Zas. int. sing. pen.* per proprietate pignoris. g Et exemplum & scripturam audenter tuetur Zasius. Exemplum

autem

autem præbet rationem aliam nobis ſic : Debitor patiens creditorem litigare, ſibi præjudicat: ergo & dominus patiens nautam litigare, ſibi præjudicat. Nexus argumenti eſt, [h] quia & creditor debitori ſuo poſſidet, & eſt procurator : & nauta domino poſſidet, & eſt procurator. [i] Etiam pignorata nautæ omnia intelliguntur pro ſuo credito nauli. Quamvis non pro hoc actum cum nauta ſit, quo caſu domini non fieret præjudicium. Sed actum de dominio, & poſſeſſione eſt rerum. Non mihi urgeatur ſcriptura Florentina ſupra reliquas. nam & à Florentina diſceditur ſæpiſſime. [k] Quam & innumeris ſcatere ajunt erroribus. Etiam illa cognita, expenſaque ſemper fuit hic, & tamen communiter altera probata magis eſt, æque proculdubio probata eſt. [l] *Utraque litera eſt bona :* inquit Angelus. Nec Albericus negat bonam communem, etſi Piſanam dicit meliorem. Neque eandem communem dicit falſam Comenſis, hoc eſt, juri alienam, non retinendam ; etſi Piſanam putet veriſſimam. Frequens hoc, ut diverſæ adverſæque defendantur ſcripturæ in loco eodem. [m] At nec Alexander reprobavit communem ſimpliciter: ut ipſe ſe declarat. Semper autem & hoc verum eſt quod recepta diu illa alia eſt ſcriptura. Ergo nec temere mutanda ſit, [n] ut Alciatus ait in alia pari quæſtione. [o] Etiam (de illa ſcriptura quicquid ſit) hoc tenetur communiter, quod præjudicatur debitori patienti creditorem litigare ſuper proprietate pignoris. Quid tum in praxi, ſi Alexander, Covarruvias, nonnulli alii diſputant contra? Num propterea tenenda in practica non eſt opinio communis? [p] Tenenda communis opinio eſt, etiamſi contraria verior

- h *Alex. l. hoc amplius. §. quæſitum. de da. inf. Iaſ. l. 1. §. per ſervum corp. de adq. poſſ.*
- i *Strac. de nau. p. 3. num. 29*
- k *Fab. 2 Sem. 14. Alc. §. Cato. n. 23. in Auen. n. 27. in alia lect.*
- l *Ang. l. ſape. n. 2. Alb. 1. Com. 4.*
- m *Alex. l ſape. ſi.*
- n *Alc. d. § Cato. n. 23.*
- o *Menoch. conſ. 319.*
- p *Rip. 2. reſp 1. ad Treb.*

verior videatur. [q] Non diſcedetur à communi nec pro Bartolo, nec in articulo diſputabili, nec ſi ſex, ſeptem tenerent contra eam: nec ſi Papa. Etiamſi eadem non probetur concludente ratione, nec ſatis bona lege. [r] Imo tenenda, etſi regula juris, ſeu lex aliqua in terminis obſtaret: dummodo Doctores viderint legem, & ei reſponderint, *etſi perperam*. nam urgens præſumptio ſit veritatis ex ſcriptis tot Doctorum, quod vel regula illa, vel lex non probet: vel juſta aliqua cauſſa, aut ratione ab ea recedatur. [s] Communes opiniones hodie eandem habent autoritatem, quam olim reſponſa prudentum: à quibus recedere judici non licebat. Habentur pro lege: & veniunt appellatione legis. Aut quæ tandem illæ ſunt contrariæ diſputationes? Tene Zaſii diſtinctionem, ipſi recitatam Covarruviæ, qua ille communem intellectum defendit, & Covarruviæ rationes contrariæ duæ primæ ſunt nullæ, & eædem imo una ſunt, non duæ. Spectat (inquit) dominii defenſio primum ad creditorem: ut debitor eum illinc nequeat abſtinere. Quod nos negamus probari legibus, à Covarruvia allegatis, aut ab alio. Poſſit creditor defendere, quod ſatis ſibi ſit, rem fuiſſe in bonis, etiam in dominio debitoris, tempore dati pignoris, ſed ſimpliciter idem, dominium non poteſt invito debitore defendere. Eſt & tertia ratio Covarruviæ nulla. Nam & abſque illo ibi exemplo idem imo comprobetur aliter. [t] Scilicet Alexander nec ad Bartoli dictum iſthic reſpondet, nec ad rationem. [a] *In creditore convento procedit plane*, ait Bartolus, ut ſententia contra illum lata præjudicet debitori. *nam eo ipſo, quod debitor ſibi tradidit pignus, videtur &* de-

q *Dec. conſ.* 181. 249 239. 270. *Ro.* 379. *Alc.* 1 *conſ.* 34. 1 *Burſ.* 2. *conſ.* 243.

ſ *Weſemb.* §. *reſponſa pru.* *Decian.* 2. *conſ.* 70. 87. & *vol.* 3. *conſ.* 31. *Gail.* 1. *obſ.* 153.

t *Alex. l. ſæpe. num.* 98.

a *Bar. l. ſæpe. n.* 3. *Pan. c. cum ſup. n.* 19. *de re jud.* *Neguſ. de pign. p.* 6. *mem.* 3. *n.* 41.

defensionem promisisse sibi. Et cum Bartoli dicto sunt reliqui, & ipse Alexander. Is disputat ad rationem. Nec apte adsumit de creditore conveniente. [b] Nam facilius est, dare defensionem. Æquivocat in hypothecaria; cum adfertur ratio in proprietate. Æquivocat in ratione Imolæ: quæ est, ut tum demum debitor permisisse videatur creditori, cum litiganti non contradicit, & ipse Alexander disputat, quasi dicat Imola de permissu usque à principio dati pignoris. Refugium vero ejusdem postremum de extrajudicialibus, & levioribus, quasi in his intelligatur, quod de mandato dicitur: ut sic ille tradit in fructuario & creditore: refugium hoc est nihili in casu hoc nostro. [c] Nam nauta intelligitur magis, quam ullus alius procuratoria persona talis, speciali caussa necessitatis, & utilitatis majoris, ut leges notant, & Doctores. Etiam nautæ commissa est cura navis *totius*, & itaque quantarumcunque rerum. Creditori autem, & fructuario jus suum non domini committitur. [d] Præter ea est possessio, quæ tuenda est commissa nautæ, res levis ponderis semper. [e] Adde, quod scientia & patientia hic dominorum prorogat jus, quod nauta ante habuit, & eidem tribuit mandatum plenius semper pro tuenda, quæ illorum sit possessio: de qua agi solum noverunt. Et ita sit hic argumentum efficacissimum, quod sententia lata contra nautam lata intelligitur velut contra procuratorem, itaque noceat omnino dominis, nec cadat hic disputatio de re inter alios acta: cum idem sit procurator & dominus. [f] Illa procedit tum disputatio, cum persona omnino est alia. [g] Cum non est omnino alia, sententia nocet, dicta

b *Gl. l. 11. § hoc jure. de exc. re. ju.*

c *l. 1. §. magistr. autem. ubi Bar. Al. Ang. Saly de exerc. Rui. 3. cons. 66. n. 17.*

d *Ias. rep. l. admonendi. nu. 273. Imo. l. sæpe. n. 30. Dec. cons. 28. Ferr. 220.*

e *Imo l. sæpe. n. 22. Alex. 87. Ias. l. quæ dotis. nu. 76. vers. Quartus casus. Soc. ma. l. 10. lim. 7. C. de procur. Ceph. cons. 272. num. 112 Sira. mand. n. 18*

f *Alex. l. sæpe. n. 69. Menoch. cons. 421*

g *Zuccar. cons. 35.*

dicta inter alios. [h] Et satis est, si eadem sit per fictionem, ut itaque sententia lata contra administratores nocet eorum principalibus. [i] Ex parte rei etiam lata contra defensorem nocet domino in subsidium. At nos in hac præsenti caussa urgemus potius mandatum. [k] Et hoc non modo sit prorogatum, sed & inductum, sive præsumptum scientis patientis prohibere potentis, ut communis est certe & firmata per Neapolitanas, per Romanas decisiones. Etsi Vasquius & contrariam dicit communem, & defendit per duodecim argumenta, etiam per *l. sæpe.* ubi casus iste non legatur. Cæterum argumentis Vasquii respondebis facile: quæ aut ad regulam pertinent, aut ad extrajudicialia. [l] Speciale in judicialibus est, ut tacens videatur consentire, quod & Bertrandus hic respondet: & de præsumpto sic mandato tenet. [m] Sic Menochius late in præsumptionibus, tacentem præsumi consentire, si *unum illud* concurrit, quod idem potuerit contradicendo impedire. Etiam quando agitur de ipsius tacentis damno magno: quidquid multi in hoc senserint aliter, recte minus. Et hæc multo magis vera sint, si cum taciturnitate concurrit aliquod adminiculum: [n] puta fraus & dolus: si vel concurrit judicii (hoc nunc dicimus) calor. In judicialibus semper est pro consentiente, qui tacet. Et hunc casum passim admittunt interpretes. Ut sic Menochius ista docet. [o] Sic alii in prorogatione, etiam ipse ait Vasquius, quod & receptius sit & tutius. Neque his obstat, quod idem Menochius tradit, non hæc procedere in absente: etiam nec in præsente, ignorante quid agatur. Quæ duo mussitari audio ab adversariis. [p] Nam de scientia omnium ostendimus

h *Soc. l. 4. de exc. rei jud. Cioff. 1. cons. 45.*

i *Alb. d. §. hoc jure. Alex. l. sæpe. n. 92.*

k *Vasq. d. 23.*

l *Bertr. 4. cons. 393.*

m *Menoch. 6. præs. 99. n. 15. 18. 22. 39. 43. 44. 58. 59.*

n *Etiam frans hic adversariorum. sup. c. 8.*

o *Suarez. thesaur. rec. sent. scientia patientis. Rol. 1. cons. 170.*

p *Supra c. 7.*

mus nos. Et quosdam fuisse præsentes diximus, ac certum est. Præterea videtur in extrajudicialibus hoc Menochii valere, cum de præsentia nihil dicatur in l. sæpe. & Ruinus citatus Menochio, de extrajudicialibus loquatur, & ni ita sit, jam nihil sit speciale in judicialibus, & tandem in casu nostro considerandum, quod non de incommodo agitur dominorum, cum defensio rerum ipsorum suscipitur, & nec in nauta valeat dictum Menochii: nam omnino in caussa absentium dominorum sunt, quæ de mandato nautæ tradita sunt. Sed & alia sic responderi plura possunt.

CAPUT XII.

In eodem argumento, de re inter alios judicata, nocente aliis.

Alexander [a] recitat multa, quæ desiderantur ad hoc, ut sententia inter alios dicta, noceat aliis. Recitat, desiderari citationem tertii saltem per generale proclama, & id sic velle Angelum. [b] Adde, quod Angeli dictum hoc fortiter adfirmat Bologninus adversus Imolam; qui unus visus est contraire: & qui cedere debeat authoritati Angeli præceptoris. Nam alii qui citationem non desiderant, intelligantur de citatione speciali, ut opiniones opinionibus concordentur desiderantibus citationem. Sic & intelligatur de speciali citatione glossator in l. *de unoquoque. de re jud.* Nam ea lex loquatur de speciali, ut & sic loquatur glossator in limitatione, quam affert de l. sæpe. Nec obstet, quod l. sæpe. loquitur generaliter tantum

[a] *Alex. l. sæpe. n. 16. 70. 82. 83.*

[b] *Bologn. cons. 77.*

tum de ſcientia, quoniam cum quid requiritur, debet intervenire etiam omne, quod antecedit ad illud, & requiritur ſententia per l. ſæpe. & ſcientia poſcit notificationem, & notificatio hic vel ab edicto eſt publico, vel à proclamate. Addit, impium eſſe & crudele, ut contra non citatum valeret ſententia: qui fortaſſis allegaſſet rationes, quibus Judex alio modo ſententiam protuliſſet. Hæc Bologninus. [c] Cæterum non Imola ſolus in quæſtione hac tenet contra Angelum, ſed & Alexander. Et hujus, præceptoris ſui, male reticuit Bologninus nomen, neque enim ignoraverit Alexandrum ſtare cum Imola, cum & Alexandri fundamenta tentet ſubvertere. Sed id tamen nequit, nam l. ſæpe exigit ſcientiam. nec diſtinguit, unde ea ſit. Et nihil hic ſit impium, ubi conqueri de ſe poſſunt, qui de lite ſciverunt, nec os aperuerunt, & ſuas non allegarunt rationes. [d] Eſt Bologninus ignobilis ipſe viæ ductor: non acutiſſimus ingenio, non inſtitutione eruditus ſatis, ut eruditiſſimi viri de eo ſcribunt. [e] Quod nulla deſideretur citatio hic, etiam Pariſius tradit, Decianus, Menochius, canoniſtæ *omnes.* Etiam omnes ſic, qui ſcribunt quod *ſola ſcientia* ſufficit. [f] ut dicit Caſtrenſis & Panormitanus: is & contra diſtinguit expreſſe à proclamate. [g] Sic Socinus, & per l. *ſæpe.* & *c. pe. de re jud.* [h] Sic per eandem legem Cravetta, alii, quod res inter alios acta alii ſcienti, & patienti præjudicat, etiam plene. [i] Sic per eandem Tiraquellus, ei, cui primum de aliqua re actio, vel defenſio competebat, patienti ſequentem agere, nec vocato, rem judicatam æque præjudicare, ac ſi ipſe egiſſet vel defendiſſet: veluti (hoc addam præcedenti articulo) *ſi debitor*

c *Alex. d.* 16. 82.

d *Zaſ. l. frater à fratre praſ. Ang.* 3. *em.* 3. & *lib* 4. *c.* 16.

e *Dec.* 3. *conſ.* 54. & *lib.* 5. *conſ.* 21. *Menoch.* 421.

f *Caſtr. l. ſape. n.* 3. *Pan. c. pen. n.* 35. *de re jud.*

g *Soc. de cit. n.* 5. *col.* 3.

h *Crav. conſ.* 271. *ſi. Rom.* 343. *Caſtr. l.* 29 *de inoff. teſt. Fulg. l.* 1. *n.* 7. *C. de adv. div. judic.*

i *Tiraq. res int. al. ac. lim.* 20.

bitor passus sit, creditorem experiri de proprietate pignoris, &c. [k] Certus non debet certiorari: scientia est pro denunciatione: scientia ubi satis est, nihil refert, unde sit. [l] Etiam loquitur Angelus de citatione ejus, qui erat alias de necessitate citandus; non autem in casibus exceptis, in quibus nunc nos sumus, ubi sola scientia desideratur, & ita Angelum declarat eruditissimus Hondedeus. [m] Alter Angelus declarat, sic esse Perusini dictum, cum sententia per se nocet. Et de ista citatione satis: si de ista nobis opponetur ab adversariis. [n] Desideratur, & ut is legitimus sit contradictor, qui litigat, ut noceat sententia alii. Et is legitimus dicitur, ad quem principaliter caussa pertinet, quæ ad alium spectat in consequentiam. Et qui proculdubio non est navis magister. Verum non uno modo dicitur legitimus contradictor. [o] Menochius (id notemus primum) cum Covarruvia facit rectissime tria capita distincta nocentis tertio sententiæ, vel ex natura ipsiusmet caussæ, vel ex scientia litis, vel ex vitio. Et primum quidem est ad istam definitionem legitimi contradictoris, ut itaque extra idem caput non talis exigatur contradictor legitimus. [p] Atque adeo idem Menochius, dum de his multis disputat, quæ requiri ei dicebantur, ut noceret sententia alteri, ad id de contradictore sic scribit: constare, quod adfuerit illic contradictor, ubi exstiterint contendentes acerrime, ut admitterentur ad divisiones bonorum, ad quas alii adspirarent, nec obstante sententia contra illos primos lata. Ille Alexandri legitimus contradictor tum desideratur, cum caussa per suam naturam habet & potest præjudicare. [q] Ut sic istud addunt alii, & ipse Alexander.

k *Cyn. l. 3. C. de novat. Menoch. cons. 270. 825. Tiraq. de utr. retr. §. 36. gl. 2. num. 28.*

l *Hond. 1. cons. 28. num. 33.*

m *Ang. Aret. l. ß per lusorio. de app.*

n *Alex. l. sape. nu. 76. 77.*

o *Menoch. cons. 319. num. 4.*

p *Menoch. cons. 390. num. 41.*

q *Saly. l. 2. n. 2. C. quib. res jud. non noc. Imo. l. sape. n. 17. 18.*

Et ſic Imola diſerte aptat hoc ad ejuſmodi caſum. Idem Alexander confuſe recitat ad tres illos, pluresve caſus ſententiæ nocentis, & hoc de contradictore legitimo, & reliqua octo, ut in ipſo recitationis principio oſtendit. Et clariſſimum eſt acriter intuenti, quemadmodum novem illa omnia non requirantur ad caſus ſingulos. Eſt quartus apud Covarruviam caſus, cum nocet ſententia tertio ex conſequentia quadam ſola. Atque ad hunc caſum, & ad tertium quid pleraque illorum novem? [r] Quid illa ſcientia ad genus primum? Scientiæ caſus poſcit ſolam aliquam communem nunc in contradictore, ut nunc dixi ex aliis & Menochio. [s] Quum *nullo modo* tertium tangit ſententia, tum (inquit Doctor meus) ſit ridiculum dicere, quod ex ipſa etiam citatione tertio præjudicaretur. [t] Eſt autem connexitas vel ratione perſonarum vel cauſſarum, vel rerum. [u] Et hæc tria debent concurrere, ut obſtet exceptio rei judicatæ res eadem, cauſſa petendi eadem, perſonarum conditio eadem. Et in caſu hoc hoſtro eſt prima connexio, nam nauta curam habet à dominis. Eſt ſecunda, nam quo modo defendit litem nauta, eodem debent & ipſi defendere domini. Eſt tertia, nam eædem & hic res ſunt. Atque ad primam non mihi dicatur, [x] quod ſententia dicta contra colonum, non nocet domino, pro quo ille poſſidet. Ergo neque noceat dominis ſententia, quæ dicta eſt contra magiſtrum navis. [y] Nam & is conductor quidam eſt. [z] Et conductores non ſibi poſſident, at dominis. [a] Ubi diverſitas perſonarum, ibi ſententia non nocet alii, quam contra quem eſt lata. etiamſi vertatur res eadem. Non hæc mihi dicantur.

[b] Imo

r *Caſtr. l. ſæpe. n.4. l.29. n.3. de inoff. teſt. & C. qui. res ju. non no. num.3.*
s *Non. conſ. 77. num. 10.*
t *Bologn. d. 77. nu. 2. 3.*
u *Imo. conſ. 130. Decia. 2. conſ. 54. num. 57. Menoch. 934. n.43. l. 12. ubi gl. de exc. rei jud.*
x *Inn. c. ult. n. 8. ut. li. non co. Decia. 3. conſ. 118.*
y *Gl. l.2. de le. Rho. Cuj. 2. obſ. 28.*
z *l. 1. C. comm. de uſucap.*
a *Duar. l. ſæpe. præl. 42.*

[b] Imo enim ſententia, dicta contra colonum, nocet domino, ſcienti de ſola ſententia, nec appellanti, certe nocet in poſſeſſione. Et ſic objectio contra adverſarios noſtros retorquetur. Et ubi negatur, noceri domino à ſententia contra colonum, ibi de dominio agitur: quod colono non committitur, ut poſſeſſio committitur, aut de domino agitur, qui litem ignoret. [c] Si etiam negatur noceri in poſſeſſione, id de civili dicitur, quæ nec commiſſa colono eſt. [d] Eſt opinio communis, ut ſcientia litis noceat tertio in poſſeſſione. Et eam adſerit Cravetta fortiter. Is & adſerit communem, cum & *tertius* poſſideret, quod eſt notandum. [e] Nam *in hoc caſu* (inquiebat Covarruvias) *dubio procul non eſt ſententia executioni tradenda*. Et Romanus, quod *nunquam* mandabitur ſententia executioni contra poſſidentem tertium, licet ſciverit, cauſſam agi ſuam, ad eamque fuerit etiam citatus & ſiluerit. nam iſte velit retinere ſolum poſſeſſionem. Etſi idem non audiretur, volens poſtea agere contra illum, qui habuit pro ſe ſententiam. nam obſtaret ſibi exceptio rei judicatæ. [f] Etiam Zucchardus ſic. qui & citat Caſtrenſem. [g] Etiam Imola ſic, qui & citat Bartolum. & pulchram addit hic practicam: quam & alii ponunt alibi. Ego dico advertendum, an ſit una poſſeſſio victi & tertii, an non. nam hoc ſecundo caſu, imo ſit verior, & communis opinio, quod lata contra unum ſententia non nocet tertio ſcienti, poſſidenti. Sed iſte impedire poterit executionem ratione ſolius poſſeſſionis. Et de communi ſic opinione teſtatur & oſtendit Jaſon, Et Cravetta non reluctatur hic: aut non bene. Quod ſi eadem poſſeſſio ſit, utique nec ſit

b Imo. l. ſæpe. n. 29. 30. 31. 32. 93. Alex. 113 Fely. c. cum ſuper. n. 12. de re jud. Rui. 4. conſ. 163. Alc. 8. conſ. 67. c Iaſ. 2. conſ. 176. Alex. l. 44. §. 1. de acq. poſſ. d Contar. ſi de mo. po. lim. 23. Crav. conſ. 997. n. 10. 11. e Covar. pr. 16. col. 4. Rom. conſ. 342. f Zucch. conſ. 30. Caſtr. l. à divo. §. ſi ſuper. de re jud. g Imo conſ. 55. Iaſ. d. §. ſi ſuper.

dubitandum quin sententia tertio noceat, ut sic lata contra colonum, qui domino possidet, domino nocet. lata contra nautam, qui dominis possidet, dominis nocebit. [h] Scilicet possidet is, *cujus nomine possidetur. Procurator alienæ possessioni præstat ministerium.* Et vera est illius possessio hæc. Non etiam dicatur mihi, non nocere domino latam hic contra nautam: quia non noceat sententia tertio, nisi cum litigans agit nomine proprio, non nomine ipsius tertii. [i] ut ita rem declarat Bartolus. Hic autem nomine dominorum, non suo ipsius proprio, egit nauta. Non, inquam, hoc mihi objiciatur, quod est valde dubium, & in utramque partem satis sustentabile; [k] ut scribit Alexander, qui & disputat ad quæstionem per quinque columnas, citat autem & multos autores hinc, & inde: fortes hinc & inde rationes adducit. Et licet videatur concludere cum illa Bartoli opinione: [l] tamen Alexandri ipsius quoque sententiam magis ad Innocentium inclinare contrariam, censet Bertrandus, & ipse sequens Innocentium, atque Alexander ipsemet plurimos excipit casus, quibus tenenda sit sententia Innocentii. [m] Et unus est, qui Alexandro notatur septimus, quando non scientes modo, sed & præsentes fuerunt isti, quorum est nomine litigatum, ut tum imo istis noceat judicatum Et hoc valeat contra illos adversarios nostros, qui & præsentes litigio fuere. His nulla est spes. Hos nullo colore audire Judex possit. Sed & casus, qui primus notatus Alexandro, & relatus nobis in capite præcedente, de procuratore excedente fines mandati, servit nobis pro responsione ad omnes. Procurator non est alter à domino. Non est hic locus dicto, [n] quod sententia, etsi prosit alteri

h *l. 18. de adq. poss. Corn. 2. cons. 219.*

i *Bar. l. sape. n. 4.*

k *Alex. l. sape. col. 25. in med.*

l *Bertr. 4. cons. 393.*

m *Alex. l. sape. n. 93.*

n *Iaf. l. 2. §. ex his. fi. de V. O.*

alteri aliquando, nunquam tamen noceat. Quamquam & illud sic est, si nec ulla sit connexitas, nulla ratio. Hic scientia est caussa. [o] Sufficit autem scientia circa ea, quæ in difficultatem veniunt. [p] Probata est scientia evidenter per conjecturas verisimiles: plene per plures præsumptiones simul junctas, &c. [q] Et scientia satis est nunc nobis vel secutæ litis de appellatione nautæ, ut Imola & Alexander declarant, & in tertio loquuntur, qui in casu nostro non est etiam tertius.

o *Decia.* 5. *cons* 91.
p *Calcan.* *cons.* 23.
q *Alex. l.* *sape n.*21. *Im. l.* 5 *n.* 17. *de app.*

CAPUT XIII.

Quatenus noceat res judicata tertio, & de hujus appellatione & executione non moranda.

FAcit res judicata & tertio præjudicium [a] Res judicata jus facit, pro veritate habetur, nemo auditur contra eam, similia. Etiam tertio nocet usque ad semiplenam probationem; & ita quidem, ut reliqua absolvi juramento possint. [b] Ut hæc Bartoli traditio est, quam sequuntur Butrius, Ancharanus, Panormitanus, Romanus, Alexander, Socinus, Decius, Tiraquellus, & qui hos omnes citat Menochius: & qui opinionem nec dubitandam dicit. [c] Quibus addo ego Alciatum, Decianum, Purpuratum, Ruinum, Rotam Genuensem, & Gozadinum testantem de omnibus, sic tenentibus ad *l.* 2. *C. de ed.* Ridiculi sunt, qui ajunt de communi contraria. Etiam dissentientes à Bartolo, tum sunt imo cum Bartolo, si aliqua sit (ut nobis est) caussarum connexio vel communio. Quæ tenenda ad minimum

a *Ias.* *rubr. de re ju.* *Decia.* 2. *cons* 18. *Io. Fra. de Pon. cons.* 6.
b *Menoch.* *cons.* 390. 421. 449. 574.
c *Alc.* 6. *cons.* 68. *Decia.* 1. *cons.* 11. *Purp. ult.* *Rui.* 4. *cons.* 28. *Genu* 103. *Ro. decis.* 184.

mum est sententia, media, concordans alias. Quod si vero nocetur tertio per sententiam sic, & ab hac is non appellat: tum & in judicatum transit contra ipsum. [d] Aliquando tertius nec potest appellare: si nec ipse potuit, contra quem lata sententia est. [e] Cum potest, certe & necesse habet appellare: si nec sit protestatus durante lite cum alio, ne ea obesset sibi: nec litigantem submoverit à lite, quem submovere potuerit. [f] Appellare habuit eo modo, & tempore, quibus ipse habuisset victus: intra decem dies, ex quo scivit, latam fuisse sententiam. [g] Adquiescere enim sententiæ videtur, & appellationi renunciare, qui congruo tempore non appellat, nec non negligentia (minimum) ejus arguitur, qui potuit uti oportunis remediis, nec est usus. Ad renunciata autem regressus non datur. [h] Quid dicam, quod citra appellationem instituitur judicium novum à tertio: itaque nec fit executio impedienda, etiam lædens jus tertii? ut respondit Cravetta & sentit Covarruvias, nec quisquam dissenserit. [i] Cum sententia non nocet, potest tertius cujus intersit, advenire & post executionem inchoatam, & se objicere. Sed hic nocet. [k] In dubio sic interpretanda est sententia, ut minus noceat tertio: ut non noceat omnino. Sed in dubio hic non sumus, ubi communes opiniones habemus. [l] Communes opiniones non sinunt, rem esse dubiam, sed faciunt rem claram. [m] Aut si sequimur ejusmodi disputationes, profecto nihil fuerit adeo clarum, quod obfuscari non valeat. Etiam hic ego rapiam

d *Covar. 15. pr. n. 3. Menoch. cons. 345.*
e *Contar. si de mo. po. lim. 23. Covarr d. 15. n. 1. & c. 16. prin. Ceph. cons. 279. Crav. 997 n. 25. fi. Alex. l. sape. n. 82. add. Pan. c. veniens. n. 16. de testi.*
f *Fely. c. cum super. n. 9. de re jud. Cov. d. 15. n. 2. 4. & col. 14. fi. col. 15. prin. Hond. 1. cons. 28. n. 40. Rom. 343. n. 16.*
g *Rol. 4. cons. 52. n. 23. Orad. int. al. vol. 2. cons. 45.*
h *Crav. d. 997. n. 6. Covar. d. c. 16. prin.*
i *Anch. d. c. veniens. n 2. Fely. num. 4.*
k *Rol. 3. cons. 79. Dec. cons. 445. n. 44. Menoch. 501 n 14. & cons. 688. n. 40.*
l *Dec. 1. cons. 2.*
m *Alc. 9. cons. 104. Bars. 2. cons. 203. Corn. 3. cons. 82. num. 2.*

rapiam argumentum: quod si sic judicandum in dubio est, ne noceat sententia tertio eam ob caussam, quia id sit minus nocivum; etiam executio rei judicatæ non impedietur nobis hujus possessorii, quia id sit minus nocivum. Salvo adversariorum jure omni, potest nobis fieri executio. [n] Quam tardare non modici est præjudicii. Grave hoc est & publico, ut rerum judicatarum autoritas sic eludatur. [o] Etiam cum præjudicium tertio non est factum, non inde tamen fit, ut nec executio sit facienda. [p] Et levis hic cognitio est satis, ubi executioni sententiæ tertius resistit: jure ejus circa proprietatem in judicio ordinario ipsi servato. [q] Hic damnandi adversarii & in expensas totius actæ litis cum nauta: qui Legatum fatigari à nauta, passi sunt: & nunc adsunt suo nomine, litigaturi de re eadem: ut hoc verissimum sic esse, ait Ancharanus, ut sic malitiis hominum, & dispendiis obvietur. Idem & Cravetta & notanter, quod occasio delinquendi ministretur à Iudice, si sic impediatur executio: id enim genus exemplo freti alii versutias similes struent. [r] Executio non impeditur propter motam litem & exceptionem altioris indaginis.

n *Panor d. c. venients. n. 9.*

o *c. 17. de re jud. l. 57. is, à quo. de re jud.*

p *Crav. d. 997. num. 28.*

q *Anch. cons. 333. Crav. d. 997. num. 19. 20.*

r *Panor. 2. cons. 5*

CAPUT XIV.

De instrumento debiti faciendo, & de liberandis fidejussoribus, ad Ornatiss. Lop. Sedegnum.

NOn est dubium, quin teneatur Illustriss. Legatus liberare suos fidejussores, qui abituri ex Anglia sunt, [a] hoc enim de abituris fidejussori-

a *Menoch. de arb. cas. 41.*

jussoribus liberandis tradit Menochius novissime : & decem adfert Doctores, qui idem docuerunt, nullum vero adversantem. Sed quæstio est, an Legatus hodie teneatur instrumentum eis facere aut aliam promissionem, quod eos liberabit, cum discedent, aut (quod postulant fidejussores) intra certum tempus. Et ego de tempore certo peti non posse putem : quoniam hæc esset obligatio ad id, ad quod Legatus non tenetur: qui tenetur solum in casu profectionis. Sed nec videtur obstringi Legatus ad instrumentum in diem istum profectionis incertum. Nam hoc aut inducit novam obligationem, aut fortiorem. Et neutro casu tenetur Legatus instrumentum facere : [b] quia obligationes sunt voluntatis, non necessitatis. [c] Et quia, ubi deterior fit conditio debitoris, non tenetur debitor facere instrumentum : fit autem deterior, si fortius obligatur. Quod si autem probationi tantum petitur instrumentum, etiam neque tenetur Legatus, quoniam non hic periculum est, ut intercidat probatio. Lex namque est, quæ obligat Legatum. Et probatio legis, semper loquentis intercidere nequit. Lege obligatur Legatus, hos abeuntes liberare. Legis obligationi cur suam addet Legatus? Lex claram semper emittit vocem, & frustra igitur alia desideratur probatio. [d] Et sic igitur est doctrina Bartoli & communis: quod, ubi non sit dubium quod aderit probatio, ibi nec peti instrumentum possit. [e] Potest ante agi ad declarationem juris : ut adveniente tempore admittatur. Sed non hic opus ista declaratione: ubi lex clara & Legati vox clarissima. Et ex his agitur contrarium pro Legato dico in casu altero, cum Legatus petit instrumentum emptionis. Moris hoc est. Et semper incertum

b l. sicut. de oblig.
c Ang. l. in omnib. de jud. Alex. l. si finita §. eleganter. n. 18. de dam. inf.
d Bar. d. §. eleganter.
e Covar. 1. var. 18. fi.

tum si Legato aderit probatio venditionis, quam fecit. [f] Venditor cogitur facere instrumentum venditionis. Ergo & emptor emptionis. [g] Et generaliter *potest quis compelli ad faciendum instrumentum contractus*, *vel alterius obligationis*. Vale, Sedegne Ornatiss.

[f] *Iaf. l. ex parte. 121. de V. O.*
[g] *Carn. 4. consf. 120. Moli. de contr. disp.* 337. *num* 3.

CAPUT XV.

De suspecto judice recusando.

TOties appellatum est ab interlocutionibus & sententiis istius judicis, & tot pendent ab eo appellationes, ut putem jus, fasque nobis esse, eundem nunc recusare. Etiam nec alia caussa hæc nunc est, in qua ipsum recusamus, ut non nos compellat [a] lex, apud eundem agere, quæ apud eum, à quo appellatum est, aliam caussam agere, compellit appellantem. Scilicet actum est possessorio ex confiscatione, ut bona fisco Hispanico traderentur, quæ ei confiscata, quæsita jam sunt dominio ejus. Et nunc nec agetur ad aliud, nec ex alia caussa, nec inter alias personas. Et sic igitur, quia non in alia caussa sumus, nec lex stat contra nos, imo illa stat pro nobis, argumento à contrario sensu. [b] Sub judice suspecto periculosum est litigare. ut inquiunt nostri Doctores & autores. [c] Et etiam, si nulla humana lex hac de re fuisset statuta in specie, ratio ipsa facilime ostenderet, eorum judicia nobis fugienda, omnibusque modis avertenda esse, quos suspectos habemus. ut hæc loquitur Covarruvias. Quid & quod idcirco æquissimo consilio factum est,

[a] *l. 1. ap. eum, a quo app. al. ca. ag. comp.*
[b] *Bar. de jud. susp.*
[c] *Covar. pract. 26.*

ut nemo cogatur eum ferre Iudicem, qui sibi sit suspectus. [d] Et lex: *quia sine suspicione OMNES lites procedere, nobis cordi est, liceat ei qui suspectum judicem putat, antequam lis inchoetur, eum recusare.* Scio, hæc capi non de judice ordinario: qualis noster est. Sed ego rationem illam laudo generalem: & apto in Iudicem hunc nostrum suspectissimum, in quem & aliæ incurrunt caussæ, facientes illum plane recusabilem. [e] An enim non centum notantur caussæ, propter quas recusari Judex potest? & an non aliæ contra hunc sunt Judicem absque hac appellationum, quas dixi caussas alias? Hic Judex semper fuit istorum hominum Advocatus contra Hispanos. Hic in delitiis est Hollandis. Hic decretum quoddam prædecessoris sui, viri consideratissimi, illico Judex factus jussit mandari executioni pro Hollandis contra Hispanos: & fuerat ([f] nefas) in illa caussa ipse contra Hispanos Advocatus, & quod decretum prædecessor ipse qui fecerat, ob justissimas causas à nobis allegatas, mandare executioni nunquam voluit. Hic in alia caussa dedit contra nos privilegia fisci, fisco Barbariæ: in ista caussa irrisit nobis jura fisci Hispaniæ varie. Et in caussa illa Barbariæ num legit [g] Ruini responsum, quod ego citavi? num expendit disputationem nostram dictam, scriptam adversus illum fiscum Barbaricum? hora octava pomeridiana rogatus à me, ut expenderet omnia, sequente sane aurora contra nos judicavit. Nunc cum audiisset advocatorum sex allegationes contrarias ad horam prandii, vixdum pransus tulit interlocutionem, nec aliis (credo quidem) nec consideratis allegatorum plurimorum, nec [h] consilio (id certo scio.) Cravettæ,

d *l. 14. C. de judic.*

e *Las. add. no. ad d. l. 14.*

f *Maran. de app. n. 42.*

g *Rui. 5. cons. 158.*

h *Crav. cons. 597.*

Cravettæ., in quo maximum nobis est fundamentum. Etiam id factum, cum sit quæstio hujus interlocutionis adeo longa & intricata, si tertius admittatur tardandæ executioni contra alium judicati, ut facilima non sit resolutio ipsius. Legendi alii, Alexander legendus, qui scripsit volumen ad l. sæpe: [i] & parum ex ordine, ut etiam Zasius notat. [k] Et Præses concilii Neapolitani, quod articulus iste à Doctoribus confusus traditur. Quid tamen alia colligimus? Quis est eorum, qui audivit hominem, aut vidit agentem in nos, post istam interlocutionem, & non sensit eum esse infestum nobis? [l] Potest Iudex tueri suam sententiam, & pro ea intervenire. [m] Et servetur tamen de honestate, ut non sit Advocatus, qui fuit Iudex. Quid in isto, qui etiam est Iudex? Atque num more Iudicis egerit, censete Viri illustres, apud quos egit. [n] Affectio Iudicis manifestissima detegitur ex disputatione ejus cum parte. Ego plura de homine amicissimo non dico, & doctissimo. Et hæc dicta volo cum pace ipsius bona pro justitia caussæ, quam defendo. [o] Sed si propter solam appellationem pendentem in alia caussa non licet recusare Iudicem, ut est sententia communis: ergo ubi sola appellatio non est: licebit Iudicem recusare. [p] Materia recusationis Iudicis est favorabilis, ut Rota censuit. [q] Scilicet divina ac naturalis ratio dictat, non oportere definiri caussam à Iudice suspecto. Et infinitæ caussæ sic congeruntur, propter quas fieri ista possit recusatio, & ultra illas arbitrium Iudicis adhuc versatur hic, qui & alias admittere possit. [r] Admitti caussa etiam levis debet, ut Rotæ habet decisio Doctoris mei Cantuccii. In proposito & illa facit ratio, ne Iudex sic habeatur

i *Zas. l. sæpe. prin.*
k *lo. Fra. de Pon. cons. 75.*
l *Pan. Fely. c. 26. de rescr. Bal. rub. C. de pa. ju. qui ma. ju.*
m *Fulg. l. quisquis. C. de postul.*
n *Crav. cons. 350.*
o *Dec. c. ad hæc. de app.*
p *Ias. d. add. no.*
q *Menoch. de arb. cas. 152.*
r *Ro. in noviss. vol. 1. decis. 2.*

beatur etiamque cum adjunctis aliis judicibus: quod non poterit ab istorum omnium sententia provocari, itaque & cesset ratio legis civilis, compellentis, apud eundem litigare in caussa alia, quia possit denuo provocari. Et prima tamen illa ratio est invicta, quod non sit futura alia hic caussa. [s]De caussa etenim separata illud est legis ita compellentis, & non habente connexitatem. Illa ratio concludit & in ordinario judice: [t]quem ajunt non posse recusari, sed ei adjunctos peti posse. Et hoc tamen sic est, ut non possit ordinarius recusari simpliciter velut suspectus, ut alius judex potest; non tamen, ut recusari non possit etiam ex justa caussa. Nemo hominum hoc dicit. [u]Imo dicunt omnes, quod illa quidem sit vera, & communis conclusio, de ordinario non recusabili: sed quod fallit in certis casibus specialibus. Recusatur hic judex in hac caussa, quæ plurimum, & ferme tota pendet ab articulo quodam Iuris, in quo judex iste, olim Advocatus, defendit eas partes, quæ hic si prævaleant, vincent liquido omnem caussam nostram. Manet affectio (quod omnes scimus) etiam ad ipsas opiniones.

s Dec. d. l. ad hac.

t DD. d. l. 14. & auth. seq.

u Iaf. d. l. 14.

CAPUT XVI.

De appellatione ab interlocutione, & retractatione ejusdem.

APpellatum est, cum admisit judex quosdam, qui venerunt velut tertii impedire rem inter alios judicatam: simul & supplicatum Principi pro retractatione ejus admissionis.

Itaque

Itaque duo videnda sint: & si licet appellare; & si impetrare licet retractationem. Cæterum non sit quæstio prior difficilis. [a] Quoniam *verissimum & indubitabile* dicitur, licere in possessorio (quod hic est) appellare à gravamine irreparabili quocunque, ante sententiam illato. [b] Recte prudens judex judicabit, caussam justam & probabilem esse admittendæ appellationis ab interlocutoria, cum videt, damnum illatum per interlocutoriam, esse irreparabile per definitivam. Sic Menochius. Atque de tali gravamine habet interlocutio, quæ habet de admissione personarum. [c] Ut itaque ab ea appellationem dat Speculator, Iohannes Andreæ, Baldus latissime, Angelus, Romanus, alii, citati Menochio, citati Contardo, & adhuc alii, & hi ipsi duo. Nec quisquam dissentit, quem ego sciam, uno excepto Iasone, & in casu uno admissionis testium, Fulgosio. Nam Iason, ut cavillatur super opinione Speculatoris, quam omnes sic accipiunt, mihi ita non probe citat. Fulgosium, quasi repugnantem aliis generaliter: cujus imo hæc sunt verba: [d] *Ab interlocutoria potest provocari, cum per eam sit præjudicium non reparabile per definitivam. Et dicit Angelus, Speculatorem tenere, quod si interlocutoria judicis pronunciaverit, testem aliquem admittendum, qui non erat admittendus, quod de jure etiam civili potest provocari. Et idem dicit generaliter, quotiescunque per interlocutoriam pronunciatur quis legitimus, qui non est legitimus. Sed illud quod dicit de teste, videtur non inferre gravamen, quod non reparetur per definitivam, quemadmodum & si ex depositionibus testium male judicasset.* Sic in solo casu testium Fulgosius. Et nec quoque in casu illo

[a] *Contar. si de mo. po. lim. 5. n. 2. 3. 13. & q. 8. n. 23. Menoch. 4. adip. 818. 822. & seqq.*

[b] *Menoch. de arb. cas. 490.*

[c] *Ang. 3. cons. 30. Bal. alii, l. 9. qui sat. cog.*

[d] *Fulg. d. l. 9. n. 9*

illo bene discedit à communi, quoniam ([e] ut in terminis respondent Bartolus, Baldus) admissi testes faciunt quale quale præjudicium semper. [f] A læsione autem vel minima liceat appellare. [g] Appellatur ab interlocutione, *cujus probatio præjudicium facere potest, vel cujus gravamen in appellatione à definitiva non potest rescindi, seu reparari*: inquit Romanus. Atque Baldus adhuc notat plures casus licitæ hic appellationis: & cum interlocutio trahit secum executionem, & cum excludit probationem; & cum intervertit beneficium, qui hic optime quadrant casus nobis: contra quos sistitur per istam admissionem, inchoata executio judicati: & iidem excludimur à probando, non hos esse tertios. At concludo, verti & irreparabile gravamen ab hac, & ab alia omni admissione personarum: [h] quia (quod indicat Baldus) semel admissi, iidem nequeunt postea repelli umquam, nec in judicio appellationis, nec in petitorio. Sic non mihi obstaret, si quis allegaret, [i] quod revocari possit à Judice interlocutio, ad quem appellatum sit à definitiva: quia sic & devoluta ad eum sit potestas revocandi omnes interlocutorias. Nulla difficultas in priore hac quæstione, ubi communes opiniones sunt & claræ rationes. In altera faciunt difficultatem plura. [k] etsi Revisio dicitur quædam species appellationis: & ad exemplum appellationis censenda Et primum facit difficultatem, [l] quod lite pendente non sit licita supplicatio pro ista retractatione, atque nec dirimit litem interlocutio: nec per appellationem desinit lis pendere: non certe per appellationem ab interlocutione. [m] Quicquid sit in definitiva contrarium. Leges apertæ: *Supplicare caussa pendente non licet, nisi vel acto-*

e *Bal. l.* 2.*n.*19. *C. de episc. aud.*
f *Alex. l. sæpe. nu.* 70. 71. *de re jud.* *Odd. de rest. q.* 4. *n.* 102.
g *Rom. d. l.* 9. *n.* 3.
h *l.* 13. *ubi gl. C. de procur.*
i *Purp.* 1. *cons.* 62. *&* 66.
k *Ceph. cons.* 180. *n.* 29.
l *C. ut li. pe. ubi Cujac. parat. Las. rub. Bal. l.* 2.
m *Ceph. cons.* 661. *num.* 16.

actorum communium, vel pronunciationis editio denegetur. Ubi & duo ſoli caſus excipiuntur: in quibus noſter non eſt. Etiam: *Qui licitam provocationem omiſerit, perpetuo ſilere debebit: nec à nobis impudens petere per ſupplicationem auxilium, &c.* Secundum, quod ubi ſit remedium ordinarium appellationis, ibi ceſſet extraordinarium ſupplicationis. Et regula hæc eſt quoque generalis. Et hic eſt locus appellationi indubitanter ut dixi, quam nec licet omittere, ut audivimus. [n] Nunquam admittitur ſupplicatio, ubi habere locum poteſt applicatio. Sic Doctores. [o] Tertium, quia reviſio non detur de errore juris, ſed de facti, atque hic petatur reviſio, an jure iſti potuerint. [p] Quartum, nam recurſus non detur ad Principem, ubi non magna, non juſtiſſima cauſſa ſit, non enormis læſio, non magnum præjudicium vertatur, nec enim pro re tenui afficiendus ſit moleſtia aliqua Princeps. Sed in mora modici temporis, data probationi faciendæ incontinenti de jure iſtorum, non magnum vertitur præjudicium [q] Scilicet leve ſit præjudicium in brevi dilatione conceſſa, parva mora nec ſit mora, &c. Quintum, quia nec ſupplicatum pro iſta reviſione hic ſit in ſcriptis. [r] Et ſcriptura hic dicitur neceſſaria tamen. Sextum, quoniam quod faciet hos tertios contentos, [ſ] reviſio non ſuſpendet decreti alterius poſt ſecuti executionem, quo poſſeſſio, quæ antea decreta nobis erat bonorum, iſtis reſcribitur, & nec appellatio ab interlocutione impedit, judicem procedere ad ulteriora omnia. [t] Septimum & hoc in terminis traditur, quod non ſupplicatur contra interlocutoriam, & ſupplicatio non admittitur, etſi nec reparari in defini

n *Mara. de app. n.* 13.
o *Menoch. conſ.* 818. *n.* 40. *& de arb. q.* 70. *n.* 34.
p *Iaſ. l.* 2. *n.* 7. *Caſt. l.* 3. *C. ne li. pe. Menoch. d.* 70. *n.* 18.
q *Menoch. d.* 70. *nu.* 17. *Tiraq. de retr. lign.* §. 8. *gl.* 2. *n.* 9. *item de iu. in re. expe.*
r *Iaſ. auth. ſi quæ ſupplicatio. nu.* 7. *C. de pr. Imp. off.*
ſ *Lancell.* 2. *de att.* 19. *n.* 16. *Contar. ſi mo. po. q.* 8. *n.* 40.

Gail. 1. obſ. 154.   r *Rebuff. de ſuppl. num.* 66.

nitiva possit interlocutio. Atque hæc faciunt in quæstione & casu nostro difficultatem. Atque his tamen & aliis, quæ adduci possent in partem eandem, non obstantibus, etiam nobis nunc concedendam revisionem arbitror. Et moveor, quia si prohibita non sit hic supplicatio, certe permissa sit hic supplicatio. [u] Nihil enim aliud quærit supplicans, nisi ut veritas appareat; & si sit læsus, ut sibi damnum sarciatur: quæ supplicatio juri divino, & naturali, & æquitati convenit, itaque etiam annuere ei Princeps debet; ut sic est argumentum Deciani in terminis, & multus sermo de officio hic peculiari Principis, pro adseranda veritate. Secundo itidem in terminis moveor, [x] quia liceat suppplicare adversus gravamen interlocutionis, si (quod hic est factum) etiam mentio fiat processus ac status caussæ: nam & propter subreptiones videatur vetita supplicatio. Salycetus autem declarat late, quemadmodum *sufficit sub compendio narrari*, quomodo in tali lite, vertente inter tales, judex sic fuit interlocutus: ob quam interlocutionem ex tali caussa gravatus appellavit ad Regiam Majestatem: cui & supplicaret ut delegaret appellationem. Tertio moveor à facili destructione omnium contrariorum; ut succedat, quod præmisi, de supplicatione permissa, quæ non sit prohibita. Non obstat igitur primum, quod habeat regulam, quæ hic non teneat ubi casus sit exceptus: etsi de duobus in lege exceptis non est. Et casus enim alii excipiuntur per Doctores: [y] & hic noster, cum est interlocutoria irreparabilis per sequentem definitivam, sic in exceptis aliis est. Licet & supplicare lite pendente, ut alter adsocietur judici suspecto. [z] Id lex alia, & Docto-

u *Decia. 1. cons. 47. nu. 23. 26. 28.*

x *Lancell. 2. de att. prof. nu. 631 Saly. l. 2. n. 2. 3. C. ut. lit. pe.*

y *Gail. 1. obs. ult.*

z *Nov. 123. ubi An. item gl. Cy. Bar. Alb. Bal. Saly. Ias. l. 2. C. ut li. pe.*

Doctores omnes volunt: id hic supplicatur Principi, ut judici suspectissimo associentur saltem alii. Et neque omittitur hic appellatio, sed jungitur supplicationi ex formula Salyceti pro habendis delegatis. Non obstat secundum, quod & sic solutum est per Salyceti tradita, & aliorum, hic jungentium supplicationem & appellationem. [a] Ordinarium auxilium generale, & extraordinarium speciale sunt simul remedia: etiam extraordinarium non mere subsidiarium: etiam extraordinarium tendens ad coadjuvandum ordinarium, &c. [b] Et sic posse appellare, non impedit restitutionem in integrum, ut est communis opinio: item nec appellasse. Sic neque secundum obstat contrarium. Et quod nunquam addmittatur supplicatio, ubi potest habere locum appellatio, id quidem sic dictum communiter, & ut plurimum, non semper. Et nec Doctores, citati Marantæ, habent abnutivum illud universale. [c] Panormitanus, quod possit quis intentare ad cautelam duplex remedium, appellationis, & supplicationis, cum dubitat de competenti. Id, quod & in præsenti casu factum dici potest rectissime. Non obstet tertium contrarium: quia de errore facti plurimo quæritur hic: ubi isti velut tertii sunt admissi, qui non sunt tertii, sed iidem cum litigante priori. [d] Etiam quod de errore juris isthic negatur, in Principe dicitur: ad quem & dicitur ratio propria, quoniam ille nec præsumatur errare in jure, qui in pectoris scrinio habet omnia jura. [e] Abhorret lex, de iniquitate dici contra tantos viros. De errore facti admittit, ex quo secutus error juris. [f] Admittit de facti: etsi nonnihil etiam

a Odd. de rest. q. 7. n. 2.

b Odd. de rest. q. 16. n. 24. & q. 17. n. 46. 82. 89.

c Pan. c. 4. n. 3. de in int. rest.

d Rebuff. de suppl. n. 11. 70. 74

e Mara. de app. n. 22. Menoch. d. 818. n. 98. & 4. adip. n. 897.

f Rebuff. de lit. civ. gl. 2. n. 43.

injuriæ ex hoc quoque videatur. ut ut dicatur, quod prudentiſſimi etiam in facto falluntur. Non obſtat quartum; [g] Quia nec modici præjudicii ſit ſuſpenſio, & retractatio executionis, facta per iſtam interlocutionem. Iuſtiſſima cauſſa Hiſpano Legato ſit: qui omiſit petere adjunctos judici ſuſpectiſſimo: imo qui non recuſavit inimicum judicem. [h] Et fas fuit vel hoc nomine recuſare in omni cauſſa, quod in una pendebat ab eodem appellatio. Aut ſi jure civili, quod in iſto ſequimur Admirallitatis tribunali, non ſic eſt; vel aliter civile jus Canonico componitur, & nobis jus iſtud non ſit: certe jus eſt tamen de adjunctis, quos non petiiſſe, error fuerit Legati. Is habuit judicem ſuſpectum, quem & moneri à ſummo Concilio Regis noſtri curavit. Sed erravit, dum autoritati concilii plus fidit, quam timuit ab inimico animo judicis exaſperato. [i] Datur reviſio, ubi error dicitur etiam proprius petentis reviſionem. Sic & quartum eſt diſſolutum argumentum contrarium. Quod namque de mora modici temporis illic dicitur, nihil hic eſt, ubi non de tempore res eſt. Non obſtat quintum: quoniam ſupplicatum in ſcriptis imo hic eſt. Dedit Legatus in ſcriptis Regi ſummam totius proceſſus, dedit ad Regem literas, ſupplicavit, ut Legatum decebat, Regi. [k] Pro qualitate perſonarum hæc fiunt, ut pulcre eſt apud Rebuffum in tractatu hoc de ſupplicationibus. Et is addit quod tanti momenti ſunt in voce, ſicut in ſcriptis: quemadmodum & appellationes. [l] Atque ſi in appellatione ab interlocutoria non eſt ſcriptura neceſſaria: ut communis eſt opinio & veriſſima in jure civili: cur ſit neceſſaria in ſuppli-

g *Pan. c. 38. n. 9. de teſti.*

h *Mara. de app. n. 61. Dec. c. ad hæc. n. 15. de appell. Bar. tra. de jud. ſuſp.*

i *Menoch. c. 818. n. 9. Rebuff. de ſupp. n. 87.*

k *Rebuff. de ſupp. n. 3. 4. 16.*

l *Iaſ. §. ubi decretum. n. 59. & add. no.*

ſupplicatione, non fortis dicetur ulla ratio. Non obſtat argumentum ſextum: [m] quia ſententia imo non mandabitur executioni, lata poſt appellationem ab interlocutione, dum appellatio pendet: nam & validitas ſententiæ pendet ab eventu interlocutoriæ. Videlicet, n tenuit appellatio ab interlocutoria, non valuit definitiva, velut lata à judice, cujus juriſdictio erat ſuſpenſa, ut eleganter declarat Panormitanus. Nec nocet, quod imo judex, à cujus interlocutione eſt appellatum, poſſit procedere ad ulteriora, quouſque conſtet de veritate appellationis. [n] Ut ſic opponit Aretinus, & illum Doctorem ſuum ſequitur Felynus. Nam rationi Panormitani nec reſpondent, nec ſequitur, quod & executio quoque fieri poſſit: quæ aliud eſt à reliquis, & pluſquam ulterius. Sed hæc alia erit quæſtio. Non obſtat ultimum argumentum. [o] Nam illa deciſio ſit ex lege Galliæ, de reviſione nec danda ab irreparabili interlocutione. Et ex regula illa ſit, de non danda alias, non ſit regula ex univerſo. Et ſic deſtructis contrariis ſtat noſtrum tertium argumentum. Quoniam vero eſt, qui in verbis legum, quæ videntur reviſionem prohibere ſemper, fundet ſe multum; audiat is adhuc, [p] quod leges loquuntur de ſupplicationibus, non per viam juſtitiæ, ſed gratioſis, ambitioſis, per exquiſitum ſuffragium, per potentem interceſſionem. [q] Sic & dicta proprie ſupplicatio ſpectat gratiam, de qua non ago nunc: at de altera contendo ego juſtitiæ: & quæ dicatur appellatio, reſtitutio. Et non prohibetur appellatio ab interlocutione non Principis, aut non Senatus Principis. [r] In reviſione iſta per viam juſtitiæ conceſſa non videatur verum, quod

m *Panor c.38. n.3 de teſti.*

n *Aret. Fely. d. c. 38.*

o *Rebuff. eo. art. 1. gl. 26.*

p *Cuja. nov. 113. Alc. lib. 4. de V.S. Bero. c. ex literis. n. 7. 18. 20. 21. &c. de reſcr.*

q *Odd. de reſt. q. 1. n. 7. & q. 43. n. 52.*

r *Odd. de reſt. q. ult. n 2.*

quod executio non impediatur. Etiam petitio revisionis hic impediat. [s] Loquuntur de gratiosa supplicatione, qui negant impeditionem. Etiam nescio ego, an jure civili, quod hic sequimur, idem non sit ad istam impeditionem, quod proponitur de jure Canonico per Aretinum, & alios. [t] Iure Canonico non suspenditur judicis jurisdictio per appellationem ab interlocutione. Eccur suspenderetur litibus nunquam finiendis, siquidem eo jure licet ab omni interlocutione appellare? Iure civili cum appellatio non detur ab interlocutione, nisi pauculis in casibus, ratio non negat suspensionem. cum detur ab irreparabili, ratio dabit suspensionem, ne jus frustra dederit appellationem. Quid? non & à sententia secuta est appellatum? de illius dictum nullitate? Ergo nec fiet ejusdem executio. Et sic rursum dixi ad sextum contrarium. Dico nunc argumentum nostrum quartum itidem in terminis supplicationis pro revisione ex Deciano, & aliis. [u] Quod etsi dubius esset articulus, an sit applicatio talis admittenda, *in dubio semper Princeps debet* supplicationem admittere. [x] Nam etsi sit voluntatis concedere, non tamen debet Princeps recusare, si justa supplicatio sit. Et loquuntur isti de revisione sententiæ, & sententiæ Principalis, imo & rei judicatæ: & loquuntur de justitia legis. Nam de potestate altera Principis absoluta, ut dare is possit revisionem, etiam cum quis nequit supplicare pro revisione, nec disquirendum sit, ut Decianus scribit.

s *Lancell. 2. de att. 19. n.16. 20. 25. Contar. si de mo. po. q.8. n.40.*
t *Covar. pr. 24.*
u *Decia. d.74. in fi. Meno. d. 4. n.898.*
x *Rebuff. de suppl. in nu. 45.*

CA-

CAPUT XVII.

De possessorio retinenda, sequestro tollendo, cautione juratoria, & nonnullis fidejussoribus recipiendis.

POssessorem [a] turbari non oportere in sua possessione, & Doctores dicunt, & certissimum sit. [b] Et itidem est certum, esse turbationem, non posse libere uti sua possessione. [c] Nam possessio sit usus rei. [d] Et itidem impediri hunc usum per sequestrum: afferri impedimentum, & molestiam possessori: hunc imo quodammodo spoliari per sequestrum. [e] Et itaque custodiam nec tenendam: at esse satis fidejussores de conservanda re: quam nec advocaverit judex ad se prætextu periculi scandali, nisi forte de periculo hoc probetur. [f] Etiam diffamatio turbat, ut omnium est sententia. [g] Breviter datur interdictum, quod nos intentavimus, *Utrubi*, & propter judicale sequestrum. [h] Datur contra turbantem judicialiter. [i] Datur contra turbantem, nec possidentem. Ut non possident sane adversarii: qui se spoliatos ajunt: [k] & itaque se non possidere. Nos nostram probavimus possessionem, [l] ut satis est, hanc probasse tempore motæ litis, vel turbationis. [m] De justa probatione nec habuimus, quod non vi, non clam, non precario possideamus. [n] Et nec cogimur vel allegare titulum nostræ possessionis. [o] Scilicet justa in dubio præsumitur possessio & bonæ fidei. [p] Bona & fides præsumitur: saltem præcedente justo titulo emptionis.

a *Pan. c. 2. de seq. po.* b *l. 10. de vi arm.* c *Alc. de qui. pe. pr. n. 90.* d *Anch. cons. 248. Menoch. 246. Ro. Gen. dec. 290.* e *Menoch. cons. 696. & 3. rec. 88. Alc. 5. cons. 132. n. 62.* f *Menoch. d. 3. nu. 294.* g *Menoch. d. 3. n. 475* h *Menoch. d. 3. num. 297. Corn. 1. cons. 113. n. 1.* i *Menoch. d. 3. num. 290. Bero. c. 5. n. 39. 46. de re. sp.* k *Menoc. præl. rec. n. 21. & ult. rec. 29.* l *Covar. pr. 17. n. 3.* m *Men. d. 3. n. 600.* n *Corn. 24. cons. 313. n. 4. Ceph. 645. n. 3.* o *Grav. cons. 901. n 7.* p *Corn. 4. cens. 19. n. 5.*

q *Corn.* 2. *consf.* 147. *n.* 17. ptionis. [q] Bona præsumitur fides, & cum est empta res furtiva. nam ignoratum præsumitur
r *Menoch. d.* 3. *num.* 455. id vitii, factum alienum. Et igitur probata nostra possessione, adversariorum turbatione, quid superest, nisi [r] ut pronuncietur, desistendum adversariis à molestatione & præsente, & futura? Eosdem & damnari nobis ob interesse molestationis præteritæ? Neque enim objicient adversarii quidquam de summarietate processus, quæ nec adhibita in nostro sit: ut ex
ſ *Menoch. d.* 3. *num.* 448. actis patet. [ſ] Et quæ tamen in nostro, ut in cæteris possessoriis, fuerit (quod tradunt omnes)
t *Menoch. d.* 3. *num.* 672. *seqq.* adhibenda. Non excipient de dominio, [t] de quo adversus hoc interdictum non excipitur. Si (quod censent itidem omnes) non & incontinenti probent, quod nullo modo facere possunt. Imo, & cum facere hoc possent, non audirentur: ut magis communis opinio à pluribus dicitur: & a Menochio, qui instar plurium in
u *Crav. d.* 901. *n.* 1. *& consf.* 943. *Soc. jn.* §. *nihil comm. nn.* 147. 153. istis tractatibus esse possit, adprobatur. [u] Quam opinionem ita probat Cravetta, ut etiam admiretur, fuisse, qui contrarium sequi potuerint: ita Socinus junior, ut nec admittat de dominio notorio. Ecquid quoque, si admitteretur ista exceptio? Non est tamen de ipsa adhuc dictum: tantum abest, ut sit cognitum.
x *Dec. consf.* 84. *col.* 3. [x] Etiam si esset de dominio liquidatum, si non & sit contestatum, super eo ferri senten-
y *Soc. jn. d.* §. *num.* 381. *seqq. Alc.* 5. *consf.* 69. tia nequit. [y] Et in casu nostro, cum de possessorio constat certe, & super hoc prius fuerit pronunciandum. [z] Semper sit pronunciandum
z *Bero. c.* 1. *n.* 37. *de rest. spol.* super possessorio, ut fere frustra exspectetur, ut & dominio super. [a] Et cum quoque reconventi essemus (quod factum non est, ut fieri potuit)
a *Panor. c.* 19. *nu.* 24 *de præscr.* *Recuperandæ*, si sit (ut est) prius cognitum de nostra possessione, & de hac sit pronunciandum

prius

prius. [b] Claris & probationibus fuerit probandum isthic per adversarios, quod possederint, ut omnium sententia est. [c] Et clamant alias jura omnia, rem possessori relaxandam. [d] Quid, quod spoliatus non restituitur, nisi contra spoliatorem? Non restituitur nec contra malæ fidei possessorem, non certe contra mediatum successorem vel ipsius furis. [e] *Unde vi* nec datur contra singularem successorem, & id clarum. [f] Non remedium *l. si coloni.* contra successorem mediatum, qui titulum habet, & bonam fidem. [g] Non remedium *c. redintegranda.* est contra successorem singularem: sicut (ita & argumentantur) illud, *unde vi* non est, non contra vitiosum possessorem, non contra successorem vitiosi: non, etsi res ipsa sit affecta, puta, vitio furtivitatis. Quæ firmiter Menochius docet. [h] Et alii, quod jure civili nullum detur interdictum contra successorem spoliatoris, at omnia remedia possessoria ad recuperandam possessionem rei mobilis competant solum contra possessorem cum vitio. Ecquid igitur sententiam nobis, & relaxationem possessionis moratur? si nihil est eorum, quæ remedia spoliatis dantur, quod hic contra nos detur? Etiam ut darentur omnia, cum probaverimus nos nostra, adversarii alia nec induxerint, sit nunc (ut dixi) de nostris pro nobis pronunciandum. Nam de sequestro tollendo quid dubitetur? [i] Sequestrum odiosum, vetitum: ut quisque, quantumcunque violentus possessor, sit in sua defendendus possessione. [k] Sequestrum viris honestis non faciendum: qui res nolint dissipare, &c. [l] Tolli & impediri per cautionem, regula est satis clara. Etiam per cau-

b *Menoch. cons. 701. num 3.*
c *Corn. 4. cons 313. num. 4.*
d *Corn. 1. cons. 329. n. 7. Bero. d. c. 1. n. 10.*
e *Menoch. 1. recup. 150.*
f *Menoch. 10. recup. 17. 18.*
g *Menoch. 15. recup. 66. 72. 76. 77. 79.*
h *Rip. l. rem, quæ. n. 23. de adq. poss.*
i *Paris. 1. cons. 41. n. 17. Ceph. 479. 681.*
k *Imo. cons. 50.*
l *Pan. d. c. 2. Imol. d. 50. & cons. 97. Ias. l. 7. §. 1. n. 17. qui sat. cog. Bal. l. 16. de off. præf.*

cautionem juratoriam tolli ajo, quod tamen Jason negat fortiter, & citat secum Speculatorem, Butrium, Imolam, Panormitanum, Alexandrum: etiam Albericum, summum illum Practicum & veridicum Doctorem, qui & sic viderit observari semper. An & hic itidem observatum, ut cautio ista submovenda sequestro non reciperetur? Cæterum his non obstantibus, dico ego contrarium. Nam sunt supradicta in debitore suspecto. Patet, quia sic tradunt illa in suspecto supradicti Doctores omnes. Sic ipse Jason ad legem, [m] quæ de suspecto tradit: *& persona suspecta sit*, inquit. Dubium autem non est, quin ita capiantur interpretes, ut loquitur lex, ad quam se referunt. Aut quid disceptamus? [n] Sic Speculator, Jasonis antesignanus; *sed pone, Titius debet mihi, nec possidet immobilia, & est SUSPECTUS, &c.* [o] Sic Albericus, *item quærit, si petatur pecunia, an debitoris SUSPECTI, &c.* Sic reliqui. Et ergo in non suspecto contrarium est verius, & omnes contrarium sentiunt. [p] Et expresse, quod juratoria cautione tollatur sequestrum, si persona adversus quam est factum, sit honesta, integritate vitæ conspicua, & probatæ existimationis, non suspecta & levitatis opinione laborans, observat Camera Imperialis per leges & per interpretes, quod apud Gaillium & Mynsingerum videre est. Quod si objiceretur praxis tribunalis, ad quod stamus: etiam dicemus, ostendendam illam praxin esse, quæ contradixerit & contraierit cautioni huic, quam petitum fuerit recipi. Illud nihil fuerit, quod hæc cautio nunquam fuerit data, accepta. [q] Nec enim lex per non usum tollitur, sed per usum contrarium. Forte non fuit occasio, ut peteretur admitti.

Forte

m *l. 7. §. ult. qui sat. cog.*

n *Spec. de seq. po.*

o *Alb. d. l. 7. §. ult.*

p *Gail. 1. obs. 148. Myns. 2. obs. 11.*

q *Fely. c. 1. de tre. & pa.*

Forte non fuit caussa admittendi. Probent adversarii, petitum fuisse admitti in caussa huic nostræ simili: & fuisse rejectam petitionem non semel. [r] Interim jus hoc est certum, judicem arbitraturum ex indiciis & præsumptionibus, an juramentum sit deferendum, quod fidejussores non inveniantur, ut sic scribit Socinus: & idem citat in hanc sententiam Baldum, Angelum, Oldradum. Dico autem, esse indicia hic & præsumptiones, quæ persuadeant judici de hoc juramento deferendo. Ipsa personæ dignitas ita persuadet: [s] quæ plurimum in delatione cujuslibet juramenti spectari solet. [t] Illustres non cogi dare fidejussorem de judicio sisti, sed juratoriæ illorum stari cautioni, notat non nemo cum legibus. [u] Legatum præsertim tanti Regis non reputari suspectum, igitur stari ipsius juratoriæ: & hoc in terminis non nemo alius. Ipsa personæ conditio peregrinæ persuadet hic idem: quæ reperire fidejussores non solet facile. [x] Ut in peregrino hic sic exemplificant Doctores. Et dicimus facile. nam ita lex dicit, *si necessaria satisdatio fuerit, & non FACILE possit reus eam præstare*, &c. Et ad eam legem Jason, *Nota illud vulgatum, quod illud dicimur posse, quod facile, & commode possumus, &c.* Et hoc satis ad judicis arbitrium. [y] Quod proculdubio regitur à præsumptionibus juridicis, mente legis, sensu æquitatis. [z] Hoc est judicis arbitrii, quid facile fieri possit. [a] Et quia dicitur generaliter, *non facile* inveniri fidejussores: id in peregrino dicetur certe, & judicabitur à judice. [b] Et sic igitur certe (quæ est regula communis) si juretur, quod non putet, peregrinus is, se posse invenire fidejussores, hoc sic sit probatum.

r *Soc. d. l. 1. qui sat. cog.*
s *Menoch. de arb. c. 464.*
t *Bart. l. pe. C. de dign.*
u *Soc. c. sane. col. 2. fi. de fo. comp.*
x *Iaf. l. 1. n. 23. qui sat. cog.*
y *Menoch. de arb. q. 6. 13. 14. &c.*
z *Menoch. de arb. c. 205.*
a *Rip. de pac. 2. cons. 15.*
b *Clar. §. fi. q. 46.*

Et sic igitur locus tanto magis fuerit isti cautioni, quanto & fidejussores oblati sunt, qui reperiri potuerunt parti. Apparet enim, eam nec refugere dare fidejussores, quos potest invenire. [c] *Difficilium facilis venia est, & remissio*: etiam hic dictum, cum fidejussores non inveniuntur. Quod si isti fidejussores non recipiuntur, qui recepti dicuntur inque gravioribus aliis caussis hic, [d] nec præsumuntur hodie deteriores, & imo pro idoneis laudantur à laudatissimis pluribus, etiam de ipsorum idoneitate fidejubetur idonee, certe jam Judex facit ipse, ne pars possit fidejussores. [e] Sufficiens est cautio, quæ satisfacit juri, & homini, vel saltem juri. [f] Et ille idoneus fidejussor, qui vel mobilia possidet multa, aut habet debitores plures. Sed & qui de idoneitate fidejussorum fidejubere volunt, immobilia quoque possident. Nulla fidejussio idonea est, si hæc non est. Si pars esset admittenda ad simplicem juratoriam, quidni ad istam, cum jurabit, non posse se cavere aliter, alios dare fidejussores? [g] Fiet parti injuria, & fidejussoribus, si idonei non recipiuntur.

c *Caja. c. pe. de don. int. vi. & uxo.*

d *Alc. 2. præs. 27.*

e *Bal. c. 7. de jurejur.*

f *Ias. l. 2. l 5. §. 1. qui sat. cog. Alex. 2. cons. 37.*

g *Soc. Ias. d. l. 5. §. 1.*

CAPUT XVIII.

De non appellando à sententia lata in possessorio.

OMne [a] possessorium est momenti, id est, celeris expeditionis. Omne interdictum, omnis

a *Caja. C. si de mo. poss. & 1. obs. 20. & l. 14. C. de agr. cens. Decia. cons. 28. & ibi add. gl. l. ult. C. qui leg. pers. st. in jud. hab.*

omnis actio de possessione dicitur momenti. Sic Cujacius, alii. Etsi quidam, [b] ut refert Menochius, quod vere dicatur momentarium possessorium, quod est summariissimum, & extraordinarium. Attamen communis interpretatio verbi, quod dicatur brevi reparabile in judicio alio, nullum excludit possessorium. Et Cynus de retinendæ, & adipiscendæ remediis negat esse dubium. Et non est dubium hic, si volumus sequi sententias receptissimas. Quæstio succedit ardua, an negetur appellatio etiam quod ad devolutionem. [c] Nam videtur negare hanc negationem Bartolus, & cum eo multi alii, qui affirmant devolvere. Et hanc opinionem teneri in Hispania, Gallia, Germania, dicunt: observatam semper in Concilio Neapolitano: magis communem esse, &c. Attamen sunt plures, qui de contraria communi, & magis communi testantur, & vero ostendunt per plurimas autoritates. [d] Verior, frequentior, consuetudine Curiarum opinio receptior, ut nec devolvat. Sic & Bartolus in suo loco, neque in loco alio aliter: quidquid credatur de eo aliter, ut scribit Contardus. Sic ante Bartolum omnes antiqui & glossatores. [e] De quorum autoritate præcellenti nihil est, quod dicam, quod ignorat nemo, etiam supra Bartoli autoritatem. Cæterum & multo plures steterunt etiam postea contra illam opinionem, quæ dicitur Bartoli, puta Baldus, Salycetus, Fulgosius, Comanus, Romanus, Imola, Castrensis, Jason, Decius, alii: de quibus idem Contardus, apud quem & de inconstantia aliorum, qui opinionem dictam Bartoli probare aliquando visi sunt. [f] Sic, cum facti sit quæstio, quæ communis opinio sit, [g] nec credatur dicenti
de

b *Menoch. præl. rec. 32.*

c *Contar. C. si de mo. pos. in intell.*

d *Eng. cons. 71. num. 23.*

e *Menoch. cons. 84. Alex 4. cons. 55. Anch 136.*

f *Decia. cons. 259.*

g *Crav. cons. 166.*

de communi, ſed oſtendenti de communi, hæc ſit communis, quam nos dicimus. Porro ad effectum ſuſpenſivum conveniunt Doctores, non illum regulariter dari in poſſeſſorio. Et adverſarii in quæſtione noſtra ſic proripiunt ſe ad limitationes. Ajunt, (quod eſt veriſſimum) dari, ubi damnum nequeat reparari in petitorio: ([h] ut pulchre explicant alii) per poſſeſſorium aliud. Addunt autem adverſarii de damno nautæ irreparabili, qui tantum habet detentationem, & de ea nunc per ſententiam ejicitur. [i] Atque in detentorio ſic eſſe in terminis definitum, ut detur appellatio ſuſpendendæ ſententiæ. Sed ego reſpondeo, eſſe hic damnum ſemper reparabile, aut non eſſe damnum. Ecce, aut de ſuo damno dicit nauta propter naulum, & hoc decretum ſibi eſt; & quod ſi accipit velut juſtum, tum damnum ei ſupereſt nullum: aut non accipit, velut injuſtum; & damnum reparabit per hypothecariam,[k] actionem in rem, judicium petitorium. [l] Sic & in detentorio negatur appellatio, ſi reparabile damnum ſit. Aut dicit nauta de damno, quod à dominis timet ſibi propter res ſibi commiſſas, non defenſas, & vel non habet ab eis ad id mandatum: & non eſt damnum ſpectandum, quod nullum eſſe poteſt: aut mandatum habet, & damnum ſeparabit alio inſtituto judicio. Aut dicit nauta de damno dominorum, & vel non habet ullam poteſtatem id dicere: & nec audietur: aut habet poteſtatem, & itidem reparabit damnum illis. Etiam audent diſſerere de poſſeſſione rerum pretii plurimi, itaque nec modici hic eſſe præjudicii cauſſam. [m] Et neſciunt, poſſeſſorium eſſe ſemper præjudicii modici, etſi poſſeſſio ſit commodi magni, res poſſeſſæ ſint maximi.

Etiam

h *Contar. eod. lim. 1. num. 105. Decia. 4. conſ. 67.*

i *Bal. a-lii C. ſi de mo. poſ.*

k *Bal. ibid. n. 9. Menoch. 3. adip. 11.*

l *Cont. eod. lim. 21.*

m *Decia. conſ. 28. Iaſ. rep. l. admonendi n. 273.*

Etiam à Legati persona potentiori nituntur & de irreparabilitate docere. Et potentiorem quoque à divitiis. [n] Et tamen ille consuevit dici potentior, non qui ditior, sed qui ratione officii magni potest alteri minacem favorem ostendere. Contardus, qui de divitiisque metitur potentiorem hic, facit & arbitrii judicis rem. Eccur potentior quæso Legatus hic Hispanicus, ubi Legatus fœderatarum provinciarum Belgii contra stat? & non etiam tradit ipse Contardus, vacare istam exceptionem, si detur (quod nunc est faciendum) idonea fidejussio? [o] Idem responsum à Concilio Cæsaris, & idem à Concilio Ticinensium, Patavinorum, Bononiensium : quod videre est apud Menochium in caussa Finariensi. [p] Et ipse Menochius non repugnat valde in cautione idonea, certe non repugnabit valide solus contra tot & Doctores, & collegia: *ipse defendit unus παράδοξον, ab aliorum sententia longe recedens* : in caussa illa Menochius de se, præfatione ad illa responsa. Non is est Legatus Hispanus, qui victus alio post judicio, cogi in obsequium sententiæ non valeat, certe non ii erunt, qui dabuntur fidejussores. Non de arcis possessione munitissimæ agitur hic, ut de his in casu Contardi, & aliorum, est. Et semper fidejussio tollit istam exceptionem. Objiciunt aliam exceptionem, quod in caussa hac mixtum quid sit proprietatis, atque connexum. Cæterum, quid hic est connexum? [q] Æquivocant allegantes in contrarium, non percipientes dicta Doctorum in proposito. Non est mixtum, licet in eodem judicio agatur de possessione simul & de proprietate. Connexa dicuntur tantummodo quando ratio unius ab altero discerni non potest.

n *Bart. Bal. Ang. Iaf. l. 1. C. ne li. po. Menoch. cons.* 38.

o *Resp. Cæs. n.* 53. 60. *resp.* 1. *Tic. n.* 37. *resp.* 2. *n.* 28. *resp. Pat. n.* 17. *resp. Bon. fi.*

p *Menoch. resp. Finar. art.* 3. *n.* 31. *quod in vol.* 1. *cons.* 2. *n.* 214.

q *Eug. cons.* 70. *n.* 11. & *cons.* 71. *n.* 9. *Menoch. de arb. ca.* 95.

Et

Et sic exempla notantur isthic. Et sic Eugenius Doctor meus, de ista æquivocatione. Nihil autem tale hic. Etiam ad æquivocam allegationem hic connexi [r] fuerit libelli conclusio attendenda, ut videatur, si intentatum solum possessorium sit. Sed nec in conclusione, nec in parte ulla libelli dictum quid est, quod necessario inferat petitorium. [s] Non verbum *rerum*, non verbum *spectare*, quibus sumus usi. Petiimus, liberari nobis possessionem, non diximus (quod creditur concludere in petitorio), *libere relaxari*. Liberari petiimus, quod est tantum relaxari, expediri liberam ab arresto, sub quo est. [t] Etiam attendenda est sententia, licet actum esset possessorio simul & petitorio, quæ de petitorio (ut fecit nostra) suspendit. Etiam declarant nobis alteram adversarii, si in connexis appelletur à tota sententia, id est, & à tangente possessorium, in connexis sic dictis, vel per æquivocationem. [u] Appellatur semper, qua petitorium sententia spectat, non qua spectat possessorium, ut sic late & docte declarat Doctor meus. [x] Sic in separabilibus his Menochius, quia in his nec vitietur utile per inutile, & mutatum de possessorio (ut ait Cynus) sic non reperitur. Et de his sic casibus. Audient vero alium, quia sententia sit evidenter injusta. [y] Atque à tali liceat appellare: quoniam evidens injustitia æquiparetur nullitati. Etiam de nullitate dicunt hic: [z] & de nullitate etiam dici potest hic. [a] Cæterum & ex actis constare de his debet evidenter, ut Menochius, alii tradunt. Ego autem consideravi sane, & quæ esset hic ejusmodi injustitia, nec quidquam inveni. Etiam potest Judex moveri ex aliis, quæ non sint in actis, possunt

r Dec. d. 28. Decia. 1. cons. 46. n. 5. Eug. d. 71. n. 33

s Soc. l. rem, quæ. n. 6. 14. de adq. poss.

t Contor. lim. 2. §. 5. num. 14.

u Eug. d. 71. n. 30. seqq.

x Menoch. 9. recup. 325. fi.

y Menoch. 4. adip. 850.

z Bal. Saly. C. si de mo. poss. Alc. 6. cons. 37. num. 16.

a Contar. lim. 9. n. 19. 35. 50. 54.

ſunt probationes eſſe receptæ à judice in Camera; poteſt judex moveri ex reſponſionibus rei ad ſuas interrogationes. Ut ita Contardus explicat. [b] Tota probationum materia eſt judici arbitraria. Sic nulla injuſtitia evidens, palpabilis, ut loquuntur. Pro iſta etiam nullitate cogitavi, [c] quod in reſponſis habet Baldus, quod ſi eſſet (& non eſt tamen hic) implicitus libellus & ad petitorium, judex autem non pronunciarit, niſi (quod factum eſt hic) ſuper poſſeſſorio, tum ſententia ſit nulla : quæ libello non conformis, & non ſuper petitis lata ſit. Et non, inquit Baldus, obſtare, quod reſervatio facta ſit per judicem de petitorio, quoniam ſit reſervatio hæc quædam judicis cautela, & litis intricatio. Sic pro nullitate. At contra, ut ut actumque petitorio fuiſſet, & ſuper eo quoque fuiſſet pronunciandum : tamen ſi non pronunciatum ſit, non propterea erit ſententia nulla, quidquid Baldus dixerit. [d] Contra quem ſic tenet Caſtrenſis, Corneus, Cravetta, Contardus, Socinus, Eugenius : quod eſt verius, etſi cum Baldo citetur Berojus & Gratus. Quid enim ſi de altero conſtitit prius? [e] Super eo ſolo & potuiſſe pronunciari, alii, & Ancharanus ajunt. Itaque loquatur omnino Baldus, cum & de petitorio conſtitit. Et ita eſt caſus nullus hic admittendæ appellationis. Et neque hic ſubeſſe dubium dicetur : & itaque admittenda appellatio, [f] ut ſic dicunt, in dubio eſſe & nullitatem admittendam, & appellationi deferendum. [g] Non enim dubium eſt, ubi adſunt communes opiniones. Et quod appellationi ſit deferendum in dubio, id non procedit, ubi eſt regula negativa de non deferendo appellationi, ut hic eſt regula, in poſſeſſorio ne appelletur.

[b] Decia. conſ. 448. 510. 596. 652. Menoch. de arb. ca. 90. & 1. præſ. 79.
[c] Bal. 1. conſ. 153.
[d] Eng. d. 70. n. 20. & conſ. 72. n. 20. 21. 24. Contar. lim. 2. §. 5. num. 21.
[e] Anch. c. 2. de ca. po. & pr. Ceph. conſ. 187. n. 34.
[f] Dec. l. quotiens. de reg. ju. Villagut deciſ. 5. Menoch. conſ. 415.
[g] Decia. 1. conſ. 2. n. 76. vol. 2. conſ. 70. n. 14. vol. 3. conſ. 111. n. 17.

h Et

h Dec. d. 28. Bero. c super ev. il. 2. n. 2. de app. Alc. 6. cons. 44. & c. 1. n. 116. de off. ord.

h Et ita Decius in terminis hic, & Berojus. Et Decium sic sequitur Alciatus in responsis: & jam in lecturis ait probari idem optime ex Panormitano: etsi isthic tutius putet tamen, admittere appellationem etiam ubi sit regula negativa. Et hoc sequatur etiam Molinæus in additis ad Decium. Sequitur hoc idem contra Decium Contardus: qui & quæstionem tractat: & addit alios secum in partem eandem. Sed & alios addit Decio tamen, Baldum videlicet & Nevizanum. i Videamus dicta Contardi: qui defendit late partes (ut dico) adfirmativas. Ratio, (inquit) cur in dubio sit deferendum appellationi, est, quia pro appellatione in id præsumitur, ut appellatio introducatur. Et hæc ratio æque militat cum regulariter prohibita appellatio est. Favorabilis est appellatio, pro qua etiam magis præsumatur, quam pro sententia. Ait deinde, in dubio debere attendi id, quod minus præjudicat. Et minus præjudicet admissio appellationis. Quam rationem à minore præjudicio, & à majore hic æquitate, solidissimam dicit. Addit, quod & in dubio magis sit præsumendum, quod sententia sit lata super possessione successiva, quam super momentanea. Et hæc quidem Contardus. Nos autem respondemus ad primum, quod imo pro appellante non præsumitur, cum appellatio interponitur contra regulam juris. Nec advocamus huc alios, ubi ipse Contardus sic distinguit pro opinionibus conciliandis: quod quum est appellatio contra formam juris communis, ea in dubio non sit admittenda: & sic procedat opinio prior: at si caussa addatur appellationis permissæ specialiter, tum sit admitten-

i Contar. lim. 27.

mittenda: & procedat opinio posterior. Ea est distinctio, quam priores non negent, nec nos negamus. Cæterum quæstio nostra est in priore membro. Ad secundum, de præjudicio minore, dicimus, id perperam in hoc proposito dici, neque enim vel leve præjudicium est victoris, vel si esset, non tamen ei, quod leges & jus commune tribuit, ideo adimendum est, quia noceat alteri, vel majus ei præjudicium afferat. [k] Non enim facit injuriam, qui suo jure utitur. Quod ad tertium & ultimum argumentum Contardi attinet, primum responderi potest, omnem quæstionem sive actionem de possessione esse & adjici in jure momentaneam, ut supra initio expositum est, neque uspiam reperiri hanc distinctionem successivæ & momentaneæ possessionis, utique in proposito hoc nostro. Deinde probare adversarii debent, non præsumere aliam sententiam, quam de possessione caussaque momenti latam esse. Simpliciter enim istud ex nobis, qui possessorium intentavimus, possessionem adjudicavit sua sententia. Omne autem possessorium momenti est, ut jam dictum. [l] Et sententia conformis esse libello intelligitur, atque ex libello declaratur. Neque alia fuisse mens Judicis intelligitur in sententia ferenda, [m] quam quod eam voluerit conformare cum libello, ex quo interpretanda est, ut actus valeat potius, quam pereat. Quæ eo magis probanda sunt, quod remedium istud totum Devolutionis, quod appellant ex Doctorum ingeniis, non ex jure vel legibus introductum sit: ita ut cum in aliis caussis, tum minime in caussis & remediis possessoriis ei locus esse debeat. Præsertim ubi super solo possessorio sententia lata est: ne etiam de petitorio, ut supradictum,

[k] *l. injuriarum. §. 1. ff. de injur. l. 3. §. ie tamen. ff. de lib. ho. l. nullus videtur. ff. de reg. jur.*

[l] *l. ut fundus. ff. commun. div. l. ult. C. de fideic. lib.*

[m] *gl l. si quis. ad exhibendum. gl. in c. si per confirmationem. de Elect. lib. 6.*

vel de fructibus, [n] quo casu etiam Doctores vulgo appellationem à possessorio concedendam putant, sicut in possessorii causa cum proprietate mixta.

n DD in l. 1. C. si de poss. mom. Ang. cons. 46. statuto. Decia. cons. 45. num. 25. v. 1.

Caput XIX.

De certitudine pretii in emptione, & de irrevocabili procuratore in rem suam.

PEtrus vendidit, & cessit Philippo reditus quosdam, qui sui futuri erant in domo Sancti Georgii Genuæ: at hunc cum facti sunt sui, nollet valere contractum istum. Et videtur, non injuria sic nolle. [a] Nam venditio fuerit nulla, quæ pretium non habet certum, & hoc non est, nisi cujus quantitas expressa, ac definita est. [b] Certum est, quod ostenditur, quantum sit. Et id hic factum non est, ubi tantum dicitur contractum initum esse *in consideratione cujusdam competentis summæ*, &c. [c] Non est pretium certum, etiamsi dictum esset de justo. Ergo nec est certum, cum dictum est de competenti. [d] Scilicet pretia in emptionibus solent taxari secundum voluntatem contrahentium, non secundum valorem ipsarum rerum, itaque liceat contrahentibus decipere illic se. l. *in caussa*. 2. §. *idem Pomponius*. ff. *de min.* Etiam cum diceret Philippus, se tanquam cessionarium & procuratorem in rem suam constitutum (ut in instrumento hic est) irrevocabiliter, agere posse ad eos reditus, parata sit Petro defensio, & se posse revocare illud mandatum, quicquid de irrevocabili dictum sit, etiam cum juramento, etiam

a §. pretium. Inst. de emp. ubi Hoto. item Cuja. l. 43. de V. O.
b l. 6. si cert. pet.
c Alex. ad Bar. l. 7. de contra. empt.
d Ias. Soc. in. l. 115. de V. O.

etiam sub pœna, [e] quæ Doctorum communis opinio est. Quæ pro Petro & alia id genus. Cæterum facit contra eundem [f] quod nec quicquam est tam congruum fidei humanæ, quam servari semper, quæ placuere semel. [g] Nihil tam naturale & æquitati conveniens, quam quod servetur voluntas ejus qui vult in alium transferre Etiam contra facit regula, [h] quod quis possit etiam futura, conditionalia jura cedere & quovis alio titulo alienare. Et ergo Petrus, qui potuit futuros hos alienare reditus, & alienavit, fidem nunc servet placiti. Est Petrus usufructuarius [i] Et usufructuarius vendere, concedere, donare usumfructum potest. Et hæc mihi satis videntur in re clara. Quod namque de incerto pretio attuli, ne hic venditio intelligatur, verum est, si incertumque sit omnino. [k] Nam quod in veritate est certum, etsi nobis est incertum, satis est. Certum est pretium, si dictum sit, *Quanti tu emisti*. Itaque sit & hic certum, cum est dictum de competenti accepta summa. Pretium est certum, quod est certificandum ex futura alicujus æstimatione. Ut magis sit hic certum, quod numeratum jam erat. [l] Certum pretium est, quod tale per aliquam relationem. [m] Etiam certum cum imo dictum de justo est, nam declarandum id sit arbitrio boni viri: in quo esse incertitudo nulla potest. Et hoc tamen nec est curandum, si hic non sit venditio. Etenim cessio est certe, quæ pretium nullum desiderat. [n] Semper erit contractus aliquis innominatus. Sed nec obstat alterum de revocatione procuratorii, quoniam verior sit opinio, ut revocari nequeat procurator, qui constitutus est irrevocabilis. [o] Ut ita censet de veritate Felynus, & sic tenet aliquando Baldus. [p] Et sic defendit

e *Bar. l. 12. de preca.*
Bal. l. 4. de procur.
Ang. Imo. l. 95. de solut.
Alex. 5. cons. 29.
Dec. 475. & c. ad nostram. de consuti.
f *l. 1. de pact.*
g *Floria. l. 4. §. 1. de aleat.*
h *l. 43. 55. 73. ad l. Falc. l. 17. 19. de hered. vel act. vend.*
Bal. l. 3. C. de donat.
i *Inst. de usu, & hab.*
k *l. 7. de contrah. emp. ubi Bald. & Salyc.*
l *Menoch. cons. 93.*
Hot. d. §. pretium.
m *Fulg. d. l. 7.*
Ceph. cons. 10.
n *Ias. d. l. 115.*
o *Felyn. Bal. c. 33. de rescript.*
p *Alb. l. 65. de proc.*

dit Albericus, & se obtinuisse, dicit. Et in alio procuratore quidquid sit, [q] certe sic est in procuratore in rem suam, ut revocari non possit: certissime ad jurium cessionem: [r] incunctanter, si Philippus denunciarit domui Georgianæ, ne Petro solvat. Atque sumus sane in casu illo unico, qui solum excipitur per leges ejus domus: quæ faciunt ratos reditus domino ipsorum semper, nec tangendos per ullum alium, *nisi unico solum casu, videlicet ubi & quando constet, & procedat de expressa voluntate heredum*. Videlicet est hic expressa voluntas Petri, qui & est heres eorum redituum. Et qui potest de iis disponere *prout voluerit*, ex ipsorum fundatione, & ea expressa; non solum ex jure communi, quod prædixi. Et cui addo, [s] quod si prohibitio alienationis odiosa est, & restringenda, &c. quanto magis non est inducenda? verba illa aliquando dicta his fructuariis, *quod recipere possint annuatim proventus dictorum locorum*, non inducunt prohibitionem alienationis tanto antea factæ; at ostendunt, hos esse fructuarios, non dominos locorum, item tradunt modum percipiendi usumfructum. Verba, cum possunt aliud significare, non significabunt prohibitionem alienationis. Quid, cum & facta esset prohibitio sine caussa? Quid, cum in favorem ipsorum fructuariorum? illa non tenet. Huic renunciari potest.

q Bal. l. 1. l. 25. de procur. Ang. d. l. 25. & l. 8. qui. mo. pi. vel hyp. sol. Castr. l. 18. de compen. Rom. l. ult. de donat.
r l. 3. C. de novat.
s Soc. jun. §. divi.

CAPUT XX.

De venditione rerum tempore periturarum.

QUod petitur ab Illustrissimo Domino, qui in possessione est saccari, ut hoc vendere sibi liceat,

liceat, habet rationem certam : quod res tempore periturae vendi debent. Et saccarum res est ejusmodi. [a] Res tempore periturae dicuntur, quae servando servari non possunt, id est, ex quibus servando non percipiuntur fructus, & ipsae servantur. Dicuntur tempore periturae, quae in sua naturali bonitate non possunt servari *ultra triennium*, quin corrumpantur tempore & mora fiant deteriores. [b] Ut duo haec sic parificantur. Etiam quae servari sine magno incommodo queunt. Etiam quae vendi primo quoque tempore expedit. Et sic sunt fructus, oleum, vinum, frumentum, & similia, de quibus Doctores sic tradunt communiter & exemplificant. Et itaque necesse sit, de saccaro idem concludere : quod & est fructus, & fit deterius mora ; ut de hoc periti testati sunt. [c] Vendi ejusmodi res debent, ut verbo hoc utuntur Doctores hic. Et in his non est dubium ullum. Illic sit quaestio, quis habeat vendere. Sed & hic videtur jus certum esse pro Illustrissimo Domino. [d] Nam qui in possessione est caussa rei servandae, ipse res vendit ejusmodi. Ergo, & qui est in alia simili possessione, etiam vendet. [e] Ille habet solam tenutam. Noster pro certo non habet minus. [f] Etiam ille casus & noster notari videntur quasi pares in quaestione, si vendi res debent periturae, unde & non improprie colligatur, & pares esse in quaestione hac, qui habeat vendere. [g] Caeterum, ecce observatio Camerae Imperialis, ubi civile valet jus, ut & apud tribunal hic Admirallitatis : quae dictat observatio, res ejuscemodi vendendas per eum, qui eas teneret. Et ita nec sit hic longa quaestio. At succedit alia quaestio tamen, quomodo vendi res istae debeant. Quanti plurimi proculdubio,

a *Ias. l. 1. §. fuit. n. 31. 33. ad Treb.*

b *l. 5. de jur. delib. l. is, cui. §. qui legatorum. ut in poss. leg. l. ult. de req. re ubi Bar.*

c *Bar. l. interesse. de adq poss.*

d *d. l. is, cui.*

e *Bar. d. l. ult.*

f *Pan. c. 2. de seq. po.*

g *Gail. 1. obs. 148.*

quod & observatio illa notat. Sed hoc quid erit? [h] Quanti *communiter* vendi solet, ut ajunt cum id genus aliis Doctores. Putem, sequendam æstimationem antea factam, dandamque nobis veniam vendendi secundum illam æstimationem. Si enim æstimatio nunc esset minor, hanc pars adversa nobis imputatam vellet: sibi de pretio illo imminutum nihil vellet, itaque non velit pars, æstimationem moveri: si nolit, fieri minorem, cum petere nec habeat, nec velle id, cujus contrarium in casu contrario nec peteret, nec vellet. Etiam quæstio hæc ita sit. Quæstio illic nulla sit, si oporteat pretium sequestrari. Est namque observatio supradicta Cameræ, quæ relinquit pretium ipsi vendenti, & idem hic evincit ratio: quia vel retinebimus nos pretium; vel possessio rerum, sive tenuta, quam habemus, eripietur nobis, certe turbabitur; atque id fieri non debet tamen. Ergo tenebimus pretium nos, sicut tenemus res, quarum illud tenebit locum, & in locum quarum subrogabitur. Aut hoc fiet, aut res non vendentur, sed relinquentur (id fieri nullo modo debet) perditioni.. Et ita quæstio hic nulla est An de novis dandis fidejussoribus erit quæstio, qui de pretio spondeant conservando & restituendo? Nec istud putem. [i] Quia dati antea manent: cum caussa finalis obligationis eorundem maneat; obligatio eorum non augeatur; nihil ipsorum intersit. [k] Et stante cautione igitur vel sine decreto Prætoris alienari res ejusmodi possent. Etiam putes, stare cautionem, si venditioni huic pars non assentitur. Et itaque nec novata dicetur obligatio.

h *Acc. Bart. Fulg. l. 14. de cond. fur.*

i *Ias. l. lecta n. 9. Decia. n. 13. Deciá. 1. cons. 11. num. 29. Ceph. 331. n. 23. 27. & cons. 603. n. 36. Bertr. cons. 188. vol. 1. p. 2.*

k *Alb. l 5. de petit. her.*

CAPUT

CAPUT XXI.

De eadem re, ad Dn. Iudicem.

DIxi, licentiam dandam vendendi ſaccarum, quod in ſua naturali bonitate non ſervatur ultra triennium. Quid hic egemus teſtibus, ubi ſententiam apertam habemus legum, & interpretum omnium? Ultra triennium non ſervatur. Debet poſſe ſervari ultra triennium, ne detur venia hæc. Sic omnes ajunt, *ultra triennium*. Uſque ad triennium non eſſet ſatis. Sed audi Domine Illuſtris: quod ultra triennium non ſervatur, etiam poſt unum diem deterioratur, obrepit enim corruptio paullatim. Obrepit oblivio (hæc quædam corruptio) paullatim: & quod poſt annum in memoria non invenitur, etiam poſt unum diem eſt minus, inquit Auguſtinus docte. Et itaque fit ſaccarum mora deterius inque dies, non ſolum in menſes, & annos. Et danda igitur venia hæc. Nec de modo vendendi laborandum eſt anxie, aut præciſe, ſi idem effectus ſemper habetur, ut vendatur quanti plurimi. Æſtimatio oſtendit juſtum pretium hoc. Ea per Judicem, per peritos, per ſubhaſtationem eſt: non per ſolam ſubhaſtationem, quam pars adverſa vellet hic ſolam. Sed Doctores notant ſimili gradu & modos alios. Nec ſubhaſtatio caret apud eoſdem interpretes ſuis periculis ac fraudibus. Subhaſtationem refugit Legatus propter ſuam, & dominorum ſaccari ignominiam nonnullam: quæ trahi videtur per ſubhaſtationem, & vocem præconis. Quis ſua ſic vendit honeſtus & honoratus? refugit ſubhaſtationem

Legatus : qui petit, sibi veniam dari vendendi, non imponi necessitatem : non se præcipitandum illico vendere, aut subinde ad subhastationem recurrere. Vult vendere pro sumptibus in res ipsas necessariis, pro vectigalibus, pro aliis varie. Refugit nunc subhastationem : quia non vult nec putat justum, se abstrahi ab æstimatione jam facta. Pro æstimatione tenetur parti adversæ. Mutare non cogitur. Ad dominos veros, qui sunt, & quod attinet, quis huc ingerat se tertius de jure tertii? Satis ad partem adversam liberas Legatus habet ædes, ut proverbiale carmen est in jurisperitis. Addo ego, ex tamen superabundanti, quod Legati autoritas, quæ est Principis sui autoritas, extendit se & ad istas caussas privatorum : si Principis horum autoritas huc se extendit. Et qui de Legato, aut de Legationibus scribunt, etiam hoc scribunt ac monent, ut Legatus omni studio, omnique opera amicis sui Principis semper adsit. Et magis igitur dicent, ut idem subditis sui Principis adsit. Et non videmus, Legatos omnes versari in his privatorum valde? Etiam illi scriptores, quod Legato credendum sit, qui dicat, quid in mandato. Et pro certo verum scribunt ad hæc leviora, verisimilia, solemnia. Cæterum hæc (ut dixi) abundant, cum res Legato non est cum his, qui petere de mandato habeant. Pars, quæ stat contra, nihil hic habet contradicere. Æstimatum pretium est & supra justum, quia saccarum litigiosum est, adeoque valens tanto minus. Id Doctores tradunt. Id si considerassent, aut considerare habuissent æstimatores, omnino & æstimassent minus. Et parti adversæ non consultum est plenissime? quæ vincens recipiet eam æstima-

æstimationem duplicatam, si reddi res ipsæ non poterunt. Sic est fidejussio. Et videt igitur Illustris Dominus Judex; quam sint morosi adversarii nostri: qui volunt Legatum vel jura sua, vel res perdere, veluti mulier illa scilicet, quæ Salomoni dicebat, *Neque mihi esto, neque illi.* Age tu Salomonem, domine Judex. Ne sine rem corrumpi. Abrumpe has moras, & alias omnes. Neque appellationi hic locus erit adversus pronunciatum tuum: ubi de rebus mora futuris deterioribus agitur & perituris. Et parti adversæ ubi plus nimis consultum est. Sit alibi appellatio, non hic. Non transeat alibi in judicatum æstimatio, transeat hic, ubi facta per deputatos partium, & per partes, tacite saltem, comprobata est, hic transierit in judicatum, ne fiat mora rebus, non ferentibus moram. Sic absque ullis allegationibus viro undiquaque doctissimo, & post alias allegationes hesternas

---

CAPUT XXII.

Epistola ad Theologum, Legato à Sacris, *suadet, vendi res litigiosas.*

SI venire possem ipse, non has ad te scriberem. Nam literæ non respondent, si quid excipitur contra: & responderem ipse tamen, si quid dicerem coram, nec id judicio tuo perspicacissimo satis probari videretur. Sed sic accidit, ut domi per valetudinem cogar me continere. Et tu igitur pro humanitate tua leges, & tueberis pro eruditione sententiam meam, quam scribo vel potius dicto in priore capite

(quando convenit de posteriore) venditionis celebrandæ. Utilis est præsentium bonorum conservatio, aut absentium comparatio, aut malorum propulsatio, vel inhibitio: ut Aristoteles, sive quis alius auctor Rhetoricæ ad Alexandrum, docet. Venditio autem, de qua quærimus, conservat nobis bona præsentia, propulsat incommoda futura, ut ego quidem censeo: & censeo, me non censere male. Tu tamen (audi modo) censebis longe optime. Pronunciavit Judex, quemadmodum Legatus & esset in possessione bonorum; & in ea esset possessione servandus. Nunc si adversarii (dico verbum verissimum) judicio agant recuperatorio; eodem possessione spoliati, momento tempore, triduo, trihorio restituentur. Vicimus hactenus multa in causa ista per bonum fatum, nescio an per negligentiam partis adversæ malam, etiam quod de nova ineunda æstimatione non ursit, implicandis novis moris: ut potuit bellissime Menoch. adipisc. rem. 5. nu. 166. vel quia æstimatio nunquam transit in judicatum, vel quia, facta antea, alii fini ea facta fuit. Etiam quod de fidejussoribus novis accipiendis non exigit, & potuit optime: nam dati olim de judicio isti, reque non barattanda, non tenentur jam re facta venali per judicis pronunciationem Etiam ab hac pronunciatione potuit appellare: cum esset secuturum recuperatorium supradictum momentaneum: quod sua brevitate periculo perditionis rerum, nec fructuum horariorum, satis occurreret. Atque hoc recuperatorii remedium judicii si siletur, aut ego totius sum ignarus juris, aut idem ignorant universum adversi patroni. Pergo. Si omittant de omni possessione disputare, &
con-

controverſiam faciant dominii rerum: non quidem certa victoria manet illos; attamen trahimur nos in dubiam pugnam, atque ancipitem. Auſim ego defendere, bona litigioſa non noſtra eſſe, ſed magis pertinere ad adverſarios: vix pro parte minima eſſe noſtra. Quid enim prolixo meo reſponſo quodam quondam probavi, niſi quod videri falſiſſimum poteſt, jus hic Hiſpanicis eſſe poſtliminii? Quid evici, cum oſtendi, duci capta Hiſpanica ſive in territorium, ſive per territorium non poſſe Regis noſtri? Volui concludere, quod inconſequens exiſtimari valet, ducta igitur fieri libera. Et tertium illud quanti habebitur, quod eadem capta & poſſeſſa dies ac menſes, non ſint quæſita tamen capientibus ante, quam intra præſidia perducta ſint capientium? indicavi hæc olim Taxio: non (ut nunc) propter cauſſam aliam, verum quia ſic ipſa eſſent. Et ſic ſunt: narro tibi. Et ſic non erunt tamen, ſi venditio iſta ineatur. Scilicet venditio faciet, quaſi non eſſe res eaſdem, & itaque nec ullum erit recuperatorium, nullum judicium petitorium. Actio perſonalis ſupererit fortaſſe Hollandis, exſtincta relia commodiore. Et ſic addere plura poſſim: quæ demonſtrarent, per venditionem conſervari nobis bona præſentia, propulſari futura mala. Hæc tibi in aurem: quæ potiora. Neque illa ſpernenda tamen, quæ exaravi judici, objeci adverſariis de rebus in horas corruptibilibus: & quæ Clariſſimus Doctor Tailerus diſſeruit de inconſtanti rerum pretio, & id genus reliqua. Merces iſtæ ſunt venales, & quid ni igitur veneant? Honeſtum, juſtumque accipi ipſarum nunc poteſt pretium, & quidni igitur in præſentia diſtrahantur? Philo-
ſophi

ſophi docent, juſtum pretium non in puncto quodam, at in latitudine quadam verſari. Inquam Philoſophi? omnes & Iuriſperiti, & omnes Theologi. Theologi hoc amplius monent, non eſſe reſpectandum, non exſpectandum in futurum ſpe lucri juſto majoris. Sed hic deſino, vel quoniam videor mihi comprobaſſe ſatis, merces eſſe (quod quærit caput tuum prius) nunc venundandas, vel quoniam videor tibique tranſiliiſſe limites verecundiæ: qui de Theologia tibi Theologo doctiſſimo diſputare velim. Da veniam & corpori nunc non bene valenti, & animo forſitan iſthic præpedito, & ſibi blandienti. Iudica. Vale. Ama me mutuo.

Illa heri: hæc modo in aurora. Periculum in mora temporis eſt tantilli. Si pars velit, novam fieri æſtimationem, impetrabit per jus facile, & moras longiores inducet nobis, novas conciet moleſtias. Si velit, fidejuſſores novos à nobis dari de pretio reſtituendo, nec antea bona diſtrahi, audietur neceſſario. Mi Domine, ſic plura poſſim tibi notare, quæ demonſtrent de utilitate hodiernæ venditionis. Sed huic rei, jam demonſtratæ plus ſatis, demonſtrationes fruſtra adderentur: viro præſertim, qui tu es, ſapienti: cui verbum ex proverbio ſatis eſt. Et dicam adhuc tamen illud generale Ariſtotelis: Omnino, quod inimici volunt, ejus contrarium utilius apparet. Sed non vendi, inimici volunt, bona. Ergo bona vendi, eſt utilius. Sic mea opinio: ſic meæ rationes, quæ & tibi opinionem meam perſuadeant, ſi ſpectentur nudæ. Et ſi non contra rationes has omnes una illa vincat Albani Ducis contra Luſitanos, non eſſe tamen adverſarios noſtros tanti, qui oportunitatibus uti ſciant ſupradi-

prædictis. Cæterum nec est prudentiæ cujusquam, fidere imprudentiæ adversariorum semper, si semel fidit feliciter Albanus Lusitanorum. *Isocr. in Orat. de pace.*

CAPUT XXIII.

De transactione per metum facta quadam, & per dolum.

SI quid reperiatur gestum, præsumitur sponte gestum, non metu, quia aliter præsumeretur delictum: ex quo inferens metum delinqueret. [a] Vt hæc de aliis, & quidem certa tradit Alciatus in regulis præsumptionum. Non tamen (quod alias fit) durior probatio incumbit illi, qui de metu vult probare contra istam præsumptionem juris, quia enim metus communiter solet clam inferri, sufficit probatio levior & per conjecturas, ut apud eundem deque aliis est. Sic & dolus qui non præsumitur, conjecturis probatur, ([b] de quo late aliique) & indiciis. [c] Nimiæ cautelæ probant dolum, atque hic sunt ejusmodi. [d] Dolus arguitur ex multis persuasionibus, quæ itidem hic fuerunt Pinto. Persuadere est plus quam cogere. Et sic igitur responsum est, actionem esse de dolo, ex consilio fraudulento, & ejusmodi fraudulosum teneri ad damni emendationem. [e] Dolus præsumitur ejus, qui transegit cum procuratore, & non procuravit videre mandatum. Qui transegit cum Pinto, nec procuravit videre, qua ille transigeret autoritate: præsertim cum & audiret, non esse Pinto istam autoritatem, qua ille transigeret ullo modo. Ne mihi regerant de clausulis transactionis.

a Alc. 3. præsu. 7.
b Menoch. cons. 118. 214. 226. 230. Ceph. 142.
c Ceph. cons. 718. Alc. 3. præsu. 29.
d Menoch. cons. 175. 406.
e Ceph. cons. 316.

[f] Quæ

[f] Quæ omnes evanescunt, ubi est dolus. [g] Et quæ eodem intelliguntur adhibitæ modo, quo inductus est Pintus transigere.

f Ceph. cons. 210.
g Menoch. cons. 37.

CAPUT XXIV.

Epistola ad Legatum.

De quodam judicis decreto in casu possessionis.

IUssit judex, distrahi omnia: & utrique parti pretium dividi possidendum, dum plenior ferretur sententia. Et non infavorabiliter egisse nobiscum videtur in ista possessione, nam nostri, vi detenti, ipsi vix possunt videri possedisse. [a] Scilicet is quoque dejectus possessione videtur, qui illic vinctus est. Neque tamen dico, desiisse nostros civiliter possidere: qui & animum & spem habere potuerunt recuperandi naturalem, de quo tactum est in responso nostro. Cæterum in possessorio hic ratio non habetur possessionis civilis pro certo. Quoniam vero Dominus judex simul & de dominio cognovit, idem potest cogi absque alia instantia & de dominio pronunciare: [b] *De qua re cognoverit judex, pronunciare quoque cogendus erit:* inquit lex. [c] Et inquiunt interpretes, quod cum cognovit de possessione simul & de dominio, etiam de hoc pronunciare cogetur per superiorem. Est autem de dominio meum responsum. Et de eo spero optime. Etsi etiam video nonnihil, de quo dubitare poterit judex. Quid enim (inquiet) ut fiant bona hæc libera, etsi in territorio Regis teneri captiva nequeunt? Qui istud sequitur? qui istud sequitur ipsis captivis? Num possunt capientem, violentum accu-

a l. 1. §. pen. ubi Ang. de vi ar. Bal. l. 11. n. 66. C. de his qui acc. non poss. Al. Bar. l. 3. de lib. exh. Alb. l. 19. ex qui. ca. ma. Imo. l. 29. de adq. poss.
b l. 74. de jud.
c Soc. jun. §. nihil commune.

accusare ex jure Regis? [d] Nam ipsi hostes bene interfici etiam possunt ubique, non solum capi, si dominus non vetet territorii. Ejiciantur etiam sub pœna, hi violenti, ut ita cum furibus se de alio territorio recipientibus in Mediolanense, tradit Clarus § fin. q. 38. n. 16. si. objiciet judex & longum duorum mensium tempus, quo tutissimeque tenuerunt prædam prædatores. Quid (inquiet) audimus hic toties, rem captam fieri capientium *statim, incontinenti*, si nec duo menses sint satis? de die ad istos hic articulos quærunt Doctores, ac disceptant. Ergo non disceptaturi de mensibus. Quod autem de præsidiis tractent, illud ad certitudinem spectet prædæ confectæ. Ergo ubi ea certitudo sit, non sit opus, duxisse intra præsidia. Hæc & alia dicet judex forte. Sed & responsum his est: & respondebitur, si dicantur. De dominio non esse cognitum, judicium non fuisse petitorium, non dicet, [e] scio. Itaque nec erit mora in sententia, quæ & ferenda sit, possessorio omisso, ut declarat Præses noster Menochius. [f] Etiam in possessorio respondebo, quod retentaque possessio nostris sit per eos nostrorum, qui retenti etsi inviti in navi sunt ab hostibus. Et de invito tamen potest quæstio nobis etiam oboriri. Sunt enim nostri dedititii, & bona eorum dedititia, itaque sint & adquisita hosti statim, ac sunt dedita. [g] Occidi statim prohibetur dedititius, captivus non statim. Bona dedita adquiri statim itaque, etsi capta non adquiruntur statim. Exspectemus. Expellemus & hæc.

[d] *Alb. 2. de ju. be.* 22

[e] *Menoch. cons.* 437.

[f] *Ias. l.* 1. *§. per servum, qui. nu.* 4. *de adq. pos.*

[g] *Alb. 2. de ju. bel.* 16.

CAPUT XXV.

Epistola ad Legatum.

De actis in possessorio.

OBtinebatur prius sententia, & sine multa difficultate, ut declareris tu, Excellentissime Domine, esse in possessione, & hanc tibi relaxandam liberam à sequestro statim, ac dedisses idoneos fidejussores. Nam quod objiciebant advocati adversarii, te Legatum non habere mandatum, cur in his privatorum caussis interponeres te, tollebatur à me dupliciter: & quod imo hæc quoque sint procurationis Legatorum, [a] ut indicavi in libris meis de Legationibus, [b] & alii me secuti in eodem opere censuerunt. [c] Atque isti etiam illud pulcre, Legatum nec adigendum ad exhibenda mandata. Etiam respondi ego, nec te, Domine Illustrissime, hic intervenire tanquam Legatum, sed quam possessorem quemlibet. [d] Scilicet illud à nobis intentatum remedium datur cuilibet detentori. Et in hac secunda responsione institi ego semper, quæ præcidebat quæstiones statim. At alterum, quod objectabatur, partem adversam fuisse spoliatam, & restituendam ante omnia, id nos rapuimus illico, & mordicus retinuimus nobis. [e] Qui enim dicit se spoliatum, idem fatetur, non se jam possidere: itaque per partis imperitiam habuimus statim, quod longius erat protrahendum, si probare de possessione nostra aliter habuissemus. Respondebat Advocatus adversarius, imo retentam possessionem à sua parte. At hoc fuit frivolum: quoniam dixi, civilem esse eam partis possessionem posse: [f] quæ

a *Alb. 3. de legat. ult.*
b *Paschal. de legat. c. 53.*
c *Paschal. de legat. 51. 52.*
d *Menoch. ret. rem. ult. num. 18.*
e *Menoch. prælud. recup. n. 21. & ret. ult. n. 29.*

[f] quæ hic non valeret adverſus tuam naturalem, adverſus te naturali inſiſtentem. Mira vero fuit negligentia adverſariorum, nec dicentium de nullitate ſententiæ, nec contra eam ſupplicantium. [g] Nam utrobique habuiſſent autores, qui videri potuiſſent cum ipſis eſſe adverſariis. Potuiſſent adverſarii moras nectere periculoſas nobis certe. Verum imprudenter ſiverunt, ſententiam tranſire in judicatum. Alibi obſtiterunt ſtrenue, & nos vexarunt valde; nec tamen prudenter ſatis. Oppoſuerunt ſe fidejuſſoribus, quos Tua Excellentia Illuſtriſſima miſit, & quos Judex acceperat. Ubi Judex favit ſane eis aliquantulum: qui non ſolum ſuſpendit ſuum decretum de fidejuſſoribus acceptis, ſed & revocavit, dum poſt juſſit, ut alii ſimul adducerentur fidejuſſores. Etiam cum alii adducti ſunt, & accepiſſet eos Iudex, appellavit pars ad Dominum Regem, quia nec iſti eſſent fidejuſſores idonei. Non prudenter hic egit pars, etſi Iudex ſumpſit biduum ſibi ([h] quod potuit) ad deliberandum, utrum admittenda appellatio eſſet. Peccavit pars quæ injuſte & per injuriam allegavit inidoneos fidejuſſores, cum poſſet probe dicere, [i] fidejuſſionem non eſſe datam idonee, quæ tertium non haberet de re reſtituenda ſine procraſtinatione. Cui tamen incommodo, non ſatis (ut opinior) proviſo nec à procuratore noſtro, ego provideram & ſuccurreram per brevem proteſtatiunculam, ſi opus fuiſſet. Sed altum iſthic ſilentium fuit. Etiam ſilentium de fidejuſſoribus non efficaciter (ut audio ab acutiſſimo Bernardo) obligatis in jure Angliæ communi. [k] Etiam nec ſatis efficaciter obligati in jure Anglico civili: qui non adfuerunt, non ratificarunt

f *Menoch. d. rem. ult. ret. num.* 17.

g *Menoch. d. rem. ult. n.* 52. 53. & *conſ.* 406.

h *Ang. l.* 1. §. 1. *de appell.*

i *Bar. l.* 19. *C. de ag.* & *conſ. Panor. c.* 2. *de ſeq. poſſ. Rom. Alex. Soc. Iaſ. l.* 7. *qui ſat. cog. Viv. opi. comm.*

k *Vide Alc.* 8. *conſ.* 5. *n.* 13. *Menoch.* a. 12. *n.* 22.

suam fidejussionem, cum tandem decrevit judex appellationem non admittendam. Erat enim ipsorum obligatio suspensa per appellationem, & per judicis pronunciationem ad deliberandum. Et huic tamen prospexi rei: nam jussi, fidejussores adesse præsto, si vocarentur ad fidejussionem repetendam. Sed cum appellassent à receptione fidejussorum, & judex appellationem non admisisset, cur non ostenderant quod juris erat, recipiendam appellationem: aut à non recepta (hoc faciendum, aut desino) non appellarunt. Non possunt excusari. Appellatio est ab admissione fidejussorum, testium, &c. Meis contrariis rationibus duabus potuerunt respondere adhuc dupliciter: & quod non esset ea receptio arbitrii judicis; & quod etiam in illis arbitrariis appellaretur. Admiratus sum multa: & quod longiores nobis facessere (id cupiebant unum) molestias non valuerunt. Et quod scriptis meis (potuissent) scripta non opposuerint. Et quod (uno verbo) omnia egerint alia. Etiam injuriarum actionem certam, & grandem in se provocarunt: certissimam nunc ex hoc, quod succubuerunt, & siluerunt in ista appellatione, [l] de quo frivola apparet appellatio scilicet. Cæterum non te, Domine Excellentissime, decet hæc agnoscere, quæ nec te tangere possunt, multo altius collocatum, quam ut humiliorum hominum dicta attingere ad te possint. Vicisti. Ulterius ne tende odiis. Vale, & domino Judici etiam agamus gratias, quod justitiam tandem & favorabiliter administravit nobis. Audi, Domine Illustrissime. [m] Potuisset Judex supplere, quæ defuissent Advocatis. Potuisset literas quasdam, quas protulit, regias sequi contra nos: quæ tamen (mirum) pro nobis, & per

l DD. l. ult. de re jud.

m C. ut quæ desс. advoc. per jud. suppl.

&c per nos procuratæ dicuntur. Hic enim dedit victus junior Advocatus tuus, item Procurator tuus manus. Non ego cessi tamen, at arripui occasionem ex verbis literarum, & ostendi Judici, non concludere literas in præsenti statu caussæ: Persuasus est Judex sane favorabiliter. Tu iterum atque iterum vale, Domine Excellentissime.

CAPUT XXVI.

De nullitate decreti.

Illustris Domine.

SEntentia [a] nulla non dicitur sententia, non habet executionem: imo si commissa sit executio ejus, executio est revocanda. [b] Sed hæc est nulla: quæ habet errorem manifestum per relationem ad petitionem: nam petitio petit cistas tales, sententia de aliis pronunciat. [c] Sententia lata super non petitis nulla est. Et nullitas tanto magis impediet executionem in casu nostro, quanto agit is de retinendo, à quo accipi habent cistæ [d] *Adeo favorabile est jus retinendi, ut competat etiam contra executionem sententiæ. Et retentio maxime privilegiata est*: ut ita Menochius post alios: qui haud dubie de sententia valida ajunt, ut itaque censeant idem certissime de invalida. Et huic argumento non nocet, si quis respondeat, errorem nunc esse in cistarum veluti nomine: [e] qui vitiare non habeat. Nam replicatur sic esse videri, si de corpore constet tamen, de quo hic non constat. Etiam nec quis respondeat, emendari istum erro-

a *l. 4. §. condemnatum. ubi Iason. Rip. alii, de re jud.*
b *l. 1. §. 1. quæ sc. si. ap. re. Bar. Dec. alii C. de err. calc.*
c *Alex. 6. cons. 171. Ceph. 176.*
d *Menoch. cons. 110.*
e *l. 4. ubi not. de leg. 1. l. 5. §. pen. de rei vind.*

f Alex 1. cons. 90. errorem posse à judice; [f] quoniam sententia nulla corrigi aut emendari à judice nec statim potest. Sententia definitiva, quæ hæc est pro certo: qua totum negotium est definitum. Quid tum si non sit lata solemniter? solemnitas non mutat de essentia. Sed non adhibita facit, actum non valere. Et sic ista sententia est nulla etiam ex hoc capite omissæ solemnitatis. Et nec ad prius distinguatur mihi de judice ordinario & delegato: quasi solus iste emendare nequeat nullitatem sententiæ suæ. Nam ordinarius si potest iterum judicare, non propterea potest emendare sententiam suam nullam. Iudicet iterum (petimus) idem Iudex. Sed idem audiat nos; patiatur, se instrui: tradat nobis copiam testium adversariorum; videat probationes nostras. [g] aut dicetur sententia lata (& id hic dicimus de jam lata) festinanter: adeoque (quod aliud caput nullitatis) nulla. [h] *Iudex debet rem plena inquisitione discutere; partes interrogare sæpius, num quid novi addi desiderent, quæ non solum non fecit Iudex* (loquor verba Cephali) *sed nec rogatus voluit modico tempore expectare*, ut de actis postremis nostri procuratoris apparet. Forsan vero non erat, cur audiret nos, qui de sumptibus litis retinendis, de contributione cum deperditis facienda, de his octo cistis non tradendis hosti, de aliis habemus fortiter dicere. Quid? Abstracta hæc bona sint Hollandico tanta vi, tantis sumptibus, tantis laboribus, & eadem omnia tam nullo negotio restituentur eidem hosti? Petit Legatus, jus sibi fieri contra subditum regis sui. Hanc exceptionem opponit executioni hujus sententiæ nihili. Nihili sententia: [i] quæ nec executioni mittenda contra ipsum

g Bologn. cons. 36.

h Ceph. cons. 77.

i Dec. 2. cons. 108.

ipſum Legatum, nec contra alium, contra quem nec eſt lata. Illuſtris Domine, iterum peto, conſideres, ſi Hiſpanus velit delinquere contra leges Regis ſui, & Legatus à te petat, ne ſinas ſubditum delinquere, an tu audire Legatum non habeas? Si nec ſubditus hoc velit, certe ſinere non potes. Non Legato tribues ſaltem tempus, intra quod moneat ſubditum illum Regis ſui, ut non tradat hæc bona Hollandico? & Hollandicus is num habet mandatum recuperandi à Legato ſui Regis? etiam hic nullitas ex defectu mandati. [k] Quæ & opponetur ſemper.

[k] *l. 24. C. de procu. Menoch. conſ. 345.*

CAPUT XXVII.

De exceptione quadam adverſus executionem.

FEcit Procuratoris (minimum dicam) negligentia, ut decretum tale interponeretur, quale, ſi conſuluiſſet Procurator Advocatos, interpoſitum nunquam fuiſſet. Et potuit tamen dominus Iudex audire, quæ idem Procurator adferebat & oſtenſurus erat, ne iſtud emitteretur decretum. Eſt decretum nullum varie: & certe, à quo juſtiſſime appelletur: certiſſime, quod revocare dominus Iudex merito poſſit, ut hæc exponet Doctor Floydus Advocatus. Ego illud afferam, quod plurium iſthic vertitur cauſſa, & multo plurium ciſtarum ſaccari. Et nec debent hæ octo ciſtæ his reddi, qui aſſeruntur domini, ſi non & alii auditi ſunt domini reliquarum multo plurium ciſtarum: & tota ſit cauſſa definita. Eſto, decre-

verit dominus Iudex, illas octo pertinere ad petitores, & illæ pertineant : an illico restituendas eisdem decernet? Quid de sumptibus fiet igitur, qui facti in lite sunt à domino Legato? Quid si sumptus pares sunt valori omnium mercium? Quid si antistent? Aut hi casus non sunt in litibus frequentissimi? Si tanti sunt sumptus, negotium adhuc gessit dominus Legatus utiliter, qui eripuit merces hostibus. Vacant hic versiculi Martialis: *& Iudex petit, & petit Patronus; Soluas, censeo, Sexte, creditori.* Duæ namque sunt species lucrandi ab hoste: plena una, cum & illis incommodamus, & nobis commodamus; altera semiplena, cum illis incommodamus solum. Petat dominus iste octo cistarum rationem istorum sumptuum à domino Legato: & accipiet, cum opus fuerit, cum alii domini reliquarum cistarum aderunt. Non putat Illustrissimus Legatus justum, & nec est justum, ut iste unus paucularum cistarum dominus separet se, & particulam hanc suam à cæteris. Nam & conjunctis omnium viribus facilius obsistetur prædatoribus, qui nondum emiserunt de faucibus hanc prædam. Quid si iste aut nolit, aut non possit solus in lite consistere: & vel transigat cum prædatoribus, vel aliter partem illis relinquat? non hæc ferre Legatus habet, per quæ acquiratur hostibus aliquid. Audiat (si placet) dominus Iudex hoc unum: iste dominus octo cistarum amittere eas omnes debet jure, qui eas Hollandico tradi jubet, ut sic leges sunt Regis Hispaniarum; quas contra subditum suum servandas dicet Legatus Illustrissimus. Assentietur is pro sua parte illic decreto domini judicis, ubi illæ octo cistæ declarantur esse petitoris. Assentietur pro sua parte,

te, inquam: qui nolit quicquam vel minutissimum pro se, attamen censet audiendos reliquos dominos reliquarum, dominos penitus perditarum, qui forte contributionem petent & à reliquis, & ab octonario isto. Nec enim ignorat Doctissimus & Experientissimus Dominus Iudex, contributionem faciendam his, qui sua amiserunt, ut aliena servarentur. Narrabitur, relictas cistas multas his, qui de prædatoribus prædam receperunt. Et fiet itaque pro illis cistis contributio. Assentietur illic decreto Legatus Illustrissimus, ubi illæ octo cistæ declarantur esse petitoris, illic non potest per jus assentiri, ubi jubetur, tradi cistas has *nunc Hollandico*. Ergo & petit à domino judice, aut revocari interlocutionem, aut declarari & suspendi circa istam traditionem. Petit Illustrissimus Legatus, longe arceri subditos sui Regis ab ejusmodi secum litibus indecoris, injustis, ingratissimis. Legatum in jus sine venia à subditis Regis sui? à Legato iniqua aliis? contra Legatum, autorem hic unicum recuperationis.

CAPUT XXVIII

Ad idem, & de exceptione nullitatis.

DIxi, decretum esse nullum varie, quod interpositum de cistis octo saccari tradendis Hollandico Et jure dixi. [a] Ecce sententia est nulla, quæ habet errorem manifestum, sive in se, sive per relationem ad acta. Atque decretum habet hunc errorem, quod jubet, tradi cistas, quæ non exstant. Etiam nullum decretum est, quod aliud habet, quam est petitum.

[a] *Bar. Dec C de err. calc.*

Habet de talibus cistis tradendis, quales petitæ non sunt. [b] Sententia, lata super non petitis nulla est. Nulla sententia est, quæ non lata est solemniter, juxta tit. *Cod. de sent. ex br. re.* & hoc decretum non latum solemniter est. [c] Sententia nulla est, quæ est lata festinanter: hoc est, non receptis nostris testibus, non facta nobis copia testimoniorum adversæ partis, judice non instructo. Iudex hic, ut & in casu quodam Cephali, nec rogatus à procuratore nostro illico ante decretum voluit tantulum expectare, tantum abest, ut voluerit rem plenâ inquisitione discuti, partes sæpius interrogari, alia fieri, quæ non facta arguunt festinationem istam. Est sententia nulla, quæ addicit Hollandico, qui mandatum non habet. Ostendatur mandatum, si est ut Hollandicus iste litiget contra Legatum Regis: si alia habet necessaria. [d] Nullitas ex defectu mandati opponitur etiam semper post sententiam. Et sic sunt plura, quæ ostendant de nullitate hujus sententiæ. Dico sententiam, non interlocutionem, hoc decretum, quod magis participat de definitiva. [e] Ut sic à majori participatu res ista judicatur. Sed & definitiva prorsus hoc est decretum, quod directeque ac principaliter definit negotium universum de possessione, & dominio harum octo cistarum. [f] Habet interlocutio vim definitivæ, si vel articulum spectantem ad definitivam definit indirecte: si expirat judicis officium: si non speratur alia sententia: si interlocutio continet aliquid dari, vel fieri. [g] Cum vero sententia sit nulla, ea nec dicetur sententia. Et itaque nec mandanda ipsius est executio: mandata revocanda est. facta retractanda. In casu nostro nullitas tanto magis impe-

b *Alex. 6. cons. 171. Ceph. 176.*

c *Bologn. cons. 36. Ceph 77. Alex Ias. l. 2. C. de ed.*

d *l 24. C. de procu. Menoch. cons. 345. Flor. l. 1. si me. fa. mo. Mara sing. exceptio.*

e *Menoch. cons. 88. 191.*

f *Gail 1. obs. 130.*

g *l. 4. §. condemnatum de re jud. ubi Ias. Rip Ceph. cons. 263.*

impediet executionem, quando & validæ hic sententiæ impediretur executio. Nam dixi, pro sumptibus litis, pro contributione perditorum retineri nunc istas octo cistas. [h] *Adeo favorabile est jus retinendi, ut competat etiam contra executionem sententiæ. Et retentio privilegiata est maxime.* Iterum peto, Illustris dominus Iudex consideret illud, quod dixi de Hollandico hoste: cui non sint tradendæ hæ octo cistæ per ullum modum. Quid enim, si Hispanus velit delinquere contra leges Regis sui, & Legatus petat à judice, ne ipse patiatur subditum sic delinquere, judex non justam censebit hanc Legati petitionem? Et non lex Regis solum, [i] sed jus omne vetat cum hostibus omne commercium. Dicemus, Hispanum aut nescisse hunc Hollandicum, quem fecit sibi procuratorem: ne & deliquisse judicemus [k] Ut sic præsumitur ignorantia, certe excludendo delicto. Et sic itaque concludemus, nec mandatum factum intelligi propter errorem hunc in qualitate personæ procuratoris. & ita proculdubiò Hispanum responsurum, si rogabitur: & itaque respondisse & nunc ita. [l] Sic enim est regula notissima & certissima ad omnes dispositiones, ut pro dicto, facto habeatur id, quod verisimiliter dixisset, fecisset quis, si esset interrogatus. Detur nobis spatium interrogandi. Liquido ostendemus de voluntate Hispani. Ostendemus, nec sibi fuisse mentem, ut cum Legato litigaretur. Quamquam & quid ego de Legato ingero hic, contra quem nec lego latum decretum? Contra quem fiet executio decreti? [m] Non fit sententiæ executio contra eum, contra quem non est lata. Quod si dominus Iudex existimet,

h *Menoch. cons. 110.*

i *l. 2. C. de comm.*

k *Alc. 3. præs. 1.*

l *Decia. 3. cons. 56. 86.*

m *Decia. 2. cons. 108.*

posse se emendare illum errorem, qui notatus est primo, & secundo capite nullitatis, [n] qui & sit veluti nominis error, cum cistæ illæ octo aliis signatæ notis exprimantur in decreto, quam quibus dictæ sunt in petitione. [o] Respondebo ego, sententiam, quæ nulla sit, corrigi aut emendari neque incontinenti posse. [p] Sententia nulla nequit confirmari. Etiam nulla, quæ illam confirmarit, sententia sequens. Et caput illud de errore notarum nec est solum, quod reddit sententiam hanc nullam ut dictum est. Hoc potest dominus Iudex noster, qui ordinarius est, omnino par ordinario, judicare iterum. Et judicet igitur iterum: sed & nos audiat, si non vult iterum judicare nulliter. [q] Exceptio nullitatis non est proprie exceptio: itaque opponitur semper, & cum omnis vetita est exceptio. Et decretum nullum præcedens, nec confessio partis roborat: etsi tanta est efficacia confessionis, ut à quocunque inepto processu ad quamcunque pœnam, etiam mortis, Iudex possit licite prorumpere.

n *l. 5. §. pen. de rei vin. l. 4. ubi not. de leg. 1*

o *Alex. 1. cons. 90.*

p *Doc. C. de err. cal. Menoch. cons. 270.*

q *Flor. d. l. 1. si mens. fals. mod. dix.*

CAPUT XXIX.

De venditione rerum, quæ pondere, numero, & mensura constant.

QUæ numero, pondere, mensura vendi solent, ea si sunt simpliciter vendita, inesse venditioni conditio dicitur, *si adnumerata, appensa, admensa sint*: [a] ut clare à I. C. distinguitur: quod aut vinum, verbi gratia, omne venditur, quantumcunque esset, uno pretio, & per-

a *l. 35. §. in his. de contr. empt.*

perfecta ſtatim venditio eo caſu intelligatur; aut
ita venditur, ut in ſingulas amphoras certum
pretium eſſet, & tunc perfecta ſit venditio, cum
admenſum vinum erit: *quaſi ſub hac conditione
videtur fieri, ut in ſingulas amphoras, quæ admen-
ſæ erunt*, inquit Iuriſconſultus ibi. [b] Et repetit b *l. 2. C.*
diſtinctionem Imperator. Idem in fundo vendi- *de peric.* *& comm.*
to ad menſuram, ut venditio ſit conditionalis, *rei vend.*
[c] tenet. Bald. [d] & dicit, hoc probari, ubi idem- c *d. l. §.* *in his.*
que notat. Locatio, venditio, ſive in mobili- d *l. 10. §.*
bus, ſive in immobilibus, ad menſuram condi- *1. de peric.*
tionalis: ſcilicet qua reperitur menſura, etiamſi *& comm.* *rei vend.*
fines certi demonſtrati. [e] Ut itaque ante men- e *Alex. 6.*
ſuram non agatur ex eo contractu. [f] Atque illa *conſ. 176.*
dicitur vera omnium ſcribentium concluſio: ut f *Iaſ. 1.* *conſ. 79.*
ſi à corpore cœptum ſit, poſteaque mentio fiat *Decia. 3.*
menſuræ, ut venditio dicatur ad corpus facta: *conſ. 113.*
contra ſi cœptum à menſura proponatur: qui di- *Alex. 3.* *conſ 73.*
cit, quod ita conditionalis ſit venditio in ſecun- *lib. 5.*
do caſu; etiam ſi dederit venditor emptori licen- *conſ 159.*
tiam, ut iret ad laborandum. Et ſic Oldradi di- *lib. 6*
citur ea diſtinctio & adprobata communiter, ut *conſ. 33.*
ſi principium ſit à nominibus numeri, vel men-
ſuræ, non plus in actum deducatur, quam per
ſignatum numerum ſignificetur, alias menſuræ
adjectio loco falſæ eſt demonſtrationis. Et dici
principium à numero factum, ſi prius expreſſa
non ſunt confinia, ex quibus corpus certum
reddatur: nec enim dici corpus determinatum
aliter poteſt. Sic à numero factum principium,
*Vendo tibi terram quatuor jugerum in talibus confi-
nibus*. Sic venditionem limitatam expreſſo nu-
mero in eadem oratione, *Vendo fundum cum
tot jugeribus, quæ ibi ſunt*. Et quod itaque ex-
cedit, ſervari venditori. Nec obſtare, his
ſtantibus, quo minus ad menſuram videatur
facta

facta venditio quod uno pretio facta sit, & itaque etiam pro uno corpore: ut sic valet argumentum à pretio ad hunc contractum. [g] Nam ea pretii unitas imo non obstat. Etiam non obstare, quod in fine dictum sit, *Ad habendum, tenendum, &c.* quæ clausula certum respicere corpus videtur, nam verba contractus concordanda sunt, ne posteriora prioribus derogent. Etiam ea clausula non in corpore instrumenti posita est, sed in executivis & accessoriis: quæ minus mutant. Et itaque nec pro his militet illud, *Ultima derogant prioribus*: unde nec necesse sit, addere clausulam, *Cassans* &c. nam illud intelligitur etiam, cum verba essent præcise contraria. [h] Adi adhæc omnia Decium, ubi & quod in dubio intelligatur ad mensuram facta venditio: quoniam sic fiat partibus minus præjudicialis. Etiam & ne superflua sit mensuræ mentio. Et tamen illud videndum, an unum illud pretium correspondeat magis mensuræ? Adi ad Decii etiam cons. 347. Ubi hoc, quod ex qualitate pretii, vel pensionis intelligatur, quid venditum, quidve locatum sit. Et de Imola, inspici numerum semper, ubi de caussa agitur non lucrativa. Scilicet in lucrativa procedere distinctiones communes, an cœptum sit à numero, an in eadem clausula versemur. Et tamen distinctiones ipse tenet (quod & recte fit) in omni caussa. Ecce sic ait, quod quando in venditione vel locatione prius cum eorum confinibus bona exprimuntur, deinde adjecta mensura certa est, quod venditio non restringitur ad eam mensuram, sed finibus notatis omnia continentur, quæ sunt intra fines. Et clausula separata ad demonstrationem hic est: neç demonstratio attenditur. Ecce, *Vendo fundum cum* tot

g *d. l. 35 d. §. in his. vers. sed si ex doleario.*

h *cons. 500.*

Ex Oldr. & aliis, quos ibi allegat.

tot doliis ibi existentibus : hic est numerus caussa limitandæ dispositionis. *Vendo fundum* : *& dico, tot esse dolia ibi, tot jugera* : non est numerus limitandæ dispositioni. Ibidem Decius, quod si numerus positus in pluribus capitulis sic est, qui in uno positus non est, quod statur pluribus, & una pars contractus secundum aliam declaratur. Eadem vero & cons. 179. quod regula communis est, ut venditio ad mensuram sit conditionalis, nec ante dicatur perfecta, quam secuta mensura fuerit, & quod plana conclusio est, cum contrahentes incipiunt explicare conceptum mentis designando numerum, mensuram. Disputat ibi Decius, an venditio perfecta sit, & translata possessio & dominium per traditionem, cum tamen mensuratio facta nondum est. Ait autem, censeri hæc omnia. [i] Et ita adfirmare Angelum & Castrensem, item & Corneum : à quibus non esse discedendum : etsi possit lex cavillari. Et alteri ibi Decius scribit. [k] At Odofredus tamen verbum tradantur interpretatur in mensurentur, idque propter verba præcedentia, & subjectam materiam. Vinum ibi venditum dicit in genere generalissimo. Ergo sine mensura nec intelligi posse traditum. Ergo sit illic traditio pro mensuratione : qua facta vinum datum videatur, quod est promissum à principio. [l] Item quod si traditio sine mensuratione consideretur, sequatur, anteque traditionem periculum esse venditoris, etiam facta mensuratione, quod est falsum. [m] Item quia primus casus est, cum venditio fuit vini in genere ad mensuram : secundus, cum fuit venditio in specie absque mensura. Et itaque ut adversativa adversetur bene, dicetur quod traditio per men-

V. & Odd. cons. 50. n. 14. 15. & 16.

i l. 2. per illum text. à contrario sensu. C. de peric. & comm. rei vend.

k d. l. 2.

l l. cum incertus. & ibi Bar. de leg. 1.

m d. §. in his.

mensurationem accipietur. Quæ Odofredus, & contra quæ Decius, quod in dubio non sit recedendum à verbis literæ. Item, quod certa pars pro indiviso potest alienari, ratione quotæ pro indiviso possideri: item ratione loci. Cum est omnimoda incertitudo utroque respectu & loci, & quotæ, tum potest esse verum dictum Bartoli: secus si incertitudo tantum respectu alterius. Et Bartolus dicit male incertum ratione quotæ *centum tabulas* Sed & in sententiam Odofredi affertur, quod clausula constituti hoc casu non videatur transtulisse possessionem, nec dominium, nam intelligatur secundum naturam contractus purificata conditione: cui licet derogari naturæ possit de voluntate partium, tamen id sic est, cum expresse fit, non si simpliciter ponitur clausula constituti: nec enim generalis clausula deroget conditioni ex natura contractus. Item nec operetur clausula constituti, ubi incertum est ratione loci & quotæ: ut hic est. Et contra hæc tamen Decius: quod, etsi ea vera sint, quæ de constituto dicta sunt, traditio tamen ex constituto operatur effectum mensurationis, ut periculum transeat & venditio sit perfecta; non quod tacita conditio mensurationis tollatur, sed per traditionem fortius impleatur effectus, qui ex mensuratione inducitur: nam facta traditione translatum dominium est; & periculum pertinet ad emptorem, quia dominus reperitur. Sic & mensuratio, etiam non facta traditione, transfert periculum: quia per eam apparet de specie vendita: & rei venditæ in specie, licet non traditæ, statim est periculum emptoris: major autem sit perfectio ex translatione dominii, quam periculi.

Bart. in l. 3. §. incertam. D. de acq. poss. Ang. in l. qua de tota. §. 1. D. de re vindic.

d. l. 2. a contrario sensu. ibi antequam tradantur.

riculi. Et si mensuratio operatur, ut transeat periculum, idem operabitur traditio fortius. Tandem vero, quod de clausula simpliciter posita dicitur, verum sic sane est de simpliciter posita, quia clausula generalis distinguatur secundum praecedentia. hic tamen esse clausulam specialem, quantum (ut dictum est) ad effectum. [n] Sic Decius. [o] Sic & Parisius, & Cephalus: quod si traditio qualiscunque accesserit, etiam per constitutum, non noceat, mensuram non esse factam, quia & ex contractu conditionali transferatur dominium necdum purificata conditione, si conditio intercedat. Et citat Cephalus alios quoque. Etiam contractum hunc dici conditionalem, quoad periculum rei, non quoad alios effectus, secuta traditione: nam & fructus quaeret is, cui tradita res est, & ad onera itaque tenebitur. Adi Cephalum. Etiam in venditione rei, quae degustari solet, intelligitur conditio, *si fuerit degustata*. [p] Vix enim fit, ut quisquam aliter emat, ubi sic notatur, quod haec insit conditio nec expressa. [q] Sed & sic omnes. [r] Quidquid late disputetur contra ab Azone. [s] Item dicitur venditio conditionalis, quae facta pro justo pretio est. tamquam debeat liquidari pretium prius. Atque idem Cephalus in prima nostra quaestione mensurationis, quod non sit [t] contractus conditionalis, sed purus ac perfectus, quantum ad sui substantiam, si fundus venditur vel locatur ad rationem talis pretii in singula jugera: at sit [u] conditionalis ad declarationem solius pretii, & contractus sit perfectus inspecta veritate, sicut quando contrahitur sub conditione de praeterito. Contractus conditionalis sit, si venduntur vel locantur tot jugera

[n] *d. cons.* 179.
[o] *cons.* 643.
[p] *l. 4. de peri. & comm. rei vend.*
[q] *l. sicut. C. de act. empt.*
[r] *l. 1. de peri. & com. rei vend.*
[s] *l. ult. C. de contr. empt.*
[t] *D D. ad l. si quis arbitratu. de V. O. Alc. 8. cons. 69. Ceph. cons. 10.*
[t] *cons.* 643.
[u] *Ceph. cons.* 767.

jugera ex illo fundo. Sed & tantum conditionalis quoad periculum interitus: quia si res pereat ante mensurationem, ea perit venditori. In reliquis autem & perfecta, & pura venditio sit.

x d.l. sicut.
y cons. 36.
z l. quoties. de astur Decia. d. cons. 113

[x] Quæ Castrensis & alii, & alibi, [y] ut per Cephalum. Et sic est ad verba attendendum, quomodo concepta sint. [z] Nam quod prius nominatum est, idem & censetur magis contemplatum. Habet ille ibi, quod declarat plenius hanc conclusionem, quod scilicet cum distinctio supradicta conjecturis nitatur, etiam sequitur, ut potentioribus conjecturis induci possit, ne distinctio teneatur : sed etsi corpus nominatum prius sit, adhuc intelligatur venditio ad mensuram facta. Et ait, à Iasone in supradicto consilio conjecturas ejusmodi notari eleganter: alias notari à Torniello, cujus consilio ipse Decianus tum subscribebat, & ipse itidem alias notat : primamque cum locus primo nominatus, non tamen certus demonstratus est, & mox de mensura dicitur, post locus ille specificatur. Secundam, cum in nominatione mensuræ usi sunt contrahentes diligentia maxima, exprimendo etiam minimam partem. Scilicet ex ea exacta diligentia & expressione etiam minimæ partis arguatur, quod in mensura fecerunt contrahentes fundamentum majus, ut per eum. Vide & Menoch. de arbitr. cas. 17. num. 3. Non. consil. 81. num. 14. 15. Socin. in l. 15. num. 8. de acquir. possess.

CAPUT

CAPUT XXX.

De contractus perfectione ante instrumentum confectum.

IDem [a] Decianus tractat latissime alteram quæstionem, an contractus perfectus sit, cum de eo nondum confectum instrumentum est, præsertim cum & de instrumento conficiendo dixerint contrahentes. Et quæstio est in his omnibus contractibus, qui fieri sine scriptura possunt. nam in aliis de jure requirentibus scripturam certum est, nihil esse actum sine scriptura In illis igitur sic [b] Decianus, quod scriptura ad probationem tantum censeatur desiderata. Sic ut & testamentum nuncupativum est, etsi testator mandet, de eo fieri scripturam [c] ut tradunt. Etiam & poterit res probari aliter, quamvis dictum sit, [d] ut actus redigatur in scriptis. Illud præterea (inquit Decianus) dicitur perfectum, quod habet causam efficientem, formalem, materialem & finalem. quæ omnia habet contractus, etsi instrumentum factum non est, nam habet efficientem ipsos contrahentes, habet materialem, consensum, ex quo efficitur contractus: consensum utriusque partis separatum. Videlicet mutuus consensus, in unum colligatus, caussa est formalis: caussa finalis adest, obligatio; quia in hoc consentitur, ut sit obligatio: de quibus plane apud eum, qui in casu suo sic ait de mutuo illo consensu per conjunctionem manuum, quæ evidens signum sit perfecti contractus, & per alia, quæ probata illic testimoniis ab eo proponuntur Item ad id, de quo præsens proponi-

a vol. 3 cons. 64

b l contrahitur. de pignor

c l hac consultissima. C. de testa

d Castr. 1. cons. 60.

tur disceptatio, quod nulla sit conventio, cum est conventum, ut adhiberetur Notarius, & fieret scriptura, & instrumentum, [e] si scriptura aut instrumentum non intervenerit; respondet Decianus, loqui legem, & procedere, quando actum est inter partes, ut non aliter valeat contractus, nisi scriptura facta: vel quando contrahentes gerebant in animo, non prius contrahere, quam scribatur: vel ante inter ipsos convenerit, ut scriptura fieret. Secus, si à principio contrahunt & volunt, fieri scripturam postea ad probationem. Et ita declarat gl. ibi & alibi: quam cæteri scribentes sequantur, & pulchre ibidem Odofr. & Alb. qui de mente Speculatoris scribunt, quod solemnitas illius legis hodie de consuetudine non servatur. Et quod requiratur, ut inter partes actum sit expresse, ne aliter contractus valeat, nisi fiat scriptura, ait, clare tenere Angelum ibidem Et ibidem tamen contra tenere, aliis videatur; item alibi Castrensis: quem videntur sequi Fulgos. Ias. Socin. Affl. Dec. Citat Decianus Decii consilium undecimum: in quo Decius scribit, quod non censeatur perfectus contractus ante instrumentum, si dictum est, ut de transactis fiat instrumentum. Et quod ita obtentum fuit Florentiæ. Scilicet nec obstare, quod non dicatur contractus in scriptis; quia sit satis, suspendi dispositionem in futurum tempus: itaque locum pœnitentiæ superesse. Sane ita Decius revera tenet, non videtur tenere. Et Decianus non belle tentat istas autoritates sic obscurare. [f] Quid non etiam citavit Decium, ubi idem defendit latius, & Castrensem etiam in consiliis (quæ silet Decianus) pro hac parte

[e] l. contractus. C. de fi. instr.

Spec. in

[f] in cons. 159.

te citat? Non dicitur contractus, aut testamentum perfectum, nisi instrumentum perficiatur, quod instrumentum partes, aut testator confici voluit, non etiam ad pias caussas factum sit, secundum Oldradum: secundum quem & res judicatæ proferuntur. Idemque probat & Ioh. Andreæ, & Ioh. de Anania: quos nec nominat Decianus. Sintque & res aliæ sic judicatæ, etiam Cephalus sic: & citat Azonem, & [g] Placentinum. Sed & idem [h] Decius de re gesta cum Pontifice, quod quia is voluit, contractum à Camera fieri, ostendat nihil esse, quod secum fuerit actum, ut simile hoc sit de contrahentibus, qui volunt contractum in scriptis redigi. Sic Decius sane. Decianus vero ait, opinionem Castrensis veram non esse, neque tenendam, & contra illum esse magis communem opinionem. In contractu, qui ex forma juris communis, ut contractus emphyteuticus; vel ex forma statuti, vel consuetudinis necessario requirit scripturam, & contrahentes dicunt, quod fiat instrumentum vel scriptura: & verior sit, & magis communis opinio, quod non dicatur absolutus contractus, etiam ex mente contrahentium, nisi fiat scriptura, quia partes censentur se conformare cum dispositione juris communis, vel statuti. Quod si talis est contractus, qui neque jure communi, neque municipali, neque ex consuetudine requirit scripturam nisi ad probationem, non ad perfectionem & validitatem, scriptura non requiritur, si non expresse inter contrahentes actum, quod contractus in scriptis fieret, quia & hoc casu censentur partes se conformasse, cum dispositione juris. Et ita pulchre [i] Salycetus. Et ita Decianus, ne

g *cons. 66.*
h *cons. 404.*
i *in d. l. contra. Em. & alibi.*

ne videantur voluisse se restringere ultra, quam
k in §. 1. Inst. de empt. jus eas arctaret. Citat [k] & Fabrum, qui, quod
tunc dicitur contractus imperfectus, quando
partes expresse egerunt, ut non obligarentur,
antequam confectum esset, & publicatum in-
strumentum, quod frequenter contingat inter
l in d. §. 1. meticulosos, qui decipi timent. Idem [l] Are-
tinus, cum distinctione illa Salyceti, quam &
verissimam dicit; additque, ita se vidisse pra-
cticari Idem, quod scriptura per ea verba non
requiratur pro absolutione & perfectione actus,
sed tantum ad probationem, nisi partes expres-
se egerint, quod alias sine scriptura non va-
m in lib. emp. leat: [m] Ioh. Petr. Ferr. [n] Idem & Iac. Butr.
cum dicit, contractum intelligi fieri in scriptis,
n in auth. novo jure. C. si cert. pet. si actum est, ut non valeat contractus, nisi
fiat scriptura: & id secundum omnes. item se-
cundum alios: si vendo tibi rem, utendo hac
adversativa, *sed volo quod fiat scriptura*: quando
autem vendo simpliciter, voco tabellionem &
dico, quod faciat scripturam, tunc non est con-
tractus in scriptis; sed est scriptura ad probatio-
nem. Hæc ille de Butrigario. Sed tu vide ta-
men, ne sit Deciani is quasi perpetuus paralogi-
smus à contractu in scriptis, ad contractum per-
fectum. Scilicet nec obstare, quod non dicatur
contractus in scriptis; quia sit satis, suspendi dis-
positionem in futurum: ut antea respondi ex
Decio. At pergit Decianus in auctoribus, &
o in rub. de empt. & vend. laudat [o] Barb. ubi dicit, se vidisse hanc arduam
quæstionem in facto versari: cum videlicet par-
tes in venditione fuerunt concordes de re & pre-
tio, dixerunt tamen, cras faciemus instrumen-
tum: an videantur per hujusmodi verba voluis-
se celebrare contractum venditionis in scriptis?
Effectus (inquit) est magnus. quia interim locus
esset

esset pœnitentiæ: cum non possit censeri absolutus contractus, nisi post publicatum instrumentum. Concludit autem, non esse contractum in scriptis, per rationem supradictam Salyceti, & quia essent contrahentes aliter ibi contrarii, qui per simplicem consensum absolvissent contractum venditionis, & postea revocassent, suspendendo in sequentem diem. Quæ vana est ratio, & petit principium de absolutione contractus. Quamquam nec idem hic casus cum casu Deciani est, de quo hic agimus, & nec idem fuit casus Butrigarii aut Fabri, aut alterius: qui non tractant cum in conveniendo, in contrahendo, sic dicitur de instrumento conficiendo, sed cum post contractum. At Barbatia inquit, obtinuisse se in quæstione illa sua. Citat autem Decianus adhuc [p] Fabian. item Affl. & ergo is contrarius sibi ipsi est cum in contrariam partem citetur à Decio. Citat Decianus etiam Angelum: qui voluit quod tunc demum partes videntur voluisse contractum in scriptis celebrari, cum dicunt, quod alias non valeat, nisi in scriptis redigatur. Qui idem paralogismus est, nam dicent adversariii, valere argumentum pro ipsis ut si sit contractus in scriptis, etiam sit conditionalis, pendens, imperfectus ante scripturam de eo factam. Sed non valeat argumentum istorum ex contrario, ut si non sit in scriptis, etiam nec sit in pendenti. Citat & Franciscum Aretinum & respondentem dictis Castrensis, & dicentem, communem consuetudinem & practicam observare, quod licet conveniatur de rogando Notarium, quod tamen non ideo dicatur contractus fieri in scriptis, sed tantum ad probationem. Addit ipse Decianus, se vere hodie videre, talem consuetudinem & practicam passim observari.

p de mo. sa. Sa.

Q 3 Qua

Qua de re ego dicerem, nec credendum Doctori, testanti de consuetudine, extra loca, ubi ipse vixerit: imo etiam nec esse expeditum, an credendum unquam huic Doctori sit: [q] Sane enim id plures negant, & communem opinionem esse testantur, ne credatur; nisi forte Doctori mortuo, & singularis autoritatis. Quod de mortuo tamen minus probabile est, quia possit postea variasse consuetudo. Et sic de loco, quod sit credendum Doctori huic de loco, in quo versatur, idem [r] Decianus. At in quæstione pro eadem opinione contra Castrensem idem citat [s] Decium, ubi quod communiter teneatur, quod contractus nunquam dicatur de voluntate partium in scriptis fieri, nisi agatur per partes expresse, quod aliter non valeat. Ibique respondet dictis Castrensis, & non veram ejus sententiam concludit. Ibi tamen talis est casus, ut Sejus debeat vendere Titio, & teneatur facere chartam venditionis: inquit autem, obligationem de vendendo perfectam esse, ante chartam etsi non perfecta sit conditio. Quod nihil ad quæstionem: nam charta non erat facienda de ea obligatione. Item ait, dictum Castrensis non procedere, nisi substantia suspensa; non etiam tum, quum videtur habitus respectus ad morem faciendi instrumenta, & ad hunc videri respectum in dubio. De quo tamen ego dubito, quoniam verba fingimus dicta in conventionalibus, non in executorialibus. Item ait, quod cum est dictum, ut fiat instrumentum ad sensum sapientis dicti Titii, id sit in favorem Titii dictum: & non sit ergo retorquendum & negandum perfectam conditionem esse. Quod & infirmum est in contractu oneroso, ubi onus Titio esse possit, si perfecta esset ante

q Dec. cons. 142. & Mol. ad Dec. cons. 691. & ipse Decia. 2. cons. 62.

r 3. cons. 96.

s in l. pactum, quod bona. C. de pact. in rubr. de consuet. & cons. 340.

ante venditio. Duo alia, quæ habet, vera ſunt. primum, ut Notarius nequeat ſane conficere inſtrumentum ante tempus dictum à partibus: alterum, ut perfecta ſit venditio ante inſtrumentum, ſi & ante ſolvendum fuerit totum pretium: nam pretii ſolutio arguit venditionem perfectam: cum ſit abſurdum, pretium ſolvi prius. Quod poteſt eſſe limitatio opinionis Caſtrenſis. Verum idem Caſtrenſis in conſilio aliquo citatur ſibi contrarius, & reſpondens ad d. l. *contractus* quod ibi partes egerant expreſſe, quod niſi confecta fuiſſet ſcriptura, nihil actum eſſe cenſeretur. Itaque Decianus infert, quod variante Doctore, tenenda ſit ejus opinio, quam in conſiliis ille tenuit. Sed hic & in conſiliis citatus eſt Caſtrenſis pro priore opinione: quam Caſtrenſis genuinam eſſe, omnes agnoſcunt. Citat Decianus pro ſua Gratum, quod conventio de rogando Notarium pro inſtrumento non faciat eſſe locum pœnitentiæ, ſi contractus alias ſit perfectus: & quod ita tenent communiter Doctores. Quod tamen neque concludit hic, non eſſe propterea contractum conditionalem, etſi non ſit locus pœnitentiæ. Etiam de contractu perfecto loquitur Gratus: quod in quæſtione noſtra adferre, nihil aliud ſit quam principium petere. Ergo quod ſubdit Decianus, patere eſſe communem opinionem, quam ipſe defenſitat; mihi vero non patet. Opinio contraria dicitur: Oldr. Joh. And. Joh. de Ana. Fulg. Imo. Iaſ. Soc. præter ipſum Caſtrenſem, & Decium, & Afflictum, & res judicatas, in quibus varietas adnotatur. Dicit Decianus, inconvincibilem illam rationem eſſe, quod partes cenſentur ſe conformaſſe cum diſpoſitione juris. Ius autem non niſi ad probationem

desiderat instrumenta. In casu suo perfectionem arguit (ut ait) efficacissime à virtute geminationis: quia dictum fuerat, *factum est, factum est*. Quæ mihi inefficax est ratio: tum quia geminatio est eodem momento facta, itaque nec adeo stringat, ut per ipsum [c] Decianum & per alios passim; tum quia verba hæc referunt se ad id, quod factum est; itaque & referat omnes qualitates facti. Nunc videamus quomodo respondeat iis, quæ pro opinione Castrensis proponuntur: & intelligemus, quomodo nos respondeamus rationi alteri inconvincibili. Ait, duo pro Castrensis sententia proponi. primum d. l. *contractus*. princ. in vers. *quas tamen in scriptis fieri placuit*. juncto vers. mox sequente. ex quibus videntur hæc æquiparari, conventio de contrahendo in scriptis, & conventio de instrumento conficiendo. Respondet Decianus, æquiparari, cum conditionaliter actum est expresse, ut valeat contractus, si fiat in scriptis, vel si fiat de eo instrumentum. Secus esse, quando simpliciter facto contractu convenerunt de faciendo instrumento. Sicut ibi illum textum intelligit Bartolus, & communis schola Doctorum, & in specie sic respondet Barbatius. Quod mihi de communi schola non probavit per supradicta Decianus, per quæ se id probasse ait. Sed ipse efficacissime (ut loquitur) comprobat istam responsionem, nam dicitur: *quas tamen in scriptis fieri placuit*: atque dictio *tamen* sine copula adversatur præcedentibus in jure & in facto. in præcedentibus autem dictum est de contractibus: itaque de perfectis. & itaque ista verba, *quas tamen in scriptis fieri placuit*, non intelligentur de contractibus simpliciter initis; sed tantum de his quos in

c *2. cons. 39. & vol. 3. resp. 1.*

in scriptis fieri voluerunt: & itaque non adjecta adversativa contractus simpliciter initus, etiam si dictum fuisset, ut in scriptis redigeretur, perfectus fuisset. Ego planius ita: quod illa verba, *contractus in scriptis fieri*, omnino nihil significent de instrumento contractus conficiendo, sed de ipso contractu in scriptis ineundo: idem de illis, *quas in instrumento recipi convenit*, quæ itidem ipsam solemnitatem gerendi actus significant, non autem de gesto loquuntur. Et sic ad legem. Adducit & rationem Pauli Castrensis, quod cum partes convenerunt de faciendo instrumentum, non videntur tunc voluisse perficere contractum: itaque Notarius apponit diem rogatus, non diem illum celebrari antea contractus, igitur dies nec ille fuerit dies perfectionis contractus. Cui rationi respondet Decius plurifariam. Decianus ejus responsionem quartam probat, quod non sequatur ex eo, contractum ante fuisse imperfectum: etenim esse reiterationem quandam, quum Notarius rogatur. Addit Decianus, perfectionem contractus tripliciter considerari. Primo, cum non licet pœnitentia ab eo discedere. Secundo, quum de periculo rei in contractum deductæ quæritur. Tertio, cum de implemento contractus est quæstio. [u] Prima autem perfectio contractus, qui solo consensu contrahitur, est statim adhibito consensu, etiam si sit contractus sub conditione, nam nec in eo concessa est pœnitentia. In secunda distinguitur, an sit contractus purus vel conditionalis: ut iste non sit perfectus ante purificatam conditionem. In tertia, perfectus non dicitur ante traditionem. Et sic igitur contractus in præsenti quæstione sit perfectus in prima specie, licet quoad

u *gl. Bar. Bal. omnes ad l. 1. C. de per. & comm. rei vend.*

alias duas forte non sit perfectus. Satis est, quod sit perfectus perfectione prima, ne liceat pœnitere, inquit Decianus: & efficacissimam dicit esse rationem. Inefficacissimam vero, inquiam ego: quia de conditione hic quærimus, & secunda perfectione. Addit vero aliam (ut loquitur) inevitabilem: quæ est contra rationem Castrensis Nam si partes contrahendo dicant, se nolle in scriptis contrahere, & quod volunt contractum intelligi perfectum & absolutum; sed tamen quod volunt fieri instrumentum ad clariorem probationem & æternam memoriam: certe locus hoc casu non erit legi supradictæ: Et tamen Notarius ipse scribet diem rogatus. Sed & tertiam rationem sic addit, quod si in contractu, puta venditionis, additum fuit pactum de retrovendendo & actum simpliciter, ut de omnibus fieret instrumentum, quo casu secundum Castrensem non dicetur perfecta venditio; si postea fit instrumentum venditionis, omisso pacto retrovendendi, emptor ex ejusdem opinione non potest cogi ad retrovendendum: quia ante confectum instrumentum licuerit emptori semper pœnitere: & neque poterit per testes probari pactum. [x] quod utrumque est falsum, inquit Decianus. nam & probari poterit pactum per testes: & ex pacto sic probato poterit emptor conveniri. Ergo & falsa sit ratio Castrensis, sumpta ab instrumento. Falsa est sane. Nec probat opinionem ipsius d.l. *contractus*. Ergo & nos contrariam sententiam in hac quæstione sequamur: quæ probata est multo melius: non tamen per hæc argumenta Deciani, sed per illa Salyceti, quibus nullam video bonam responsionem objici ac referri posse. Adjuvatur etiam per regulam vulga-

x *d. l. contractus.*

vulgarem, ut fiat interpretatio in contractibus contra eum, qui fundat se in verbis eorum. Semper in favorem promissoris. y Alc.8. consf.2.54. & 76.lib. 9.consf.8.

CAPUT XXXI.

Epistola ad Coadvocatum.

De appellatione ab incidenti in momentaneo & fidejussione idonea probanda, &c.

RES quidem confecta est, ut voluimus. Sed quæ tu de non appellando in caussa momentaneæ possessionis afferebas, illa sane & esse vulgaria & subjecta limitationibus multis, recte respondebat Iudex. Ego illud adnotabam in meo responso, non nunc caussam actam possessorii, sed quæstionis incidentis de fidejussorum receptione. [a] Et in isto incidenti datur appellatio, & in aliis omnibus, etsi non datur in possessorio. Sic tua versabantur extra quæstionem præsentem. Memineris vir eruditissime, ad statum quæstionis semper attendere. Quamquam & possis, & forte etiam debeas admiscere aliquando, quod aut ad rem non faciat, aut sit infirmum. [b] His judices nonnulli moventur sæpe magis, quam aptis, ac bonis. Hoc à me. Ego à te audiam libenter, si quid ipse peccavi. Audies, quæ pars adversa peccavit. Narravi Legato per epistolam. Hic tibi addo unum, quod attingit supradictas allegationes tuas: quod illa non appellavit a sententia æstimatorum mercium controversarum. [c] Potuit enim ab hac sententia, etsi à sententia in momentaneo non potuisset. [d] Potuit contendere, licere sibi iterum

a Bart. l. ult. §. pen. de appell.

b Alb. 4. de jur. int. Decia. apol. c. 15. n. 11.

c Ang. Soc. l. 9. qui sat. cog. Ang. add. Bar. C. de pon. derat. & Saly. l. 28. C. de appell.

d Alex. 6. consf. 64.

rum appellare intra decendium ab interlocutoria probante fidejussores, & novas caussas allegare appellationis. Bone DEUS, quam est erratum ab adversariis, aut à me erratur in hac eorum errorum opinione! Alia partis errata in ipsomet possessorio nec tibi dico, ad quem tum pertinent, nec aliis facio palam, ne noceat nobis id in caussis aliis. Et si pergis quærere, dicam tibi, appellare partem potuisse à parte illa primæ sententiæ, ubi de relaxando sequestro dicebatur: quamvis à parte altera non potuerit, ubi Legatus declarabat possidere. [e] Non enim tollitur sequestrum per cautionem semper: & hic allegari caussæ poterant, cur non tolleretur. [f] Non viderunt adversarii, appellari posse à receptione fidejussorum; vel decisionem in terminis nesciverunt. Quod si nobis objectum fuisset, tum probavissemus [g] de fidejussorum idoneitate, & id certe generaliter Iudex arbitratus esset.

e *Pan c. 2. n. 24. de seq. possess.*
f *DD l. 5. §. 1. qui sat. cog.*
g *Rom. d. l. 5. fi. Menoch. de arb. cas 65.*

Rex, ac Domine.

IN caussis piraticis non est appellatio per edictum Majestatis vestræ, nisi appellans deponat totam summam, ad quam est damnatus: & hæc Boteliæ Lusitani caussa est piratica, sive est tota contra subditos vestræ Majestatis, sive ex parte contra subditos, sive etiam tota contra externum. Et hæc ostensa sunt Iudici admirallitatis: qui & sententias tulit pro Lusitano. Et sic igitur Legatus Hispanus petit, jus administrari subditis sui Regis ex edicto justissimo Majestatis vestræ, & appellationem in piratica hac caussa non admitti, nisi summa deposita. Etiam putat Legatus,

tus, aliud non secundum jus fieri in ista caussa subditis sui Regis; quod dati appellationis sunt Judices & Professores juris municipalis Angliæ, non soli Doctores Civilis juris item Angliæ. Nam caussæ inter externos hæ judicantur per hoc jus civile: & hæc judicata est per hoc civile. Et nunc cum videndum in appellatione, si est judicatum bene, videndum est, si est judicatum bene secundum jus illud, secundum quod fuit judicandum: in qua visione quid videant illi, qui alterius sunt juris, Legatus non videt. Existimat Legatus, nec responderi posse, esse sic consuetum, ut sic municipales quoque dentur. Est enim rarissimum hoc factum, nec nisi increscente potentia municipalium. Et præterea factum erit in caussis, quæ aliquam habent mixturam à jure ipsorum municipali vel in caussis cum subditis, vel etiam cum externis aliis. Et facta alia, & facta aliorum ad alia facta non trahuntur, aut ad alios. Non timet Legatus municipales, aut jus eorum: sed à jure certo gentium pro Regis sui honore nolit discedere, si annuit Regia vestra Majestas.

Illustris Domine, justissimè Iudex.

NOn repugnamus, quin cautio detur. Sed duo in ista datione petimus: primum, ut moderata recipiatur cautio, id est, circiter valorem verum: alterum, ut hi accipiantur fidejussores, qui dari à Domino Legato possunt, id est, à peregrino. Atque in posteriore hoc scit Doctissimus Dominus, quemadmodum omnes interpretes semper docent, etiam juratoriam cautionem (quod tamen nos non petimus) ad-

admittendam esse, si quis, quia forensis est, nequit dare fidejussores. Atque ista impotentia solo probatur juramento, ut omnes volunt. Quod vero propter impotentiam satisdandi stetur juratoriæ, id quotidie practicatur. Utrumque Ias. *l.* 1. *qui satisd. cog.* à pari dicimus, recipiendos fidejussores, quos dare potest Dominus Legatus.

Responsum.

An statutum, quod desiderat annum XVII. completum, verificetur in XVII. inchoato.

QUæritur, an qui est ingressus annum septimumdecimum, is eligi in collegium possit, stante collegii statuto de eligendo illum, qui septimumdecimum compleverit. Et quæstio tamen nulla videtur intuitu primo. nam plenus annus non est certe, cum tantum habetur principium ejus. [a] *In omnibus rebus animadverto, id perfectum esse, quod ex omnibus suis partibus constat*: ait lex, & ajunt alii id genus alia. [b] *Non videtur major esse septuaginta annis, qui ingressus est septuagesimum, nondum egressus*: ait lex alia. Atque idem est major esse & implesse. [c] quod alia lex huic nunc dictæ juncta ostendit.[d] Completum dicitur, quod habet absolutam perfectionem adeo, ut nihil prorsus supersit, ut sic per has leges dicit Decianus. Plenum, quod perfectum, nec indigens adjectione, &c. [e] Dies cœptus etsi pro completo habetur regulariter: annus tamen cœptus pro completo regulariter non habetur, ut notat Navarrus: qui & respondit, non eum recte ordinatum Presbyterum, cui dies circiter quadraginta deerant, ut exce-

a *l.* 1. *de orig. jur.*

b *l.* 3. *de ju. imm. Alb.* 5. *de nupt.* 1.

c *l.* 2. *de excus.*

d *Decia.* 2. *cons.* 36. *& cons.* 73.

e *Navarr. cons.* 6. *tit.* 14. *lib.* 1.

excederet annum vigesimum quartum : quicquid parum in diebus illis esse censeret, qui ordinari jussit. nam complesse eum annum debuit ordinandus, hoc est, excessisse & attigisse vigesimum quintum, inquit Navarrus. Et plura sic sunt, & de stricta interpretatione statutorum plurima. Quibus tamen non obstantibus, contrarium in proposita quæstione censeo esse juris : ut is scilicet adolescens eligi in collegium possit per statutum. Moveor autem in istam sententiam ex eo, [f] quod tradunt Doctores communiter, in muneribus & honoribus, & favorabilibus esse imo satis de anno tetigisse: & tempus cœptum in illis haberi pro completo, quam & Panormitanus dicit opinionem communem, etsi ipse cogitet aliud jus. Neque hic repugnat, quod statutum exprimit de completo. [g] Nam certum est, redigi statuta ad intellectum juris communis. [h] Unde est illa definitio, præter alias, in materia hac electionum, quod si sit statutum, ut eligatur quis in collegium de consensu omnium, statutum intelligitur ex communi jure de majore parte. Recipiunt interpretationem hanc, quam dicunt passivam, statuta à jure communi : ut omnino omnium est sententia ad *l. omnes populi*. [i] Etiam verba statutorum impropriando. Et cum habetur statutum, ut statuta ad literam intelligantur. [k] Et de quo statuto, quod nihil, aut modicum operetur, traditum quoque est. [l] Frivolam solam interpretationem respuit statutum hoc : non respuit eam, quæ est juris communis. [m] Imo enim ea non probabilis solum, sed etiam necessaria est interpretatio. [n] Sunt statuta intelligenda

f *Gl. Alb. alii l. 3. de minor. gl. Host. Panor. c. 7. de elect. Bar. l. 74. ad Treb. Bal. pe. C. qua. di. le. ce.*

g *Dec. c. 18, de resc. c. 47. de appell.*

h *Bal. l. 10. de pact.*

i *Alex. 2. cons. 19. & lib. 4. cons. 85.*

k *Bar. l. omnes populi. Dec. c. 3. de constit. Rol. de lu. do. q. 35.*

l *Menoch. cons. 11. 227. Rol. d. q. 35.*

m *Bal. l. 1. de S.C. Sil. Anch. c. 1. n. 63. de constit.*

n *Ceph. cons. 642. 616*

ligenda juxta regulas juris. Et nunquam, ut à casu discedant de ·so per jus commune. [o] Verba statutorum sunt ad intellectum juris communis reducenda. [p] Secundum artem literatorum sunt intelligenda statuta. Et sic sexcenta, in quibus nec est dubium. Renoto illud Baldi de eligendo per consensum omnium: & quod hoc statutum intelligatur secundum jus commune de majori parte. Item quod per jus commune, per intellectum juris communis, per artem literatorum in favorabilibus is complesse septimumdecimum intelligitur, qui septimumdecimum est ingressus. [q] Et sic lex, quæ desiderat in favorabilibus majorem annis, intelligitur & in eo, qui ingressus est ultimum eorum annorum. Et definitio est in terminis. Et in terminis etiam illa videtur: testamento impediebatur quidam, quo minus posset de rebus illic sibi relictis disponere ante annum vigesimum completum; & disponit inchoato vigesimo anno. [r] Valere dispositionem, respondit Menochius, quoniam verba testatoris de completo sic intelligantur de inchoato, cum sumus in favorabilibus. Et satis dicatur annus impletus, ex quo habetur pro impleto. Et idem igitur nos, quod satis dicitur annus impletus septimusdecimus, ex quo habetur pro impleto. Nec mora erit in eo, quod Menochius loquitur in testamento, at nos sumus in statuto. Est enim ratio generalis Menochii. [s] Et æquiparantur ista duo, lex & testamentum: & præbent sibi argumenta mutuo. Ego nondum video, quid his responderi argumentis possit. Est aliud argumentum, quod statuta ejusmodi de non admittendo in collegium, nisi eum, qui habeat certas qualitates, non sunt rigide interpretanda, sed benigne: & in dubio

[n] Anth. conf. 400. [o] Alex. 2. conf. 115. [p] Alex. 1. conf. 9.

[q] Gl. d. l. 3. de jn. im. Bal. c. 41. de off. del.

[r] Menoch. conf. 839.

[s] Decia. 1. conf. 13. Ceph. 526. 638. Menoch. 95. 206.

dubio sic, ut sequatur admissio. [t] Respondit sic Ancharanus in collegii cujusdam statuto, quo cavebatur, ut à principio admissus ad unam illic scientiam non possit variare; respondit, quod & possit variare; & possit intra sex menses, aut etiam plures. quoniam adhuc in principio esse dicatur, in principio annorum plurium. Et id per non strictam æquitatem, ut ille inquit. Statuto alio cavebatur, ne reciperetur in collegium, nisi oriundus de civitate aut territorio. [u] Respondit Baldus recipiendum eum, qui sit de territorio secundum quid, & large sumpto vocabulo. nam benigne sic tenenda hæc statuta. Late hoc est accipiendum de territorio. Stricte ipsum est accipiendum statutum in prohibitione, ut de Baldo & Felyno scribunt [x] alii. Et hi ad statutum prohibens recipi forensem in collegium, quod recipi possit qui scientia emineret. [y] Pro qua excellentia, indole quoque, sic Alciatus multa alicubi. Et quæ ego non indico tamen, veluti juvatura hunc meum adolescentem: qui (inauditum!) Baccalaureus fuit in tertio decimo ætatis anno, ut ostendam, quam [z] non amare intelligenda statuta sunt, & ejusmodi intelliguntur non amare. Alio statuto cavebatur, ne reciperetur in collegium, nisi civis originarius. [a] Defenditur communiter, & pluries ex facto servatum traditur, recipiendum eum, cujus pater sit originarius, sed ipse alibi natus est casu. nam benigne sic tenenda hæc statuta. Sic Iason legendo, consulendo, subscribendo aliis Clarissimis Iurisconsultis. Sic alii additi Iasoni. [b] Et sic dicit communem Ripa. etsi & multos ajat sentire contra, & ipse putet distinguendum, an conceptus sit ille saltem in civitate, quia conceptus

t *Anch. cons. 99.*
u *Bal. 2. cons. 183.*
x *Boss. de unio. item de pan.*
y *Alc. lib. 1. de V. S.*
z *Ias. 3. cons. 58.*
a *Ias. 3. cons. 77. & l. 86. de leg. 2.*
b *Rip. de prin. cons. ca. pen. 182.*

pro nato habeatur in sibi favorabilibus. Etiam in civitate natum hunc vult Ripa, & admittendum in collegium: licet statutum non admittat, nisi in civitate natum. Sed is natus in civitate intelligatur, qui casu natus est extra civitatem: maxime si conceptus in civitate fuit, nam favorabilis hæc interpretatio hic sit capienda. Arripiam hoc de concepto. [c] quod si pro nato is habetur in sibi commodis: etiam isti adolescenti vix defuerit quidquam, quin & excesserit annum septimum decimum. A conceptu numerarunt aliique ætatem in tractatu de minoribus. [d] Et nec aliter refutantur illic, quam quod edictum de minoribus loquitur expresse de natis. [e] Et odiosum fuisset in eo tractatu, haberi pro nato, qui conceptus, ut respondet Doctor meus Oddus. Nam sic breviora fierent tempora restitutionis. Itaque in eodem tractatu pro completo habetur annus cœptus vigesimus quintus. [f] Alibi numerantur anni ab infantia, & alibi aliter. At statuto alio sanciebatur, ne admitteretur quis in collegium, nisi cujus avus fuerit civis originarius. [g] Eum, cujus avus natus alibi erat, cum proavus crearetur civis, admittendum veluti originario avo prognatum, respondit Menochius. Etiam statuto alio erat cautum, ut in collegium non cooptaretur quis non natus ex legitimo matrimonio. [h] Legitimatum per matrimonium sequens cooptandum, idem Doctor respondit. Et statuta sunt, quæ vetant venire in collegium eos, quorum parentes exercuerint artem vilem, aut mechanicam, aut manualem. [i] Et tamen chirurgi filium (quæ ars in loco insordida, at sordida alibi) venire in collegium posse, respondit Cephalus, etiam cum chi-

c *l. 7. de stat. hom.*
d *Alb. l. 1. de minor.*
e *Odd. de re. in int. q. 2. art. 7.*
f *c. 2. dist. 77. gl. & c. ult. de at. & qual.*
g *Men. cons. 677.*
h *Men. cons. 227.*
i *Ceph. cons. 611.*

chirurgus ille exerceret phlebotomiam, chirurgiæ appendicem, artem vilem & in loco statuti. [k] Etiam illum cooptandum, cujus pater mercator pannorum (non hæc ars vilis in loco) erat, & simul vilia admiscebat accessorie ad illam mercaturam, Menochius respondit. [l] Et idem pro illo, cujus fuit pater Notarius. [m] Et notariatus vile officium est jure communi. [n] Et idem pro alio, cujus pater archarius hospitalis, & mercede quidem constituta. Atque illa semper adjecta ratione, quod benigne sint statuta ista accipienda. Alio statuto tradebatur de eo non recipiendo in collegium Doctorum Advocatorum, qui esse Advocatus non possit. [o] Clericum, qui nequit advocare, recipiendum certe ut Doctorem, sed & veluti Advocatum, respondit Alciatus: quoniam idem posset per scriptum advocare, & coram quoque in multis caussis: & hoc statutum sit benigne exponendum. Erat aliud statutum de admittendo eum, qui majorem numerum haberet suffragantem sibi. [p] Et eum admittendum, qui æqualem numerum tulerit, respondit idem. [q] Scilicet pronunciandum sit in dubio pro admissione, quia id sit favorabilius: ut idem ait. [r] Et in duobus statutis, quorum prius jubet, stari parti majori; posterius, auscultari duabus partibus de tribus: tenendum prius, & præferendum posteriori, etiam quia esset favorabilius, respondit Cephalus. [s] Ut ut αἱ μειζονέστεραι διαλέξεις ἰσχυρότεραι τῶν ἐπ' αὐτῶν εἰσίν. [t] Atque ad numerum suffragiorum noto, quod cum statuto alio caveretur, ut ille electus censeretur, qui per duas partes ex tribus esset electus, & quidam suffragia viginti septem tulisset ex quadraginta duobus,

k *Men. cons.* 648.
l *Men. cons.* 552.
m *Crav. cons.* 163.
n *Men. cons.* 729.
o *Alc.* 2. *cons.* 30.
p *Alc.* 2. *cons.* 42.
q *Alc. l.* 85. *de V. S.*
r *Ceph. cons.* 601
s *l. ult. de const. pri.*
t *Menoch cons.* 96.

 respon-

respondit Menochius, & subscribit Decianus, hunc censeri electum. Menochius etiam, quod electus *ab omnibus uno omnium consensu*, & ille intelligitur, qui non est passus, nisi duo aut tria suffragia contraria. Num desideramus majora adversus scrupulosam, superstitiosam, duram, rigorosam statutorum interpretationem?[u] Statuta non esse intelligenda Iudaice, sic dicunt frequenter. *Etsi de istis Iudaicis, licet non sint Iudæi, mundus est satis repletus: sed tanquam quadam mundi ignominia.* ut verba se habent Baldi. Quod si autem ille *ab omnibus uno omnium consensu* intelligitur electus, qui tulit tamen tria vota contraria: etiam eligi iste potest adolescens, cui desint tantum menses ad annos exactos septendecim, etsi juberetque arctius statutum de eligendo eum, cui *omnes uno omnium tenore* anni septendecim completi essent.[x] Ut sic valet argumentum de personis ad tempus. Ecquid argumentamur tamen, aut diutius immoramur, qui decisiones recitavimus in terminis claras? non obstant autem, quæ dicta sunt, aut dici possunt in contrarium: quæ & refutata & remota à nostra quæstione videri jam possunt. Non obstat, quod est dictum de verbo compleri, nam est responsum, intelligi completum annum septimum decimum in quæstione nostra. Et complesse non est excessisse, sed quid citra.[y] *Utrum autem excessisse debeat quis quartumdecimum annum, ut testamentum facere possit, an sufficiat complesse?* Sic lex. implendi verbum & inchoationem significat.[z] Et itaque quod de ætate contrahendi matrimonii ajunt leges, mulierem oportere *explesse*, marem *complesse* annos, quidam & accipere potuerunt etiam de inceptis.[a] Qui nec refutantur, quia verbum *implendi* accipi de ince-

u *Alex. 6. cons. 148. alii ad l. omnes populi. Anch. c. 1. nu. 263. de constit. Bal. 1. cons. 294.*

x *Decia. 3. cons. 82.*

y *l. 5. de testam.*

z *l. 4. de ri. nupt. l. 24. C. de nupt. c. 3. de de. impu. Alb. 5. de nupt. 1.*

a *Pan. c. ult. de desp. impub.*

inceptis non poteſt, ſed alias ob rationes. Favor eſt, ne annus inceptus pro completo illic habeatur, ut plenior & maturior ſit deliberatio in re tanta, ac in tam gravi ſervitute ([b] ſic dicitur) matrimonii. [c] Sic dicitur in ſpirituali matrimonio propter altiſſimum profeſſionis ſtatum. [d] Et tamen cœptus dies habetur pro completo inque matrimonio, ut in teſtamento. Aliqui moraliter nec curant, ſive defuerint dies octo: nam moraliter dicatur completum, quod parum deeſt. Certe ſupplente ætatem prudentia nec anni illic curantur. Quid ſi idem diceremus nos in caſu noſtro? non Metaphyſice, ſed moraliter eſſe accipiendum ſtatutum noſtrum. Etiam reſpiciendum ad puerum, qui linguas, qui artes plures cognoſcit, quam qui ſit alius ejus ætatis. Factum eſt publice periculum hujus rei non ſemel, etiam cum eſſet collector, & quidem prior, in medio verſans anni decimiquarti. Facite nunc periculum, ſi plura poteſt ſupra omnes annorum ſuorum. Ego ad verbum *implendi* redeo. De Domino JESU baptizato, cum expleſſet tres annorum decadas, ſcribit ad Trallianos Ignatius: qui nec neſcivit,

[e] αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος.

[f] Et ipſe Euangeliſta de die circumciſionis, ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παιδίον, de octavo certe non præterito, non finito. Et ibi ſic interpres ſane, quod *impleri* non ſignificat prorſus expleri & eximi, ſed adveniſſe, & incipere, atque ita frequenter verbum implendi in ſcriptura ſumi. Ut fruſtra ſit alius ibidem, qui & ſe & rem torquet aliter. Quid autem ſi ſcriptor ſtatutorum, Archiepiſcopus, homo verſans ſcripturas, & hunc ſit ſecutus morem ſcripturarum? homo ſtudioſus

b *Alb. de nupt.* 3.
c *Sanchez. de matr. lib.* 2. *diſp.* 24.
d *Sanchez. de matr. lib.* 1. *diſp.* 16.
e *Luc.* 3.
f *Luc.* 2. *ubi Trem. & Beza.*

juris nec aliter verbum istud acceperit, quam accipiat jus in favorabilibus, cœptum pro completo. [g] Certe nobis audienda sunt verba secundum conditionem loquentis. Noster & videtur aperte distinxisse verbum excedere à nostro, dum scribit, *Qui septimumdecimum compleverit, & vigesimum sextum non excesserit.* Ausim credere, nec responsurum hodie aliter fundatorem, si viveret, cum nec tanta hodie, nec tam exacta annorum ratio habeatur, & gradus multo citius appetuntur, & multo facilius conceduntur in universa Academia. [h] Porro autem communis regula est, & maxime concludens conjectura, ut id dispositum intelligatur, quod fuisset dispositum, si fuisset rogatum. [i] Atque utitur ista regula Navarrus, dum & ipse sequitur illam opinionem de recipiendo natum alibi ex casu; etsi statutum jubeat de originario: atque alii, bone DEUS! quam sæpe, & quam ex occasionibus levioribus, quam dictæ sunt in casu nostro à nobis. Et neque hic tamen agimus de dispositione, sed de interpretatione vocabuli: quæ plausibilius obtineat. [k] Ut admittitur declaratio, cum dispositio non admittitur. [l] nihil enim mutat declaratio. Et neque dicatur juris fictio ea nobis affirmata declaratio: imo enim non est [m] fictio.[n] & juris fictio etiam ipsa est veritas. [o] Objiciebatur electio, sive eligendo Menochii, quod & deformitate quadam esset affectus: propter quam Levitico jure ad ministerium altaris, quod cupiebat Menochianus, eligi non potuisset. Inquit Menochius, quod hodie non habetur tanta ratio deformitatis. Et idem nos, non haberi hodie tantam temporum rationem, cum & Baccalaurei plurimi sunt, iste & Magister fieri potuerit

ante

g *Rip. l. ex facto. §. 1. ad Treb. Alc. lib. 2. de V. S. Menoch. 2. pr. 6.*

h *Ias. l. 25. §. 1. de lib. & post. Zas. §. actionum. de act. Decia. 3. cons. 55. 86.*

i *Nav. cons. 41. tit. 5. lib. 3.*

k *Decia. 2. cons. 32.*

l *Decia. 1. cons. 8.*

m *Ut not. Gothofr. in l. 23. ff. si quis omis. caus. testam.*

n *Men. cons. 227.*

o *Menoch. d. 96.*

ante istam ætatem, in qua de Grammaticis solis interrogari eligendos jubet statutum. Rigorosum statutum, si non vult admitti scholarem Collegii hujus, nisi qui [p] per jus commune jam creari Doctor potest, adeoque in Collegio esse Doctorum: qui potest alia obire munera in ipsa republica. At neque rigor præsumendus est, neque statutum rigorosum. [q] Etenim rigor jus est subtile, severum, summa injuria, summa crux, &c. Quid præterea? acceptumne aliter est statutum hactenus, quam ego dico accipiendum? Ostendatur de rejectione aliquorum solemni, quia non excesserint annum septimum decimum, utcunque agerent annum septimumdecimum. Facilius fuerit ostendere, qui admissi sunt juniores. Spectio fiat. Ego sileo, quod frequentissime hic auditur. [r] quod frequentissime Tolosæ solitum fieri, & Avenioni, ut quis Collegio renunciet, accepta pecunia: in quo & fit contra statuta, & admittitur crimen magnum Simoniæ. Cæterum statuta servantur religiosissime, rigorosissime, ad verborum apices tamen, ubi loca contribuenda sunt gratis. Et neque gratiæ patris rogantis, meritique non pessime de Academia, quid tribuetur? & neque gratiæ Regis, qui iterum, & de nota meliori jubet, puerum recipi, afferetur ultro hoc? & neque justitiæ auscultabitur, quam ostendi liquidam pro puero? [s] Iusta interpretatio prævalet & propriæ significationi. Iustam ego ostendi interpretationem, ut in casu nostro annus cœptus accipiatur pro completo: si justum est, quod ex jure est: & juris ea interpretatio est. [t] Auctoritas autem juris & dat vocabulis veram ac propriam significationem. Et hæc sumenda ex auctoritate legem statuentis,

p Bal. Fely. c. 41. de off. deleg.

q Decia. 2 consf. 84.

r Navar. consf. 47. tit. 3. lib. 5.

s Ceph. consf. 692. Anch. c. 1. n 35. de constit.

t Anch. c. 1. n. 262. 264. de constit.

quod tale vocabulum sic debeat intelligi in talibus.[u] Nec est dicendum, quod casus fictus iste est, cum inchoatum habetur pro impleto. nam ex quo esse tale, & haberi pro tali, est hic expresse & singulariter ordinatum, debent pari jure censeri. Quæ Ancharanus ad statutum vetans, quem esse de magistratu, nisi sit originarius civis: ut possit de magistratu esse Titius, qui receptus in civitatem cum clausula, quod habeatur pro originario quoad omnia. Sed huic scrupulo de fictione legis etiam supra responsum est. Ut non obstet, quod idem Ancharanus, & alii (si quis hoc objiceret) dicunt, in statutis non sufficere, haberi pro tali, nisi sit tale, quale statutum requirit.[x] Et tandem dici hic potest, annum septimumdecimum capiendum ab ultimo actu electionis, qui est post annum probationis: & cum iste adolescens erit per menses ultra septimum decimum quod enim de hac ætate cavet statutum, statim à principio faciendæ electionis, non tamen dicit, quod ista ætas desideretur, & dicit faciendam electionem modo & forma, & provisionibus infra scriptis: adeoque (quod est observandum) unum actum facit totam electionem, in quam adprobatio includitur & annus adprobationis. Et actum tamen id urgere, quia superiora sunt longe certissima.

u *Anch. d.c.1.nu. 265.*

x *Anch. d.c.1. nu.277.*

FINIS LIBRI II.

INDEX RERUM MEMO RABILIUM.

A.

B.

C.

Eccle-

INDEX.

E.

F.

G.

H.

aut

FINIS.

ERRATA IN THE EDITION OF 1661.

PAGE	LINE	FOR	READ
vi	7–8	judiciique	judiciique paenitebat
xvi	12	modum	metum
7	14	ecperunt	ceperunt
8	20	Molin	Molina
9	34	rescuti	restitui
10	1	dici	diei
12	10	qui	cuius
13	35	perductione	perductionem
22	19	qui	qui corpus in itinere defuncti per vicos aut oppidum
24	33	belli	Belli
33	3 *marg.*	br.	per.
46	6	& in ullam	et in nullam *or* nec in ullam
46	11	hac	hæc
50	22–23	eripuerunt	eripuerant
52	29	no	ne
56	12	etia	etiam
57	10	contrariam communem	contrariam communi
59	8	victigal	vectigal
62	17	*μαλαπράως*	*μάλα πράως*
62	35	*ἐξάκθυσαι*	*ἐξακοῦσαι*
62	35	*νόφον*	*ʻρόθον*
63	20	*θαλάης*	*θαλάσσης*
63	30	obesessi	obsessi
69	13–14	posuit	potuit
71	20	Legatos	ligatos
79	21	*φυλαλοντῶν*	*φυλασσόντων*
82	4	lignamina	ligamina
83	2	tem	tunc
83	35	Hispanit	Hispani
84	8	il as	illas
86	5 *marg.*	Straccha	Stracchæ
92	29	ibibem	ibidem
103	28	*κατακοῦς*	*μαλακῶν*
103	31	Novellam	Novellae
103	31	*Ἀλλωδαπός*	*Ἀλλοδαπός*
120	22	rerritorio	territorio
127	23	omibus	omnibus
129	18	iratus	iuratus
130	29	ostat	obstat
136	26	&	ut
142	24–25	in in eo	in eo
143	18	duo	duobus
146	1	an gustare	angustare

PAGE	LINE	FOR	READ
163	8	scilitet	scilicet
175	23	contraire	contrarie
178	22	hostro	nostro
190	5	apellatur	appellatur
191	26–27	sexum	sextum
197	19	judicale	judiciale
212	10–11	& procedat	ut procedat
213	25	tenutam	tenuram
213	29	qui	quis
219	25	relia	reali
232	4	ex br. re.	ex per. re.
252	7	pertinent	pertinebant
257	24	quam	quem

THE CLASSICS OF INTERNATIONAL LAW

This series, which includes the classic works connected with the history and development of international law, was undertaken by the Carnegie Institution of Washington in 1906, at the suggestion of Mr. James Brown Scott, then Solicitor for the Department of State, under whose supervision as General Editor the series has since been published. On January 1, 1917, the project was transferred to the Carnegie Endowment for International Peace and the publication of the series is being continued by the Endowment's Division of International Law, of which the General Editor of the Classics is the Director.

The republication of these classics has been undertaken principally on account of the difficulty of procuring the texts in convenient form for scientific study. The text of each author is reproduced photographically, so as to lay the source before the reader without the mistakes which creep into a newly printed text. An introduction is prefixed to each work, giving the necessary biographical details concerning its author and stating the importance of the text and its place in international law. Tables of errata in the original are added when necessary, and notes to clear up doubts and ambiguities or to correct mistakes in the text are supplied. Each of the Classics is specially edited by an expert in international law and is accompanied by an English version made expressly for the series by a competent translator.

The following works have appeared and are now on sale. The price is indicated for each work. They can be obtained by remittance to the publishers, either the Clarendon Press, Oxford, England, or the Oxford University Press, American Branch, 35 West 32d Street, New York, N. Y., who are the regular selling agents for the Clarendon Press in this country.

Ayala, Balthazar: De Jure et Officiis Bellicis et Disciplina Militari. Edited by John Westlake. 2 vols. 1912. Price, $7.00. [No. 2 of the series.]

Vol I. A Photographic Reproduction of the Edition of 1582, with portrait of Ayala, Introduction by John Westlake, etc. xxvii + 226 p.

Vol. II. A Translation of the Text, by John Pawley Bate. xii + 250 p.

Gentili, Alberico: Hispanicae Advocationis Libri Duo. 2 vols. 1921. [No. 9 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of the Edition of 1661, with an Introduction by Frank Frost Abbott and a List of Errata.

Vol. II. A Translation of the Text, by Frank Frost Abbott, with an Index of Authors prepared by Arthur Williams.

Legnano, Giovanni da: De Bello, De Repraesaliis et De Duello. Edited by Sir T. Erskine Holland. 1 vol. 1917. xxxiii + 458 p. Price, 42s. 6d. in Great Britain; $13.00 in the United States. [No. 8 of the series.]

1. Collotype of the Bologna Manuscript of *circa* 1390, with Extended and Revised Text of Same, Introduction, List of Authorities Cited, etc., by Sir T. Erskine Holland, together with Photograph of Legnano's Tomb.
2. A Translation of the Text, by J. L. Brierly.
3. A Photographic Reproduction of the First Edition (1477).

Rachel, Samuel: De Jure Naturae et Gentium Dissertationes. Edited by Ludwig von Bar. 2 vols. 1916. Price, $4.00. [No. 5 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of the Edition of 1676, with portrait of Rachel, Introduction by Ludwig von Bar, and List of Errata. 16a + x + 335 p.

Vol. II. A Translation of the Text, by John Pawley Bate, with Index of Authors cited. 16a + iv + 233 p.

Textor, Johann Wolfgang: Synopsis Juris Gentium. Edited by Ludwig von Bar. 2 vols. 1916. Price, $4.00. [No. 6 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of the First Edition (1680), with portrait of Textor, Introduction by Ludwig von Bar, and List of Errata. 28a + vi + 148 + 168 p.

Vol. II. A Translation of the Text, by John Pawley Bate, with Index of Authors Cited. 26a + v + 349 p.

Vattel, E. de: Le Droit des Gens. 3 vols. 1916. Price, $8.00. [No. 4 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of Books I and II of the First Edition (1758), with portrait of Vattel and Introduction by Albert de Lapradelle. lix + 541 p.

Vol. II. A Photographic Reproduction of Books III and IV of the First Edition (1758). xxiv + 376 p.

Vol. III. A Translation of the Text, by Charles G. Fenwick, with translation (by G. D. Gregory) of Introduction by Albert de Lapradelle. lxxxviii + 398 p.

Victoria, Franciscus de: Relectiones: De Indis and De Iure Belli. Edited by Ernest Nys. 1 vol. 1917. 500 p. Price, $3.00. [No. 7 of the series.]

1. Introduction by Ernest Nys, and Translation of Same, by John Pawley Bate.
2. A Translation of the Text, by John Pawley Bate.
3. Revised Text, with Prefatory Remarks, List of Errata, and Index of Authors Cited, by Herbert F. Wright.
4. A Photographic Reproduction of Simon's Edition (1696).

Zouche, Richard: Juris et Judicii Fecialis, sive, Juris inter Gentes, et Quaestionum de Eodem Explicatio. Edited by Sir T. Erskine Holland. 2 vols. 1911. Price, $4.00. [No. 1 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of the First Edition (1650), with Introduction, List of Errata, and Table of Authors, by Sir T. Erskine Holland, together with portrait of Zouche. xvi + 204 p.

Vol. II. A Translation of the Text, by J. L. Brierly. xvii + 186 p.

(In Press)

Bynkershoek, Cornelius van: De Dominio Maris. 1 vol. [No. 11 of the series.]

1. Introduction by James Brown Scott.
2. A Translation of the Text, by Ralph Van Deman Magoffin.
3. A Photographic Reproduction of the Edition of 1744.

Gentili, Alberico: De Legationibus Libri Tres. [No. 12 of the series.]

1. Introduction by Ernest Nys.
2. A Translation of the Text, by Gordon J. Laing.
3. A Photographic Reproduction of the Edition of 1594.

Grotius, Hugo: De Jure Belli ac Pacis. [No. 3 of the series.]

1. A Translation of the Text, by Francis W. Kelsey, with the assistance of Henry A. Sanders and Arthur E. Boak.
2. A Photographic Reproduction of the Edition of 1646.

Pufendorf, Samuel von: De Officio Hominis et Civis Juxta Legem Naturalem Libri Duo. [No. 10 of the series.]

1. Introduction by James Brown Scott.
2. A Translation of the Text, by Frank Gardner Moore.
3. A Photographic Reproduction of the Edition of 1682.

Wolff, Christian von: Jus Gentium Methodo Scientifica Pertractatum.

1. Introduction by Otfried Nippold, and Translation of Same by Francis J. Hemelt.
2. A Translation of the Text, by Joseph H. Drake.
3. A Photographic Reproduction of the Edition of 1764.